

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

***POVĚŘENÉ ORGÁNY VOJENSKÉ POLICIE
V TRESTNÍM ŘÍZENÍ***

rigorózní práce

Mgr. et. Bc. Martin VRBATA

Plzeň 2020

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

***POVĚŘENÉ ORGÁNY VOJENSKÉ POLICIE V TRESTNÍM
ŘÍZENÍ***

rigorózní práce

Katedra trestního práva

Obor: Trestní právo

Autor: Mgr. et. Bc. Martin VRBATA

Plzeň 2020

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem rigorózní práci na téma „Pověřené orgány Vojenské policie v trestním řízení“ vypracoval samostatně a že jsem vyznačil veškeré prameny a literaturu, z nichž jsem pro svou práci čerpal, a to způsobem pro vědeckou práci obvyklým.

Plzeň, říjen 2020

Na tomto místě chci poděkovat mému konzultantovi doc. JUDr. Mgr. Františku VAVEROVI, Ph.D., LL. M. za odbornou pomoc, hodnotné rady a podněty, které mi byly, s patřičnou dávkou trpělivosti, poskytnuty v průběhu psaní této práce.

Dále, chci poděkovat mé rodině za podporu a pochopení, kterého se mi z jejich strany během psaní této práce dostalo.

OBSAH

ÚVOD	1
1) VZNIK A VÝVOJ VOJENSKÉ POLICIE V HABSBURSKÉ MONAR- CHII A NA NAŠEM ÚZEMÍ	6
I. Rakouské císařství a Rakousko-uherská monarchie	6
1. <i>Stručný vývoj policie a četnictva</i>	<i>7</i>
2. <i>Vojenská policie před rokem 1918.....</i>	<i>17</i>
II. Období samostatné Československé republiky 1918-1922.....	18
1. <i>Vojenská policie v Čechách na Moravě a Slezsku.....</i>	<i>19</i>
2. <i>VP na Slovensku a Podkarpatské Rusi</i>	<i>25</i>
3. <i>Polní četnictvo na Slovensku a Podkarpatské Rusi 1919-1920... </i>	<i>26</i>
III. Polní četnictvo v období mobilizace a československé zahraniční ar- mádě během 2. světové války.....	28
IV. Policejní zabezpečení vojsk ČSSR v letech 1945 až 1991.....	33
1. <i>Sbor národní bezpečnosti.....</i>	<i>33</i>
2. <i>Tanková a automobilní inspekce.....</i>	<i>35</i>
3. <i>Vojenská kontrarozvědka</i>	<i>36</i>
4. <i>Vojenská prokuratura</i>	<i>43</i>
V. Vznik novodobé Vojenské policie v ČSFR v roce 1991 a její vývoj po současnost.....	49
1. <i>Období let 1991 až 1992.....</i>	<i>49</i>
2. <i>Vývoj VP po vzniku samostatné České republiky.....</i>	<i>54</i>
2) PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY VOJENSKÉ POLICIE A JEJÍ STRUK- TURA	58
I. Zákon č. 124/1992 Sb. o Vojenské policii.....	58
II. Zákon č. 300/2013 Sb. o Vojenské policii.....	62
III. Úprava služebního poměru příslušníků VP	68

IV. Podzákoné a vnitřní předpisy.....	70
V. Současná struktura Vojenské Policie.....	71
1. <i>Hlavní velitelství VP Praha</i>	72
2. <i>Teritoriální velitelství</i>	74
3) OBECNÁ PRAVOMOC A PŮSOBNOST VOJENSKÉ POLICIE JAKO CELKU.....	77
I. Působnost.....	77
1. <i>Osobní a věcná působnost</i>	78
2. <i>Místní působnost</i>	81
II. Právomoc.....	83
4) POSTAVENÍ POVĚŘENÉHO ORGÁNU VP V TRESTNÍM ŘÍZENÍ ..	87
I. Vývoj právní úpravy policejního orgánu VP jako OČTŘ.....	89
1. <i>Prověřování</i>	89
2. <i>Vyšetřování</i>	92
II. Aktuální postavení a působnost VP v trestním řízení.....	94
1. <i>Vymezení působnosti podle subjektu</i>	95
2. <i>Vymezení působnosti podle předmětu útoku</i>	96
3. <i>Současná struktura pověřeného orgánu VP</i>	97
4. <i>Reorganizace pověřeného orgánu VP pro rok 2021</i>	98
5. <i>Problematika příslušnosti pověřených orgánů v aplikační praxi</i>	102
III. Specifika přípravného řízení trestního vedeného VP	105
1. <i>Vlastní poznatková činnost</i>	108
2. <i>Podněty a oznámení</i>	112
3. <i>Povinnost vyrozumívání útvarů PČR</i>	116
4. <i>Tzv. trestné činy v dopravě</i>	119
IV. Specifika činnosti policejního orgánu VP v zahraničních operacích	123
1. <i>Trestná činnost příslušníků českých kontingentů.....</i>	124
2. <i>Trestní řízení vůči cizím osobám</i>	126

5) NÁSTIN MOŽNÉ BUDOUCÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ORGANIZACE VP SE ZAMĚŘENÍM NA KONCEPCI POLICEJNÍHO ORGÁNU VP (NÁMĚTY DE LEGE FERENDA)	129
I. Varianta 1.....	130
I. Varianta 2.....	132
ZÁVĚR.....	134
CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ (ABSTRACT)	137
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	141
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	142
PŘÍLOHY	153
1. <i>Národní shromáždění československé 1918-1920, Tisk č. 215..</i>	153
2. <i>Pokyny ku vykonávání služeb čs. vojenské policie.....</i>	154
3. <i>Poslanecká sněmovna 1920-1925, tisk č. 62</i>	162
4. <i>Značení VP - Přílohy k vyhlášce č. 301/2013 Sb.</i>	163
5. <i>Organizační struktura kriminální služby VP v roce 2020 – mapa dislokace pracovišť</i>	166
6. <i>Struktura a dynamika kriminality v působnosti VP.</i>	167

ÚVOD

Předkládaná práce se věnuje historii, organizaci a působnosti Vojenské policie (dále jen „VP“) podle aktuální právní úpravy, jako specifické policejní složky v podřízenosti Ministerstva obrany České republiky, jíž bezesporu je. Dále je zaměřena na vybranou problematiku přípravného řízení trestního v podmínkách pověřených orgánů VP, tedy policejního orgánu s omezenou působností.

Trestní právo jako součást právního řádu České republiky je odvětvím práva veřejného, které je mimo jiné charakterizováno tím, že stát, případně jiný orgán veřejné moci vystupuje vůči subjektům z pozice nadřízeného postavení jako nositel svrchované a autoritativně vykonávané veřejné moci. Pro oblast veřejného práva je rovněž typická kogentní povaha příslušných právních norem a jednostranná rozhodovací pravomoc těchto orgánů, kdy práva a povinnosti „podřízených subjektů“ mohou vzniknout jednak bez ohledu na jejich vůli, ale i proti ní. V moderním právním státě, tedy i v České republice, je veřejné právo uplatňováno přesně stanoveným postupem, vedeno ústavní zásadou, že státní moc slouží všem občanům a lze ji uplatňovat jen v případech, v mezích a způsoby, které stanoví zákon (zásada enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí), jež je zakotvena v čl. 2 odst. 3 ústavního zákona č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ÚS“) a čl. 2 odst. 2 Listiny základních práv a svobod, vyhlášené předsednictvem České národní rady (č. 2/1993 Sb.) jako součást ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „LZPS“). Veřejnoprávní povahu má jak trestní právo hmotné, neboli materiální, které je kodifikováno v trestním zákoníku¹, a které velmi zjednodušeně řečeno vymezuje, co je trestným činem a jaké trestní sankce je možné za něj uložit, tak i trestní právo procesní (formální), jež je obsaženo především v trestním řádu² (dále jen „TrŘ“), a které upravuje trestní řízení, tedy postup orgánů činných v trestním řízení (jimiž se rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán) a dalších subjektů, jež se na tomto postupu podílejí, jehož cílem je zjistit, zda došlo ke spáchání trestného činu, kdo jej spáchal, pachateli uložit spravedlivý trest nebo ochranné opatření a toto rozhodnutí vykonat.

¹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

² Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Trestní řízení je rozděleno do dvou základních stadií, a to stadium přípravného řízení, jež je dále členěno na fázi prověřování (stadium před zahájením trestního stíhání) a fázi vyšetřování, a stadium řízení před soudem. Právě ve stadiu přípravného řízení až do podání obžaloby, má dle současné koncepce trestního řízení své nezastupitelné místo a úlohu policejní orgán, bez něhož by nemohla v drtivé většině případů fáze řízení před soudem vůbec nastat, jakkoli je proklamován její význam. Policejnímu orgánu je však ve studijních osnovách a odborné literatuře³ právnických fakult v České republice věnována pouze minimální a nedostatečná pozornost. Dle mého názoru je však zahrnutí hlubší znalosti organizace, činnosti a praktických možností policejních orgánů při zjišťování trestných činů, jejich pachatelů a při realizaci preventivní činnosti k zamezení vzniku trestné činnosti (obecně boji s kriminalitou) do teoretické přípravy nejen budoucích soudců a státních zástupců více než žádoucí. Lze namítat, že uvedená materie by měla náležet do kompetencí specializovaných, zejména resortních vzdělávacích institucí, např. Policejní akademie ČR či škol Ministerstva vnitra. Domnívám se však, že takováto diferenciací jde na úkor samotného účelu trestního řízení. Jsem si vědom skutečnosti, že téma práce není ryze trestně právní. Přesto ji považuji za přínosnou pro daný obor, neboť případným adresátům zejména z řad stávajících a budoucích státních zástupců, může pomoci poznat některé aspekty ovlivňující činnost pověřených orgánů VP.

Při tvorbě osnovy předkládané práce a jejích cílů jsem dospěl k závěru, že budu nucen upustit od původního záměru dopracovat se od vzniku a vývoje VP přes aktuální organizaci k podrobnému popisu specifik přípravného řízení vedeného pověřeným orgánem VP a rozboru statistiky počtu nápadů případů trestných činů až k následné komparaci se zahraničními složkami tohoto typu. Rozsahem by totiž dalece překračovala standardy stanovené pro daný typ práce. Bez znalostí historických souvislostí, vnitřní organizace a postavení VP v rámci resortu Ministerstva obrany ČR, však nelze rozebírat konkrétní problematické aspekty trestního řízení vedeného pověřeným orgánem VP. Komprimací osnovy pak vznikla práce, jejímž hlavním cílem je ověřit smysluplnost existence pověřených orgánů VP a odůvodněnost rozsahu jejich působnosti v přípravném řízení trestním dle aktuální právní úpravy, a to při zohlednění současných početních stavů a složení profesionálních ozbrojených sil ČR.

³ Např. CHMELÍK, J. a kolektiv, Trestní řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 116 až 119.

V laické i odborné veřejnosti je hluboce zakořeněna představa o VP jako o novodobém prvku přejatém z armád západních států. Dílčím cílem práce je k vyvrácení tohoto názoru shrnout vznik a rozvoj VP a dalších bezpečnostních orgánů, které na našem území policejně zabezpečovaly armádu. Zařazení historického exkurzu do struktury práce považuji za nezbytné, neboť dá čtenáři ucelenější představu o základech, na nichž stojí současná VP, jakož a o procesech, které ji pomáhali formovat, jakkoli tento vývoj nebyl kontinuální. Současně je možné v téměř zapomenuté minulosti nalézt inspiraci pro budoucí řešení.

Subcílem práce je rovněž, z pozice osoby znalé vnitřního prostředí, podrobněji popsat reálný stav organizační struktury VP (tedy nejen de lege lata, ale i de facto) s důrazem na aktuální organizaci a činnost pověřených policejních orgánů VP, a tuto strukturu následně podrobit analýze ke zjištění, zda je dostatečně efektivní pro zajištění plnění úkolů policejního orgánu a zda je v rámci VP a Ministerstva obrany ČR v potřebné míře zajištěna procesní samostatnost pověřených orgánů VP provádějících úkony trestního řízení.

Dále si práce, s využitím poznatků z praxe, klade za cíl poukázat na vybraných institutech trestního práva procesního na problematiku jejich aplikace v podmínkách pověřeného orgánu VP dle současné právní úpravy a navrhuje možná řešení de lege ferenda.

Vlastní text práce je rozdělen do pěti kapitol. První se zabývá vznikem a vývojem Polního četnictva a VP v habsburské monarchii a na území našeho státu od 19. století po současnost. Kapitola je rozdělena do čtyř časových úseků, jež ohraničovaly určitou zásadní část vývoje VP na našem území. Období let 1945 až 1991 bylo poněkud specifické, neboť v něm de facto neexistovala specializovaná policejní složka zaměřená na ozbrojené síly. Vojenská kontrarozvědka jako součást státní bezpečnosti plnila částečně odlišné úkoly. Tanková a automobilní inspekce, jako součást Hlavní správy Ministerstva národní obrany, byla ve své činnosti omezena v podstatě jen na oblast provozu vojenských vozidel a k dohledu nad pořádkem a kázní příslušníků Československé lidové armády. Pro výkon služby v ní byly vyčleňováni vojáci z povolání, kteří v rámci daného vojenského tělesa však podléhali velitelské subordinaci. Smyslem kapitoly není předložit čtenáři podrobnou historickou studii s nově objevenými fakty. Je jakýmsi souhrnem již publikovaných informací časově sestavených pro potřeby této práce.

S ohledem na svůj účel se nezabývá vlastní policejní prací, tedy formou a metodami boje s kriminalitou.

Druhá kapitola je věnována pramenům právní úpravy VP jako takové, kdy se blíže věnuje základnímu právnímu předpisu, jímž je zákon o Vojenské policii (dále jen „ZoVP“), a to jak současnému⁴, tak i minulému znění⁵. Dále je v kapitole rozebírána právní úprava služebního poměru příslušníků zařazených do VP a aktuální organizační struktura VP jednak jako celku, ale také organizační členění těch složek VP, jež jsou pověřeny plněním úkolů policejního orgánu.

Třetí kapitola je zaměřena na vymezení obecné pravomoci a působnosti VP dané platnou legislativou, kdy působnost a úkoly policejní ochrany dané ZoVP jsou doposud vymezeny odlišně od úpravy dané TrŘ, což při určování věcné příslušnosti zejména ve stadiích před zahájením úkonů trestního řízení činí nemalé aplikační potíže.

V rámci čtvrté kapitoly bude rozebráno aktuální postavení a podrobněji též vymezení působnosti pověřeného orgánu VP v trestním řízení dané TrŘ. Pozornost bude podrobněji věnována rovněž vývoji právní úpravy a rozsahu příslušného oprávnění, kdy tyto změny si mimo celospolečenského vývoje a politické vůle vyžádaly zásadní změny struktury ozbrojených sil. Kapitola je dělena podle forem přípravného řízení trestního, s nimiž jsou spojena jednotlivá oprávnění VP konat. Nebude opomenuta ani struktura pověřeného orgánu VP jak současná tak budoucí a problematika určování věcné příslušnosti. Dále jsou v kapitole rozebírány aktuální a specifické problémy přípravného řízení trestního vedeného podle současné právní úpravy pověřeným orgánem VP, jež vyplývají jednak ze současné koncepce trestního řízení v České republice a úlohy policejního orgánu v něm obecně (dopadají na všechny policejní orgány), jednak ze specifického vymezení působnosti pověřeného orgánu VP v trestním řízení, jež je umocněno organizačním uspořádáním VP. Složky VP, jež jsou pověřeny statutem policejních orgánů, totiž tvoří méně než 10 % celkových tabulkových míst vojenských policistů, přičemž část vedení VP má pouze povrchní povědomí o trestním řízení, a považují jej za

⁴ Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii), ve znění pozdějších předpisů.

⁵ Zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů.

jakousi doplňkovou činnost VP. Celkové situaci rovněž neprospívá absence specializovaného justičního orgánu zaměřeného na problematiku ozbrojených sil. V kapitole budou s využitím příkladů z praxe rozebrány odlišnosti trestního řízení, které oproti činnostem policejního orgánu Policie České republiky nastávají v přípravném řízení vedeném VP. Samostatnou podkapitolou jsou specifické činnosti při působení policejních orgánů v rámci trestních řízení v zahraničních operacích.

V poslední páté kapitole budou v souvislosti s poznatky z aplikační praxe a poznatky, získanými během zpracovávání této práce po zohlednění obecných a teoretických východisek, zobecněny návrhy autora týkající se budoucí organizace policejního orgánu VP ale i VP jako celku a vyjádřeny náměty autora „de lege ferenda“ k možné budoucí úpravě dílčích ustanovení trestního práva procesního.

Práce se snaží přistupovat k tématu z hlediska zásad normativního přístupu, kriticky posuzuje aktuální pojetí výlučného policejního orgánu a s ohledem na principy trestního řízení navrhuje příslušné legislativní změny. Při zpracování práce byla i s ohledem na její téma používána metoda deskriptivní a metoda srovnávací, dále metoda kompilační a analýza, tedy metody běžně řazené do metodologie právní vědy. Uvedené metody byly v zásadě aplikovány v rámci celého textu, přičemž důraz na analýzu je položen zejména v části věnující se postavení pověřeného orgánu VP. Příloha zabývající se strukturou a dynamikou kriminality byla zpracována s využitím metod kriminografie (kriminální fenomenologie a kriminální etiologie). Cenným podkladem se staly praktické postřehy mých kolegů stejně jako vlastní zkušenosti nasbírané za téměř 30 let služby u policejních složek. Rigorózní práce je zpracována k právnímu stavu účinnému k měsíci červnu roku 2020.

1) VZNIK A VÝVOJ VOJENSKÉ POLICIE V HABSBUŘSKÉ MONARCHII A NA NAŠEM ÚZEMÍ

I. Rakouské císařství a Rakousko-uherská monarchie

Četnictvo⁶, polní četnictvo či vojenská policie bývá pojmově vymezeno jako vojensky organizovaný bezpečnostní sbor, jehož postavení, působnost, a zejména pak plněné úkoly, jsou v jednotlivých zemích stanoveny odlišně, a to v závislosti na historických podmínkách a důvodech jejich vzniku. Lze se setkat s názorem, že základní rozdíl mezi těmito sbory je dán právě rozsahem působnosti, kdy četnictvo zpravidla vykonává bezpečnostní službu vůči veškerému obyvatelstvu daného území, polní četnictvo nebo vojenská policie pak ve vztahu k armádě či vojenským osobám, případně kumulativně ve vztahu k vojenským osobám ve věcech vojenských, a to zejména za válečného stavu⁷. Toto velmi zjednodušené vymezení dle působnosti vychází pravděpodobně z téměř podvědomého chápání pojetí VP ve stylu „MP“ (Military Police) armády spojených států. Neobstojí však u sborů tohoto typu, jež existovaly nebo existují ani na našem území, tím méně u těch zahraničních.

Ve světě se lze setkat s velmi rozdílným pojetím VP, od jakéhosi „pořádkového nástroje“ začleněného přímo do jednotlivých druhů vojsk s přímou podřízeností vojenských velitelům, např. ve Velké Británii či Spojených státech amerických, až po brazilskou „Polícia Militar do Distrito Federal“⁸, včetně její kontroverzní jednotky BOPE, jež je v podstatě nejdůležitější bezpečnostní složkou v zemi s působností vůči všem osobám. Značné rozdíly v koncepci a pojetí nalezneme i v Evropě, např. nizozemské „královské četnictvo“ Koninklijke Marechaussee⁹ je sice součástí nizozemského ministerstva obrany, ale výkon bezpečnostní služby vůči příslušníkům ozbrojených sil tvoří jen malou část jeho úkolů. Postavení, působnost a skladba úkolů vojenských policí jsou tedy dány přede-

⁶ Pozn. autora: Četník je jihoslovanský výraz původně označující lupiče organizované do skupin - čet. Následně se tento výraz objevuje u oddílů, které proti těmto lupičům na balkánském poloostrově bojují. Minimálně do šedesátých let 19. století se v našich zemích však používal název Žendermerie podle francouzského vzoru „gent d' armes“ – muži ve zbrani, jež byl do němčiny přejat v upraveném tvaru Gendarmerie. Změnu označení této bezpečnostní složky tak má na svědomí pravděpodobně „národní obrození“.

⁷ Srovnej: DOLEJŠÍ, L. a kolektiv, *Vojenská policie. Military police Czech republic*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2016, s. 7, a DLOUHÝ, M., *Za císaře pána*. První elektronické vydání. Praha: PRAGOLINE, 2013, str. 7.

⁸ Federální Vojenská policie, Polícia Militar do Distrito Federal [online 2020-03-10] PO AE Conjunto 04, QCG, Palácio Tiradentes, Setor Policial Sul, Brasília-DF. Dostupné z: <http://www.pm.df.gov.br/>

⁹ Nizozemí, Koninklijke Marechaussee (KMar) [online 2020-03-10]. Dostupné z: <http://www.defensie.nl/organisatie/marechaussee>.

vším kulturně právním prostředím jednotlivých zemí a přímo ovlivněny důvody, jež vedli k jejich vzniku, ať už bezpečnostními, nebo politickými, bez ohledu na typ státního zřízení či formu vlády.

Vznik a vývoj VP, respektive vývoj složek, jež měli na starosti policejní zabezpečení (bezpečnostní službu) vojsk na našem historickém území, nebyl v 19. a 20. století kontinuální. Nicméně profesionální bezpečnostní sbory včetně četnictva a VP mají shodné kořeny, vycházejí ze stejného základu, byly zřizovány za obdobným účelem a jejich pravomoci a úkoly se vzájemně prolínají a překrývají. Proto považuji za vhodné proces jejich vývoje stručně zmínit.

1. Stručný vývoj policie a četnictva

POLICIE¹⁰ jako bezpečnostní složka prošla dlouhým vývojem. Mimo italských zemí a byzantského císařství, kde stále přežívali antické instituce, nebyly ve středověké Evropě policejní služby nikterak rozvinuty. „Policejní“ péče feudálních států se omezovala na udržení bezpečnosti v určených sídlech a na hlavních veřejných a obchodních cestách, byla prováděna nesystematicky, nepravidelně a bez jasně vymezených úkolů. Vrchnostenská správa realizovala represivní úkoly zejména pomocí vojenských orgánů a svých úředníků. Roztříštěná feudální správa přenášela záležitosti policejního charakteru na své poddané, např. zavedením všeobecné povinnosti obyvatel účastnit se stíhání zločinců, přičemž ad hoc vznikaly dočasné represivní složky bez potřebné kvalifikace, jež mnohdy, ovlivněny emocemi, nahrazovali orgány soudní a exekutivní. Samostatnou kapitolu tvořily městské bezpečnostní sbory, placené zpravidla místní správou, z nichž se následně vyvinuly moderní policejní sbory. Města, jež se ve středověku díky hospodářskému rozvoji významně podílela na ekonomice státu a měla politický a vojenský význam v životě země, byla ovládána především městským právem¹¹.

¹⁰ Název vychází z latinského slova *politia* = „veřejná správa“, které je odvozené od řeckého *Polis* (řecky *πόλις*), jež znamená město, obec nebo městský stát archaického období - předchůdce moderního města i státu. Ve středověku byl používán pro různé činnosti státní a veřejné správy. Od 16. století se v německých zemích stává synonymem slova pořádek (*Ordnung*) ve vztahu k vnitřní správě země. V moderním pojetí se používá od 2. poloviny 17. století (Francie), od poloviny 18. století také v Rakousku.

¹¹ V Čechách a na Moravě existovaly dvě oblasti městského práva: 1. **MAGDEBURSKÁ** - Sever Čech a S Moravy, Slezsko, Lužice; byla v úzkém styku s Magdeburgem, jehož soud – **kmetská stolice** – fungoval jako vrchní odvolací soud pro česká města přes všechny zákazy českých panovníků až do 16. století, 2. **ŠVÁBSKÁ** – Střed a Jih Čech i Moravy, v této oblasti podobná závislost nevznikla a záhy se vytvořila domácí vrchní správa: v Čechách soud Starého města pražského a na Moravě Brno. V 16. století si převahu začalo získávat tzv. **právo staroměstské oblasti** (české městské právo), které se stalo východiskem pro kodifikace.

Zvýšená koncentrace obyvatelstva, řemesel a obchodu vyžadovala odlišné zajištění pořádku a bezpečnosti, než zemědělský venkov. Policejní službu vykonávali sami měšťané vedle svého občanského povolání a najímaní žoldněři, kteří od 15. století převládali. Vzhledem k absenci odborného výcviku byl výkon služby měšťanů na nízké úrovni. Najímaní žoldněři s vojenským výcvikem a minulostí měli tento nedostatek odstraňovat alespoň schopností používat zbraně¹².

Nespokojenost obyvatelstva s bezpečnostní situací na území monarchie vedla v 18. století ke zřizování policejních a bezpečnostních komisí jako součástí místodržitelství v rakouských a českých zemích. Na venkově pak vznikaly partikulární komise, které podléhaly krajské správě. Na tyto komise byla převedena veškerá policejní správa. Existence a činnost komisí však nijak neefektivnily výkon policejní služby a k zajištění pořádku a bezpečnosti v některých venkovských oblastech byly povolávány vojenské jednotky, např. v Dolních Rakousích 2 setniny dragounů¹³. Až do josefínské reformy policejní správy v roce 1782 provedené hrabětem Pergenem¹⁴, nebyly městské stráže a sbory na území habsburské monarchie (např. Vídeňská stráž proti výtržnostem, Pražská městská stráž) organizovány jednotně. Po celou dobu však měli úzké vazby na armádu, jež jednak dodávala mužstvo, ale i výzbroj a výstroj. Stále častěji se vliv armády projevoval i v dalších oblastech, např. od roku 1776 byla vídeňská Policejní stráž (Polizei-wache) vojensky organizována, a z důvodu větší dostupnosti stráže kasernována¹⁵. V roce 1791 má přiznán charakter vojenského sboru, a dochází k jejímu přejmenování na Vojenský policejní strážní sbor (Militär Polizei Wacht Corps). Je navýšen počet mužů, jež jsou i nadále doplňováni z armády. Pro přijetí do sboru postačovala vojenská přísaha. Kázeňské prohřešky policistů byly řešeny podobně jako u armády. Při spáchání zločinu spadali policisté pod jurisdikci vojenských soudů. Obdobně byly reorganizovány a přejmenovány i policejní útvary v ostatních městech monarchie. U menších jednotek se používal název Vojenské policejní strážní velitelství (Militär Polizei Wacht Commando). Početní stavy byly nadále zvyšovány, např. v roce 1803 uvádí Vídeň 534 policistů, Praha 157, Brno a Opava 75,

¹² BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 4,5.

¹³ Tamtéž, str. 6.

¹⁴ Tamtéž, str. 7. Johann A. Hrabě z Pergenu (1725-1805) byl v roce 1782 pověřen reformou a vedením veškeré policie v habsburské monarchii. Mimo jiné zavedl dělení policie na tajnou a „nižší“ uniformovanou.

¹⁵ Pozn. aut.: Vznikl jakýsi prototyp moderní policejní strážnice, jež byl využíván u četnictva. Dodnes je využíván např. u Italských Carabiniérů.

Štýrský Hradec 36, Lvov a Krakov 230. V roce 1852 dochází ke sloučení všech policejních sborů a velitelství do centrálně řízené organizace s názvem Vojenský policejní strážní sbor (Militär Polizei Wacht Corps). Podřízené součásti byly označeny jako Vojenské strážní oddíly (Abheilung). Vedením byl pověřen generální inspektor četnictva a šéf Nejvyššího policejního úřadu (*Chef der Obersten Polizeibehörde*) Johann Franz baron Kempen von Fichtenstamm¹⁶, jež se na sloučení a reorganizaci sborů podílel. Vojenský policejní strážní sbor byl doplňován výhradně vojáky, mužstvo muselo sloužit nejméně dva, nejvíce čtyři roky v armádě. Celkem sbor čítal asi 6000 příslušníků, nejvíce jich pak bylo zařazeno ve Vídni¹⁷.

Reorganizovaný policejní sbor však byl v době tzv. neoabsolutismu až příliš spojován s represivní činností (stejně jako četnictvo) vůči politické opozici, a zejména v českých zemích nebyl obyvatelstvem vnímán pozitivně. Tím byla nedoceněna jeho role v oblasti zajišťování vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. Po pádu ministra vnitra Alexandra Bacha v roce 1859 došlo k řadě změn v systému státní správy rakouské monarchie. V rámci těchto změn v duchu politického liberalismu došlo i ke změnám v policii a četnictvu. Vojenský policejní strážní sbor byl postupně transformován na policejní složky civilního charakteru, tento model zůstal zachován prakticky až do současnosti. Zánik sboru urychlila válka s Pruskem, kdy v roce 1866 zbylé oddíly strážního sboru ustupovali společně s rakouskou armádou a c. k. úřady. Pražský magistrát byl nucen k zajištění bezpečnosti zřídit provizorní městskou policejní stráž o síle 200 mužů složenou z dobrovolníků (ostrostřelci, hasiči atd.). Rovněž v Brně přistoupili ke zřízení provizorního civilního strážního sboru v počtu 40 mužů¹⁸. Po ukončení bojů v srpnu 1866 byly v Praze a Brně oficiálně zrušeny zbylé oddíly sboru, který byl v Praze nahrazen státní policií nevojenského typu. Ta podléhala c. k. policejnímu ředitelství, a byla dělena na uniformovanou a neuniformovanou. V Brně zůstal zachován systém z období pruské okupace, a nová policie byla koncipována jako městská, přímo podřízená purkmistrovi. Mimo uniformované složky disponovala

¹⁶Pozn. aut.:Johann Franz von Kempen se narodil 26. června 1793 v Pardubicích v rodině rytmistra J. Kempena. Absolvoval vojenskou akademii. V roce 1843 potom byl jmenován do hodnosti generálmajora a převzal velení brigády v Itálii. Roku 1849 přešel k četnictvu a byl jmenován generálním inspektorem četnictva (*General-Gendarmerie-Inspector*) a hodnosti polního podmaršála. Četnictvo bylo v té době ještě součástí armády.

¹⁷ **BAGIN, J.**, *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 9-10.

¹⁸ Tamtéž, str. 11.

rovněž skupinou detektivů, zcela nezávislou na brněnském c. k. policejním ředitelství, pod něž spadalo pouze omezené množství státních tajných policistů. Tato dvoukolejnost policejní služby dělené mezi státní a městskou či obecní (nepočítaje v to další bezpečnostní složky), zůstala zachována až do zrušení monarchie v roce 1918. V roce 1872 již existovali pouze tři oddíly Vojenského policejního strážního sboru na Haliči, konkrétně ve Lvově, Krakově a Przemyslu. Zachování sboru v těchto východních částech monarchie nebylo samoučelné, neboť jednalo se o území se složitou bezpečnostní situací, současně se jednalo o území sousedící s potencionálním nepřítelem Ruskem. Oddíly byly následně transformovány na Vojenskou policii (Militär Polizei), o níž blíže pojednává následující kapitola.

ČETNICTVO (Žendermerie, německy Gendarmerie), jako vojensky organizovaný bezpečnostní sbor, je produktem Velké francouzské revoluce. Jeho historie však sahá až do 12. století¹⁹. Přes počáteční složitost byl nakonec nejlépe organizovanou a přes mnohé kontroverze i nejučinnější bezpečnostní složkou na území rakouské monarchie. Na rozdíl od policie, jež byla převedena na složku civilního charakteru, mělo četnictvo po celou dobu své existence úzké vazby na armádu, po určitou dobu bylo přímo její součástí. Z armády přejímalo výzbroj, výcvik a zejména organizaci. Specifikem četnictva byl rozsah jeho působnosti, neboť bezpečnostní službu vykonávalo jak pro civilní politickou správu, tak pro armádu. V dobách války pak byla část četnictva vyčleňována přímo k podpoře polní armády.

Jak bylo uvedeno v předchozí části, bezpečnostní situace v menších městech a vesnicích nebyla ani po josefínských reformách uspokojivá, kdy terénní bezpečnostní služba nebyla organizována pravidelně. Místní samospráva či vrchnostenská správa nebyla schopna v rámci svých finančních možností zajistit potřebnou úroveň výcviku a výzbroje, tím pádem ani potřebnou úroveň služby samé. Různé ozbrojené skupiny, bandité či zběhové využívali řídkého osídlení a otevřeného prostoru. Boj proti nim vyžadoval odlišnou taktiku, zejména nasazení většího počtu osob. Pokud nebyla nasazována přímo armáda, bylo žádoucí využití bezpečnostních složek vojenského charakteru. V Dolních Rakousích vznikla

¹⁹ **BAGIN, J.**, *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 17.

v roce 1790 podle francouzského vzoru jízdní stráž - *Maréchaussée*²⁰, přičemž se předpokládalo její rozšíření do dalších zemí monarchie. Jízdní stráž byla vytvořena převlečením důstojníků a mužstva od jezdeckých pluků. Ačkoliv se jednalo o elitní složky armády, chyběla potřebná průprava pro bezpečnostní službu a již koncem téhož roku byla stráž zrušena, aniž by byl učiněn pokus o její reorganizaci dle francouzského vzoru. V roce 1791 bylo totiž francouzské *Maréchaussée* přejmenováno na národní četnictvo (*Gendarmerie Nationale*) a systematicky budováno a zaváděno do všech zemí ovládaných napoleonskou Francií, na čemž měl sám Napoleon I. Bonaparte osobní zájem. Četnictvo se jako bezpečnostní složka osvědčilo, neboť mimo „civilních“ policejních úkolů mělo na starosti pátrání po dezertérech a zběžích, o něž v dobách válečných nebyla nouze. Podle francouzského vzoru bylo četnictvo budováno i v dalších zemích, např. v Prusku v roce 1801, Bavorsku pak 1812²¹.

Historicky prvním útvarem četnického typu na území Habsburské monarchie byl v roce 1815 četnický pluk (*Gendarmerie-Régiment in der Lombardie*) převzatý z bývalého Italského království v Lombardsku. Toto bývalé Napoleono-vo území bylo Vídeňským kongresem připojeno k Rakousku, jež ochotně převzalo i místní armádní jednotky. Četnický pluk podléhal teritoriálnímu vojenskému velitelství v Miláně, v centrální úrovni pak Dvorní válečné radě. Vnitřně byl členěn na eskadrony, křídla, čety, sekce a brigády. Specifikem v rámci armády byla nejnižší hodnost četníka, která odpovídala armádnímu desátníkovi. Doplnování pluku probíhalo zpravidla převodem způsobilých mužů od armádních jednotek, přičemž službu začínali jako prostí četníci se čtvrtletní zkušební dobou. Z civilu byly zájemci přijímáni zcela výjimečně. Četníci dohlíželi na dodržování zákonů a nařízení všeobecně platných, jakož i na nařízení politických a vojenských úřadů. Pluk byl rovněž první složkou, jež pro svou činnost používal jednotná pravidla výkonu služby, jejichž součástí byl i výčet úkolů. Pravidla se stala vzorem pro pozdější zákonné úpravy četnictva na celém území monarchie. Jakkoliv je popis vývoje četnictva jen marginální částí této práce, považuji za vhodné úkoly četnického pluku ve zjednodušené formě uvést, neboť tvoří základ pro činnost policie a

²⁰Pozn. Aut.: Královské jezdecktvo se zvláštními pravomocemi bylo zřízeno ve Francii v roce 1351 králem Jeanem Le Bon jako pokračování armádních SERGENTI. Byli pověřeni pronásledováním zločinců, konfiskací atd. V roce 1791 bylo přejmenováno na národní četnictvo. Dodnes se tento název používá např. v Nizozemí.

²¹ **BAGIN, J.**, *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 17.

VP i po více než dvou stoletích. Úkoly četnického pluku v Lombardii a Jižním Tyrolsku je možno rozdělit do třech základních oblastí:

Výkon služby vůči civilnímu obyvatelstvu:

1. Na určeném teritoriu vykonávat hlídky na hlavních a vedlejších cestách a v jejich okolí.
2. Pátrat po zločincích a pachatelích těžkých policejních přestupků, zadržovat je a jejich zadržení neprodleně hlásit příslušným soudním a politickým úřadům.
3. Zatýkat všechny při činu přistižené přestupce práva, např. vrahy, pašeráky, lesní škůdce, držitele zakázaných zbraní²², zloděje a lupiče.
4. Zadržovat všechna podezřelá individua jako tuláky a žebráky, a předávat je politickým úřadům.
5. Rozehnat každé sročení ohrožující veřejný pořádek a klid, v případě nutnosti i s použitím násilí. Osoby, jež sročení vyvolaly a pobuřovaly, arestovat.
6. Při vymáhání veřejných poplatků a dávek provádět exekuce.
7. Asistovat orgánům soudním při výkonu rozsudků, zatýkání, eskortování odsouzených.
8. Udržovat pořádek a klid na tržištích a při veřejných slavnostech a shromážděních.
9. Kontrolovat dokumenty podezřelých cizinců.
10. Dohlížet na podvodníky, prodejce zboží zakázaného a hazardní hráče.
11. Sτρέžit klid v divadlech. Dohlížet na hostince a výčepy, dozírat na dodržování zavírací hodiny.
12. Eskortovat cizince vypovězené ze země na hranice.

Výkon služby ve prospěch vojenské správy a proti vojenským osobám:

1. Zadržovat dezertéry a vojáky bez náležitých dokumentů – udělení dovozené nebo propuštění.
2. Vedení seznamů vojenských dovolenců v přiděleném služebním obvodu. V případě nutnosti vojáky po uplynutí dovolené eskortovat zpět k vojsku.
3. Sledovat přesouvající se vojenské oddíly, navracet opozdilce k útvarům a zabraňovat nepatřičnému chování mezi civilním obyvatelstvem a vojáky.

²² Pozn. aut.: Pytláctví bylo v monarchii velmi rozšířenou protiprávní formou obstarávání obživy.

Provinilé civilisty předávali četníci příslušným úřadům, vojáky pak jejich velitelům, v případech těžšího provinění vojenské justici.

Výkon služby za válečného stavu – jednotky přidělené k armádě v poli:

1. Pronásledovat podezřelé osoby a špehy, jež se vyskytovaly v blízkosti armády. Dozírat na osoby podezřelé z korespondence s nepřítelem.
2. Kontrolovat a vracet zakázaná zavazadla a věci odporující předpisům.
3. Vzdálit od vojsk a podle potřeby zatknout všechny neoprávněné osoby (kurtizány, markytány bez povolení).
4. Držet stráž v polních táborech, k plukům vracet zpět vojáky bez povolení.
5. Chránit civilní osoby a majetek před drancováním vojáků.
6. Udržovat pořádek při vydávání proviantu, vína, píce, střežit sklady.
7. Provázet velké transporty vozatajstva.
8. V bitvě následovat útočící jednotky a zabraňovat vojákům zůstávat vzadu, opatrovat vozy pro odvoz raněných a materiálu.
9. Vymáhat kontribuce a rekvizice vůči civilnímu obyvatelstvu²³.

Systém řízení četnického pluku byl nepružný a složitý, totéž lze říci o koordinaci činnosti s vojenskými a civilními úřady. Generální inspektor udržoval styky s civilními a vojenskými úřady, a zastupoval pluk navenek. Vojenské velení a vnitřní záležitosti náležely veliteli pluku. Bezpečnostní službu konanou pro civilní sektor řídili politické a policejní úřady. Při činnostech ve prospěch vojsk podléhali velitelé četnických jednotek místním vojenským velitelstvím. Přednosti však u nového bezpečnostního sboru převládali, přesto bylo lombardské četnictvo, i díky rakouské zkožnatělosti, místní záležitostí až do roku 1849.

Po revolučním roce 1848 a porážce maďarského povstání, byl podle osvědčeného vzoru založen četnický pluk pro Uhry. Současně byla na popud knížete Felixe Schwarzenberga zřízena komise pro posouzení využitelnosti četnictva na území celé monarchie. Následně ministr vnitra Alexander von Bach dne 30. 5. 1849 podal císaři „návrh ve věci nezbytnosti zřízení četnictva v celém rozsahu Císařského Domu“, který František Josef I. tentýž den schválil. Dne 8. 6. 1849 císař podepsal nařízení ke zřízení zemského četnictva. Toto datum je považováno za den založení četnictva v rakouské monarchii. Bachův dopodrobna propracova-

²³ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 19-21.

ný návrh se stal předlohou zaváděcího zákona *Prozatímního organického zákona o četnictvu v císařství Rakouském* č. 19/1850 ř. z., ze dne 18. ledna 1850. Četnictvo bylo vymezeno jako vojensky organizovaný strážní sbor určený „aby udržovalo na všechny strany bezpečnost, pokoj a pořádek, aby podle možnosti předešlo a zabránilo nastávajícímu přerušování všeho toho, jakož i všeliká přestoupení zákona nebo, kdyby se přestoupení nějaké přece událo, by stav zákonní opět zřídilo a rušitele pokoje nebo přestupce nebo přestupce zákona dostavilo, konečně by napomáhalo k vykonávání vrchnostenských nařízení a vůbec v skutek uvádělo všelijaká opatření, týkající se bezpečnosti, kteráž jsou v tomto zákoně a v služební instrukci pro četnictvo, jakožto zvláštní povinnosti vytknuta“²⁴. Během roku 1850 vzniklo postupně celkem 16 četnických pluků, které podléhaly vojenské jurisdikci, u každého pluku byl ustaven plukovní auditoriát. V čele celého četnictva stál generální inspektor již zmiňovaný polní podmaršál svobodný pán Johann Franz baron Kempen von Fichtenstamm. Pluky byly podřízeny říšskému ministerstvu války, avšak pro potřeby výkonu služby civilního charakteru byly v určitých oblastech podřízeny ministerstvu vnitra. Dle zachovaných principů lombardského pluku bylo četnictvo totiž oprávněno zakročovat proti civilním i vojenským osobám, a to buď na žádost povolaných politických nebo soudních úřadů, nebo na základě úřední povinnosti dle služební instrukce. Tato nelogická dvoukolejnost řízení zůstala zachována až do roku 1876.

Pluky byly očíslovány a rozmístěny po jednotlivých zemích monarchie, přičemž v Čechách působil pluk č. 2, na Moravě a ve Slezsku pluk č. 3, a v severní části Uher (oblast dnešní Slovenské republiky) pluk č. 5. Pluk byl tvořen asi tisíci převážně pěších a dále jízdních četníků. Dle svého vzoru se členil na eskadrony, křídla, sekce a dále na desátnictva a stanice v síle 3 až 4 mužů. Požadavky civilních a vojenských úřadů byly v písemné podobě adresovány na místní četnickou stanici. Pokud četníci obdrželi oznámení o přestoupení zákona, nebo takové jednání sami zjistili, měli povinnost udat takové přestoupení příslušným úřadům. Pachatele přistiženého při činu měli zatknout, a nejdéle do 24 hodin dodat k nejbližšímu povolanému úřadu. Pozornost měla být věnována popisům hledaných osob a odcizených věcí. Významné události jako vraždy, loupeže, požáry a nálezy mrtvol měli být písemně oznámeny příslušnému c. k. úřadu. Zákon z roku 1850 rovněž upravoval oprávněné použití zbraně četníkem, jež odpovídalo oprávnění vojenské stráže, tedy jako nutnou obranu k odvrácení útoku vedeného

²⁴ DLOUHÝ, M., *Za císaře pána*. První elektronické vydání. Praha: PRAGOLINE, 2013, str. 7.

proti němu, nebo k překonání odporu, směřujícího k překažení jeho služebních úkonů. Život toho, proti němuž zákrok směřoval, neměl být bez nutnosti uváděn v nebezpečí.

Tak jako Vojenský policejní strážní sbor, bylo i četnictvo v době Bachova absolutismu až příliš spojováno s represivní činností vůči politické opozici. Po odstoupení Alexandra von Bacha zesílili hlasy volající po úplném zrušení nenáviděného četnictva, nebo alespoň po zrušení jeho vojenského charakteru. Dle mého názoru však v pozadí těchto kroků byl boj o ovládnutí doposud dvoukolejného řízení tohoto bezpečnostního sboru ze strany politických úřadů. Na druhou stranu je nutné četnictvu přiznat úspěchy v bezpečnostní oblasti, např. konečně nastolilo pořádek v řadě venkovských oblastí, kde dosud nebyly zákroky proti zločincům ze strany státu efektivní a občanům nezbyvalo než se bránit svépomocí. Rok 1859 přinesl řadu změn v organizaci rakouské monarchie. V rámci těchto změn došlo i k úpravám v četnictvu, mimo jiné ke Kempenově penzionování. V roce 1860 došlo ke snížení počtu četnických pluků na 10, kdy v Čechách, na Moravě a ve Slezsku působil už jen pluk č. 2. Stanice měli být zřizovány jen v sídlech okresních úřadů s tím, že ryze vojenská organizace má být přibližována k politické správě jednotlivých oblastí²⁵. Ve městech, kde byla zřízena policie, nemělo četnictvo působit vůbec. Dvojití řízení a neutuchající snaha o využití četnictva k podpoře místních obecních orgánů vedla v konečném důsledku ke zhoršení bezpečnostní situace.

Po skončení války s Pruskem v roce 1866 byly četnické pluky nahrazeny očíslovanými zemskými četnickými velitelstvími podle civilního správního dělení, pro Čechy č. 2 se sídlem v Praze, pro Moravu a Slezsko č. 4 se sídlem v Brně. V roce 1867 byly pluky v Uhrách úplně zrušeny. Následně bylo četnictvo převedeno do podřízenosti ministerstva pro zemskou obranu. V roce 1873 došlo ke sjednocení organizačního uspořádání četnictva s politickou správou země, kdy v Opavě vzniklo velitelství č. 15 pro Slezsko. Proběhlé změny vyvolaly potřebu nové právní úpravy četnictva. Zákon o c. k. četnictvu č. 19/1876 ř. z., ze dne 26. února 1876, vztahující se na království a země zastoupené v říšské radě (Předlitavsko), definoval četnictvo jako *sjednocený vojensky řízený sbor strážný pro za-*

²⁵ Srovnej s vývojem Policie České republiky, viz **Policejní prezidium České republiky**, Strojnická 27, 170 89 Praha 7, www.policie.cz, *ČTVRTSTOLETÍ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY*, 1. vydání, Praha 2016, Krajské útvary, str. 18.

*chování veřejného pořádku, pokoje, a bezpečnosti*²⁶. Zákon byl oproti původnímu stručnější, kdy obsahoval pouze základní ustanovení. Výkon služby byl nadále podrobně upraven ve služební instrukci. Nejvýznamnější změnou bylo odloučení četnictva od armády. Ta tak po dlouhé době ztratila „vlastní“ bezpečnostní aparát. Činnost četnictva v době války byla zákonem upravena tak, že to mohlo být pověřováno zvláštními vojenskými úkoly, avšak při zachování jeho všeobecného bezpečnostního určení, přičemž podléhalo výhradně svým nadřízeným. Velení sboru náleželo četnickému inspektorovi a došlo k posílení vazeb na politické úřady. Okresní politický úřad se stal služebním úřadem pro četnictvo v okrese. Nově mohli justiční orgány přímo žádat služeb četnictva, ostatní pouze prostřednictvím okresního úřadu. V roce 1894 došlo k poslední změně právní úpravy c. k. četnictva, a to zákonem č. I/1895 ř. z., o c. k. četnictvu., ze dne 25. prosince 1894. Úprava nepřinesla žádné významné změny. Při výkonu bezpečnostní služby bylo četnictvo podřízeno zemským a okresním politickým úřadům, které tak měli nástroj, po němž toužili. Napřímo vyžadovat služby mohli nadále jen justiční orgány, ostatní civilní nebo vojenské úřady vždy cestou okresních úřadů. V době války pak mohlo být četnictvu svěřeno plnění zvláštních vojenských úkolů. Nutno podotknout, že i v době míru působilo četnictvo proti osobám vojenským, jež spadaly do jurisdikce vojenského trestního zákona, např. pátralo po zbězích.

První světová válka znamenala pro četnictvo zkoušku ohněm. Jak se válečný konflikt rozvíjel, vznikla zvýšená potřeba jednotek polního četnictva (feldgendarmerie). Četníky nacházíme na všech rakouských frontách, přičemž ke službě v polním četnictvu byly přednostně povolávání mladší a zdatnější jedinci. Někteří se na frontu přihlásili dobrovolně. Došlo tak ke dvojímu oslabení teritoriálních stanic, neboť někde klesl počet četníků až na jednoho muže, a ti zbylí byly zpravidla starší a neschopní plné vojenské služby. Uvolněná místa musela být provizorně obsazována důstojníky zeměbrany a nezkušenými výpomocnými četníky z armády. Značně tím trpěla úroveň služby. Bezpečnostní situaci neprospívalo ani neuvážené a pohodlné rozhodnutí vojenské správy, jež nechtěla v řadách armády trpět recidivisty, a raději je superarbitrovala, nebo činila kroky k jejich opětovnému uvěznění. Tyto kriminálně závadové osoby následně sužovali společnost již tak trpící válečnými restrikcemi²⁷. V této situaci museli četníci ve vnitrozemí rovněž dohlížet na dodržování válečných opatření (bezmasé dny apod.),

²⁶ DLOUHÝ, M., *Za císaře pána*. První elektronické vydání. Praha: PRAGOLINE, 2013, str. 9.

²⁷ Tamtéž, str. 101.

přesuny vojsk a pátrat po zbězích, jejichž počet narůstal úměrně době trvání válečného konfliktu. Ke konci války bylo četníkům nařízeno případy dezerce bez milosti potírat i za použití zbraně. Pokud se nedal vojenský zběh zatknout, měl být na místě zastřelen. Jednotky polního četnictva pak mimo běžné bezpečnostní služby, vykonávaly v týlových prostorech pořádkovou a dopravní službu při přesunech vojenských jednotek, dále rovněž stíhání dezertérů, vyzvědačů atd.. V okupovaných územích pak zajišťovali kompletní bezpečnostní službu včetně dohledu nad vojáky. Celkem za dobu první světové války padlo 184 četníků, další zemřeli ve vnitrozemí při výkonu služby. Po ukončení války v roce 1918 a rozpadu Rakouska-Uherska, bylo četnictvo přebíráno do bezpečnostních sborů jednotlivých nástupnických států. V Československu existovalo fakticky do roku 1945, de lege do roku 1947²⁸, kdy bylo nahrazeno Sborem národní bezpečnosti. V Rakouské republice pak existovalo, mimo období 2. světové války, až do 31. května 2005, kdy bylo reorganizací začleněno do státní policie.

2. Vojenská policie před rokem 1918

Pravděpodobně v roce 1872 vznikají v severovýchodním cípu monarchie s komplikovanou národnostní a bezpečnostní situací - tzv. Haliči jednotky Vojenské policie (Militär Polizei), a to transformací oddílů Vojenského policejního strážního sboru ve Lvově, Krakově a Przemyslu. Nově vzniklá VP měla, jak bylo v monarchii zvykem, komplikovaný systém podřízenosti, neboť po stránce subordinační podléhala místním posádkovým nebo pevnostním velitelstvím a v nejvyšší instanci říšskému ministerstvu války. Ve výkonu bezpečnostní služby, pro kterou byla zřízena, však spadala pod místní policejní ředitelství a Lvovské místodržitelství. Inspekční pravomoc náležela četnickému inspektoru. Nešlo tedy o výhradně vojenskou složku, ale variaci tehdejšího četnictva, neboť vykonávala bezpečnostní službu rovněž pro civilní orgány, a to i ve městech. Ve službě se tato VP řídila zvláštní instrukcí podle služebního předpisu A -2e „Organische Bestimmungen für das K.uK. Militär Polizeiwachcorps“. Ty se později staly vzorem pro instrukce čs. vojenské policie. Z počátku veleli oddílům důstojníci v hodnosti setníka (ev. Hejtmana, německy *Hauptmann*, obdoba dnešního kapitána), během první světové války z důvodu nárůstu počtu mužů až podplukovníka. Početní stav byl asi 600

²⁸ Pozn. aut.: První kodifikací SNB byl až zákon č. 149/1947 Sb. ze dne 11. července 1947, o národní bezpečnosti

mužů, kteří byli doplňováni výhradně z armády, důstojníci přítomni na zkušební dobu 3 měsíců²⁹. Proti oddílům polního četnictva se tak jednalo o relativně malou bezpečnostní složku, jež na vymezeném teritoriu musela zastat práci jak „civilních“ bezpečnostních složek, tak i feldgendarmerie. Po rozpadu monarchie byla tato VP spolu s dalšími vojenskými složkami převzata do vznikající Československé armády. Spolu s ní byly začleňovány i nepočetné jednotky VP, které nezávisle na sobě vznikaly u některých legionářských jednotek v zahraničí. Jednalo se např. o oddíly VP, které jako součást vojenských struktur působily asi od roku 1917 v Rusku. Pro rozlišení používali na polních uniformách červenobílou pásku. Menší oddíly polního četnictva (v dobovém pojetí se prakticky jedná o synonymum k VP), byly po vzoru italských Carabinieriů zřízeny také u československých legií v Itálii. Příslušníci těchto oddílů nosili na rukávovém štítku granát hořící do boku, tedy označení typické pro četnické sbory. Podle dostupných informací však žádná taková složka nebyla zřízena u početných československých legií ve Francii³⁰. Jak se následně ukázalo, sehrály jednotky VP důležitou roli zejména v prvních měsících formování nového státu.

II. Období samostatné Československé republiky 1918-1922

Mladý stát se od počátku existence musel vyrovnávat se složitou situací. Následky válečného konfliktu se projevovali ve všech oblastech života, ať se jednalo o potíže se zásobováním obyvatelstva, neboť se nedostávalo základních potřeb, nebo velkou migraci lidí. Z války se do svých domovů postupně vraceli váleční veteráni, pro něž nebyla práce a postupně přicházeli i československé zahraniční jednotky. Císařské úřady se zhroutily, nově vznikající nebyly schopny plnohodnotné činnosti. Vážnost situace byla umocněna početnými menšinami německé, polské a maďarské národnosti, jež existenci nového státu odmítali a mnohdy aktivně sabotovali. Nepříznivá hospodářská a sociální situace v novém státě měla za následek výrazný nárůst majetkových trestných činů, ať se jednalo o krádeže, podvody a podloudnictví, zejména ve formě zločinů. Rozkladem c. k. armády jako takové a samovolným návratem vojáků z fronty se mezi civilní obyvatelstvo dostalo značné množství vojenských zbraní a munice. Tyto zbraně byly používány

²⁹ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 11.

³⁰ DOLEJŠÍ, L. a kolektiv, *Vojenská policie. Military police Czech republic*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2016, str. 7.

při páchání loupeží, ale i proti zbylým strážcům zákona. Recepční normou³¹ byl prozatímně recipován rakousko-uherský právní řád, kdy v českých zemích nadále platily rakouské zákony, na Slovensku původní uherské právo, a převzaty byly stávající bezpečnostní orgány, tedy četnictvo a policie. Tato opatření však nemohla zaručit zlepšení stavu. Situace v četnictvu oslabeném předchozími válečnými roky byla tristní. Rakouští a obecně německy mluvící příslušníci četnictva a policie buď odešli, zbylí pak neměli důvěru českého obyvatelstva. Současně oni sami nebyli loajální vůči novému státu a tudíž dostatečně spolehliví pro další službu. Obdobná situace byla na Slovensku a Podkarpatské Rusi s Maďary. Situaci v četnictvu, respektive náhled občanů, dokresluje dotaz poslance revolučního národního shromáždění J. V. Hroudy „*na pana ministra vnitra o organizaci četnictva*“ ze dne 3. 12. 1918, který je pro větší autentičnost uveden v nezkrácené podobě v příloze č. 1 této práce.

S postupným obsazováním celého území státu útvary nově vznikající Československé armády, jež se neobešlo bez ozbrojených konfliktů, bylo důležité upevňovat státnost, pořádek a chránit obyvatele a jejich majetek. V rané fázi některé veřejnosprávní funkce plnili přímo vojenští velitelé. K plnění bezpečnostních úkolů vyčleňovali buď vojenské asistence, nebo pokud je měli k dispozici, převzaté jednotky VP. Tyto jednotky však početně nestačily, proto následně docházelo k cílenému budování VP. Bohužel se bližší údaje ke struktuře, působnosti a úkolům dochovali jen k VP působící na území Moravy a Slezska, částečně také materiály útvarů VP na Slovensku a Podkarpatské Rusi.

1. Vojenská policie v Čechách na Moravě a Slezsku

Během obsazování území se smíšeným obyvatelstvem československým vojskem na podzim 1918 a jaře 1919, jež v mnohém připomínalo okupaci cizího území, respektive příslušníci dotčených menšin situaci takto vnímali³², neměli jednotliví velitelé mnohdy jinou možnost, než ad hoc zřizovat VP jako jediný funkční bezpečnostní orgán v oblasti. Politická a bezpečnostní situace vyžadovala využití VP vojenskými veliteli a politickými úřady i k ochraně veřejného pořádku, zdraví a majetku civilního obyvatelstva, tedy nad rámec pravomocí, jež měly tyto jednotky u legií. Inspirací vojenským velitelům byly podle mého názoru jednotky

³¹ Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918 *o zřízení samostatného státu československého*.

³² Např. nutné ozbrojené zásahy při obsazování Chebska (Egerlandu) a Těšínska.

VP z Haliče, ale i organizace a úkoly četnictva. Mimo zabezpečení armády (kontrola kázně, pořádku, nařízení a rozkazů) a plnění standardních veřejno-bezpečnostních úkolů, konala VP také ryze zpravodajské úkoly, tedy sledování politické nálady obyvatelstva, vyzvědačství, záškodnictví apod.. O politické situaci ve vojsku, náladách obyvatelstva, pořádku na teritoriích atd. pak jednotlivé VP podávaly hlášení nadřízeným stupňům, nebo přímo Ministerstvu národní obrany³³ (dále jen MNO). Skladbou úkolů tedy VP plně nahrazovala četnictvo, avšak bez legálního základu, neboť její jednotky vznikali toliko z rozkazu jednotlivých vojenských velitelů, byť s vědomím a souhlasem MNO. O legitimitě jejich existence v prvních měsících existence Československa však nelze mít pochyby, neboť mimořádný stav v některých částech nové republiky vyžadoval mimořádná opatření. Nicméně pro plnění zpravodajských úkolů bylo některými veliteli žádáno o „povolení zřídit tajnou složku VP pro pozorování vojenských a politických opatření, zvláště bolševismu, a to Poláky na Těšínsku a Němce v SudetenLanden“³⁴. Obecně nebylo takovým žádostem ze strany MNO vyhověno, v některých posádkách např. v Opavě, byla neuniformovaná VP zřizována na odpovědnost místního okrskového velitele. Jakkoliv neměli tito vojenští představitelé žádné zkušenosti s policejní prací, prozíravě si uvědomovali (zejména v kontextu se současným náhledem na neuniformovanou část VP), že některé činnosti je možné vykonávat pouze v civilním oděvu. V období od října 1918 do poloviny roku 1919 probíhalo jak živelné, tak i organizované zakládání a reorganizace jednotek VP pomocí výnosů MNO. Organizovaný vznik jednotek byl zpravidla navázán na žádosti jednotlivých velitelů. Reorganizací posla VP v Kladně, kde byli, s ohledem na charakter regionu, nově zařazení příslušníci výhradně zemědělských povolání, ale také v Brně, kde dle doporučení k reorganizaci „*státní policie spíše překáží a Brno je prosáknuté německým živlem*“³⁵.

Na základě dosavadních kladných výsledků dává v březnu 1919 ministr národní obrany podnět k organizovanému a strukturovanému budování VP, a to nařízením Čj. 9474/org. ze dne 27. 3. 1919, v němž ukládá zřízení VP v Šumperku, Znojmě a eventuálně jiných zněmčených územích. Následně dle

³³ Pozn. aut.: po vzniku ČS se nejvyšším orgánem vojenské správy stal Výbor národní obrany, ustavený Národním výborem 30. října 1918, jako jeho zvláštní složka pověřená řízením všech záležitostí armády a obrany státu. Výkonným orgánem byl nejvyšší správce čs. vojsk. Vrchní velení vojsk mělo Zemské vojenské velitelství v Praze. Dnem 18. prosince 1918 byl výbor zrušen a jeho úkoly přešly na nově vzniklé Ministerstvo národní obrany.

³⁴ BAGIN, J., *Vojenská policie v Československé armádě 1918-1923*. Praha: VHU, 1999, str. 4.

³⁵ Tamtéž str. 5.

pokynu MNO zemská velitelství v Praze a Brně zřizují VP v Novém Jičíně, Mikulově a dalších městech. Podle tohoto pokynu měli být návrhy na zřízení VP podávány s ohledem na počet a národnost obyvatel dané lokality, přítomnost jiných bezpečnostních sborů a jejich spolehlivost, na zněmčeném území se měla stavět silná VP pod velením důstojníka. Určení příslušníci museli být proškoleni v kurzu VP.

Pokynem MNO byl velitel VP Brno pověřen vypracovat podrobný služební řád. Následně byly zemským velitelem na Moravě a v Slezsku vydány „*Pokyny ku vykonávání služeb čs. vojenské policie*“, a to s platností pro VP na celém zemském území. Předpokládaná směrnice, jež by měla platnost na všechny země státu, nebyla nikdy vydána. Pokyny vymezují služební činnosti, úkoly a oprávnění, a je z nich zřejmé, jak široká „oprávnění“ bez patřičného zákonného rámce VP měla. Pro potřeby plné dokumentace tvoří pokyny v nezkráceném znění přílohu č. 2 této práce. V nařízení, jímž byly pokyny vydány, se VP ukládalo plnit úkoly samostatně a iniciativně, a to při dorozumění a společné práci s místními politickými úřady, státní policií a četnictvem³⁶. Při zřizování jednotek nebo doplňování stavu byly důstojníci, praporčíci a poddůstojníci vybíráni tak, aby vyhovovali specifickým požadavkům na policejní práci. Po přeložení k VP absolvovali důstojníci týdenní, ostatní tři týdenní kurz. Po absolvování kurzu obdrželi vojenští policisté legitimaci s vyznačenými oprávněními, např. perlustrace, zatýkání, provádění domovních prohlídek, vstup na železnici a nádraží, bezplatné používání vlaků v okruhu 15 km, používání úředních telefonů a telegrafů. Označení velkými písmeny „VP“ z bílého kovu na trojúhelníku oranžové barvy se nosilo na levém rukávu uniformy. Příslušníkům VP náležely ke služebnímu platu zvláštní příplatky, asi 5 korun denně.

Počty VP se v průběhu roku 1919 měnily, nejvíce měla posádka Praha, která čítala 16 důstojníků a 739 mužů. Na Moravě a ve Slezsku pak bylo k VP zařazeno celkem asi 800 mužů. Přes mnohé úspěchy však někteří velitelé od počátku zřizování VP chápali rozpor mezi rozsahem její faktické působnosti a neexistencí příslušné právní normy, jež by legalizovala její činnost vůči civilnímu obyvatelstvu. Současně se příslušníkům VP většinou nedostávalo patřičného vzdělání k provádění zákroků a úkonů k zabezpečení pořádku, ochrany osob a majetku, a tak docházelo k přehmatům. Vzhledem k tomu, že motiv ke zřízení VP

³⁶ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 51.

byl částečně politický, neboť orgány mladého státu se snažili prosadit svou autoritu na celém území za každou cenu, nebyl názor na činnost a existenci jednotný. Oproti názoru ministra národní obrany stála nechuť některých vojenských velitelů využívat VP mimo armádu, neboť se obávali možných prohřešků ze strany příslušníků VP. Navíc postupně docházelo ke konsolidaci čs. Četnictva, přičemž byl veden spor o jeho budoucí podřízenosti. Na jaře 1919 se operovalo s myšlenkou, že jako vojensky organizovaný bezpečnostní sbor bude podřízeno pouze MNO, tudíž že zcela nahradí VP. Habsburská monarchie sice zanikla, nicméně její duch a smysl pro komplikovanost stále přežíval v orgánech nové republiky.

Přes tyto skutečnosti nedošlo v průběhu roku 1919 ke zrušení VP. K 1. 7. 1919 byl u Hlavního štábu ustaven vojenský bezpečnostní referát jako ústřední orgán VP, jemuž měli být postupně podřízeny všechny útvary VP. Nový orgán se snažil zmapovat činnost VP, neboť zjistil, že některá oddělení nepředkládají zprávy o své činnosti. O změně podřízenosti VP však nebyli velitelé dostatečným způsobem informováni. Navíc viděli v odejmutí VP z jejich přímé podřízenosti riziko zhoršení bezpečnostní situace v jednotlivých posádkách. K dokončení reorganizace VP pod centrální vedení tak fakticky nedošlo. Názory hlavních představitelů MNO na VP se postupně vyvíjeli. S postupným uklidňováním poměrů v některých částech země byla její činnost posuzována kritičtěji. Prezídiu ministerské rady byla předložena instrukce, podle níž měla VP primárně sloužit pouze vojensko-disciplinární potřebě, a až následně jiným veřejným zájmům na základě žádosti příslušných ministerstev. Současně byl navržen výčet krajů, v nichž měla VP působit s rozšířenou kompetencí na rovní srovnatelné s četnictvem. Na nákladech VP se pak měla podílet civilní správa, neboť doposud byly veškeré výlohy hrazeny z prostředků NMO, ačkoliv činnost VP byla prováděna ve prospěch MF, ministerstva obchodu, vnitra zásobování a dalších. Převládal však názor, že VP není ve státním životě něčím stálým, nýbrž pouze náhražkou, jež bude nutné za normálních poměrů zrušit. V pozadí tohoto názoru však stála snaha MNO o ovládnutí modifikovaného četnictva, o čemž svědčí text referátu zpracovaného zpravodajským oddělením Hlavního štábu pro ministra NO v srpnu 1919:

„Na nutnost dalšího budování četnictva a jeho podřízení vojenské správě poukázalo již organizační oddělení MNO. Zaujaté stanovisko je správné a je nutné jít dále, přistoupit v zájmu ozbrojené moci a státní bezpečnosti ke sjednocení veřejné bezpečnostní služby, tj. řídit sbor republikánské stráže a podřídit ho ve vojenském ohledu správě vojenské. Řízení bezpečnostní služby a její provedení

*podle nařízení politických a správních úřadů nemá a nesmí tím trpěti.*³⁷

Přes tato prohlášení a stanoviska trvalo politické vedení republiky na zachování VP a její dodatečné legalizaci. Situace v některých regionech země nebyla stabilizovaná do té míry, aby bylo možno postrádat jakýkoliv loajální bezpečnostní aparát. V srpnu 1919 se prezidium Ministerstva vnitra dotazuje MNO, v jakém stadiu jsou kompetence VP a jaký je výsledek jednání branného výboru národního shromáždění, který se problematikou zabýval. V odpovědi MNO uvádí, že vypracovalo návrh instrukcí pro VP jak pro službu vlastní vůči vojenským osobám, tak i pro službu s rozšířenými kompetencemi, a to v termínu stanoveném ministerským předsedou. Instrukce nakonec nebyly přijaty ani použity. V měsíci listopadu 1919 byl mezirezortní komisí, která byla složena ze zástupců ministerského předsednictva, ministerstva vnitra a MNO, vypracován návrh zákona o VP, v němž byl okruh působnosti zachován v dosavadním faktickém rozsahu. Revoluční národní shromáždění však bylo v těchto otázkách značně nejednotné. Legislativní práce byly nakonec zastaveny a počátkem roku 1920 odloženy na neurčito. Přes absenci základní normy VP dále pokračovala ve své činnosti v prakticky nezměněném rozsahu. Takový stav nemohl být dlouhodobě udržitelný. Jakkoliv byl ceněn přínos VP při budování a upevňování státu, MNO kritizovalo zátěž vlastního rozpočtu ku prospěchu jiných ministerstev. Současně se Národní shromáždění vyhrážovalo proti působnosti VP vůči civilním osobám. Dle J. BAGINA zřejmě v únoru 1920 přijalo Národní shromáždění rezoluci ohledně VP, zejména ve věci působnosti vůči civilním osobám ve znění: „*Systém Vojenské policie ukázal se býti škodlivým zařízením, zvláště pak zasahoval do civilního a politického života. MNO budiž uloženo, aby učinilo zavčasná opatření k omezení činnosti voj. pol., jejíž pravomoc pro záležitosti civilní a politické z hlediska zájmu veřejné morálky a práva není přípustná*“³⁸. V reakci na tuto rezoluci je MNO výnosem č. j. 18244/426 zprav. ze dne 2. března 1920, vydán všem zemským velitelům rozkaz, jímž se zakazuje výkon činnosti VP vůči civilním osobám, veškerá činnost politická, přičemž oddělení VP v místech, kde není vojenská posádka, musí být zrušena. Během jara 1920 dochází k postupnému utlumování činnosti oddělení VP, současně MNO činilo kroky k jejímu úplnému zrušení. K 1. 7. 1920 navrhuje Organizační oddělení Generálního štábu zrušení VP a vytvoření strážných oddílů

³⁷ BAGIN, J., *Vojenská policie v Československé armádě 1918-1923*. Praha: VHU, 1999, str. 10.

³⁸ Tamtéž, str. 18, příslušný dokument se autorovi této práce v digitální knihovně PSP ČR nepodařilo dohledat.

s rozšířenou kompetencí z příslušníků už demobilizovaných ročníků VP. Ty by následně ministerstvo vnitra převzalo do státní policejní služby. Dle personálního záměru měla být část mužů demobilizována zcela, část za přímluvu zařazena u státních orgánů, a část přeložena k polním útvarům. Přesto dne 15. 8. 1920 Vláda čs. republiky nařizuje „*aby správy politické v území drahdy uherském, administrativní vrchnosti, dle potřeby použily vojenské policie k ochraně polního majetku*“.³⁹ Tímto krokem ji stavěla na roveň četnictva a policie a současně potvrzovala, že v otázkách VP nepanuje jednotný názor. V červnu 1920 předkládají poslanci nově ustavené poslanecké sněmovny návrh na zrušení VP s plamenným odůvodněním (návrh je pro zachování autentičnosti v nezkrácené podobě uveden v příloze 3 této práce).

S podrobnou písemnou odpovědí na tento návrh přichází ministr NO až v lednu roku 1921, a rekapituluje v ní vývoj a činnost VP. Mimo jiné v ní uvádí, že „*MNO projevovalo vždy v meziministerských poradách názor, že k účelům vojenským není vojenské policie již zapotřebí a navrhovalo vždy její rozpuštění. Jsou to zájmy celostátní, které vyžadují dočasné ponechání vojenské policie...*“⁴⁰. V té době již byla VP v Čechách, na Moravě a Slezsku k 1. 11. 1920 zrušena, a to nařízením ministerské rady ze dne 12. 10. 1920. Ke zrušení došlo navzdory skutečnosti, že v některých pohraničních částech státu nebyla situace stále konsolidována, chyběli i silné státní bezpečnostní orgány. Příkladem budiž vojenská vzpoura při odvodu chebských branců v říjnu 1920. Vzpor německy mluvících odvedenců a jejich rodin, který přerostl v otevřené projevy násilí, byl nakonec krvavě ukončen střelbou čs. vojenských jednotek na chebském náměstí.

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi, kde byla situace ještě vážnější díky vzrůstající maďarské špionáži a organizované trestné činnosti, pak VP zůstala zachována až do počátku roku 1922. Zrušením VP přešly na civilní správu i její specifické úkoly, např. zajišťování osob vojenských včetně důstojníků, zakročování proti osobám vojenským při výtržnostech, opilství, nočních potulkách a po vykování s ženštinami, pátrání po zbězích a vojenských osobách zatykačem stíhaných, nebo zakročování proti vojenským příslušníkům cizích států ve stejnokrojkách a pátrání při trestných činech spáchaných vojenskými osobami⁴¹.

³⁹ BAGIN, J., *Vojenská policie v Československé armádě 1918-1923*. Praha: VHU, 1999, str. 21.

⁴⁰ Tamtéž, str. 20.

⁴¹ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 59.

K 1. listopadu roku 1920 tak z území českých zemí mizí specifická bezpečnostní složka v podřízenosti MNO, jež stejně jako její předchůdkyně rakouská Militär Polizei na Haliči, vykonávala svoji činnost oproti všeobecnému přesvědčení i vůči civilním osobám (byť v ČS bez legálního základu, tudíž de facto protiprávně). Po dlouhou dobu pak u ministerstva obrany nebyla zřízena žádná složka policejního typu (mimo zahraničních jednotek v období II. světové války). K obnově VP dochází až po 71 letech v roce 1991, k tomu blíže v podkapitole páté.

2. VP na Slovensku a Podkarpatské Rusi

Na Slovensku a Podkarpatské Rusi byla VP „oficiálně“ zřízena výnosem MNO čj. 9781 org. ze dne 19. dubna 1919, avšak stejně jako v českých zemích, bez příslušného legálního základu. Jednotlivá oddělení byla budována ve všech větších městech a místech dislokace armády, např. Bratislava, Bánská Bystrica, Košice, Žilina, Komárno, Nové Zámky, Užhorod, Mukačevo a dalších, to včetně lokalit dočasně obsazených čs. vojskem na území dnešního Maďarska jako Beregrás nebo Satoraráljaujhély. Bezpečnostní úkoly VP byly v těchto oblastech uzpůsobeny místní potřebě, mimo dozoru nad vojenskými osobami na veřejnosti se jednalo zejména o sledování loajality k republice, sledování a případné potírání protistátních činností a politické agitace, poskytování asistence při veřejných shromážděních, stávkách či nepokojích, které nebylo možno zvládnout místními bezpečnostními složkami. Při plnění úkolů úzce spolupracovala s četnictvem a státní policií.

Vzhledem k odlišné vnitřní i vnější bezpečnostní situaci v těchto zemích, nedotklo se VP na Slovensku a Podkarpatské Rusi omezování činnosti a snižování stavů. Usnesením ministerské rady ze dne 29. 7. 1920 byla dočasně rozšířena pravomoc VP v Munkáči a Beregsásu vůči civilnímu obyvatelstvu těchto oblastech:

- bdění nad veřejným pořádkem a pokojem,
- kontrola nad zachováním nařízení civilní správy a exekuce výnosů a nařízení županského úřadu,
- kontrola cizinců, dohled nad osobami pod policejním dozorem,
- kontrola pasů na nádraží,
- kontrola vývozu předmětů státem obhospodařovaných (obilniny, kůže, brambory),

- přistavování mužstva pro eskorty,
- poskytování asistence při rekvizicích a prohlídkách⁴².

V prosinci roku 1920 je po zrušení VP v českých zemích a získaných zkušenostech Generálním štábem deklarováno, že VP je organizací přechodného rázu na nejnnutnější dobu. Současně je stanoven počet příslušníků a místa dislokací s tím, že pokud by u některého oddělení klesl stav na 10 mužů, má být MNO podán návrh k jeho zrušení. Početní stav byl určen následovně: Slovensko – 15 důstojníků, 520 mužů, 24 pro zvláštní službu. Posádky Bratislava, Banská Bystrica, Bardějov, Galanta a další. Podkarpatská Rus: 6 důstojníků, 175 mužů, 11 pro zvláštní službu. Posádky Užhorod, Beregsáz, Jasina, Hust, Munkáč, Velká Sevlja.

Stávající situace však neuspokojovala některé politické kruhy, zejména pokud v poslanecké sněmovně existovali silné kluby zastupitelů národnostních menšin, proti nimž byla VP využívána. Dne 26. 1. 1921 přijal právní výbor návrh poslance L. PIKY, jímž se vyslovil proti používání VP ve věcech politických a občanských, a vyzval vládu, aby ji i na Slovensku a Podkarpatské Rusi nahradila zákonem uznanými policejními organizacemi, a to v souladu s dřívějším požadavkem poslanců na zrušení VP. MNO reaguje sdělením, že pokud by VP nezasahovala do občanských a politických poměrů, ale byla používána výslovně pro účely vojenské, neodporovalo by to ústavně právním poměrům, neboť vojenská správa má právo činit pro vojenské účely policejní opatření. V poznámkách ministra národní obrany ze schůze ministerské rady v říjnu 1922 je uvedeno: „*mimo jiné projednání zrušení VP na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. VP ještě dnes funguje v některých místech v těchto zemích a je placena vojenskou zprávou, nikoli v zájmu vojenském, ale celostátním – zájem o převedení této policie do pravomoci věcně příslušných resortů, čímž se uvolní voj. rozpočet. Min. rada rozhodla o ponechání VP na Slovensku a Podkarpatské Rusi*“⁴³. Přesto postupně dochází k útlumu zbylé VP, a jejímu úplnému zrušení koncem roku 1922. Díky intervenci MNO se podařilo velkou část příslušníků umístit na volná místa ve státní službě.

3. Polní četnictvo na Slovensku a Podkarpatské Rusi 1919-1920

Mimo VP byla v červnu 1919 na území Slovenska a Podkarpatské Rusi založena instituce polního četnictva jako mimořádné opatření k řešení a stabilizaci

⁴² BAGIN, J., *Vojenská policie v Československé armádě 1918-1923*. Praha: VHU, 1999, str. 21.

⁴³ Tamtéž, str. 25.

bezpečnostní situace v nikdy nevyhlášené (formálně vzato) válce s Maďarskem. K opatření zřídit polní četnictvo přistoupila vojenská správa pravděpodobně v návaznosti na připravované postupné rušení VP. K polnímu četnictvu bylo pod vojenskou správou odveleno z Československého četnictva asi 600 mužů. Polní četnictvo se mimo jiné následně podílelo na ochraně osob a majetku, střežení veřejných budov, podniků, sledování politických živlů v pohraniční oblasti a neutrálním pásmu podél hranice s Maďarskem. Jednotlivá velitelství byla zřízena u vyšších velitelství, tedy při západní skupině v Bratislavě, Nových zámcích, Košicích, Pastúchově, Lučensci a dalších, Velitelstvím podléhalo cca. 50 četnických stanic. Při východní a karpatoruské skupině pak v Užhorodě, jemuž podléhala velitelství oddílů polního četnictva 11. pěší divize, velitelství úseků v Banreve, od září 1919 pak v Linhartovicích, Turni, Seni atd. Velitelstvím úseků podléhalo cca. 30 stanic. Dále při velitelství divizí a brigád. Následně byly zakládány stanice při tranzitních obcích a nádražích jako vlakové kontroly a hlídky. Stanice, které byly umístěny v neutrálním pásmu, se nazývaly „přehlížeční“, a plnily úkoly ochrany státního území. Po zrušení pásma a vytyčení československé státní hranice s Maďarskem mezinárodní dohodou ze dne 12. 6. 1919, byly tyto stanice zrušeny, případně přesunuty do vnitrozemí. Ukončením vojenských operací a přechodem československé armády na mírový stav bylo polní četnictvo ke dni 30. 9. 1920 výnosem MNO zrušeno, a nařízením ministerstva vnitra ze dne 26. 8. 1920 jeho příslušníci začleněni do zemského četnictva⁴⁴. Zřízení polního četnictva souběžně s VP jen dokládá, jak usilovně se vedení mladého státu snažilo dosáhnout konsolidace poměrů, současně také dokládá nejednotnost v názorech na bezpečnostní složky a jejich kompetence (dle ministerstva vnitra může polní četnictvo zakročovat proti civilním osobám toliko v bojovém pásmu, kde úřady bezpečnostní nemohou službu více vykonávat, nebo se odstěhovali)⁴⁵.

Jak již bylo uvedeno, po zániku VP převzalo plnění jejích úkolů ve vztahu k armádě četnictvo, které bylo nově ustaveno zákonem č. 299/1920 Sb. z. a n. ze dne 14. dubna 1920. O možnosti obnovit VP se znovu jedná na úrovni MNO až v roce 1929 v rámci přípravy zákona o obraně státu. Dle předložených návrhů by se, s odkazem na zaniklé oddíly VP, v době branné pohotovosti státu, mobilizace nebo války, zřizovala z rozhodnutí MNO VP pro vojenské věci bezpečnostní. Mě-

⁴⁴ BAGIN, J., *Vojenská policie v Československé armádě 1918-1923*. Praha: VHU, 1999, str. 27.

⁴⁵ Tamtéž.

la být stavěna v místech, kde není státní policie a vyžadují to místní poměry z důvodu udržení kázně, bezpečnosti státu a veřejné bezpečnosti. V bojovém pásmu se působnost VP pak měla vztahovat na výkon bezpečnostní služby vůbec. Při tomto by podléhala ustanovenému vládnímu komisaři, případně politickým úřadům, ve věcech vojenských armádním představitelům. Zřízením VP ve vyjmenovaných situacích se mělo ulehčit četnictvu od plnění bezpečnostních úkolů ryze vojenského charakteru. Úprava týkající se možnosti zřízení VP však nebyla v mezirezortním řízení akceptována a z legislativního materiálu byla vyňata. Bezpečnostní polní služba tak nadále připadala četnictvu, jež mělo v případě potřeby odvelet část mužstva k polnímu četnictvu.

ČS VP za dobu své existence bezesporu prokázala velké služby mladému státu, a přes absentující legislativní rámec byla s oblibou využívána územními politickými úřady. Přes kritické hlasy a přehmaty příslušníků VP způsobené částečně absencí zvláštního vzdělávání příslušníků (neznalost příslušných právních norem), nebyly nikdy oficiálně vymezeny její kompetence. Tento rozpor mezi faktickým využíváním a stavem de lege lze přičítat zejména nejednotnosti vedení státu v názorech na bezpečnostní složky. Za zánikem prvorepublikové VP tak dle mého názoru stojí zejména důvody politické, neboť politická reprezentace všemožně usilovala, aby napříště státní bezpečnostní orgány spadaly výhradně pod civilní správu, a aby došlo ke sloučení těchto orgánů do jedné organizační struktury. Dalším významným faktorem byla vzrůstající neochota MNO držet takové břímě, neboť na jednu stranu bylo požadováno, aby VP plnila požadavky politické správy, na straně druhé nenašlo MNO podporu k narovnání tohoto nelegálního stavu. Bonusem byla ekonomická zátěž armádního rozpočtu, jež byl válečnými akcemi s Polskem a Maďarskem velmi vyčerpán⁴⁶.

III. Polní četnictvo v období mobilizace a československé zahraniční armádě během 2. světové války

Historie československého četnictva z období tzv. první republiky, která je bohatě zpracována desítkami publikací různých autorů, nepatří mezi témata této práce a není nutné se jí zabývat ani z pohledu stanovených cílů. Zmíněny tedy budou pouze fakta týkající „vojensko-bezpečnostních úkolů“.

⁴⁶ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 42.

Zrušením VP přišla vojenská správa o vlastní bezpečnostní složku, jež se pro udržování kázně a pořádku v posádkách osvědčila. Její specifické úkoly, např.:

- zajišťování vojenských osob včetně důstojníků,
- zakročování proti vojákům při výtržnostech,
- pátrání po zbězích a pátrání při trestných činech spáchaných vojenskými osobami,

přešly v době míru na četnictvo republiky Československé. Službu konající četník měl zákonem stanovená práva strážce civilní i vojenské a současně i oprávnění použít zbraň. Výzvy „ve jméno zákona“ byly povinny uposlechnout i osoby vojenské. Samotné četnictvo, přes hlasy volající po jeho odmilitarizování, mělo vzhledem poválečným poměrům i nadále zachovánu vojenskou organizaci sboru. Odlišně však byla nastavena podřízenost. Četnictvo bylo především orgánem státní politické správy s podřízeností státním politickým úřadům. V oblasti vyučování, výcviku, kázně, kontroly služby, věcech správních a hospodářských, bylo podřízeno četnickým důstojníkům. V poslední instanci pak v obou oblastech podléhalo ministerstvu vnitra. K ministerstvu vnitra byl přidělen generální velitel četnictva, který byl povolán k udržování vojenského pořádku a kázně ve sboru. I přes odpor zástupců MNO tento stav přetrval, a byl ošetřen ve formě zákona⁴⁷. Ministerstvo vnitra rozhodovalo o organizaci četnictva, o početních stavech, podmínkách výcviku a jak bude vykonávána služba. Pouze otázka výzbroje spočívala v dohodě mezi vnitrem a MNO. Aby byla zajištěna komunikace s armádou, byl k četnictvu přidělen vyšší důstojník československého vojska. Ustanovení § 5 zákona o četnictvu⁴⁸ normovalo, že *„Za účelem výcviku v polní službě bezpečnostní a spolupráce s vojenskými velitelstvími budou příslušníci četnictva do onoho roku svého věku, do kterého by jinak podle ustanovení branného zákona byli k vojenským cvičením povinni, ministerstvem národní obrany v dohodě s ministerstvem vnitra, pokud to služba bezpečnostní připouští, povolávání v určitých lhůtách k vojenským cvičením, zejména do manévřů, a budou po dobu cvičení podléhati vojenským zákonům a předpisům.“* Četnictvo podléhalo vojenským trestním zákonům a soudům a platil pro ně vojenský služební řád. Disciplinární předpisy však stanovilo ministerstvo vnitra.

V případech válečného stavu přecházela podle § 6 zákona o četnictvu jeho

⁴⁷ Zákon č. 218/1920 Sb. z. a n., kterým se upravují hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany, ze dne 21. března 1920.

⁴⁸ Zákon ze dne 14. dubna 1920 č. 299/1920 Sb., o četnictvu. Sbírka: 299/1920 Sb..

část, určená dohodou mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany k polní službě bezpečnostní, pod přímé velení vojska, k tzv. polní policii (četnictvu). To bylo aktivováno pouze s vyhlášením mimořádného povolání zálohy v míru (§ 27 branného zákona) a při vyhlášení mobilizace. Jinak bylo polní četnictvo v mírových podmínkách povoláváno pouze při rozsáhlejších cvičeních. Výcvik polního četnictva byl prováděn i v četnických výukových zařízeních, pro čistě vojenské části se používali předpisy pro pěchotu. Ve zvláštních informačních kurzech byla prováděna teoretická část pro činnost v poli. Účast četnictva na velkých vojenských cvičeních byla chápána jako praktická část přípravy.

V mobilizačních plánech byly vyšším vojenským velitelstvím dány k dispozici oddíly polních četníků především pro ochranu štábů. Kompetence sestávala z obranné zpravodajské služby na stanovišti vyššího velitelství, strážní služby v tomto prostoru i na pozorovatelnách, z řízení dopravy a dalších. Samotný výkon služby probíhal podle předpisu „Organická ustanovení a služební předpis pro polní četnictvo“⁴⁹. Polní četníci neměli být používáni k úkolům, které se netýkaly polní četnické služby. Spolupráce se zemským četnictvem a policií při plnění úkolů se předpokládala. Disciplinární pravomoc náležela jednotlivým velitelům oddílů. Úkolem polního četnictva bylo udržovat pořádek a bezpečnost v pásmu armády s působností vůči všem v tomto pásmu. Mimo to činilo polní četnictvo opatření k ochraně venkovského obyvatelstva před pleněním, vydíráním a násilnostmi, zamezení vyzvědačství a jiným zločinům proti branné moci, proti majitelům poštovních holubů atd. Dále mohli být polnímu četnictvu svěřovány úkoly jako kurýrní služba, eskorty vězňů a válečných zajatců, zabavení pokladen, poštovních kanceláří nepřítelů atd.. Příslušníci polního četnictva měli používat stejnou výstroj jako u zemského četnictva, k odlišení nosili na levém rukávu textilní pásku.

V září 1938 vrcholila tzv. Sudetská krize, kterou vyvolal Adolf Hitler ve snaze připojit sudetské oblasti k „třetí říši“. Výhrůžky otevřenou válkou a obsazením naší země stejně jako pokusy o puč v pohraničí a řádění sudetoněmeckých Freikorps nemohly nechat československou politickou reprezentaci nadále nečinnou. Dne 22. září 1938 zahájila po kabinetu Milana Hodži svou činnost úřednická vláda generála Jana Syrového. Dne 23. září 1938 byla ve 22.20 hodin vyhlášena Mobilizace⁵⁰, tentokrát všeobecná. Příslušníci četnictva, určení do oddílů polní-

⁴⁹ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 43.

⁵⁰ VI. vyhláška č.183/1938 Sb.z. a n. ze dne 23. září 1938, o vstupu státu do branné pohotovosti.

ho četnictva, obdržely z praktických důvodů armádní stejnokroje s ekvivalentními hodnotami čs. branné moci. Označení bylo realizováno pomocí ramenní pásky s textem „Polní četnictvo“. Oddíly polních četníků pak působily v celoarmádním rozsahu během zářijové mobilizace v roce 1938. Po podpisu Mnichovského diktátu došlo k záboru pohraničních území a jejich připojení k Německu, Polsku a Maďarsku. Veškeré útvary četnictva byly v zabraném území zrušeny a četníci přemístěni na útvary ve vnitrozemí. Totéž se týkalo vojenských útvarů, jež byly buď rozpuštěny, nebo přesunuty do východních oblastí země, zejména na Podkarpatskou Rus. V únoru 1939 končí mimořádná opatření Československé armády a v březnu téhož roku je rozpuštěna. Nejpozději k tomuto datu zaniká i polní četnictvo na území republiky.

Znovu tato složka ožívá v našich zahraničních armádách, kdy jsou oddíly polního četnictva zřizovány u československých jednotek na východní i západní frontě. Jak uvádí J. Bagin, jejich činnost se pravděpodobně řídila předválečnými předpisy⁵¹.

Ve **Francii** bylo na základě směrnice francouzského ministra národní obrany dne 4. 1. 1940 nařízeno Vojenskou správou Československého národního výboru v Paříži budování československého vojska. V rámci formování divize byl dne 20. 1. 1940 založen oddíl polního četnictva, jehož velitelem byl určen kpt. František DIVOKÝ. Oddíl se měl skládat ze 17 rotmistrů a četařů a 7 příslušníků mužstva. V oddíle byly postupně zařazováni dobrovolníci přicházející různými oklikami z okupované země, zejména bývalí zemští četníci. Po poměrně rychlé kapitulaci Francie se podařilo evakuovat velitele oddílu a celkem 24 příslušníků do Velké Británie.

Ve **Velké Británii** čítal oddíl polního četnictva 1. československé brigády 1. důstojníka, 1. rotmistra a 10 členů mužstva. Po reorganizaci exilového vojska na čs. samostatnou brigádu od 1. 6. 1940, stoupl počet tohoto bezpečnostního prvku na 2 důstojníky, jednoho rotmistra a 27 četníků. Na další organizaci polního četnictva měl výrazný vliv britský model Vojenské policie. Příslušníci oddílu byli označeni černou rukávovou páskou s červenými písmeny „MP“⁵² (Military Police). V roce 1942 byla vytvořena sekce dopravní policie, k níž bylo převeleno 13 důstojníků z tzv. velitelské zálohy, tedy nadpočetných důstojníků. K 1. 9. 1943

⁵¹ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 44.

⁵² Pozn. aut.: Toto označení včetně barevného provedení je v ozbrojených Velké Británie používáno dodnes.

bylo v oddíle zařazeno 39 příslušníků včetně tří důstojníků, a od 1. 9. 1944 celkem 44 mužů. Velitelem byl veterán z Francie kpt. František DIVOKÝ. Oddíl polního četnictva (anglicky Provost Unit) byl po britském vzoru rozdělen na sekci bezpečnostně pořádkovou a sekci dopravní. Četníci měli mimo jiné oprávnění:

- V případě podezření zadržet a podrobit prohlídce každého vojáka (důstojníka mohli jenom důstojníci) mimo žen,
- Zadržet podezřelou civilní osobu a odevzdat ji civilní policii,
- Při podezření z trestného činu vstoupit do každé veřejné místnosti nebo kasáren⁵³.

Všechny vojenské osoby byly povinny uposlechnout pokynů daných polními četníky. Bezpečnostně pořádková sekce vykonávala službu zejména v posádkách, vyšetřovala závažnější přestupky a trestné činy vojáků, a odevzdávala je ke kázeňskému řešení, případně vojenské justici. Dále prováděla eskorty k soudu a do věznic – v organizační struktuře čs. brigády byl začleněn i prokurátor a polní soud. Při plnění úkolů spolupracovala sekce s britskou MP a civilní policií. Sekce dopravní organizovala silniční hlídky, kontrolovala dodržování příslušných dopravních předpisů, vyšetřovala dopravní nehody, vytyčovala pochodovou osu při přesunech a řídila dopravu na větších křižovatkách. Při tom používala bílé rukávové návlaky. Při nasazení na frontu se úkoly polního četnictva rozšířily o ochranu civilního obyvatelstva před rabováním, pátrání po vojenských zbězích a nepřátelských agentech a odsun válečných zajatců, vše ve spolupráci s místní policií, pokud existovala.

K činnosti polního četnictva na východní frontě se bohužel nedochovaly žádné písemné materiály, k čemuž dle mého názoru došlo zcela úmyslně, pokud tedy polní četnictvo skutečně existovalo⁵⁴. J. Bagin ve své publikaci pouze stroze konstatuje, že „*ve vojenských dějinách Československa je uvedeno, že do armádního sboru čs. vojska v SSSR bylo organizačně začleněno polní četnictvo*“⁵⁵. Dle mého názoru se tak mohlo stát pouze v počáteční fázi existence jednotky, avšak po čistkách a výměně velení sboru za brigádního generála L. Svobodu dne 10. 9. 1944, se mi jeví jako velmi nepravděpodobné, že by zůstala zachována takováto

⁵³ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 46.

⁵⁴ Pozn. aut.: v minulosti jsem měl možnost hovořit s veteránem tankových vojsk armádního sboru čs. vojska v SSSR, který byl české národnosti. Jednotku odpovídající polnímu četnictvu neuváděl.

⁵⁵ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 47.

složka, která neodpovídala sovětskému modelu vnitřní bezpečnosti⁵⁶. Přiznávám však, že pro své tvrzení nemám žádný hmatatelný důkaz.

IV. Policejní zabezpečení vojsk ČSSR v letech 1945 až 1991

Rok 1945 mimo osvobození území Československé republiky přinesl i významné změny v bezpečnostních složkách. To co se soudruhům nepovedlo před II. světovou válkou, mohli nyní se silným partnerem v zádech konečně realizovat. S proklamací, že rozdělení oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti zejména mezi četnictvo a státní policii mělo kořeny v době zrušení poddanství a již v době vzniku ČSR v roce 1918 bylo anachronismem, schvaluje v Košicích dne 17. dubna 1945 na své 4. schůzi československá vláda návrh předložený komunistickým ministrem vnitra Václavem Noskem nazvaný „Hlavní zásady výstavby nového bezpečnostního aparátu“. Národní bezpečnostní služba se měla skládat ze tří složek:

- ze sboru uniformovaného Národní bezpečnostní služby (místo policie a čet.),
- z uniformovaného sboru pohotovostního (po vojenském vzoru organizovaném a vyzbrojeném);
- ze sboru neuniformované Národní bezpečnostní služby (včetně vnitřního a zahraničního politického zpravodajství).

1. Sbor národní bezpečnosti

Nově budovaný Sbor národní bezpečnosti (dále jen „SNB“) byl personálně obsazen z vybraných příslušníků partyzánských a revolučních jednotek, dále z osob navrátilivších se z koncentračních a internačních táborů, a to po přezkoumání státní, národní a mravní spolehlivosti. Po provedené politicko-kádrové očistě se SNB k 30. červnu 1945 splynuly i části dosavadních rušených bezpečnostních sborů, tedy zemského četnictva, složky státní policie a komunální policie. Potřebný právní podklad existence a organizace Sboru měl záhy dát dekret prezidenta republiky. Ten ale nebyl připraven včas⁵⁷.

⁵⁶ Pozn. aut.: Rudá armáda byla, mimo politických důstojníků, také pod dohledem NKVD, česky „Lidový komisariát vnitřních záležitostí“, zkráceno z ruských slov „*Narodnyj komissariat vnutrennich děl*“. Jednalo se o centrální státní orgán Sovětského svazu zabývající se vnitřní bezpečností, požární ochranou, střežením hranic a evidencí obyvatel, spravující věznice a pracovní tábory, zabývající se rozvědkou a kontrarozvědkou. Existoval v letech 1934–1946.

⁵⁷ iBadatelna, Sbor národní bezpečnosti, [online] Copyright © 2020, Centrum pro dokumentaci totalitních režimů, [citace 2020-03-30]. Dostupné z: <https://ibadatelna.cz/cs/slovník/sbor-narodni-bezpecnosti>.

První kodifikací SNB byl až zákon o národní bezpečnosti z roku 1947⁵⁸, tudíž nová centralizovaná bezpečnostní složka (shodně jako VP v letech 1918-1922) existovala po dobu více jak dvou let bez patřičného legálního rámce, přičemž politická reprezentace se nikterak nesnažila tento protiústavní stav narovnat. Ustanovení § 5 uvedeného zákona definuje SNB následovně:

„Zřizuje se Sbor národní bezpečnosti jako výkonný orgán správních úřadů národní bezpečnosti (v dalším "Sbor"). Jeho úkolem je chrániti na celém území Československé republiky v rámci právních předpisů a podle příkazů správních úřadů národní bezpečnosti veřejné zájmy, jež náleží do tohoto oboru (§1). K úkolům Sboru náleží tudíž zejména: služba bezpečnostní a pořádková; střežení státních hranic; boj proti zločinnosti; výkonná služba k zajištění Československé republiky před útoky na její svrchovanost, samostatnost, celistvost a demokraticko-republikánskou státní formu, bezpečnost a obranu, dále k zajištění osobní bezpečnosti ústavních činitelů; šetření o trestných činech soudních (úkony přípravného řízení podle trestních řádů)“.

SNB skládal ze tří složek:

- složka pořádková, určená především pro vykonávání bezpečnostní a pořádkové služby;
- složka kriminální, pro stíhání trestných činů, které nejsou namířeny proti státu;
- složka státněbezpečnostní, pro stíhání trestných činů, namířených proti státu.

Zmenšil-li by se rozsah úkolů státněbezpečnostní složky, mohla být vládním nařízením sloučena se složkou kriminální.

Sbor národní bezpečnosti tak plnil většinu úkolů v oblasti policejní a bezpečnostní práce, mimo jiné měl působnost i vůči vojenským osobám, tedy alespoň teoretickou. Ze zákona o četnictvu pak byla do zákona o národní bezpečnosti převzata část týkající se polní bezpečnostní služby. Ministerstvo vnitra mělo v dohodě s MNO zabezpečit vše, čím může Sbor přispět k odvrácení vnějšího nebezpečí pro stát. K tomu byl k SNB přidělen jeden vyšší důstojník československého vojska. Ve věcech výzbroje měl důstojník vojska právo, provést občasnou inspekci, avšak bez práva nařizovacího. Za účelem výcviku v polní službě bezpečnostní a v součinnosti s vojenskými velitelstvími měli členové SNB ve věku, kdy by jinak byli podle ustanovení branného zákona povinni k vojenským cvičením, povolávání NMO v určitých lhůtách k vojenským cvičením, pokud to bezpečnostní služba

⁵⁸ Zákon č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, ze dne 11. července 1947 ve znění pozdějších předpisů.

umožňovala. Po dobu cvičení podléhati vojenským zákonům a předpisům. Za stavu branné pohotovosti státu měla část členů SNB určená k bezpečnostní polní službě přecházet pod přímé velení vojska.

Není smyslem této práce podrobněji zmapovat vývoj SNB, proto jej zmíním pouze heslovitě. SNB působil jako bezpečnostní orgán republiky až do roku 1991. V průběhu své existence prošel mnoha organizačními změnami, přičemž uniformovaná část, tzv. Veřejná bezpečnost (VB), jež zahrnovala složku pořádkovou a kriminální, měla fakticky menší postavení, než tzv. Státní bezpečnost (StB), tedy složka státně bezpečnostní a zpravodajská (blíže v kapitole o Vojenské kontrarozvědce). V roce 1948 došlo v souvislosti s přijetím nového zákona o národní bezpečnosti⁵⁹ k rozšíření okruhu úkolů a působnosti. Zákon z roku 1965⁶⁰ naopak pravomoci VB zužoval. Z období tzv. normalizace pochází nová úprava SNB⁶¹, podle níž je sbor ustanoven jako jednotný ozbrojený bezpečnostní sbor, jehož základním posláním je chránit socialistické společenské a státní zřízení, veřejný pořádek, bezpečnost osob a majetku. Dne 27. 8. 1991 nabyl účinnosti nový zákon č. 333/1991 Sb.⁶², kterým byli příslušníci SNB převedeni do služeb Federálního policejního sboru pod působností Federálního ministerstva vnitra.

2. Tanková a automobilní inspekce

Tanková a automobilní inspekce (dále jen TAI) byla jako zvláštní vojenská složka včleněna do Hlavní správy Ministerstva národní obrany. Její vznik je pravděpodobně spojen se strukturálními změnami v ČSLA po roce 1968⁶³. Jejím hlavním úkolem byl dohled nad bezpečností provozu vojenských vozidel, oblast činností tedy byla poměrně úzce vymezena. V podstatě se jednalo o jakýsi vojenský ekvivalent dopravní služby Veřejné bezpečnosti, s níž TAI zejména při přesunech vojsk po veřejných komunikacích spolupracovala. Od VB přejímala i část výstroje a vozidla. Barevné provedení služebních vozů bylo totožné, na bílých bočních panelech byla místo velkých tiskacích písmen černé barvy „VB“ umístěna zkratka „TAI“. Jak bylo v ČSSR zvykem, nebylo postavení, působnost a úkoly této složky, nebo lépe služby armády, upraveno na zákonné úrovni, ale pouze formou

⁵⁹ Zákon č. 286/1948 Sb. o národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁰ Zákon č. 70/1965 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁶¹ Zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.

⁶² Zákon č. 333/1991 Sb., o Federálním policejním sboru a Sboru hradní policie, ve znění pozdějších předpisů.

⁶³ Pozn. aut.: tuto informaci se mi nepodařilo hodnověrně ověřit, vycházím pouze z výpovědí pamětníků.

vnitřního předpisu a nařízení. Jednotlivé skupiny byly umístěny u divizí a pluků, výjimkou nebyla ani jednočlenná pracoviště. Neexistoval však jednotný systém vzdělávání a koordinace příslušníků TAI, nově příchozí byly po vystrojení často odkázány na samostudium⁶⁴. Mimo kontrol technického stavu vojenských vozidel a jejich řidičů (zpravidla se jednalo o vojáky základní služby), tvořilo značnou část náplně práce TAI šetření dopravních nehod vojenských vozidel, jichž vzhledem k věku a rotacím odvedenců nebylo málo, pokud ovšem nedošlo k naplnění skutkové podstaty některého z trestných činů dle tehdy účinného trestního zákona. V takovém případě věc náležela do pravomoci Vojenské prokuratury. Do skupiny „vojenských vozidel“ totiž spadala i speciální pásová a obrněná technika, která díky své konstrukci a hmotnosti byla při nesprávném řízení a používání schopna způsobit značné újmy na zdraví či ztráty na životech, nebo velké škody na majetku. V roce 1990 byla podřízena pod Tankovou a automobilní správu (TAS) Federálního ministerstva obrany, Hlavní správu VSVTZ. TAI zaniká dne 21. 1. 1991 transformací na dopravní složku nově zřízené VP. Nicméně ještě v roce 1993 byla některá její služební vozidla používána v původním barevném provedení s nápisem TAI.

3. Vojenská kontrarozvědka

Historie Vojenské kontrarozvědky (dále jen VKR) je značně obsáhlá materie, již v této práci s ohledem na její zaměření, nemohu podrobněji zpracovat. Do části týkající historického exkurzu po policejních, nebo přesněji bezpečnostních složkách, jež v minulosti působily proti osobám vojenským na území českých zemí, jsem tuto podkapitolu začlenil jednak proto, že VKR svou činností uvnitř armády de facto vykonávala i bezpečnostní činnosti, které jinak zpravodajské službě nenáleží, ale také z důvodu, že novodobá VP byla v její nejranější fázi (1990) budována jako součást Vojenského obranného zpravodajství, a příslušníci VKR měli přímý vliv na její budoucí strukturu a úkoly. Dostane se jí tudíž větší pozornosti, než SNB obecně.

V letech 1945 až 1951 byla kontrarozvědka součástí MNO. Oddělení obranného zpravodajství (předchůdce VKR) vzniká, z iniciativy NKVD (Lidový

⁶⁴Pozn. aut.: upraveno podle pamětí bývalého příslušníka TAI, později příslušníka VP nrap. J. L.: Pokud byl nový příslušník zařazen na jednočlenné pracoviště, byl vystrojen specifickými oděvními a výzbrojními doplňky, vybaven vozidlem, kupony na přiděl pohonných hmot a základní literaturou a v podstatě ponechán svému osudu. Slangově vyjádřeno: byl hozen do rybníku, aby se naučil plavat.

komisariát vnitřních záležitostí), na základě důvěrného rozkazu velitele 1. československého armádního sboru v SSSR brigádního generála Ludvíka Svobody č. 1 ze dne 7. ledna 1945. Následně je vydán rozkaz, jímž bylo toto oddělení odloučeno od zpravodajské činnosti bojové. Velmi široké kompetence Oddělení obranného zpravodajství (dále jen OBZ) stanovovala „Směrnice pro obranné zpravodajství 1. čs. sboru v SSSR z 13. ledna 1945. Mezi hlavní úkoly OBZ patřilo prověřování stávajících a nově přijímaných vojáků, jejich chování za války, odesílání provinilých vojáků k trestné rotě a zjišťování protisovětských a protikomunistických nálad v jednotkách⁶⁵. Tato fakta svědčí pro podporu mého názoru, že polní četnictvo nemohlo minimálně v této době na východní frontě existovat.

Po ukončení války se organizační struktura OBZ přizpůsobila organizaci armády. V rámci oddělení působily dvě sekce. Sekce A měla na starosti činnost mimo armádu, tedy úřady a zbylé polovojenské skupiny nepřítele. Sekce B pak měla na starosti činnost vnitřní, tedy sledování atd.. Úkolem číslo 1 se pro OBZ stala „očista“ armády od kolaborantských a státně nespolehlivých důstojníků. Bezpečnostní složky včetně OBZ tedy byly už od konce války využívány komunisty ke kompromitaci politických odpůrců. V této atmosféře se nelze divit, že kriminalita vojáků byla minimální. OBZ se podílelo na propouštění politicky nespolehlivých vojáků z armády, a to za pomoci agenturní sítě, provokací, vyšetřovacích metod dle sovětského vzoru. Nepohodlní vojáci končili v táborech nucených prací, ale i na popravištích.

Únorový komunistický převrat umožnil novému komunistickému vedení radikální zásahy do struktur a personálního obsazení stávajících ozbrojených a bezpečnostních složek. Dne 20. března 1948 vyšel zvláštní rozkaz ministra národní obrany, týkající se armádní „očisty“, která před převratem neproběhla zcela v duchu komunistických představ. Měla se zaměřit na ty důstojníky, kteří se podle mínění komunistů otevřeně zkompromitovali spoluprací s politickou reakcí⁶⁶. Postupně personálně obměňovaná OBZ hrála v tomto představení jednu z hlavních rolí. Na počátku 50. let začala intenzivní přestavba československé armády dle sovětského vzoru. Byl upevňován její politický charakter. Již v roce 1950 byla provedena rozsáhlá reorganizace a redislokace ČS lidové armády.

⁶⁵ **POVOLNÝ, D.**, *Organizační vývoj Vojenské kontrarozvědky v letech 1945-1990*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – PIC MO, VHÚ Praha, 2009, str. 7.

⁶⁶ Česko, Vojenské zpravodajství, *Nástin dějin VKR*, kapitola 1 [online]. VZ ČR, © 2008 [citace 2020-03-20] . Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20111111030517/http://www.vzcr.cz/Kapitolavkr/49.aspx>.

Změnou prošla i zpravodajská služba. Dne 15. srpna 1950 byla zřízena Hlavní informační správa (HIS MNO) jako nástupkyně bývalého OBZ, nazývaného 5. oddělení Hlavního štábu MNO.

K zásadní změně došlo v březnu roku 1951, kdy byl vydán společný rozkaz ministra národní bezpečnosti a ministra národní obrany „o zřízení samostatného Velitelství vojenské zpravodajské služby a jeho následné podřízení pod ministerstvo národní bezpečnosti. Tím došlo k vytvoření požadovaného jednotného systému bezpečnosti v zemi. V červnu 1952 byl rozkazem č. 85 odbor C služby přejmenován na Hlavní správu vojenské kontrarozvědky (HS VKR). V říjnu 1953 bylo Ministerstvo národní bezpečnosti spojeno s Ministerstvem vnitra a VKR se stala VI. správou MV. V roce 1953 ve VKR sloužila více než pětina původních příslušníků z roku 1945⁶⁷. Počátkem roku 1954 schválil politický sekretariát ÚV KSČ „Působnosti VKR Ministerstva vnitra ČSR“, v nichž byl poprvé zakotven třídní a politický požadavek na přijetí příslušníků: pouze z řad nejlepších pracovníků československé armády a operativních pracovníků MV – členů KSČ, oddaných komunistické straně a vládě. Od této chvíle byl každý příslušník VKR členem KSČ. Mezi hlavní úkoly VKR patřilo odhalování aktivit nepřátelských tajných služeb, odhalovat případy velezrady, teroru, diverze a nepřátelské propagandy, odhalování příprav zběhnutí, ochrana vojenského tajemství apod. K plnění svých úkolů byla oprávněna budovat a používat síť spolupracovníků, zatýkat podezřelé osoby, vést jejich vyšetřování apod.

Bojeschopnost armády v roce 1955 – (z hlášení VKR)

dezerce.....	123 případů
nepřátelství ke zřízení.....	30 případů
odpor k výkonu voj. služby.....	41 případů
nesprávný vztah velitelů k podřízeným.....	25 případů

Značným problémem se jevila zejména dezerce. Jako další závadové jednání bylo uváděno ještě opilství a morální poklesky. Dále také ztráty a krádeže zbraní, střeliva a trhavin⁶⁸.

Šedesátá léta přinesla další změny, zejména uvnitř centrály VKR, což se projevilo na kvalitě práce, a to v přímé souvislosti s vydáním nového Statutu VKR

⁶⁷ Tamtéž, kapitola 3.

⁶⁸ Česko, Vojenské zpravodajství, *Nástin dějin VKR*, kapitola 3 [online]. VZ ČR, © 2008 [citace 2020-03-20] . Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20111111030517/http://www.vzcr.cz/Kapitolavkr/49.aspx>.

v roce 1962. Tento statut kladl důraz na prevenci „v boji proti ideologické diverzi“, zejména při pokusech o zběhnutí za hranice. Přitom z celkového počtu pachatelů trestné činnosti vyšetřované VKR připadalo ročně téměř padesát procent na trestné činy zběhnutí.

Případy zběhnutí vojáků do zahraničí

1950 - 1959	415
1960 – 1969.....	295

Přitom v šedesátých letech zběhly dvě třetiny vojáků v období 1968 – 1969.⁶⁹

Období po okupaci vojsky Varšavské smlouvy čelila VKR politické krizi. Rychle se však rozkazem náčelníka VKR s názvem „Činnost VKR v období konsolidace poměrů v ČSSR“ vrátila k předreformním poměrům. Priorita boje s nepřátelskými rozvědkami byla brzy zatlačena do pozadí ve prospěch boje s vnitřním nepřítelem, a veškerá činnost VKR se zaměřila na odhalování a paralyzování tzv. pravicových živelů v československé armádě. Dočasná neakceschopnosti VKR v období Pražského jara se projevila na prudce stoupajících počtech zběhnutí do ciziny, včetně případů emigrace. V období od 21. srpna 1968 do listopadu 1969 podle dostupných údajů zběhlo nebo emigrovalo celkem 380 osob.

Případy zběhnutí a emigrace v ČSLA

Srpen 1968 – Listopad 1969

důstojníci.....	48
praporčíci.....	18
vojáci ZS.....	102
občanští zaměstnanci.....	212
celkem.....	380 ⁷⁰

Následné čistky v období normalizace se výrazně dotkli i VKR, propuštěno bylo téměř 50 procent příslušníků, a jen necelých 10 prošlo prověrkami bez poskvrny. Celkově bylo z ČSLA propuštěno 3 597 vojáků a více než dvě stovky občanských zaměstnanců. Během těchto „kádrových opatření“ VKR „odhalila“ celkem 308 případů zneužití sil a prostředků ČSLA, na kterých se podílelo celkem 590 osob. Vyšetřovatelé StB ve VKR podali celkem 180 návrhů na zahájení trest-

⁶⁹ Tamtéž, kapitola 4.

⁷⁰ Tamtéž, kapitola 5.

ního stíhání^{71 72}.

70. léta byla ve znamení úzké spolupráce VKR se Sovětským svazem a jeho orgány. Spolupráce se začala rozvíjet ihned po invazi vojsk Varšavského paktu do Československa. Jsou realizovány poměrně intenzivní pracovní či studijní pobyty v SSSR. Sověti se rovněž prostřednictvím svých poradců podíleli na dalším rozvoji a směřování VKR. Ten se měl zaměřit zejména na budování sítě důvěrníků, což se Československé VKR podařilo, a za dobře vytvořenou, organizovanou a dovedně zakonspirovanou agenturu si vysloužila dokonce sovětskou pochvalu. Agenturní síť byla poměrně rozsáhlá. Na přelomu 40. a 50. let měla přibližně 600 spolupracovníků, na počátku 60. let jich bylo kolem 8000, na konci 80. let pak údajně jen 4000 tajných spolupracovníků.

V 80. letech se jedním z důležitých úkolů VKR stala i kontrarozvědná ochrana vojenské rozvědky. Zpravodajská správa Generálního štábu byla orgánem pro řízení vojenského zpravodajství a zahraničních styků. Současně byla jedinou zpravodajskou složkou oprávněnou vydávat pro potřebu ČS lidové armády a příslušných vládních orgánů informace o západních armádách. Správa byla přímo podřízena náčelníkovi Generálního štábu. Specifické pro ni bylo, že mnoho jejích pracovníků působilo pod různým legalizačním krytím v zahraničí. Úkoly VKR v osmdesátých letech byly direktivně stanoveny Statutem III. správy SNB (č. 009/1983) ze dne 6. dubna 1983. Statut definoval VKR jako součást SNB, složku StB,

⁷¹ Česko, Vojenské zpravodajství, Nástin dějin VKR, kapitola 5 [online]. VZ ČR, © 2008 [citace 2020-03-20] . Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20111111030517/http://www.vzcr.cz/Kapitolavkr/49.aspx>.

⁷² Pozn. aut.: Podle původního znění zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád) vyhlášeného dne 9. 12. 1961 se dle § 12/1 orgány činnými v trestním řízení se rozuměli soud, prokurátor a vyšetřovací orgány. Tam kde zákon mluvil o soudu, rozuměl se tím okresní soud, krajský soud, vojenský obvodový soud, vyšší vojenský soud a Nejvyšší soud. Kde zákon mluvil o okresním prokurátoru, rozumí se tím i obvodní prokurátor nebo vojenský obvodový prokurátor, kde mluvil o krajském prokurátoru, rozumí se tím i městský prokurátor a vyšší vojenský prokurátor. Podle § 159 Vyšetřování konali vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé ministerstva vnitra, ale též velitelé v ozbrojených silách nebo orgány jimi pověřené, a to o trestných činech osob podléhajících jejich velitelské pravomoci, pokud na tyto trestné činy zákon nestanoví trest přísnější než trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje jeden rok. Dozor nad vyšetřováním vykonával prokurátor. Novelou provedenou zákonem č. 57/1965 Sb. ze dne 17. června 1965, byl změněn výčet vyšetřovacích orgánů. Podle § 161/4 vyšetřování konali vyšetřovatelé prokuratury a vyšetřovatelé Sboru národní bezpečnosti; příslušnost vyšetřovatelů stanovil generální prokurátor spolu s ministrem vnitra. Současně bylo zavedeno nové stadium trestního řízení – vyhledávání. Dle § 168 se vyhledávání se konalo o trestných činech rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví a atd.. Vyhledávání konali orgány Sboru národní bezpečnosti, ve Sboru nápravné výchovy též pověřené orgány tohoto sboru o trestných činech jeho příslušníků, a v ozbrojených silách též velitelé nebo orgány jimi pověřené o trestných činech osob podléhajících jejich velitelské pravomoci, pokud na tyto trestné činy zákon nestanoví trest přísnější než odnětí svobody s horní hranicí nepřevyšující jeden rok a o trestných činech uvedených v § 294 odst. 1 tr. zákona.

kteřá je řízena ministrem vnitra ČSSR. Úkoly SNB při ochraně bojeschopnosti ozbrojených sil pak podle statutu měli plnit vojáci z povolání ozbrojených sil ČSSR a příslušníci SNB⁷³.

Mezi úkoly VKR patřilo: odhalovat a zabraňovat pronikání cizích zpravodajských služeb do vojenských objektů, pronikat do agenturních sítí nepřítel, zabezpečovat dezinformaci protivníka ve vojenské, vojensko-politické a vojensko-ekonomické oblasti. V součinnosti s velitelskými a politickými orgány se měla podílet na zamezování rozvědnému pozorování a technické rozvědce vojenských objektů, zařízení a cvičících vojsk. Měla se podílet také na ochraně utajovaných skutečností a odhalování kanálů tzv. ideologické diverze do vojsk a zamezování jejím následkům. Dále měla VKR odhalovat a objasňovat mimořádné události, např. teroristická činnost, záškodnictví, sabotáž, krádeže a ztráty bojové techniky, zbraní, munice a ostatních prostředků hromadné účinnosti. V neposlední řadě měla pátrat po závažných formách svémocného odloučení. Od roku 1981 VKR předala vyšetřovacím orgánům pro důvodné podezření ze spáchání trestného činu vyzvědačství nebo ohrožení služebního tajemství celkem 20 osob. Jednalo se o případy tzv. iniciativního vyzvědačství a všechny osoby byly odsouzeny⁷⁴.

Události 17. listopadu 1989 vedli k převratným společenským změnám, na jejichž konci bylo zhroucení komunistického režimu. „Sametová revoluce“ měla zcela zásadní dopad na další existenci VKR, neboť tato patřila k stěžejním pilířům totalitní bezpečnostní struktury, shromažďovala obrovské množství citlivých materiálů a poznatků, vztahujících se k velkému počtu československých občanů a disponovala po desetiletí budovanou sítí důvěrníků a tajných spolupracovníků. V době, kdy vývoj směřoval k prvním svobodným volbám po 44 letech, mohly být informace z jednotlivých složek StB citlivou rozbuškou. Budoucnost VKR a celé řady jejích příslušníků byla nejistá. Dalo se předpokládat, že pro nový demokratický režim nebude obecně přípustné, aby na svých místech zůstávali dlouholetí příslušníci StB. Všechny tyto okolnosti pečlivě zvažovali i vedoucí funkcionáři a polistopadové tápání státní správy rychle využili k selekci a realizaci vlastních záměrů. Už 4. prosince 1989 vyšel pokyn prvního náměstka ministra vnitra ČSSR Alojze Lorence ke skartaci a vytřídění svazkové agendy. Na jeho základě vydal náčelník HS VKR generál Josef Červášek nařízení k vytřídění živých svazků. Na-

⁷³ Česko, Vojenské zpravodajství, Nástin dějin VKR, kapitola 9 [online]. VZ ČR, © 2008 [citace 2020-03-20] . Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20111111030517/http://www.vzcr.cz/Kapitolavkr/49.aspx>.

⁷⁴ Tamtéž.

řídil rovněž znečitelnění některých ustanovení k vedení objektových svazků. Následně byla nařízena skartace sborníků zkušeností a informací VKR⁷⁵. Toto řízené zametání stop mi jeden z očitých svědků popsal slovy „za baráky kontrášů hořely ohně jak při pálení čarodějnic“. Díky této akci se VKR podařilo „zachránit“ velkou spoustu schopných důvěrníků.

Významná změna nastala 4. ledna 1990, kdy předsednictvo vlády ČSFR vydalo usnesení číslo 3, jímž rozhodlo o převedení VKR z podřízenosti FMV do podřízenosti FMO. Krátce poté dne 12. ledna 1990 vydal náčelník HS VKR nařízení k provedení fyzické kontroly úplnosti počtu svazků a spisů včetně jejich náležitostí. Zároveň zakázal jakkoliv obnovovat ztracené nebo zničené svazky a spisy. Dne 24. května 1990 byl vydán společný rozkaz ministrů vnitra a obrany Richarda Sachera a Miroslava Vacka, podle něhož se má do Federálního MNO přemístit 930 příslušníků (důstojníků a praporčíků) VKR. Konec měsíce června 1990 znamenal oficiální konec VKR, neboť k 1. červenci 1990 bylo zřízeno Vojenské obranné zpravodajství (ještě bez zákonné úpravy)⁷⁶.

Zde je na místě poznamenat, že samotní příslušníci VKR v období těsně po pádu komunismu nezhálehli. Dle mého názoru, přičemž se mohu opřít o vlastní zkušenosti⁷⁷, měla část příslušníků StB po dílčích „prověrkách“ šanci na zařazení do nově vznikající policie, což se nakonec i stalo, a poměrně mnoho jedinců ještě stále u Policie České Republiky slouží. Odlišná situace byla u dílčí součásti StB, jakou VKR byla, neboť bylo jasné, že se všechny nepodaří umístit, navíc specializace na armádu byla spíše na překážku. Příslušníci kontrarozvědky velmi dobře znali bezpečnostní orgány armád Severoatlantické aliance. Proto přišli s myšlenkou, že je potřeba v armádě vybudovat instituci obvyklou v ozbrojených silách vyspělých západních demokracií, doplněnou proklamací, že je třeba navázat na tradice vojenské policie a polního četnictva první republiky⁷⁸. Jako vzor posloužil pravděpodobně model naší druhoválečné MP ve Velké Británii, který se projevil v dělení VP na bezpečnostně pořádkovou složku a složku dopravní. Složka bezpečnostně pořádková byla zpočátku tvořena výhradně příslušníky VKR. Aby bylo obsaženo celé spektrum případných činností, došlo i k organizaci složky dopravní služby, pro níž byla využita TAI, jež poskytla potřebný personál i tech-

⁷⁵ Česko, Vojenské zpravodajství, Nástin dějin VKR, kapitola 10 [online]. VZ ČR, © 2008 [citace 2020-03-20] . Dostupné z:

<https://web.archive.org/web/20111111030517/http://www.vzcr.cz/Kapitolavkr/49.aspx>.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ Autor byl od roku 1992 zaměstnancem Ministerstva vnitra ČSFR.

⁷⁸ Srovnej „Zásady činnosti Vojenská policie ČSA“

niku. Proto také byla VP v její nejranější fázi budována jako součást Vojenského obranného zpravodajství. Tímto krokem si příslušníci VKR, kteří prošli „prověrkami“, zajistili místo ve státem placené složce až do roku 1999, než byli v souvislosti s přijetím zákona ochraně utajovaných skutečností⁷⁹ nuceni se všemi výsluhovými náležitostmi odejít. Do zálohy však byli propouštěni za podstatně výhodnějších podmínek podle nového právního předpisu, který upravoval služební poměr vojáků z povolání⁸⁰, a na jehož přípravě participovali. Tímto se však nechci nikterak dotknout těch, jejichž erudice měla pro činnost VP přínos.

4. Vojenská prokuratura

V poválečném období měl mezi orgány činnými v trestním řízení v trestních věcech, týkajících se vojenských osob a armády, významné (ale také nechvalně známé⁸¹) postavení vojenský prokurátor. Právní úprava tohoto specializovaného žalobce prošla složitým vývojem. Po ukončení II. světové války svítla na krátkou dobu naděje na obnovení demokratického zřízení, svrchovanosti státu a svobody. Bylo nutné odbourat právní dualismus, tedy prvky nacistického zákonodárství. Ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., *o obnově právního pořádku*, ze dne 3. srpna 1944, re-publikován vyhláškou ministra vnitra č. 30/1945 Sb., se stal základním právním předpisem, podle nějž byl právní řád navrácen do stavu platného a účinného do 29. září 1938 včetně. Tím došlo, mimo jiné, k „obnově“ účinnosti recipovaného rakouského vojenského trestního řádu⁸², tudíž k obnovení činnosti předválečné vojenské justice včetně orgánů žaloby. Na tento ústavní dekret navázal Dekret prezidenta republiky č. 119/1945 ze dne 27. října 1945, o přechodné úpravě vojenského trestního řádu. Dle ustanovení § 7 dekretu bylo normováno, že žalobci u vojenských soudů je u vojenského soudu I. stolice vojenský prokurátor, a u nejvyššího vojenského soudu generální vojenský prokurátor. Dále dekret stanovil, že všude, kde se vojenský trestní řád vztahuje na funkcionáře vojenského prokurátora, rozumí se tím vojenský prokurátor, v řízení před II. stolicí pak generální vojenský prokurátor. K provedení dekretu byl pověřen ministr národní obrany.

⁷⁹ Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁰ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

⁸¹ Pozn. aut.: např. mediálně známá osobnost, důstojník vojenské zpravodajské služby OBZ, soudce a prokurátor podplukovník v záloze PhDr. JUDr. Karel Vaš, CSc.

⁸² Zákon ze dne 5. července 1912, č. 131 ř. z., o vojenském trestním řádu, Zákonný článek XXXIII/1912, o vojenském trestním řádu.

K 1. 1. 1948 byl dekret nahrazen zákonem ze dne 18. prosince 1947⁸³. Zákon mimo změny výčtu osob podléhajících pravomoci vojenských soudů stanovil, že veřejným žalobcem u krajských vojenských soudů je vojenský prokurátor, u vrchních vojenských soudů vrchní vojenský prokurátor v hodnosti generála justiční služby a u nejvyššího vojenského soudu generální vojenský prokurátor v hodnosti vyššího generála justiční služby. Nově bylo také upraveno, že vojenské prokurátory a vrchní vojenské prokurátory, jakož i jejich náměstky, jsou-li vyššími důstojníky justiční služby, ustanovuje prezident republiky. Ostatní náměstky měl ustanovit ministr národní obrany. Významný předpis z pohledu úpravy poválečné justice představoval zákon o státním soudu⁸⁴, jímž byla u tohoto soudu zřízena Státní prokuratura, jako orgán řízený státním prokurátorem, který byl zcela nezávislý na organizační struktuře veřejné žaloby. Byl podřízený přímo ministru spravedlnosti a prováděl výlučně stíhání trestných činů na základě zákona na ochranu republiky ze dne 6. října 1948⁸⁵. Tento zákon stanovil výluku pro příslušnost vojenských prokurátorů, neboť pravomoci státního prokurátora podléhali i osoby podrobené jinak vojenské soudní pravomoci. V řízení před Státním soudem se pak užilo trestního práva platného pro vojsko.

V roce 1950 byl, jako produkt „právníkové dvouletky“, přijat nový trestní řád⁸⁶, který derogoval všechny dosavadní vojenské procesní předpisy. V ustanovení § 7 nově nezvykle široce stanovil okruh osob podléhajících vojenské soudní pravomoci, tedy vojenské osoby v činné službě, ve výslužbě a vojenské penzisty, osoby, které se povoláním k zvláštní službě staly příslušníky branné moci, příslušníky vojensky organizovaných a jiných sborů v činné službě, o nichž to stanoví zvláštní zákony, osoby povolané k osobním úkonům pro potřebu branné moci, invalidy, kteří jsou ve stavu vojenských invalidoven, osoby ve vazbě nařízené vojenským prokurátorem nebo vojenským soudem nebo na nichž se vykonává trest odnětí svobody ve vojenském vězeňském ústavu a válečné zajatce. Dále vojenským soudům podléhali vojenské osoby mimo činnou službu pro trestný čin nenastoupení služby v branné moci, vojenské osoby a příslušníci vojensky organizovaných a jiných sborů mimo činnou službu, o nichž to stanoví zvláštní zákony,

⁸³ Zákon č. 226/1947 Sb., jímž se mění, doplňují a sjednocují některá ustanovení vojenských trestních řádů.

⁸⁴ Zákon č. 232/1948 Sb., ze dne 6. října 1948, o státním soudu, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ Zákon č. 87/1950 Sb., ze dne 12. července 1950, o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

pro trestné činy vojenské, jichž se dopustili ve služebním stejnokroji. Pravomoc voj. justice se vztahovala jen na trestné činy spáchané za trvání přísl. poměru. Pokud skutek vyšel najevo po skončení tohoto poměru, mohl vojenský prokurátor postoupit věc okresnímu prokurátoru. Pravomoc státního prokurátora a státního soudu se mimo dobu branné pohotovosti státu i nadále vztahovala též na osoby, podléhající jinak vojenské soudní pravomoci. Ohledně žalobce trestní řád stanovil, že mluví-li o okresním, krajském a generálním prokurátoru, rozumí se tím v oboru vojenského soudnictví nižší, vyšší a nejvyšší vojenský prokurátor. V oboru vojenského soudnictví náležela ministru a ministerstvu národní obrany stejná pravomoc, jakou měl přiznánu ministr a ministerstvo spravedlnosti.

V roce 1952 dochází k významné změně, neboť jsou přijaty dva klíčové zákony, a to ústavní zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře a zákon č. 65/1952 Sb., o prokuratuře, oba s účinností od 1. ledna 1953. Význam těchto předpisů tkvěl zejména v tom, že smíšený systém státního zastupitelství transformovaly na systému jednotné prokuratury⁸⁷. Soustava jednotné prokuratury nebyla odpovědná vládě ani jinému sboru či orgánu, jednalo se tak o soustavu zcela samostatnou a centralizovanou. Celá struktura byla pojata jako generální prokuratura v čele s generálním prokurátorem a vše ostatní byly jeho orgány. Mezi orgány generální prokuratury patřili náměstkové generálního prokurátora, krajští a okresní prokurátoři a jejich náměstci, vyšší a nižší polní prokurátoři a jejich náměstci, vyšší a nižší polní prokurátoři a jejich náměstci, ostatní prokurátoři a vojenští prokurátoři. Vojenská prokuratura tak podléhala generálnímu prokurátorovi, který měl v podstatě postavení vedoucího ústředního správního úřadu. Hlavního vojenského prokurátora coby jednoho z náměstků generálního prokurátora jmenoval a odvolával na návrh generálního prokurátora po dohodě s ministrem národní obrany prezident republiky. Vojenští prokurátoři byli ustanovení z důstojníků práv v činné službě. Polní prokurátoři pak z důstojníků práv v činné službě, které odvolával prezident republiky jako vrchní velitel. Prokurátoři, vojenští prokurátoři a polní prokurátoři vykonávali při prvním ustanovení přísahu: *"Přísahám, že budu věren Československé republice, jejímu společenskému řádu a státnímu zřízení, jejímu presidentu a její vládě, že budu zachovávat zákony a jiné právní předpisy a pečovat, aby jich bylo užíváno podle zásad socialistické zákonnosti v zájmu pra-*

⁸⁷ ADAMEC M, Prokuratura a její vývoj na našem území, [online] Copyright © EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo, [citace 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prokuratura-a-jeji-vyvoj-na-nasem-uzemi-102856.html>

cujícího lidu, a přísně zachovávat mlčenlivost o úředních věcech." Jinak pro vojenské prokurátory a jiné vojáky činné u prokuratury platily předpisy vztahující se na vojáky, včetně vojenských služebních předpisů a řádů.

Zásadním oprávněním byla atrakce, kdy vyšší prokurátoři mohli atrahovat konkrétní pravomoci nižších prokurátorů, a generální prokurátor byl oprávněn atrahovat pravomoci jakéhokoliv prokurátora. V návaznosti na novou úpravu vojenské prokuratury byl novelizován trestní řád, který mimo sjednocení terminologie nově upravoval věcnou a místní příslušnost vojenských prokurátorů⁸⁸.

Nastavený systém prokuratury však přestal být pro socialistické zřízení dostačující. S účinností od 1. ledna 1957 byl dosavadní zákon o prokuratuře nahrazen novým předpisem, a to zákonem č. 65/1956 Sb., o prokuratuře. V čele soustavy stál i nadále generální prokurátor s velmi široce vymezenými pravomocemi. Nově se mohl např. účastnit zasedání pléna Nejvyššího soudu, na němž mohl podávat návrhy k vydání směrnic pro „správný“ výklad právních předpisů nižšími soudy. Při relativní jednoduchosti textů tehdy platných právních předpisů pak šlo, podle mého názoru, o nepřipustný zásah do nezávislosti soudu, neboť žalobce aktivně zasahoval do tvorby judikatury. Změny se dotkli rovněž struktury prokuratury. Generálnímu prokurátorovi stále podléhaly nižší články celé soustavy. Ta byla nově rozšířena o dopravní prokuraturu. Vedle krajských a okresních prokurátorů přibyli prokurátoři městští a obvodní, na shodné úrovni pak vojenští obvodoví prokurátoři. Sídla a působnost vyšších vojenských prokurátorů a vojenských obvodových prokurátorů stanovil generální prokurátor v dohodě s ministrem národní obrany. Generální prokurátor coby hlava celé soustavy mohl některé své pravomoci delegovat na kteréhokoliv prokurátora jemu podřízeného. Obecně pak platilo pravidlo, že nadřízený prokurátor vykonával kontrolu ve vztahu k prokurátorům nižším. Zákon o prokuratuře z roku 1956 zakotvil novou funkci vyšetřovatelů, kteří konali samostatně podle trestního řádu. Prokurátoři (včetně vojenských), u nichž byli zřízeni, dohlíželi na jejich činnost. Podmínky pro výkon funkce vyšetřovatele byly sice obdobné jako u prokurátora, tedy dosažené právnické vzdělání, to ale mohlo být z důležitých důvodů generálním prokurátorem prominuto. Kázeňskou pravomoc nad vojáky činnými u prokuratury vykonával generální prokurátor podle pro ně platných předpisů.

⁸⁸ ADAMEC M, Prokuratura a její vývoj na našem území, [online] Copyright © EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo, [citace 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prokuratura-a-jeji-vyvoj-na-nasem-uzemi-102856.html>

Přijetím tzv. socialistické ústavy z roku 1960⁸⁹ byla prokuratura poprvé upravena v tomto základním právním předpisu. Dle hlavy osmé „Soudy a prokuratura“, bylo úkolem soudů a prokuratury ochrana socialistického státu, jeho společenského zřízení i práv a oprávněných zájmů občanů a organizací pracujícího lidu. Široce koncipované dozorové pravomoci prokuratury pak zakotvovalo ustanovení čl. 104 socialistické ústavy: *„Dozor nad důsledným prováděním a zachováváním zákonů a jiných právních předpisů ministerstvy a jinými orgány státní správy, národními výbory, soudy, hospodářskými a jinými organizacemi i občany přísluší prokuratuře; v jejím čele stojí generální prokurátor.“* Článek č. 106 pak stanovil, že *„Orgány prokuratury jsou podřízeny jedině generálnímu prokurátorovi a vykonávají své funkce nezávisle na místních orgánech. Při veškeré své činnosti se opírají o iniciativu pracujícího lidu a jeho organizací.“*

S ohledem na neustálý vývoj socialistické společnosti byl zákon z roku 1956 s účinností k 1. srpnu 1965 nahrazen novým zákonem č. 60/1965 Sb., o prokuratuře. Ten byl dosud nejkomplexnější úpravou dané oblasti. Došlo k částečné kodifikaci právní úpravy, kdy v otázkách organizace a funkčnosti prokuratury nemusely být nadále subsidiárně užívány předpisy z dalších oblastí, do kterých byla úprava prokuratury roztržena. Nový předpis upevnil mocenský vliv prokuratury. V úvodním ustanovení byl zdůrazněn tzv. všeobecný dozor. Prokurátoři dozírali nad zachováváním socialistické zákonnosti, tedy nad dodržováním právních předpisů nejen v rámci činnosti ministerstev či národních výborů, ale i v rámci činnosti soudů. Generální prokurátor byl nově oprávněn předkládat předsednictvu Národního shromáždění problematické otázky, které bylo nutno upravit zákonem. Nešlo o zákonodárnou iniciativu jako takovou, ale o možnost podávat tyto podněty (avšak v kombinaci s legální autoritou této osoby měli předložené podněty nepochybně stejnou váhu). Prokuratura se stala nejvýraznějším orgánem státního donucení, a nejvýznamnějším orgánem činným v trestních řízeních. Členila se na Generální prokuraturu, krajské prokuratury, Městskou prokuraturu v Praze, vyšší vojenské prokuratury, okresní prokuratury, obvodní prokuratury na území hlavního města Prahy a vojenské obvodové prokuratury. Součástí Generální prokuratury byla i Hlavní vojenská prokuratura. Vojenským prokurátorem nebo vyšetřovatelem vojenské prokuratury mohl být stále jen důstojník justice v činné službě. Generální prokurátor opět mohl zasahovat do všech záležitostí na jakékoli úrovni prokuratury. Jednalo se tedy o zcela centralizovaný aparát. Mimo kon-

⁸⁹ Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.

troly mohl vydávat i závazné pokyny pro celou soustavu⁹⁰.

Ke dni 1. ledna 1969 vznikla československá federace. Nové pojetí soustátí mělo význam i pro dosavadní strukturu prokuratury. Dle čl. 145 Ústavního zákona o vytvoření federace⁹¹ měla být organizace soudů a prokuratury upravena ústavním zákonem Federálního shromáždění. K tomu však nedošlo, a nutná úprava byla vyřešena prostou novelou⁹² zákona o prokuratuře z roku 1965. Prokuratura byla nově členěna na Generální prokuraturu Československé socialistické republiky, jejíž součástí byla Hlavní vojenská prokuratura, v jejímž čele byl hlavní vojenský prokurátor. Dále na Generální prokuratury České socialistické republiky a Slovenské socialistické republiky, krajské prokuratury, vyšší vojenské prokuratury, okresní prokuratury a vojenské obvodové prokuratury. V čele vyšších vojenských prokuratur byly vyšší vojenští prokurátoři; v obvodových prokuraturách pak vojenští obvodoví prokurátoři. V případech branné povinnosti státu by jako vojenské prokuratury působily rovněž i vyšší a nižší polní prokuratury. U jednotlivých prokuratur zůstávali nadále činní vyšetřovatelé prokuratury podřízení vedoucím prokurátorům.

Ke dni 14. prosince 1988 nabyla účinnosti drobná novela zákona o prokuratuře⁹³, jíž bylo stanoveno, že Generálního prokurátora Československé socialistické republiky při plnění úkolů v ozbrojených silách a ozbrojených sborech zastupuje hlavní vojenský prokurátor. Tím byla posílena jeho pravomoc.

Po pádu totalitního režimu bylo nezbytné, v souladu se společenskými, právními i politickými změnami, provést zásadní reformu prokuratury. Šlo zejména o odstranění ideologických institutů z právního řádu souvisejících s vedoucí úlohou KSČ, z nichž vycházela konstrukce a pravomoc prokuratury. V roce 1990 byl novelou⁹⁴ zákona o prokuratuře zrušen dozor prokuratury nad dodržováním zákonnosti soudy. Významná byla rovněž ústavní novela v roce 1992⁹⁵. Ta zrušila ustanovení čl. 106 socialistické Ústavy z roku 1960, o podřízenosti orgánů prokuratury generálnímu prokurátorovi. Navazující změny se týkaly převážně obsahu činnosti prokuratur bez politického kontextu. Po rozdělení federace od 1. 1. 1993

⁹⁰ ADAMEC M, Prokuratura a její vývoj na našem území, [online] Copyright © EPRAVO.CZ – Sbírka zákonů, judikatura, právo, [citace 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prokuratura-a-jeji-vyvoj-na-nasem-uzemi-102856.html>.

⁹¹ Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.

⁹² Zákon č. 147/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 60/1965 Sb., o prokuratuře.

⁹³ Zákon č. 196/1988 Sb., ze dne 14. prosince 1988, kterým se mění a doplňuje zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců a zákon č. 60/1965 Sb., o prokuratuře.

⁹⁴ Zákon č. 168/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o prokuratuře.

⁹⁵ Ústavní zákon č. 493/1992 Sb., kterým se mění a doplňují ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších ústavních zákonů, a některé další ústavní zákony.

byla na základě ústavního zákona č. 4/1993 Sb.⁹⁶ ve spojení se zákonem č. 23/1993 Sb.⁹⁷ zachována právní kontinuita, resp. tzv. formální kontinuita úpravy justice. Ze znění ustanovení čl. 80 Ústavy České republiky však bylo zřejmé, že dojde k nahrazení prokuratury tradičnějším systémem státního zastupitelství. Stalo se tak k 1. lednu 1994, kdy nový zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství zrušil dosavadní předpisy o prokuratuře a zavedl nový systém, který konstrukci tzv. všeobecného dozoru transformoval k principu zastupování veřejné žaloby v trestním řízení. Dnem účinnosti nového zákona se prokurátoři a vyšetřovatelé prokuratury, včetně vojenské prokuratury ustanovení do funkcí podle dosavadních předpisů, považovali za státní zástupce jmenované podle nové úpravy. K 1. 1. 1994 tedy došlo k úplnému zrušení vojenských soudů a prokuratur v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Vojenská justice však nezanikla zcela (více viz kapitola 4/III této práce).

V. Vznik novodobé Vojenské policie v ČSFR v roce 1991 a její vývoj po současnost

Po společensko-politických změnách koncem roku 1989 došlo k postupnému rušení bezpečnostních složek působících v prostředí resortu MNO. Z důvodů výše uvedených a také reálné potřeby vybudovat v armádě bezpečnostní instituce obvyklé v ozbrojených silách vyspělých demokratických zemí, bylo rozhodnuto zřídit novou (spíše obnovenou) armádní policejní složku, která by navázala na tradice vojenské policie a polního četnictva Československé republiky a jejích jednotek bojujících v československých zahraničních armádách v období 2. světové války.

1. Období let 1991 až 1992

Rozkazem ministra obrany České a Slovenské Federativní Republiky (ČSFR) L. Dobrovského číslo 76/1990 byla k 21. 1. 1991 zřízena vojenská policie ČSA (dále jen VP ČSA), jako složka určená k policejní ochraně Československé armády (ČSA). Působnost VP ČSA byla tímto rozkazem vymezena následovně:

⁹⁶ Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky.

⁹⁷ Zákon č. 23/1993 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, ve znění zákona České Národní Rady č.580/1991Sb.

VP ČSA plní úkoly policejního zabezpečení kázně, pořádku a bojeschopnosti vůči všem vojákům v činné službě, v útvech a zařízeních ŠSA také vůči občanským pracovníkům vojenské správy. Spolupodílí se na technické ochraně utajovaných skutečností.“⁹⁸ Podle rozkazu bylo nepřípustné využívat VP ke zjišťování politických názorů, náboženské činnosti a přesvědčení osob. Svoji činnost jako součást armády fakticky zahájila od dubna 1991, a řídila se při ní interními normativními akty náčelníka Generálního štábu (NGŠ) Československé armády „Prozatímní organizační řád“ a „Směrnice pro výkon služby vojenské policie“.

Organizační struktura VP ČSA byla stanovena takto:

- správa VP GŠ ČSA, zahrnovala organizační oddělení, oddělení bezpečnostní a dopravní a odbor zabezpečení, který zahrnoval oddělení výzkumné a vývojové, technickou inspekci, sociální řízení, informační služby a skupinu zvláštního určení.
- velitelství VP VZVO – velitelství západního vojenského okruhu,
- velitelství VP VVVO – velitelství východního vojenského okruhu,
- velitelství VP VL a PVOS – letectva a protivzdušné ochrany
- velitelství a skupiny VP ČSA v posádkách Praha, Bratislava, Brno, Vyškov, Liptovský Mikuláš a Košice.
- velitelství a skupiny smíšeného leteckého sboru
- velitelství a skupiny jednotlivých divízi⁹⁹.

VP ČSA byla od počátku budována jako plně profesionální složka armády. Noví příslušníci byli vybíráni jednak z příslušníků Československé armády ale zejména z již uváděných příslušníků bývalé vojenské kontrarozvědky, kteří byli pro službu u VP ČSA „reatestováni“ poslaneckou komisí (složenou mimo jiné z členů branných a bezpečnostních výborů) Federálního shromáždění ČSFR se zdůvodněním, že k urychlení funkčnosti VP je potřeba využít jejich právní a kriminalistické znalosti. Jeden z členů komise pplk. M. Liška, se po nestranném posouzení uchazečů, stal jedním z velitelů VP ČSA. Formováním VP ČSA byl rozkazem MNO č. 0012/1990 a 013/1990 ještě před vydáním zřizovacího rozkazu pověřen generálmajor Ing. Pavol Gavlas, CSc. (měl na starosti i výstavbu Vojenského obranného zpravodajství). Vedoucím přípravné skupiny byl Ing. Josef Bagin, autor zdrojových publikací. Dále se skupina skládala z vysokých důstojníků

⁹⁸ **BAGIN, J.**, *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 60.

⁹⁹ Tamtéž, str. 60.

VKR. Další skupina pracovala na převedení TAI do nové struktury, a to ve spolupráci s náčelníkem TAI Západního vojenského okruhu pplk. Ing. V. Jeníčkem. Náčelníkem správy VP GŠ ČSA byl po jejím vzniku jmenován generálmajor Ing. Jiří Šrámek, který stál v čele VP ČSA. On sám byl podřízen 1. zástupci NGŠ ČSA. Velitelé VP jednotlivých okruhů a divizí byli přímo podřízeni velitelům okruhů a divizí, po odborné stránce tyto útvary řídila správa VP GŠ ČSA.¹⁰⁰ Početní stav činil 1 200 vojáků z povolání a občanských zaměstnanců. Tento model duální podřízenosti převzatý z konstrukce polního četnictva však mohl fungovat pouze s využitím dosavadních osobně-profesionálních vazeb bývalých příslušníků VKR na příslušné funkcionáře armády. Rovněž absence příslušné právní normy, jíž by byla VP legalizována, nemohla být v demokratickém zřízení dlouhodobě tolerována.

Úkoly VP ČSA zakotvené v „zásadách činnosti“ :

- chránit bezpečnost vojenských osob a majetku ČSA,
- podílet se na ochraně zbraní, střeliva, výbušnin, odhalování pachatelů a příčin mimořádných událostí v ČSA,
- podílet se na přípravě opatření k zajištění pořádku a ochrany ČSA a objektů důležitých pro obranu vlasti za branné pohotovosti státu,
- provádět opatření při pátrání po vojenských zběžích, spolupodílet se na zamezování nealkoholové toxikomanie a projevů kultu násilí v ČSA,
- odhalovat a objasňovat přestupky vojenských osob, trestnou činnost těchto osob v souladu s ustanovením § 294 trestního zákona,
- odhalovat ostatní trestnou činnost vojenských osob a trestnou činnost směřující proti vojenským osobám a majetku ČSA,
- spolupodílet se na technické ochraně utajovaných skutečností v ČSA,
- zajišťovat úkoly na úseku dozoru nad dodržováním stanovených zásad pro provoz vojenské techniky, její ochrany a bezpečnosti, vykonávat správní činnost v této oblasti,
- zabezpečovat ochranu vysokých úředníků federálního ministerstva obrany a plnit určené protokolární úkoly v rámci doprovodu významných delegací,

¹⁰⁰ DOLEJŠÍ, L. a kolektiv, *Vojenská policie. Military police Czech republic.* 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2016, str. 10.

- spolupůsobit při zajišťování kázně a pořádku ve vztahu k vojenským osobám a střežit zadržené osoby,
- vytvářet a vést příslušné evidence a statistiky pro shromažďování a uchovávání informací důležitých pro plnění úkolů VP ČSA,
- provádět výcvik speciálních jednotek určených k plnění specifických úkolů boje proti všem formám teroru¹⁰¹.

Aniž by došlo k plnému zformování VP ČSA, ihned byla zapojena do plnění úkolů souvisejících s ochrannými opatřeními vydanými krizovým štábem Ministerstva vnitra a MNO za války v Perském zálivu (tzv. akce ZÁLIV). Příslušníci VP ČSA ve štábu prováděli informačně-analytický monitoring krizové situace s důrazem na možné působení iránské diverze (tehdejšího spojence Iráku) vůči zemím, které vyslaly do války zakončené operací Pouštní bouře své jednotky. Zároveň byli i přímo zapojeni do systému ochrany vytypovaných objektů důležitých pro obranu státu¹⁰². Jak je z obsahu této činnosti patrné, jednalo se o typickou zpravodajskou činnost, kterou bývalí „kontráši“ dobře znali.

Během měsíců dubna a května 1991 dochází k dílčím změnám organizační struktury spojené s novým personálním obsazením funkcí ve VP ČSA. Podle zahraničních vzorů byla k plnění speciálních letových úkolů ve prospěch správy VP GŠ ČSA vyčleněna z vojenského letectva vrtulníková letka. Po roce působení však byla navrácena zpět k vojenskému letectvu. V této době probíhala překotná reorganizace napříč celým resortem, byly rušeny, případně redislokovány mnohé útvary. Docházelo k výměnám nejvyšších důstojníků, kteří byli úzce spjatí s minulým režimem. Změny souvisely zejména s mezinárodními dohodami o „odzbrojení západního pohraničí“. Tento stav je patrný dodnes, na západ od hlavního města Prahy leží pouhých 10 procent vojenských útvarů.

Současně probíhali pro všechny nové vojenské policisty základní jednoměsíční přeškolovací kurzy. K odborné přípravě byli využíváni lektori z vojenské prokuratury a Policie. Přeškolení bylo zaměřeno zejména na získání základní orientace v právním řádu ČR a základních znalostí právních norem potřebných pro výkon bezpečnostní služby. Jednalo se o přechodné opatření do doby, než bude vyřešena celková koncepce vzdělávání příslušníků VP. V letech 1991–1992 byly rovněž organizovány měsíční kurzy ve školicích zařízeních Ministerstva vnitra,

¹⁰¹ Srovnej str. 43 této práce, úkoly VKR.

¹⁰² BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 61.

kteře byly zaměřeny na konkrétní druhy policejní práce (šetření trestné činnosti, pořádková služba, bezpečnostní služba a dopravní služba).

Bezpečnostní situace v resortu MNO v roce 1991 vyžadovala profesionální práci vojenských policistů. Přesto, že se úkoly dařilo vcelku úspěšně plnit, naplno se, vzhledem k potřebě efektivnějšího řízení a nezávislého výkonu policejní činnosti, ukazovala jako zcela nevhodná podřízenost VP ČSA velitelským orgánům. Řídící orgány VP ČSA nemohly podle potřeby operativně reagovat na bezpečnostní situaci, volně disponovat silami a prostředky různých útvarů, přestože tyto útvary nebo i vojenští policisté byli dislokováni v jedné posádce. Rovněž se (stejně jako v minulosti u polního četnictva nebo čs. VP) projevovala snaha některých velitelů o využití VP mimo rámec její působnosti.

Během roku 1991 řešila VP ČSA mnoho závažných případů, značnou část tvořili krádeže zbraní, střeliva a výbušnin, jež mizely po desítkách zejména na západ od našich hranic. Bylo zřejmé, že je do budoucna potřeba zabezpečit kvalitní a vyškolený personál. Vedení správy VP GŠ ČSA se rozhodlo, že bude cíleně organizováno výběrové řízení pro všechny kategorie uchazečů o službu u VP. Cílem výběrového řízení bylo posoudit celkovou vhodnost a způsobilost uchazeče pro výkon služby vojenského policisty, současně nastavit minimální parametry pro přijetí¹⁰³. Pro základní přípravu a navazující vzdělávání vojenských policistů bylo nezbytné vytvořit vlastní vzdělávací zařízení a nastavit systém výchovy a výcviku. V únoru 1992 kolegium MO schválilo, že bude zřízena odborná škola VP ČSA. K realizaci tohoto rozhodnutí ministra obrany ČSFR vydal pak NGŠ ČSA nařízení číslo 7/1992, kterým byla dnem 1. dubna 1992 zřízena Odborná škola Vojenské policie v Moravské Třebové, jako samostatné odborné vzdělávací zařízení pro kvalifikovaný výkon funkcí u VP ČSA¹⁰⁴.

Významným mezníkem ve vývoji VP ČSA se stal 1. květen roku 1992, kdy nabyt účinnosti zákon o Vojenské policii, který dne 5. března 1992 schválilo Federální shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky pod číslem 124/1992 Sb.,¹⁰⁵ jako historicky první kodifikaci VP na našem území v síle zákona. Ode dne účinnosti tohoto zákona je používán název Vojenská policie s velkým začátečním písmenem. Na základě zákona o Vojenské policii byl následně vydán

¹⁰³ Pozn. aut.: v současné době aplikace i násobných výjimek, učinila systém kritérií zcela nepoužitelným – bohužel.

¹⁰⁴ DOLEJŠÍ, L. a kolektiv, *Vojenská policie. Military police Czech republic*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2016, str. 13.

¹⁰⁵ Blíže viz kapitola 2 této práce.

rozkaz ministra obrany (RMO) číslo 31/1992, který stanovil organizační strukturu a rozsah působnosti Vojenské policie v ČSA. Tímto rozkazem byla současně zrušena platnost RMO číslo 76/1990 a náčelník Vojenské policie byl zmocněn vydávat směrnice a metodické pokyny pro činnost jednotlivých služeb Vojenské policie a uzavírat ze zákona stanovené meziresortní smlouvy. V srpnu 1992 byla uzavřena Smlouva o součinnosti, spolupráci a vzájemných vztazích mezi Vojenskou policií a Policií České republiky. Obdobná smlouva byla uzavřena rovněž mezi Vojenskou policií a Policejním sborem Slovenské republiky¹⁰⁶. Rovněž se rozvíjela spolupráce s obdobnými sbory v zahraničí, zejména s italskými karabiniéry a francouzskými četníky (po vstupu ČR do NATO tato aktivita zcela vymizela, v současnosti je řídká spolupráce omezena na uskupení NATO MP).

Další významná změna ve struktuře VP ČSA proběhla v souvislosti se zánikem ČSFR, a jejím rozdělením na dva samostatné státní útvary, Českou republiku a Slovenskou republiku. K 31. 12. 1992 došlo rozdělení Vojenské policie, kdy početní stavy a materiál byly rozděleny v poměru 2:1. Od 1. 1. 1993 vzniká Vojenská policie Armády České republiky. V čele zůstal generálmajor Ing. Jiří Šrámek. Náčelníkem Vojenskej policie Armády Slovenské republiky se stal plk. Doc. Ing. Libor Gašpírik, CSc.¹⁰⁷

2. Vývoj VP po vzniku samostatné České republiky

VP Armády České republiky disponovala po rozdělení federace asi osmi sty příslušníky. Od počátku roku byly zahájeny práce na nové koncepci a transformaci, která by lépe odpovídala aktuální bezpečnostní situaci a poměrům ve společnosti. „Divoká 90. léta“ se nevyhýbala ani armádě. Stejně jako v předchozích letech docházelo v ozbrojených silách k páchání závažné kriminality zejména v oblasti zbraní. K nejvýznamnějším případům patřilo přepadení ochranné stráže objektu Ministerstva obrany v ulici Na Valech, při němž došlo k násilnému odzbrojení strážníků a odcizení 6 samopalů s náboji (pachatelé dopadeni).

Na základě praktických zkušeností o nevhodnosti organizace Vojenské policie podle armádní struktury, byla s účinností k 1. 1. 1994 vytvořena struktura na teritoriální bázi s přímou podřízeností náčelníkovi VP. Nařízením NGŠ číslo

¹⁰⁶ DOLEJŠÍ, L. a kolektiv, *Vojenská policie. Military police Czech republic*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHU Praha, 2016, str. 9.

¹⁰⁷ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 65.

22 z prosince 1993 bylo území státu rozděleno mezi 9 velitelství VP, a to Praha, Karlovy Vary, Tábor, Klatovy, Stará Boleslav, Hradec Králové, Brno, Olomouc, Kroměříž. Tato velitelství vykonávala na vymezeném teritoriu policejní ochranu v rozsahu stanoveném zákonem bez ohledu na velitelskou podřízenost vojenských útvarů a zařízení. Řídícími orgány se staly odbor Vojenské policie Generálního štábu Armády České republiky a Úřad Vojenské policie Praha. U jednotlivých vojenských prvků operačního stupně zůstaly skupiny VP, které pro místního velitele zabezpečovaly zejména informační servis. Tato organizace existovala až do roku 1997, kdy VP prošla (stejně jako celá Armáda České republiky) reorganizací a postupným snížením stavů a velení Vojenské policie¹⁰⁸.

Novelizace trestního řádu a souvisejících zákonů si v rámci zkvalitňování činnosti VP vyžádala potřebu úpravy zákona o Vojenské policii. Tato nabyla účinnosti dne 1. dubna 1995 (blíže viz následující kapitoly). V reakci na tuto novelu a na základě zákonného zmocnění, vydalo Ministerstvo obrany ČR vyhlášku číslo 58/1996 Sb., která stanovila zevní označení a služební průkaz vojenského policisty, barevné provedení a označení dopravních prostředků VP. K odlišení byl na levém rukávu stejnokroje umístěn znak s písmeny bílé barvy VP a obloukovým nápisem (domovenkou) VOJENSKÁ POLICIE, dále na levé kapse umístěný odznak VP se zkříženými meči a osobním identifikačním číslem. Barva baretu se z tmavě modré změnila na černou, a je používána dodnes. V návaznosti na novelu zákona a po projednání v Parlamentu České republiky stanovil ministr obrany rozkazem číslo 62/1994 organizační strukturu, místní a věcnou působnost a podrobnosti pro výkon služby odborných úseků Vojenské policie (tento rozkaz byl několikrát novelizován). Poprvé byla VP organizována mimo strukturu armády a GŠ. VP byla vnitřně členěna na tři odborné složky, a to pořádkovou, bezpečnostní a dopravní službu. Dále byla v souladu s vnitřními předpisy vytvořena specializovaná pracoviště pro určité úseky činnosti, např. informačně analytický, logistického zabezpečení, technické ochrany objektů a další¹⁰⁹. Vojenská policie se transformovala na monokratický orgán v čele s jediným vedoucím – náčelníkem.

V dubnu 1998 neuváženě rozhodl náčelník GŠ AČR, že Odborná škola Vojenské policie v Moravské Třebové bude k 1. říjnu 1998 zrušena a v rámci re-

¹⁰⁸ Pozn. aut.: Koloběh zvyšování a snižování tabulkových míst je až s rituální přesností aplikován u VP dodnes, nemaje základu reálného, pouze ekonomického.

¹⁰⁹ BAGIN, J., *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 66.

organizace znovu vytvořena jako součást Vojenské akademie ve Vyškově. Byl to krok zpět, neboť vojenské vzdělávací zařízení nebylo schopno poskytovat pedagogický servis pro policejní složku. Od 1. července 2006 se Odborná škola Vojenské policie vrátila do struktur VP jako součástí Hlavního velitelství VP.

V roce 1998 vzniklo jedno z významných pracovišť VP, a to Oddělení kriminalistické techniky a expertíz Vojenské policie, které zabezpečuje odbornou činností VP v 6 kriminalistických oborech. Ve stejném roce bylo Vojenským policistům přiděleno zajištění ochrany vojenských dopravních letadel určených pro přepravu ústavních činitelů a ochrana vojenských objektů určených pro odbavení. Ke změně v organizaci a úkolech Vojenské policie došlo též vstupem České republiky do Severoatlantické aliance (NATO) dnem 12. března 1999 a vznikem mezinárodních závazků. Další impuls vyvolal záříjový útok na Světové obchodní centrum v New Yorku 2001. Byly vytvořeny pohotovostní oddělení jednotlivých teritoriálních velitelství, oddělení ochrany letišť a oddělení ochrany muničních základen. Současně byla ukončena další fáze snižování počtu teritoriálních velitelství, která přímo navazovala na postupné rušení posádek armády a souvislosti s přechodem na profesionální armádu. Zachovány zůstaly velitelství ve Staré Boleslavi, Táboře, Olomouci a Velitelství ochranné služby Praha.

V roce 2003 byl vydán rozkaz ministra obrany číslo 35/2003, který byl následně upraven rozkazem číslo 29/2004. Došlo ke změně názvu bezpečnostní služby na Službu odhalování a dokumentace trestné činnosti. V dubnu 2005 bylo 2. oddělení této služby reorganizováno na Zvláštní odbor VP k odhalování, šetření a dokumentování skutkově a právně mimořádně složité a kvalifikované hospodářské a majetkové trestné činnosti, a k šetření věcí, v nichž byl podezřelým Vojenský policista. Nově bylo zřízeno pracoviště vnitřní kontroly.

Další reorganizací prošel Zvláštní odbor VP v roce 2009, kdy byl transformován do 2. oddělení obecné kriminality odboru obecné kriminality Hlavního velitelství VP. Současně byly přejmenovány teritoriální oddělení Služby odhalování a dokumentace trestné činnosti na „Oddělení obecné kriminality“. Významným z pohledu dalšího směřování VP se stal rok 2012. V té době sílil tlak některých funkcionářů armády na zpětné podřízení alespoň části VP pod AČR. Tito velitelé se na zahraničních stážích v USA vzhledli v modelu VP jako pořádkového nástroje velitele. Požadavek byl v rozporu s tehdejší zákonnou úpravou, a v mezirezortním připomínkovém řízení nenalezl podporu ani u ministerstva vnitra ani v branně bezpečnostním výboru. V roce 2013 byl přijat nový zákon o Vojen-

ské policii¹¹⁰ (blíže viz následující kapitola), který trvalé organizační oddělení od armády potvrdil. K 1. červenci 2013 bylo zrušeno teritoriální velitelství Stará Boleslav, a to čistě z ekonomických důvodů. Teritorium po zaniklém velitelství přebírá vcelku nelogicky Velitelství VP Tábor, a spolu s ním prakticky celé oddělení dopravní a pořádkové služby. Na území republiky tak zůstává pouze velitelství v Olomouci pro Moravu, Tábor pro celé Čechy, a Velitelství ochranné služby Praha. V souvislosti s touto změnou došlo k přepodřízení všech teritoriálních oddělení obecné kriminality pod Hlavní velitelství VP Praha, kde vzniká Odbor kriminální služby. Jednalo se o významný krok, jehož smyslem bylo jednak sjednotit systém odborného řízení a personální subordinace, ale také zúžení množství úkolů nesouvisejících s trestním řízením, jež byly ze strany teritoriálních velitelů kriminální službě ukládány, např. doprovody techniky, kontrola výkonu dozorcích služeb u vojenských útvarů atd. Nutno podotknout, že teritoriální velitelé VP nesou tuto „ztrátu“ kvalifikovaného personálu do současné doby s velkou nelibostí. V roce 2016 je zřízen 2. odbor kriminální služby se specializací na hospodářskou trestnou činnost. V návaznosti na změny trestního řádu a potřeby kvalitního zázemí pro výkonné složky kriminální služby vznikají pod Odborem kriminální služby v období let 2018-2019 dvě nová oddělení, a to Odborné a metodické pomoci a Analýz informací a technické podpory.

¹¹⁰ Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii), ve znění pozdějších předpisů.

2) PRAMENY PRÁVNÍ ÚPRAVY VOJENSKÉ POLICIE A JEJÍ STRUKTURA

Typickým znakem demokratického právního státu je omezení výkonu státní moci zákonem. V České republice je tento princip zakotven v čl. 2 odst. 3 Ústavy České republiky¹¹¹ (dále jen Ústava) a čl. 2 odst. 2 Listiny. Státní moc nelze vykonávat jiným způsobem než v mezích a způsobem, který stanoví zákon (zásada enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí)¹¹². Formálně je tedy Česká republika bezesporu právním státem. Aby byly principy právního státu zachovány i materiálně, není přípustná jakákoliv svévole ze strany státních orgánů, či přisvojování nebo extenze pravomocí. Na druhou stranu nelze ani připustit jakékoliv ingerence do činnosti těchto orgánů bez patřičného legálního základu, jak tomu v našich zemích mnohdy bývá. Zákony, jako ústavou výslovně vyžadovaná forma právních předpisů k vymezení státní moci, mají v české republice dle systému hierarchie právních norem, respektive právních předpisů, nižší právní sílu, než ústavní pořádek ČR a vyhlášené mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy¹¹³. Právní předpisy ve formě zákonů tak musí být nutně v souladu s ústavním pořádkem, kdy Ústavnímu soudu, podle ustanovení článku 87 odst. 1 písm. a) Ústavy, náleží pravomoc derogace celého zákona nebo jeho jednotlivých ustanovení, a to pro rozpor s ústavním pořádkem. Z těchto skutečností vyplývá, že žádná bezpečnostní složka či sbor s represivními pravomocemi (VP je dle současné právní úpravy obtížné definovat), nemohou v právním státě existovat bez základní zákonné úpravy s přesně vymezenými pravomocemi, působnostmi a úkoly, jak tomu v minulosti na našem území často bývalo.

I. Zákon č. 124/1992 Sb. o Vojenské policii

V předchozí kapitole zmiňovaný zákon o VP již sice není účinný, nicméně pro existenci a vývoj VP byl předpisem zásadním. Je tedy zcela na místě tomuto zákonu věnovat jednu podkapitolu. První zákonné vymezení činnosti VP (a tudíž i její úplná legalizace) mělo být původně realizováno v tehdy připravovaném zákoně o Československé armádě, což odpovídalo dobovému nahlížení na koncepci VP, jež měla být nedílnou specializovanou součástí armády. Již v polovině roku

¹¹¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

¹¹² GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. s. 35.

¹¹³ KLÍMA Karel a kolektiv, *Praktikum českého ústavního práva, 3. rozšířené vydání*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 30.

1991 byly legislativní práce na tomto zákoně zastaveny. Současně bylo rozhodnuto o vypracování samostatného zákona o VP. V červenci 1991 vznikl během relativně krátké doby návrh textu zákona. Kolegium ministra obrany ČSFR po zapracování připomínek a změn návrh doporučilo předložit k projednání ve vládě. V listopadu téhož roku byl návrh zákona předložen Federálnímu shromáždění ČSFR jako sněmovní tisk č. 1036. Obecná část důvodové zprávy byla uvozena textem:

„Budování nové armády, založené na demokratických principech a zásadách nové vojenské doktríny je neoddělitelně spojeno s uplatňováním zákonnosti, morálky a odstraňováním všech negativních jevů vyskytujících se v její činnosti. Uskutečněné společensko-politické změny v České a Slovenské Federativní Republice pro to vytvářejí kvalitativně nové podmínky..... Vzhledem k přijetí ústavního zákona, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod a vzhledem k výlučné působnosti České a Slovenské Federativní Republiky na úseku obrany, je nutno zákonem Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky upravit zejména povinnosti a oprávnění vojenských policistů, která se dotýkají osobnostních práv vojáků a občanů.“

Po vypořádání a zapracování změn (výbory branný a bezpečnostní, sněmovní tisk 1290), byl dne 5. března 1992 návrh zákona schválen Federálním shromážděním ČSFR, a následně vyhlášen ve Sbírce zákonů pod číslem 124/1992 Sb. s účinností od 1. května 1992. Relativně stručný zákon se skládal z 39 paragrafů a členil se na čtyři hlavy. Hlava první upravovala působnost, úkoly a organizace vojenské policie (§ 2 - § 4), hlava druhá povinnosti, oprávnění a prostředky vojenského policisty (§ 5 - § 35), a hlava třetí - společná a závěrečná ustanovení (§ 36 - § 39). Specifikem bylo ustanovení § 32, jenž v oblasti oprávněného použití zbraně vojenským policistou odkazovalo na zvláštní předpis¹¹⁴. Tím byl příslušník VP při použití zbraně staven na roveň vojenské strážní (zjevná inspirace předválečnou úpravou). Působnost VP byla vymezena v § 2, kde bylo stanoveno, že VP působí vůči:

a) vojákům v činné službě (dále jen "vojáci"),

b) osobám, které se nacházejí ve vojenských objektech a v prostoru, kde probíhají vojenské akce, a dále vůči osobám, které páchají trestnou činnost či přešupky spolu s vojáky nebo proti majetku Československé armády.

¹¹⁴ Zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů.

Tím měly být při ochraně majetku armády (mezi něž patří i zbraně) pokryty všechny skupiny případných pachatelů majetkových deliktů. Jak se v budoucnu ukázalo, vymezení dle objektu (majetek) vzhledem k neustálým změnám v majetkoprávním uspořádání resortu MO působilo značné obtíže. Podle § 4 byla VP členěna v souladu s organizační strukturou Československé armády. V čele VP stál ministrem obrany jmenovaný náčelník Vojenské policie. Samotnou organizační strukturu a početní stavy VP pak vnitřním předpisem stanovil ministr obrany České a Slovenské Federativní Republiky.

Velmi rychle praxe ukázala, že organizování VP podle struktury armády a přímé podřízení jejích jednotek velitelům vojenských útvarů a posádek je z hlediska činnosti a zajišťování úkolů problematické a málo efektivní, ostatně jako veškeré dvojkolejné řízení. Vojskoví velitelé často účelově selektovali hlášení o zjištěných problémech zasílaná nadřízeným orgánům. Rovněž se projevovala snaha přímo zasahovat do nezávislosti vyhledavatelů¹¹⁵ VP a do procesní stránky šetřených trestných činů. Tato situace nebyla dlouhodobě udržitelná, proto byla navržena novela zákona o VP, jíž bylo s ohledem na změnu organizační struktury, názvosloví a právní subjektivity v resortu ministerstva obrany, beztak nutno provést. Novela byla provedena zákonem číslo 39/1995 Sb., ze dne 8. února 1995. Nově mohl organizační strukturu VP ministr obrany stanovit až po projednání v příslušném výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu. Tím měla být alespoň částečně zaručena objektivita a nezávislost VP. Jak bylo zmíněno v předchozí kapitole, VP byla následně organizována na základě teritoriálního principu a odstraněna byla dvojkolejnost řízení. Novelizací byla také rozšířena oprávnění VP o oprávnění používat nástrahové prostředky a zabezpečovací techniku. V neposlední řadě byly zapracovány změny podle novelizovaného trestního práva, zejména procesního (orgány, lhůty, terminologie atd.), blíže viz kapitola 4 práce. Doplněním zmocňovacího ustanovení mohlo být nově zevní označení VP, služební průkazy a označení dopravních prostředků upraveno formou vyhlášky.

V roce 1999 byl v rámci příprav na členství České republiky v Severoatlantické alianci (dále jen NATO) zákonodárným sborem přijat celý komplex nových branných zákonů včetně navazujících změn a doplňků v dotčených obecně závazných právních předpisech. Nová legislativa a meziná-

¹¹⁵ Pozn. aut.: § 168 odst. 2 písm. c) trestního řádu ve znění zákona č. 558/1991 Sb. účinném od 1. 1. 1992, vyhledávací orgán byl orgán činný v trestním řízení konající vyhledávání jako formu trestního řízení.

rodní závazky se významně dotkly činnosti VP. Bylo nezbytné promítnout tyto změny do zákona o VP. Návrh novely byl schválen dne 23. června 2000 pod číslem 213/2000 Sb., s účinností od 21. 7. 2000. Významnou změnou bylo rozšíření stávající věcné působnosti VP tak, aby odpovídalo znění zákona o ozbrojených silách¹¹⁶, kdy podle ustanovení § 3 odstavce 2 uvedeného zákona se ozbrojené síly člení na armádu, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. VP tak přestala být pouze službou Armády České republiky (dále jen „AČR“), ale její věcná působnost nově zahrnovala i policejní ochranu všech složek ozbrojených sil České republiky (dále jen „OS“), vojenských objektů, včetně objektů Ministerstva obrany, i vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nímž hospodaří Ministerstvo obrany. Nová úprava však přinesla více otázek než řešení a rozhodně nepřispěla k právní jistotě a nezávislému postavení VP. Ta totiž nebyla výslovně uvedena jako součást OS, novelizovaný zákon o VP mlčel, a nový zákon o vojácích z povolání¹¹⁷ situaci spíše komplikoval, když v § 6 odstavci 1 uváděl, že voják v průběhu služebního poměru vykonává službu podle potřeb ozbrojených sil na území státu i v zahraničí buď v ozbrojených silách České republiky, nebo ministerstvu. Dle novelizovaného ustanovení § 4, odstavec 2 zákona o VP, v němž bylo explicitně vyjádřeno, že náčelník VP je přímo podřízen ministru obrany a je jmenován a odvoláván po projednání ve výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR příslušném ve věcech obrany, měla být VP chápána jako součást Ministerstva obrany České republiky (dále jen „MO“). Ostatně doplnění ustanovení § 4 mělo být dle důvodové zprávy vyjádřením změny působnosti, rozšíření úkolů VP, potřeby zefektivnění jejího řízení a zkvalitnění součinnostních vazeb a spolupráce zejména s Inspekcí ministra obrany, Vojenským obranným zpravodajstvím a dalšími orgány ministerstva. Nicméně až šalamounským reverzním ustanovením zákona o vojácích z povolání patřila VP současně do struktury ozbrojených sil. Z této nejednoznačné úpravy následně plynuly problémy zejména v oblasti nezávislosti policejních orgánů VP na subordinačních vztazích ostatních složek OS. Vojenští policisté působící jako osoby činné v policejním orgánu se jen s velkými obtížemi zaštiťovali trestními předpisy (často bez patřičné podpory vedení) v situacích, kdy vojenské hodnosti jasně hovořily ve prospěch prověřovaných osob. O nejednotnosti v názorech na místo VP v rámci struktury MO svědčí mimo jiné krátká reklamní publikace vydaná Prezentačním a informačním centrem MO

¹¹⁶ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

k 20. výročí založení VP¹¹⁸ v roce 2010, v níž se na straně 2 uvádí, že *“Vojenská policie je zvláštní policejní sbor, který působí v armádě.”*

Další doplnění zákona o VP souviselo se svěřením přepravy ústavních činitelů AČR, a s tím související nový úkol VP, tedy podíl na ochraně vyčleněných vojenských dopravních letadel a na ochraně vojenských objektů určených pro odbavení, přičemž nové oprávnění bylo formulováno dle vzoru v zákoně o Policii České republiky. Novelou zákona byla dále zpřesněna a rozšířena některá oprávnění vojenských policistů, např. o oprávnění zastavit vozidlo, oprávnění při objasňování přestupků (vyzvání vojáka k podrobení se dechové zkoušce, případné vyšetření ke zjištění, zda není ovlivněn alkoholem či jinou návykovou látkou, včetně povinnosti strpět odběr krve a moče a vyžadovat i jiná odborná vyjádření).

Zákonem č. 413/2005 Sb., Zákon o změně zákonů v souvislosti s přijetím zákona o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti, ze dne 18. 10. 2005, byl s účinností od 1. 1. 2006 novelizován i zákon o VP, nicméně se jednalo pouze o změnu terminologickou, jinak předpis měněn nebyl. V souvislosti s rekodifikací trestního práva hmotného¹¹⁹ byla další novelizace provedena zákonem č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, a to s účinností od 1. 1. 2010. Bohužel šlo opět pouze o změnu pojmosloví. Zásadní nedostatky stávající úpravy přetrvávaly až do jejího zrušení v roce 2013, kdy byl zákon o VP nahrazen novým předpisem. Dílčí novela provedená zákonem č. 150/2011 Sb.¹²⁰ pouze povinně implementovala evropská pravidla pro pořizování a zpracovávání informací a osobních údajů při plnění úkolů VP. Ve stejném roce začaly uvnitř VP přípravné práce na rozsáhlé novele zákona o VP. Práce navázaly na návrh doplnění a změny zákona o VP z roku 2005, pro jehož projednání nakonec chyběla politická vůle. Pro množství navrhovaných změn byl nakonec vypracován návrh zcela nového zákona o VP.

II. Zákon č. 300/2013 Sb. o Vojenské policii

Koncept návrhu nového předpisu vycházel ze stávajícího zákona o VP, z něhož měl zachovat zejména ty části, které se během dlouholeté praxe osvědči-

¹¹⁸ Ministerstvo obrany ČR, VOJENSKÁ POLICIE, složka ozbrojených sil České republiky, 1. vydání. Praha 2010, str. 2.

¹¹⁹ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁰ Zákon č. 150/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 185/2004 Sb., o Celní správě České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

ly. Na tvorbě se aktivně podíleli příslušníci tehdejšího odboru obecné kriminality, neboť tato složka VP se při výkonu činnosti nejčastěji potýkala s nedokonalou legislativou. V návrhu nového zákona měli být vypořádány předem definované problematické oblasti. Šlo především o pevně určené místo VP v systému bezpečnostních složek nebo ozbrojených sil, rozsah věcné působnosti ve vztahu k policejní ochraně majetku státu, k němuž je příslušné hospodařit MO, rozšíření místní působnosti VP s ohledem na plnění úkolů v zahraničí a zajišťování ochrany zájmů České republiky a jejích občanů v cizině v místech, kde probíhají mezinárodní mise či operace s nasazením armády. Dále rozšíření osobní působnosti a příslušných oprávnění vztahujících se doposud pouze na osoby vojáků, a to přiměřeně na ostatní osoby, ale také konkretizace a rozšíření úkolů a oprávnění VP v oblastech dohledu nad bezpečností provozu vozidel ozbrojených sil a ostatních dopravních prostředků (těchto pouze ve vojenských objektech) i vůči řidičům, kteří nejsou vojáky, a dopravním prostředkům, které nejsou vozidly ozbrojených sil. Dále oprávnění specializovaných pracovišť a určených specialistů (např. akreditované pracoviště kriminalistické techniky a expertiz VP) držet, skladovat a používat některé nebezpečné látky a věci pro účely výcviku, výuky, zkoušek a expertizní i další činnosti. Rovněž měla být odstraněna zcela nevyhovující právní úprava použití zbraně vojenským policistou. Odkaz na obecnou definici použití zbraně v zákoně o ozbrojených silách ČR nemohl postačovat k ošetření situací, do nichž se při plnění svých úkolů dostávají příslušníci VP, neboť OS plní odlišné úkoly než vojenský policista. Nově měla být v souladu s vnitrostátní a evropskou legislativou řešena ochrana osobních údajů a práv a povinností při jejich zpracování, neboť stávající znění zákona o VP tuto problematiku neřešilo dostatečně.

Významné změny se měly týkat také úkolů v oblasti odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů. Využívání informací z evidencí Policie České republiky a správních úřadů mělo být přímo stanoveno v zákoně, nikoliv v meziresortních časově omezených dohodách, čímž by odpadlo často až nedůstojné žadonění vojenských policistů o potřebná data. Dále s ohledem na praktické zkušenosti při používání základních podpůrných operativně pátracích prostředků v souvislosti s nárůstem úkolů preventivního a ochranného charakteru, mělo dojít k rozšíření možností využívat některé další prostředky, a to především využití zvláštních finančních prostředků a služeb informátora (osoby pracující ve prospěch VP), což by podstatně zvýšilo efektivitu práce pověřených orgánů VP při odhalování, předcházení a zamezování trestné činnosti. Rovněž mělo dojít

k rozšíření působnosti pověřených orgánů VP v trestním řízení na kategorie osob, které jinak lze zařadit mezi osoby požívající policejní ochrany VP. Jednalo se zejména o občanské zaměstnance, kteří tvoří početně silný civilní prvek pracovníků OS, a dále o studenty na vojenských vysokých školách, tedy o osoby, které se nacházejí a jsou zaměstnány ve vojenských objektech a používají materiál v majetku MO, ale také obecně o osoby, které páchají trestnou činnost ve vojenských objektech proti příslušníkům ozbrojených sil nebo spolu s nimi nebo proti vojenským objektům, vojenskému materiálu či ostatnímu majetku státu, s nímž hospodaří Ministerstvo obrany.

V průběhu let 2011 a 2012 probíhaly prelegislativní aktivity, tedy vnitroresortní¹²¹ a meziresortní vypořádání připomínek atd. Tuto situaci využil generální štáb AČR pro uspokojení vlastních potřeb. V reakci na navrhovanou úpravu VP, zejména vymezení místa VP v systému, požadoval generální štáb přeložení části VP (pořádková a dopravní služba) do přímé podřízenosti velení armády. Smyslem tohoto zpátečnického návrhu přitom bylo jednak získat odborně vyškolený personál, který by při plnění úkolů jako „pořádkový nástroj vojenského velitele“ postupně degradoval, ale také cíleně omezit akceschopnost VP. Jakkoliv byl tento návrh krokem zpátky (spíše několik kroků), MO se jím začalo vážně zabývat. V dubnu 2011 byla Hlavním velitelstvím VP v Praze pod č. j. 122-23/2011-5104 zpracována „Informační zpráva pro ministra obrany“ ve věci vyhodnocení dopadů případného rozdělení VP. Ve zprávě byly celkem podrobně popsány výhody a zápory rozdělení VP do dvou autonomních struktur, přičemž není složité dovodit, že nevýhody jasně převažovaly. Na základě následných jednání, jakož i negativního stanoviska Ministerstva vnitra ČR a dalších, nebyl nakonec návrh generálního štábu AČR do textu nového předpisu zapracován. Po projednání a schválení předložila vláda návrh zákona sněmovně dne 11. 2. 2013. Zástupcem navrhovatele byl logicky ministr obrany. Návrh zákona byl rozeslán poslancům jako tisk 916/0 dne 12. 2. 2013. Organizační výbor projednání návrhu zákona doporučil 13. 2. 2013 (usnesení č. 348) a jako zpravodaje určil Ing. Antonína Sedu. Současně navrhl přikázat jej k projednání Výboru pro obranu. 1. čtení proběhlo dne 22. 3. 2013 na 52. schůzi sněmovny. Návrh zákona byl následně přikázán k projednání Výboru pro obranu s prodlouženou lhůtou projednání (usnesení č. 1596). Výbor

¹²¹ Pozn. aut.: je sporné považovat za relevantní připomínky a ingerence generálního štábu do právního předpisu upravujícího oprávnění represivní složky, jež má působit zejména proti příslušníkům OS.

následně dne 11. 6. 2013 vydal usnesení doručené poslancům jako tisk 916/1 (pozměňovací návrhy). V usnesení doporučil Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR schválit vládní návrh zákona o Vojenské policii a o změně některých zákonů, a to ve znění několika pozměňovacích návrhů (v podstatě se jednalo o doplnění textu, který v původním návrhu byl, ale během trasy do zákonodárského sboru se vytratil), z nichž nejdůležitější bylo rozšíření působnosti i vůči nevojenským osobám podezřelým ze spáchání přestupku v prostoru, kde ozbrojené síly plní své úkoly nebo, kde se koná vojenské cvičení. Dále, že pro zajištění větší objektivnosti musí být náčelník VP jmenován a odvoláván ministrem obrany až po projednání v příslušném výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu. Náčelník VP je přitom přímo podřízen ministru obrany. V příslušném výboru Poslanecké sněmovny Parlamentu pak má být rovněž projednána organizační struktura VP, kterou následně stanoví ministr obrany.

Druhé čtení návrhu zákona o VP bylo realizováno dne 18. 6. 2013 na 54. schůzi dolní komory, kdy návrh prošel obecnou i podrobnou rozpravou. Lhůta pro zahájení třetího čtení byla stanovena na 48 hodin po doručení pozměňovacích, popřípadě jiných návrhů poslancům. Podané pozměňovací návrhy byly zpracovány jako tisk 916/2, který byl rozeslán dne 19. 6. 2013. Tisk mimo návrhů výboru pro obranu obsahoval návrh zpravodaje umístit ustanovení o organizační struktuře VP do samostatné rubriky jako § 7 a návrh č. 7323 předložený dne 19. 6. 2013 P. Hulínským, který modifikoval působnost VP vůči nevojenským osobám následovně:

„Vojenská policie působí vůči osobám, které jsou podezřelé, že spáchaly nebo páchají trestné činy směřující proti obranyschopnosti a bezpečnosti státu, trestné činy proti vojákům ve vojenském objektu, nebo trestné činy nebo přestupky spolu s vojáky nebo proti vojenskému objektu, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit ministerstvo, pokud tento zákon nestanoví jinak“.

Takto široce koncipovaná působnost v trestních věcech podle Dílu 2 a Dílu 3 Hlavy IX trestního zákoníku¹²² nebyla naštěstí přijata, neboť VP při početných stavech pověřených orgánů nemohla a nemůže takový úkol plnit se ctí. Třetí čtení proběhlo dne 17. 7. 2013 na 56. schůzi. Návrh zákona byl schválen usnesením č. 1729.

Dne 5. 8. 2013 postoupila Poslanecká sněmovna návrh zákona Senátu jako

¹²² Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

tisk 148, dokument 148/0. Organizační výbor Senátu dne 5. 8. 2013 stanovil garančním výborem Výbor pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost (Ing. Jaroslava Sykáčka). Výbor návrh projednal dne 21. 8. 2013 a usnesením č. 79, které bylo rozdáno jako tisk 148/1, jej schválil. Následně byl návrh dne 21. 8. 2013 projednán na 12. schůzi Senátu, který jej usnesením č. 291 schválil. Zákon byl doručen prezidentovi k podepsání dne 27. 8. 2013, a ten jej signoval. Schválený zákon o VP byl **odeslán** k publikaci ve Sbírce zákonů dne 28. 8. 2013, a vyhlášen 27. 9. 2013 ve Sbírce zákonů v částce 115 pod číslem 300/2013 Sb. (dále jen ZoVP), s účinností od 1. 10. 2013¹²³. Po letech snahy se měla VP dočkat relativně moderního předpisu. Bohužel jak praxe ukázala, některá nejasná ustanovení byla a jsou díky účelovým výkladům zdrojem potíží. Rovněž doba vyhlášení nového předpisu nebyla nejšťastnější. Během léta 2013 procházela VP poslední velkou reorganizací, kdy bylo zrušeno Velitelství VP Stará Boleslav, a kriminální služby VP byly začleněny do struktury Hlavního velitelství Praha. Krátká legisvakanní lhůta a absence příslušných informací poskytovaných teritoriálním částem pak způsobila, že mnozí vojenští policisté si nový zákon osvojovali tzv. za pochodu v době, kdy již byl účinný.

ZoVP se v aktuálním znění skládá z části 1, 4 a 5¹²⁴. Samotná VP je upravena v části první zákona, a člení se na IX hlav a 61 paragrafů. Hlava I. upravuje v jednom ustanovení postavení vojenské policie (§ 1). Hlava II. Stanoví působnost vojenské policie (§ 2 - § 5). V hlavě III. je normováno řízení a organizace vojenské policie (§ 6 - § 7). Povinnosti a oprávnění vojenské policie a vojenského policisty jsou upraveny v ustanoveních §§ 8-49 hlavy IV. Hlava V řeší ochranu názvu, symbolů a znaku vojenské policie (§ 50). Na ní navazují příslušné přestupky, jež jsou normovány v ustanoveních §§ 51 – 53 hlavy VI. Hlava VII. obsahuje společná ustanovení (§ 54 - § 58), hlava VIII v § 59 - § 60 pak přechodná ustanovení. Hlava IX. Obsahuje opět pouze jedno zrušovací ustanovení (§ 61). V části 4 ZoVP je zakotvena změna zákona o silničním provozu (§ 64). Část pátá je vyhrazena účinnosti (§ 65).

Do současné doby prošel ZoVP celkem čtyřmi dílčími novelami, z nichž první s účinností od 1. 7. 2016 byla důsledkem přijetí nové branné legislativy,

¹²³ Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální knihovna, Poslanecká sněmovna 2010 – 2013, Sněmovní tisk 916, Vl.n.z. o Vojenské policii – EU [online]. PSP ČR, Společná Česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [citace 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=916>.

¹²⁴ Pozn. aut.: část 2 týkající se zákona o přestupcích č. 200/1990 Sb., a část 3 o změně zákona č. 220/1999 Sb. o průběhu základní nebo náhradní vojenské služby, byly zrušeny.

zejména zákona o službě vojáků v záloze¹²⁵. Byla zrušena část 3. zákona a upravena terminologie. Další změna s účinností od 1. 10. 2016 byla provedena zákonem č. 204/2015 Sb., kdy oprávnění VP požadovat informace bylo doplněno o evidence vedené Rejstříkem trestů. K 1. 7. 2017 nabyla účinnosti novela ZoVP reagující na novou úpravu přestupkového práva¹²⁶, přičemž byla novelizována ustanovení o správních deliktech. Zatím poslední změna byla provedena zákonem č. 111/2019 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o zpracování osobních údajů. S účinností od 24. 4. 2019 má tedy VP sama možnost získávat osobní údaje pro účely budoucí identifikace (snímat daktyloskopické otisky, zjišťovat tělesné znaky, provádět měření těla, pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy a odebírat biologické vzorky umožňující zpracování genetických údajů fyzické osoby a tyto údaje dále zpracovávat). Nicméně se jedná o možnost teoretickou, neboť uvedené údaje uchovává Kriministický ústav (Policie české republiky), který zároveň vyškoleným kriminalistickým technikům dodává soupravy pro jejich zajištění. Součástí systému je rovněž speciální software, který nemá VP k dispozici, tudíž do současnosti jsou tyto údaje na základě vyžádané spolupráce zajišťovány vyškolenými pracovníky PČR.

V současné době prochází legislativním procesem poměrně rozsáhlá novela ZoVP. Ačkoliv se v prvotní fázi na tvorbě textu podílel rovněž odbor kriminální služby VP, neboť změna, respektive doplnění působnosti a oblast získávání poznatků o trestné činnosti vycházejí právě z praktických poznatků této služby, v následujícím období nebyl text navrhované změny zákona dostupný nikomu mimo úzký okruh osob ve vedení VP. Tento nestandardní stav byl ukončen až zveřejněním návrhu na portálu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Novelu ZoVP předložila vláda dne 23. 3. 2020. Dne 24. 3. 2020 byl text rozeslán poslancům jako tisk č. 790/0. Následně 2. 4. 2020 bylo usnesením Organizačního výboru č. 279 doporučeno projednání návrhu. Zpravodajem byl určen Ing. Bartošek, garančním výborem pak Výbor pro obranu¹²⁷. Vzhledem k tomu, že předložený návrh změny ZoVP se nachází na samotném počátku legislativního procesu a nelze u něj předjímat výsledek, nepovažuji za nutné na tomto místě popisovat veškeré navrhované změny. Pouze doplním, že v průběhu vnitroresortního připomínko-

¹²⁵ Zákon č. 45/2016 Sb., o službě vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů.

¹²⁶ Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů, a předpisy na něj navazující.

¹²⁷ Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Sněmovní tisky, Sněmovní tisk 790/0, Novela z. o Vojenské policii – EU [online]. PSP ČR, Jednání a dokumenty [citace 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=790>.

vého řízení byly některé důležité změny, zejména z oblasti operativně pátrací činnosti, z návrhu zcela vypuštěny.

III. Úprava služebního poměru příslušníků VP

Jak vyplývá z ustanovení § 5 ZoVP, Vojským policistou se může stát pouze voják z povolání zařazený ve Vojskové policii, nebo voják v záloze povoláný k výkonu vojskové činné služby k Vojskové policii. Další podrobnosti služebního poměru příslušníků VP zákon neřeší. Pro vojskové policisty je služebně právním předpisem zákon o vojácích z povolání¹²⁸ (dále jen ZVzP), který upravuje vznik, změnu, zánik a obsah služebních poměrů všech vojáků z povolání. Vojákem z povolání je dle definice obsažené v § 2 ZVzP občan, který vojskovou činnou službu vykonává jako svoje zaměstnání. Do služebního poměru může být povolán pouze občan České republiky starší 18 let být a jen na základě vlastní žádosti, nucený výkon služby je vyloučen. Kumulativně pak musí splnit další zákonem stanovené podmínky, a to: složit vojskovou přísahu, nebýt členem politické strany, politického hnutí, odborové organizace, nesmí podporovat, propagovat nebo sympatizovat s hnutím, které prokazatelně směřuje k potlačování práv a svobod člověka nebo hlásá národnostní, náboženskou anebo rasovou zášť nebo zášť vůči jiné skupině osob, musí být trestně bezúhonný, zdravotně způsobilý k výkonu služby a splňovat kvalifikační předpoklady stanovené pro služební zařazení.

Uvedený právní předpis dále upravuje občanská práva a vojskové kázeňské právo (§ 44 - § 58), péči o vojáky (§ 59 - § 65), zabezpečení vojáků (§ 66 - § 97a), bezpečnost a ochranu zdraví při výkonu služby (§ 98 - § 100), náhrady škod (§ 101 - § 130), výsluhové náležitosti (§ 131 - § 143) a rozhodování ve věcech služebního poměru (§ 144 - § 153). Dle ustanovení § 6 ZVzP vykonává voják v průběhu služebního poměru službu podle potřeb České republiky na území České republiky i v zahraničí v ozbrojených silách České republiky, v ministerstvu, ve vojskových školách, ve Vojskové policii, nebo ve Vojském zpravodajství. Z tohoto textu dle mého názoru mimo jiné vyplývá, že pojem voják (zde myšleno voják z povolání), je nutné v současné době chápat v mnohem širším smyslu, než jak byl podáván v minulosti, a než jak jej podle jednoduché rovnice voják=armáda chápe veřejnost (mnohdy i odborná). Pojetí vojáka jako příslušníka vojska, který je vždy povinen plnit příkazy jakéhokoliv jiného hodnostně vyššího nemůže obstát, a to zejména s ohledem na moderní členění ozbrojených sil a postupnou dife-

¹²⁸ Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

renciaci a množství úkolů v působnosti MO, jež nelze podřadit pod tradiční úlohy v oblasti obrany země. Rovněž vojenskou činnou službu nelze s ohledem na specifické činnosti např. Vojenského zpravodajství nebo VP chápat v tradičním smyslu. Vedle služebně právního vztahu podle ZVzP, jež je základním předpisem pro průběh služby a karierní postup¹²⁹, nelze přehlížet oprávnění a postavení vyplývající ze speciálních zákonů, např. ZoVP. Při zařazení do struktur VP nebo Vojenského zpravodajství musí mít toto „funkční zařazení“ (zejména pokud je posíláno postavením orgánu činného v trestním řízení) přednost před zařazením v obecné vojenské hodnostní pyramidě. Jakkoliv se tato rozvaha může jevit nadbytečnou, pro praxi policejních orgánů VP má zejména při styku s vyššími důstojníky OS stěžejní význam.

Spolu se ZVzP, jsou pro vojenské policisty v oblasti služební a personální pramenem taktéž příslušné prováděcí předpisy vydané na základě zákonného zmocnění, např. Vyhláška MO č. 357/2016 Sb., o zdravotní způsobilosti, vyhláška MO č. 189/2015 Sb., o postupu při služebním hodnocení a jeho hlediscích a interní normativní akty, např. Rozkaz ministra obrany RMO č. 64/2015 Věstníku „Působnost služebních orgánů v personální práci“. ZVzP samozřejmě upravuje taktéž odměňování vojenských policistů a platové náležitosti. Základem služebního příjmu je služební tarif stanovený podle vojenské hodnosti. Hodnost je současně vázána na konkrétní funkci. V § 68 odst. 2 ZVzP jsou specifikovány minimální částky výše služebního tarifu, jež přináležejí dané hodnosti. Konkrétní částky pak na základě zákonného zmocnění stanovuje vláda nařízením. Aktuálně je účinné nařízení vlády č. 59/2015 Sb., o služebních tarifech a o zvláštním příplatku pro vojáky z povolání. V praxi to znamená, že pro změnu výše měsíčních příjmů a s tím spojených náležitostí (procentuálně stanovené příplatky, výsluhové náležitosti), postačí rozhodnutí orgánu moci výkonné bez jakékoli kontrasignace zákonodárného sboru. Reálný aktuální stav výše služebního tarifu se značně liší od částek uvedených v ZVzP, což se může prakticky během několika dnů změnit. Takto koncipovaná úprava služebního platu dle mého názoru rozhodně nepřispívá právní jistotě vojáků z povolání. Rovněž již značně přežitá konstrukce služebního

¹²⁹ Pozn. aut.: Karierní systém je bohužel konstruován čistě pro potřeby ozbrojených sil, kdy předpokládá, že voják se postupně, po časových blocích, propracuje v rámci brigádních uskupení na vyšší posty. Pro relativně malou složku jako VP se silnou specializací je systém nepoužitelný a působí značné obtíže personalistům. I z toho důvodu se nepoužívá u Vojenského zpravodajství.

poměru na dobu určitou výrazně zasahuje¹³⁰ do osobní části života a soukromé majtkové sféry. Doba trvání služebního poměru je sice vázána na souhlas vojáka, nicméně stávající úprava umožňuje služebnímu orgánu tuto dobu bez zdůvodnění neprodloužit. Naopak voják nemá možnost ji zkrátit jinak než z taxativně vyjmenovaných důvodů, které však postihují minimum životních situací. Aby byl naplněn ústavní požadavek zákazu nucené práce, je umožněno vojákově o své svobodné vůli ukončit služební poměr i z jiných než zákonem uváděných důvodů, nicméně v takové situaci jsou mu odchodové a výsluhové náležitosti kráceny na polovinu jako sankce za nedodržení závazku z jeho strany.

Mimo podmínky stanovené pro přijetí do služebního poměru v ZVzP, musí žadatel pro přijetí do struktury VP plnit další specifická kritéria, např. v oblasti vzdělání, praxe a zejména psychologického profilu. VP pro ověření splnění těchto podmínek organizuje vlastní výběrové řízení, které trvá zpravidla 3 kalendářní měsíce, a jehož součástí je posouzení dosažené kvalifikace, přezkoušení tělesné zdatnosti a psychologické vyšetření psychologem VP, vše s vyššími nároky než je požadováno pro přijetí do služebního poměru vojáka z povolání. Průběh a podmínky výběrového řízení jsou v současné době upraveny v Závazném pokynu náčelníka VP č. 13/2019 „Obsazování volných služebních míst ve Vojenské policii a v jednotkách aktivní zálohy Vojenské policie“.

IV. Podzákonné a vnitřní předpisy

Ve výčtu právních pramenů upravujících VP nelze opomenout ani předpisy nižší právní síly. Na základě zákonného zmocnění zakotveného v ustanovení § 55 ZoVP byla MO vydána vyhláška č. 301/2013 Sb., ve znění vyhlášky č. 140/2019 Sb. o stanovení způsobu zevního označení Vojenské policie a vojenských policistů, vzoru služebního průkazu a barevného provedení a označení dopravních a speciálních prostředků Vojenské policie. Název sám plně vypovídá o obsahu tohoto předpisu. Součástí stručné vyhlášky, čítající pouhých 7 ustanovení,

¹³⁰ § 5 odst. 4 z. č. 211/1999 Sb., o vojácích z povolání „Do služebního poměru se voják povolává na dobu určitou v trvání 2 až 20 let, není-li dále stanoveno jinak; dobu trvání služebního poměru může služební orgán na základě písemného souhlasu vojáka prodloužit. Při stanovení doby trvání služebního poměru se přihlíží k době přípravy pro výkon služby studiem na vojenských nebo jiných středních a vysokých školách, včetně studia v zahraničí. Zkrátit dobu trvání služebního poměru může služební orgán pouze na žádost vojáka, a to ze závažných osobních nebo sociálních důvodů, kterými se rozumí zejména osobní péče o osobu mladší 10 let, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni I, nebo o osobu, která je závislá na pomoci jiné osoby ve stupni II až IV podle zákona o sociálních službách, pokud žije s vojákem ve společné domácnosti a tuto péči jí nemůže poskytovat jiný člen rodiny vojáka; podmínka společné domácnosti se nevyžaduje, jde-li o osobu blízkou“.

jsou grafické přílohy, znázorňující jednotlivé znaky a identifikační prvky VP, a jež jsou současně přílohou číslo 4 této práce.

Zásadní význam pro organizaci a chod VP má interní normativní akt vydávaný MO podle podmínek v ustanovení § 7 ZoVP, a to ve formě rozkazu ministra obrany (dále jen RMO). V současné době se jedná o RMO č. 109 ze dne 9. prosince 2014, ve znění RMO č. 56/2017 (1. novela) - Organizační řád Vojenské policie. Blíže ke struktuře VP viz následující podkapitola.

Vnitřní chod VP jako celku, ale i činnost jejích jednotlivých odborných složek je dále upravována řadou vnitřních předpisů nejčastěji v podobě Nařízení náčelníka VP a Závazných pokynů náčelníka VP (dále jen ZP NVP). Řízení organizace je realizováno rovněž formou písemných rozkazů náčelníka VP. Vzhledem k tomu, že tyto předpisy a rozkazy jsou určeny výhradně pro služební potřebu, a údaje v nich obsažené by mohli ohrozit činnost VP, není možné jejich obsah pomocí této práce zveřejňovat. Jejich valná část se současně tématu práce netýká. Pro potřeby pověřených orgánů VP je důležitým pramenem ZP NVP č. 1 - Postup pověřených orgánů Vojenské policie v trestním řízení. Pokyn rozvádí příslušná ustanovení TrŘ, ZoVP, RMO č. 109 a dalších. Upravuje odpovědnost uvnitř odborů kriminální služby VP Hlavního velitelství Vojenské policie Praha (dále jen HVeVP), vnitřní strukturu odborů kriminální služby, podrobné úkoly, věcnou a funkční příslušnost jednotlivých oddělení odborů, řešení sporů, vybrané postupy při šetření prověřování a vyšetřování, vztahy k dalším orgánům činným v trestním řízení a další. Dále lze uvést ZP NVP č. 2 - Zřizování a činnost výjezdových skupin VP, jež upravuje základní zásady, složení skupin, vybrané úkoly, provedení a dokumentaci ohledání místa, zajišťování stop apod. Samostatnou skupinu tvoří ZP NVP týkající se operativně pátracích prostředků.

V. Současná struktura Vojenské policie

Horizontální členění VP (vertikální při využití struktury vojenského útvaru de facto neexistuje) je v současné době realizováno podle RMO č. 109 ze dne 9. prosince 2014, ve znění RMO č. 56/2017 (1. novela) - Organizační řád Vojenské policie. Struktura VP je utvářena s ohledem na dislokaci jednotlivých útvarů OS a potřeby složek MO ČR, a nekoresponduje tudíž s územně právním členěním státu (státní správa a samospráva)¹³¹, ani členěním justice. Tento stav trvá s různými

¹³¹ Pozn. aut.: Zákon o územním členění státu ze dne 9. dubna 1960 byl vyhlášen pod č. 36/1960 Sb., v částce 15/1960 Sb. s účinností od 11. dubna 1960. V České republice dosud platí, ačkoliv

obměnami prakticky od vzniku VP v roce 1991. Vzniklý nesoulad je částečně hojen vymezením místní působnosti jednotlivých částí VP podle území obcí s rozšířenou působností. Organizační strukturu Vojské policie tvoří:

a) organizační útvary Vojské policie v přímé podřízenosti náčelníka Vojské policie, kterými jsou:

- 1) Hlavní velitelství Vojské policie,
- 2) Velitelství ochranné služby Vojské policie,
- 3) Velitelství Vojské policie Olomouc,
- 4) Velitelství Vojské policie Tábor;

b) jednotky Vojské policie vyslané do zahraničí k výkonu služby v mnohonárodních ozbrojených silách¹³²⁾.

V souladu s § 6 odst. 2 ZoVP VP řídí náčelník Vojské policie, který je přímo podřízen ministrovi obrany a je nadřízený všem příslušníkům Vojské policie. Nevhodně a dvoukolejně (srovnej úpravu polního četnictva před 2. světovou válkou), je pak řešeno řízení příslušníků VP vyslaných do zahraničí. Velitelé jednotek VP jsou v těchto případech podřízeni vojenským velitelům úkolových uskupení OS, s výjimkou „policejní ochrany“. Podřízenost stanovuje náčelník VP v součinnosti s vedoucími zaměstnanci organizačních útvarů MO, kteří organizují vysílání těchto jednotek do zahraničí, a to s ohledem na nutnost potřebné samostatnosti při policejních zákrocích a úkonech trestního řízení, a součinnosti s dalšími orgány. Nepřekvapí, že takové uspořádání působí v praxi značné potíže, neboť jak efektivní může být policista, jež v rámci subordínace spadá pod vojenského velitele, a odborně pod náčelníka VP.

1. Hlavní velitelství VP Praha

HVeVP se sídlem v Praze je vrcholným organizačním útvarem VP pro tvorbu a realizaci koncepce výstavby a rozvoje, a řízení policejní ochrany MO,

souběžně s ním platí i novější Ústavní zákon o vytvoření vyšších územních samosprávných celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve Sbírce zákonů pod číslem 347/1997 Sb., který dle pátého článku nabyt účinnosti 1. ledna 2000. K 1. lednu 2021 bude z. č. 36/1960 Sb. nahrazen zákonem o územně správním členění státu ze dne 29. ledna 2020, který byl vyhlášen ve Sbírce zákonů pod č. 51/2020 Sb.. Tento předpis upravuje územně správní členění České republiky a dokončuje reformu státní správy. Současně nahradí dosavadní zastaralý zákon o územním členění státu.

¹³²⁾§ 9 odst. 2 a § 10 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách, ve znění pozdějších předpisů, § 40 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění ve znění pozdějších předpisů, § 4 odst. 2 zákona č. 300/2013 Sb.

OS, vojenských objektů, vojenského materiálu atd.. Odpovídá za realizaci vnitřní kontroly v rozsahu působnosti náčelníka VP¹³³. Vedení HVeVP dle dosud platné úpravy tvoří náčelník VP a zástupce náčelníka, ačkoliv fakticky je členem nejužšího vedení také zástupce náčelníka pro trestní řízení, jež byl na pokyn ministra doslova vtěsnán do organizační struktury i bez chybějící právní úpravy. Součástí velení je dále osobní štáb, který koordinuje a zabezpečuje činnosti v oblasti tiskové služby, zejména styku VP s veřejností a se sdělovacími prostředky, oddělení právní podpory, které mimo jiné vypracovává individuální právní akty podle rozhodnutí náčelníka VP (např. rozhodnutí o přestupku či kázeňském provinění příslušníků VP), oddělení inspekce a vnitřní kontroly, které odhaluje, šetří a dokumentuje protiprávní jednání na celém území České republiky a v zahraničí, kdy podezřelým je příslušník VP, s výjimkou dopravních nehod a přestupků podle zákona č. 361/2000 Sb., o silničním provozu ve znění pozdějších předpisů; a vykonává vnitřní kontrolu a supervizi kontrolní činnosti v rámci Vojenské policie, a dále ekonomické oddělení, které plní úkoly v oblasti finančního zabezpečení.

Součástí HVeVP je dále čistě vojenský prvek, který je dle mého názoru pro činnost VP zcela redundantní, a to štáb, který tvoří náčelník štábu Vojenské policie a jeho zástupce. Štáb, jehož existence je odůvodňována tím, že jednotlivé části VP mají krycí čísla vojenských útvarů, tudíž jsou vojenskými útvary, je definován jako orgán náčelníka VP k zabezpečení velení a řízení VP a současně jako orgán náčelníka VP, jako velitele útvaru, k zabezpečení velení a řízení vnitřního chodu a činnosti útvaru. Samotná tato definice ukazuje na jeho nadbytečnost, neboť pro potřeby VP jako specifické policejní složky, nikoliv zvláštní vojenské složky, jak bývá nesprávně a účelově prezentována, je podstatně vhodnější liniové řízení. Štábu je podřízeno personální oddělení, operační oddělení, plánovací oddělení, oddělení logistiky, oddělení bezpečnosti a komunikačních a informačních systémů, oddělení zahraničních aktivit a oddělení přípravy a realizace veřejných zakázek. Všechny uvedené součásti tvoří tzv. podpůrné prvky, avšak hlavní těžiště úkolů (a smysl existence VP) leží na odborných službách policejního výkonu, a to kriminální službě, a dopravní, pořádkové a ochranné službě.

Odbor dopravní, pořádkové a ochranné služby, jako součást HVeVP, je prvkem pro řízení a výkon policejní činnosti v oblastech dopravní, pořádkové a

¹³³ Pozn. aut.: jak ZoVP, tak i navazující předpisy používají čistě vojenské a pro policejní složku nevhodné označení představitele VP „náčelník“ – srovnej kapitola 7, Slovenská republika.

ochranné služby VP, pro stanovení hlavních směrů činnosti dopravní, pořádkové a ochranné služby na celém území České republiky i při nasazení v zahraničí, pro schvalování technické způsobilosti vojenských vozidel a pro koordinaci policejního výkonu této služby s ochrannou službou Policie České republiky, městskou policií a dalšími orgány státní správy. Odbor se dělí na Oddělení dopravní a pořádkové služby a oddělení ochranné služby, a nemá vlastní výkonnou složku. Ty jsou součástí jednotlivých teritoriálních velitelství.

V rámci HVeVP byl zřízen a působí také I. a II. odbor kriminální služby, v jejichž přímé podřízenosti jsou jednotlivá oddělení. Ta jsou od 1. 10. 2013 liniově řízena bez mezičlánku v podobě teritoriálních velitelství (tato koncepce se ukázala jako neefektivní z důvodu přílišného zatěžování příslušníků vedlejšími úkoly). Jednotlivým oddělením jsou podřízeny skupiny a pracoviště zřizovaná ve vybraných posádkách. Specializovaným pracovištěm I. odboru je certifikované znalecké pracoviště pro kriminalistická zkoumání¹³⁴ – Oddělení kriminalistických technik a expertiz (OKTE VP). Toto pracoviště je hojně využíváno i Policií České republiky a dalšími OČTŘ. V rámci odborů kriminální služby působí drtivá většina osob služebně činných v pověřeném orgánu VP¹³⁵. Početní stavy odborů však činí necelých cca. 8 procent celkového počtu vojenských policistů¹³⁶, což je s ohledem na plnění prakticky nejsložitějších „policejních úkolů“ zjevný nepoměr, zvláště za stavu, kdy výkonné složky dopravní, pořádkové a ochranné služby teritoriálních velitelství nemohou (a ani nechtějí) působit jako policejní orgány ani v právně a skutkově méně složitých věcech. Za aktuální situaci nese odpovědnost vcelku nešťastně provedená reorganizace VP z roku 2013, při níž byla od kriminální služby (mimo jiné) odloučena pyrotechnická služba, která následně po odchodu kvalifikovaných jedinců zcela ztratila odborné schopnosti s přesahem do kriminalistiky.

2. Teritoriální velitelství

Mimo kriminální službu VP, která prostřednictvím svých oddělení a skupin pokrývá celé území České republiky (byť velmi řídké), je policejní výkon od-

¹³⁴ Pozn. aut.: OKTE VP je zařazeno v seznamu ústavů kvalifikovaných pro znaleckou činnost – obor kriminalistika, odvětví daktyloskopie, trasologie, technické zkoumání dokladů a písemností, mechanoskopie, analýza dat a zkoumání nosičů dat, pyrotechnika, balistika.

¹³⁵ Policejní orgán jako orgán činný v trestním řízení ve smyslu ustanovení § 4 odst. 1 písm. b) zákona č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii, § 12 odst. 2 písm. e) trestního řádu.

¹³⁶ Pozn. aut.: Celkové početní stavy VP představují asi 3,5 % stavu všech složek resortu MO. V rámci odborných služeb VP je Kriminální služba nejmenší s 11% podílem.

borných služeb VP realizován prostřednictvím teritoriálních velitelství, a to Velitelstvím ochranné služby Vojenské policie Praha pro hlavní město a Středočeský kraj, Velitelstvím Vojenské policie Olomouc na území Moravy a Slezska a vcelku nelogicky a nevhodně umístěným Velitelstvím Vojenské policie Tábor pro celé Česko. Místní působnost jednotlivých velitelství je přesně stanovena podle území obcí s rozšířenou působností. Početné podpůrné prvky teritoriálních velitelství jsou mimo oddělení inspekce a vnitřní kontroly a oddělení zahraničních aktivit a oddělení přípravy a realizace veřejných zakázek koncipovány obdobně jako na HVeVP. Pro plnění čistě policejních úkolů na daných teritoriích jsou určeny složky Dopravní, pořádkové a Ochranné služby, které početně tvoří hlavní část výkonných sil VP. Nejpočetnější je přitom Ochranná služba, která mimo zabezpečení objektů ministerstva jako takového střeží i tzv. zájmové objekty MO, např. objekt Generálního štábu AČR a další objekty důležité pro obranu státu, jako např. muniční základny. Dle mého názoru neměla VP úkoly týkající se střežení muničních základen přijímat, neboť svým obsahem odpovídají spíše vojenské strážní službě, která toto zabezpečení prováděla v minulosti, a AČR ji může zabezpečit vlastními silami.

Oddělení dopravní a pořádkové služby jednotlivých teritoriálních velitelství je strukturováno do skupin a pracovišť, jež jsou dislokována u vybraných vojenských útvarů, případně posádek. Součástí této služby je pohotovostní oddělení, jehož efektivita je s ohledem na reálnou využitelnost a náklady dle mého názoru mizivá. Součástí je dále vojenská autoškola, speciální kynologie a již zmíněná pyrotechnická pracoviště. Náplní práce Dopravní a pořádkové služby, mimo obecné úkoly společné pro všechny vojenské policisty, jsou specifické činnosti vyplývající z její odbornosti. Např. eviduje vozidla ozbrojených sil v registru vozidel a přiděluje jim vojenskou poznávací značku, vojenským vozidlům vydává technické průkazy a osvědčení o technickém průkazu, provádí zkoušky řidičů a vydává vojenské řidičské průkazy, vede evidenci řidičů a vojenských zkušebních komisařů řidičů a na základě pověření příslušného okresního úřadu provádí určení příslušníci zkoušky žadatelů (příslušníků AČR) k získání národního řidičského průkazu. Nutno podotknout, že značnou část činnosti této služby představují tzv. „doprovody techniky“. V reálu se jedná o zajištění nerušeného průjezdu různě velkých vojenských kolon s využitím oprávnění VP k přednostní jízdě, jež jsou prováděna na základě žádostí armády. V drtivé většině případů však takové zvláštní užití silniční sítě nelze legálně obhájit, neboť jde pouze o pohodlnost vo-

jenských velitelů a snahu přenést odpovědnost na VP¹³⁷. Těžiště činnosti této služby by však mělo být ve výkonu průběžného správního (policejního) dohledu, zvláště pak v oblastech výcvikových prostorů a dalších míst, kde dochází k aktivnímu kontaktu s vojsk s civilním prostředím. Výrazně negativní je dle mého názoru rovněž aktuální koncepce teoretické přípravy vojenských policistů, která po vzoru armády zabírá značnou část časového fondu a je čistě „vševojskově“ zaměřena na různé druhy výcviku (smyslem existence armády v míru je výcvik a příprava). Dopravní a pořádková služba ztrácí postupně (možná cíleně) své odborné schopnosti, a z pohledu Kriminální služby je prakticky nevyužitelná¹³⁸.

Celkový nevyvážený stav u VP pak dokresluje skutečnost, že žádná z odborných služeb, jež jsou součástí teritoriálních velitelství, nepůsobí v současné době v řízení o trestných činech jako policejní orgán, tedy alespoň ne samostatně (blíže viz kapitola 5 této práce).

¹³⁷ Viz dopravní nehoda kolony obrněných vozidel PANDUR II u obce Tábor v roce 2017.

¹³⁸ Pozn. aut.: zde je myšlen vzájemný poměr a schopnosti obvodních oddělení PČR a Služby kriminální policie a vyšetřování PČR.

3) OBECNÁ PŮSOBNOST A PRAVOMOC VOJENSKÉ POLICIE JAKO CELKU

Každý subjekt veřejné moci musí mít v příslušné formě vymezen okruh úkolů a musí mít svěřeny prostředky, kterými má plnění těchto úkolů dosahovat. Vymezení okruhu úkolů, záležitostí, jež musí či může orgán veřejné moci v určitém území či obvodu vykonávat, řešit, je obvykle v právní nauce chápána jako působnost. Konkrétní svěřené prostředky, jedná-li se o prostředky právní, jsou označovány jako pravomoc¹³⁹. Pojmy působnost a pravomoc jsou úzce spjaty s pojmem kompetence, kdy však na jejich vzájemný vztah, resp. obsahové překrývání pojmu kompetence na straně jedné a působnosti, pravomoci, ale také příslušnosti na straně druhé, nepanuje v právní teorii ani praxi shoda. Např. z praxe Ústavního soudu vyplývá, že kompetenci považuje za působnost. Ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 150/01 ze dne 9. 10. 2003 čtvrtý senát Ústavního soudu uvádí: „*-je nutné trvat na striktním rozlišování pravomoci a kompetence. Pravomocí státního orgánu je třeba chápat samostatnou realizaci státní moci v příslušné formě (tj. ve formě normotvorné nebo individuálně rozhodovací), zatímco kompetence jsou již zcela konkrétním věcným vymezením otázek realizovaných v procesu výkonu pravomoci.*“¹⁴⁰ Shrnutím výše uvedeného dojdeme k závěru, že pojem kompetence je pojmem natolik širokým a obsahově nejednoznačným, že v sobě v podstatě může zahrnovat všechny předmětné pojmy, tedy působnost, pravomoc a příslušnost. Samotná otázka působnosti patří k nejsložitějším právním otázkám.

I. Působnost

Působnost je institutem práva hmotného. Rozlišujeme působnost věcnou, neboli reálnou, a územní (prostorovou). Pouze výjimečně se objevuje působnost osobní, a to v případech, kdy se určitá řešení neuplatňují vůči všem subjektům obecně, ale vybrané kategorie subjektů jsou přikázány speciálnímu úřadu nebo orgánu a naopak. Osobní působnost přitom není zvláštním druhem působnosti, ale jen alternativou působnosti věcné a je nutné ji odlišovat od působnosti právního předpisu¹⁴¹. Specifickým, nebo chceme-li speciálním orgánem veřejné moci je bezesporu také VP. Při vymezení její působnosti se tedy setkáváme i s působností

¹³⁹ HENDRYCH, D. a kol., Správní právo. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 116.

¹⁴⁰ Obdobně také např. usn. Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 198/12 ze dne 27. 2. 2012; nálezný pléna Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 17/06 ze dne 12. 12. 2006.

¹⁴¹ HENDRYCH, D. a kol., Správní právo. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 117.

osobní. Interně se objevují názory, že působnost VP je nutno chápat ve dvou rovinách, kdy působnost v širším slova smyslu je vymezena ustanovením § 3 ZoVP, v užším slova smyslu pak je vymezena ustanovením § 12 odst. 2 TrŘ, podle něhož se policejními orgány v řízení o zde určených trestných činech rozumějí pověřené policejní orgány Vojenské policie¹⁴². Takový výklad je dle mého názoru zcela nesprávný, neboť působnost VP stanovená trestním předpisem se obsahově nepřekrývá s působností obecnou, jíž je skrze ZoVP nadána VP jako celek. Jedná se totiž o úpravy dvou odlišných odvětví práva veřejného. Pokud by úprava působnosti VP v procesním předpisu trestního práva zcela absentovala, nemohla by VP v řízení o trestných činech působit vůbec, jakkoliv by tuto možnost měla dānu ZoVP. V této kapitole se budu věnovat působnosti VP dle citovaného předpisu.

1. Osobní a věcná působnost

VP podle ustanovení § 1 ZoVP plní úkoly policejní ochrany Ministerstva obrany, ozbrojených sil, vojenských objektů, vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit ministerstvo. Podle § 3 citovaného zákona VP ve smyslu osobní působnosti působí vůči vojákům v činné službě, osobám, které se nacházejí ve vojenských objektech a v prostoru, kde ozbrojené síly plní své úkoly nebo kde se koná vojenské cvičení nebo kde je zajišťována bezpečnost chráněné osoby („chráněný objekt“), a dále vůči osobám, které jsou podezřelé, že spáchaly nebo páchají trestné činy nebo přestupky proti vojákům ve vojenském objektu nebo prostoru, kde ozbrojené síly plní své úkoly, nebo kde se koná vojenské cvičení, nebo trestné činy nebo přestupky spolu s vojáky nebo proti vojenskému objektu, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit MO.

Praktická aplikace působnosti VP ve vztahu k vojenským objektům a vojenskému materiálu jak jsou definovány v ustanovení § 2 zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky¹⁴³, ve znění pozdějších předpisů, nezpůsobuje zpravidla žádné pochybnosti. Rovněž vymezení osobní působnosti je dosta-

¹⁴² mjr. Mgr. Václav ŠLAJER, Stanovisko k problémům s příslušností policejního orgánu VP nebo Policie ČR v případech, kdy dojde k jednání vykazujícímu znaky trestného činu v zařízeních a objektech zřizovaných Ministerstvem obrany jako organizační složkou státu., digitální knihovna KS VP, [offline, intranet]. VP ČR, [citace 2020-05-10], dālkově nedostupné.

¹⁴³ „Vojenské objekty jsou objekty důležité pro obranu státu, které slouží Ministerstvu obrany, Armádě České republiky a Hradní stráži k zabezpečení výcviku, ubytování vojáků v činné službě, uskladnění, uložení, ošetřování a opravám vojenského materiálu nebo slouží k zabezpečení jejich úkolů. Vojenské objekty jsou majetkem státu. Hospodaření s nimi přísluší ministerstvu a jím zřízeným organizačním složkám státu.“

tečně určité a konkrétní. K nejasnostem však docházelo (a to i za účinnosti předchozí právní úpravy dané z. č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii) při uplatňování působnosti VP v případech, kdy byl spáchán trestný čin nebo přestupek proti ostatnímu majetku státu, s nímž jsou příslušné hospodařit subjekty zřízené nebo založené MO. Šlo zejména o působnost VP ve vztahu k hospodaření příspěvkových organizací jako např. Ústřední vojenská nemocnice, Vojenská léčebná a rekreační zařízení, p. o., Armádní servisní, příspěvková organizace, nebo státních podniků jako Vojenský technický ústav, s. p., Vojenský opravárenský podnik CZ, s. p., LOM s. p., Vojenské lesy a statky, s. p.. Ve všech případech se jedná o subjekty, které vznikly transformací z čistě vojenských zařízení, jsou ovládaný bývalými příslušníky armády s přímými vazbami do resortu a čerpají finance z veřejných zdrojů. Na základě odborných stanovisek Odboru řízení organizací a dotací MO, Sekce správy majetku MO a Kanceláře MO-Odbor legislativní a právní, bylo náčelníkem VP nejprve pod Čj. 100105-43/DP/2003-5104 vydáno nařízení, následně pod Ev. č. 8/12/175/2014-5104 vydáno stanovisko k působnosti VP s tím, že **VP není věcně příslušná k plnění úkolů policejní ochrany u subjektů, které MO zřídilo formou státní příspěvkové organizace nebo založilo ve formě státního podniku.** V chabém a nelogickém odůvodnění tohoto účelového rozhodnutí je uvedeno, že při hodnocení zda je či není dána působnost VP k plnění úkolů v souvislosti s ostatním majetkem státu, je nutno vycházet ze zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, kdy podle § 9 hospodaří státní příspěvkové organizace stejně jako organizační složky státu s určitým majetkem, s nímž jsou příslušné hospodařit. Podle ustanovení § 55 citovaného předpisu však nemají státní příspěvkové organizace vlastní majetek, ale mají pouze příslušnost hospodařit k majetku, který je ve vlastnictví státu, byť jde o samostatné právnické osoby. Dále je v odůvodnění uvedeno, že státní podnik jako samostatná právnická osoba podle zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů, konkrétně dle ustanovení § 2 odst. 2 tohoto zákona, nemá vlastní majetek, ale má právo hospodařit s majetkem, který je ve vlastnictví státu. Při hospodaření s majetkem státu tedy vykonává práva vlastníka. Zde lze jen poznamenat, že autor tohoto textu patrně nikdy neslyšel o věcných právech k cizí věci nebo správě cizího majetku. Bohužel je toto stanovisko, o jehož účelu lze vést polemiku, doposud platné a odbornými službami VP respektované, z čehož těží zejména dotčené subjekty zřízené nebo založené MO. Aniž by do současné doby byl ze strany přísluš-

ného arbitra řešen kompetenční spor, k nápravě tohoto stavu dojde zřejmě až přijetím návrhu novely ZoVP, jejíž součástí je nové znění působnosti VP, kdy v § 4 odst. 1 písm. c) 4. je navrhováno cituji „*proti majetku neuvedenému v bodě 3, s nímž je příslušné hospodařit ministerstvo nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace, jež ministerstvo zřídilo nebo založilo*“.¹⁴⁴

Smyslem této práce není podrobně rozebírat veškeré VP zákonem svěřené úkoly, neboť většina z nich se obsahově nevztahuje k působnosti policejního orgánu VP. Dle ustanovení § 4 odst. 1 písm. a) odhaluje trestné činy, zjišťuje jejich pachatele, činí opatření k předcházení trestné činnosti, dle písm. b) pak působí v řízení o trestných činech jako policejní orgán a šetří přestupky. Dále plní VP tyto úkoly policejní ochrany:

- pátrá po hledaných nebo pohřešovaných vojácích a po ztraceném nebo odcizeném vojenském materiálu nebo po dalších věcech v majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit ministerstvo, zpravidla ve spolupráci s Policií České republiky,
- podílí se na ochraně vojenského materiálu a ostatního majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit ministerstvo,
- dohlíží na zabezpečování kázně v chráněných objektech a na dodržování kázně vojáků na veřejnosti,
- zajišťuje ochranu vojenských objektů určených ministrem obrany a dohlíží na zajišťování režimu vstupu a vjezdu do vojenských objektů,
- dohlíží nad bezpečností provozu vozidel ozbrojených sil a nad bezpečností provozu ostatních dopravních prostředků v chráněných objektech,
- řídí provoz vozidel na pozemních komunikacích při pohybu vozidel ozbrojených sil na pozemních komunikacích, vykonává dohled nad výcvikem a zdokonalováním odborné způsobilosti řidičů vozidel ozbrojených sil a provádí zkoušky odborné způsobilosti žadatelů o řidičská oprávnění,
- schvaluje technickou způsobilost vojenských vozidel,
- zajišťuje ochranu a doprovod ministra obrany a jím určených osob (dále jen „chráněná osoba“),
- podílí se na zajišťování ochrany oficiálních delegací České republiky a občanů České republiky v místech nasazení ozbrojených sil České republiky mimo území České republiky,

¹⁴⁴ Srovnej § 12 odst. 2, písm. c) TrŘ.

- zajišťuje ochranu vyčleněných vojenských dopravních letadel pro přepravu ústavních činitelů a ostatních osob využívajících přepravy vojenskými dopravními letadly a vojenských objektů určených pro odbavení a prostor určených ke vzletu a přistání vojenských dopravních letadel,
- zajišťuje na vyžádání bezpečnostním doprovodem ochranu vojenské letecké dopravy a přepravy,
- vede evidence a statistiky potřebné k plnění svých úkolů, zejména evidenci vozidel ozbrojených sil a evidenci případů Vojenské policie.

Vojenská policie plní také další úkoly, pokud tak stanoví jiný právní předpis¹⁴⁵ nebo mezinárodní smlouva, která je součástí právního řádu.

2. Místní působnost

Místní (územní) působnost VP je vymezena v § 2 ZoVP, který stanoví, že VP působí na území České republiky a při plnění úkolů policejní ochrany ozbrojených sil na území jiných států, nestanoví-li citovaný zákon nebo jiný právní předpis jinak. Celorepubliková působnost samozřejmě není pro výkon služby všech odborných složek VP (kriminální služba, dopravní, pořádková a ochranná služba), dostatečně efektivní, nicméně zákonodárce tím vyloučil možnost, aby případný úkon vojenského policisty byl označen za nezákonný pro nedostatek působnosti. Vnitřní dělení územní působnosti je realizováno prostřednictvím organizačního řádu¹⁴⁶.

HVeVP působí na celém území České republiky, nicméně z přímo podřízených organizačních částí lze za výkonný prvek, mimo odborů kriminální služby, považovat pouze oddělení inspekce a vnitřní kontroly. Druhý odbor kriminální služby je přitom samostatnou organizační součástí kriminální služby VP a je pověřeným orgánem VP s působností na celém území České republiky, případně na území jiných států.

Prvnímu odboru kriminální služby podřízená oddělení jsou odpovědná za plnění úkolů VP na níže uvedených určených teritoriích vymezených územím obcí s rozšířenou působností¹⁴⁷:

¹⁴⁵ Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁴⁶ ROZKAZ MINISTRA OBRANY (RMO) č. 109 ze dne 9. prosince 2014, ve znění RMO č. 56/2017 (1. novela) – Organizační řád Vojenské policie.

¹⁴⁷ Pozn. aut.: není vhodné uvádět územní působnost zkráceně, neboť vymezená teritoria neodpovídají územím vyšších územně samosprávních celků.

1. oddělení kriminální služby Praha působí na území hlavního města Prahy¹⁴⁸ a obcí Aš, Cheb, Karlovy Vary, Kraslice, Mariánské Lázně, Ostrov, Sokolov, Broumov, Dobruška, Dvůr Králové nad Labem, Hořice, Hradec Králové, Jaroměř, Jičín, Kostelec nad Orlicí, Náchod, Nová Paka, Nové Město nad Metují, Nový Bydžov, Rychnov nad Kněžnou, Trutnov, Vrchlabí, Česká Lípa, Frýdlant, Jablonec nad Nisou, Jilemnice, Liberec, Nový Bor, Semily, Tanvald, Turnov, Železný Brod, Hlinsko, Holice, Chrudim, Pardubice, Přelouč, Brandýs nad Labem-Stará Boleslav, Český Brod, Kladno, Kolín, Kralupy nad Vltavou, Lysá nad Labem, Mělník, Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště, Neratovice, Nymburk, Poděbrady, Rakovník, Říčany, Slaný, Bílina, Děčín, Chomutov, Kadaň, Litoměřice, Litvínov, Louny, Lovosice, Most, Podbořany, Roudnice nad Labem, Rumburk, Teplice, Ústí nad Labem, Varnsdorf a Žatec.

2. oddělení kriminální služby Tábor pak působí na území obcí Blatná, České Budějovice, Český Krumlov, Dačice, Jindřichův Hradec, Kaplice, Milevsko, Písek, Prachatice, Soběslav, Strakonice, Tábor, Trhové Sviny, Třeboň, Týn nad Vltavou, Vimperk, Vodňany, Blovice, Domažlice, Horažďovice, Horšovský Týn, Klatovy, Kralovice, Nepomuk, Nýřany, Plzeň, Přeštice, Rokycany, Stod, Strážbro, Sušice, Tachov, Benešov, Beroun, Černošice, Dobříš, Hořovice, Příbram, Sedlčany, Vlašim, Votice, Havlíčkův Brod, Humpolec, Chotěboř, Jihlava, Pacov, Pelhřimov, Světlá nad Sázavou, Telč, Třebíč, Moravské Budějovice, Náměšť nad Oslavou, Kutná Hora a Čáslav.

Území obou oddělení pak odpovídá místní působnosti teritoriálního Velitelství Vojenské policie Tábor¹⁴⁹.

Konečně **3. oddělení kriminální služby** Olomouc na území obcí Blansko, Boskovice, Brno, Břeclav, Bučovice, Hodonín, Hustopeče, Ivančice, Kuřim, Kyjov, Mikulov, Moravský Krumlov, Pohořelice, Rosice, Slavkov u Brna, Šlapanice, Tišnov, Veselí nad Moravou, Vyškov, Znojmo, Židlochovice, Bílovec, Bohumín, Bruntál, Český Těšín, Frenštát pod Radhoštěm, Frýdek-Místek, Frýdlant nad Ostravicí, Havířov, Hlučín, Jablunkov, Karviná, Kopřivnice, Kravaře, Krnov, Nový Jičín, Odry, Opava, Orlová, Ostrava, Rýmařov, Třinec, Vítkov, Hranice, Jeseník, Konice, Lipník nad Bečvou, Litovel, Mohelnice, Olomouc, Prostějov, Přerov, Šternberk, Šumperk, Uničov, Zábřeh, Česká Třebová, Králíky, Lanškroun, Lito-

¹⁴⁸ § 11 odst. 1 a příloha zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze.

¹⁴⁹ Pozn. aut.: Velitelství Tábor připadlo v roce 2013 území po zrušení Velitelství VP Stará Boleslav, čímž se stalo podřízeným organizačním článkem s největší územní působností.

myšl, Moravská Třebová, Polička, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Vysoké Mýto, Žamberk, Bystřice nad Pernštejnem, Nové Město na Moravě, Velké Meziříčí, Žďár nad Sázavou, Bystřice pod Hostýnem, Holešov, Kroměříž, Luhačovice, Otrokovice, Rožnov pod Radhoštěm, Uherské Hradiště, Uherský Brod, Valašské Klobouky, Valašské Meziříčí, Vizovice, Vsetín a Zlín.

Území, v němž působí 3. oddělení, je shodné s teritoriem Velitelství Vojenské policie Olomouc.

Na území hlavního města Prahy působí také Velitelství ochranné služby Vojenské policie Oddělení ochrany osob a oddělení doprovodů Velitelství ochranné služby Vojenské policie pak z podstaty věci plní úkoly i mimo toto vymezené území.

II. Pravomoc

Pravomoc je v obecné rovině chápána jako souhrn prostředků (materiálních technických, právních atd.) k plnění úkolů právně závazným způsobem či souhrn práv příslušejících tomu, kdo je oprávněn dbát na dodržování zákonnosti. Naproti tomu někteří autoři označují jako pravomoc pouze prostředky právní¹⁵⁰. Výčet pravomocí VP jako celku (tedy bez specifických pravomocí orgánu činného v trestním řízení) je zakotven v ZoVP. Jednotlivé dílčí pravomoci nejsou systematicky uspořádány ve vyhrazeném oddíle, ale prolínají se celým předpisem. Obsahově odpovídají (s určitou modifikací s ohledem na působnost) pravomocím policistů podle zákona o policii¹⁵¹. Níže uvedený výčet není úplný, zaměřuje se na primárně na pravomoci, jež zasahují do základních lidských práv a svobod¹⁵².

Vojenský policista je podle § 27 ZoVP oprávněn vyzvat k prokázání totožnosti osobu:

- podezřelou ze spáchání trestného činu nebo přestupku,
- od níž je požadováno vysvětlení,
- odpovídající popisu hledaného nebo pohřešovaného vojáka,
- zdržující se v blízkosti místa, kde došlo ke spáchání trestného činu nebo přestupku,
- která má být předvedena na žádost příslušného orgánu podle jiného právního předpisu,

¹⁵⁰ Srovnej.: HENDRYCH, D. a kol., Správní právo. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, str. 116.

¹⁵¹ Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵² Oddíl první Ústavního zákona č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

- která je oznamovatelem podezření ze spáchání trestného činu nebo přestupku,
- při plnění jiného úkonu, je-li to nezbytné k zajištění bezpečnosti chráněné osoby nebo majetku anebo pro předcházení trestné činnosti.
- která se zdržuje v bezprostřední blízkosti chráněného objektu, aby prokázala svoji totožnost, pokud je důvodná obava, že tato osoba ohrozí bezpečnost chráněného objektu anebo bezpečnost osob, které se v něm nacházejí, nebo se chová způsobem, který narušuje anebo ohrožuje bezpečnost chráněného objektu, nebo vstupuje do chráněného objektu nebo do místa, kam je vojenským policistou zakázán vstup, nebo z tohoto chráněného objektu nebo místa vychází.

Prokázáním totožnosti je při tom myšleno prokázání jména, popřípadě jmen, příjmení, data narození, rodného čísla, bylo-li přiděleno, a adresy bydliště, a nemá-li ho, adresy místa pobytu, a u vojáka také prokázání příslušnosti k vojenskému útvaru. Rozsah a způsob zjišťování osobních údajů musí být přiměřený účelu zjišťování totožnosti. Specifickou pravomoc má vůči vojákům, kteří odmítli prokázat svoji totožnost nebo nemůžou-li ji prokázat ani po předchozím poskytnutí potřebné součinnosti. Vojenský policista je oprávněn takového vojáka předvést k vykonání úkonů ke zjištění jeho totožnosti, jimiž se rozumí zajišťování daktyloskopických otisků, zjišťování vnějších tělesných znaků, zevní měření těla, pořizování obrazových záznamů, nebo odběr biologických vzorků umožňující získání informací o genetickém vybavení. Případný odpor vojáka je vojenský policista oprávněn překonat, pokud nejde o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Další osoby v působnosti VP lze neprodleně předvést¹⁵³, pokud nemohou nebo odmítnou prokázat svoji totožnost.

Podle ustanovení § 29 je vojenský policista oprávněn zajistit osobu spadající do působnosti VP, která:

- svým jednáním bezprostředně ohrožuje svůj život nebo život anebo zdraví jiných osob nebo majetek a po výzvě od takového jednání neupustí,
- při předvedení kladla odpor nebo se pokusila o útěk,

¹⁵³ Pozn. aut.: ZoVP neřeší kam a za jakým účelem. Tento úkon pak musí být proveden s ohledem na konkrétní situaci a předpokládaný další postup. Vždy však musí sledovat pouze zákonem předpokládaný cíl, tedy zjištění totožnosti osoby.

- byla přistižena při přestupku nebo jednání, které má znaky přestupku, je-li důvodná obava, že bude v protiprávním jednání pokračovat, nebo mařit řádné šetření věci, nebo
- jako voják se neoprávněně zdržuje mimo útvar nebo místo výkonu služby.

Po provedení úkonů v rámci zajištění je vojenský policista povinen zajištěnou osobu ihned propustit, nebrání-li tomu jiné zákonné důvody. Zajištění může trvat jen po dobu nezbytně nutnou, nejdéle však 24 hodin od okamžiku omezení osobní svobody. O zajištění vojáka je vojenský policista povinen neprodleně vyrozumět jeho velitele.

Vojenský policista je rovněž oprávněn omezit volný pohyb osoby spadající do působnosti VP, která fyzicky napadá vojenského policistu nebo jinou osobu, ohrožuje vlastní život, poškozujíc majetek nebo se pokusí o útěk, připoutáním k vhodnému předmětu, zejména pomocí pout. Toto omezení musí být ukončeno v okamžiku, kdy je zřejmé, že osoba své jednání nebude opakovat, nejdéle však po uplynutí 2 hodin od okamžiku připoutání (§ 30 ZoVP).

Z dalších pravomocí lze uvést vydání a odebrání zbraně a prohlídka osoby (§ 31), zákaz vstupu na určená místa (§ 33), pravomoc zastavit a prohlížet vozidlo, které řídí voják, a vozidlo ozbrojených sil nebo jakékoliv vozidlo v chráněném objektu a dopravní prostředek při vjíždění do chráněného objektu nebo vyjíždění z něho (§35). Při zajišťování bezpečnosti chráněné osoby je vojenský policista oprávněn prohlédnout osobu, zavazadlo, věci a dopravní prostředek nacházející se v prostoru, ze kterého by bylo možno ohrozit bezpečnost chráněné osoby (§ 36). Při zajišťování ochrany vojenské letecké dopravy pak provést bezpečnostní prohlídku letadla, prohlídku přepravované osoby a zavazadla za účelem zjištění, zda osoba nepřepřevazuje věc, která by mohla být použita k teroristickému útoku nebo k jinému trestnému činu (§ 37).

Podle ustanovení § 39 citovaného zákona je vojenský policista oprávněn vyzvat osobu k vydání věci, jestliže lze mít za to, že v řízení o přestupku může být uloženo její propadnutí anebo může být zabráná, případně jde o věc důležitou pro řízení o přestupku. Po předchozí marné výzvě k vydání věci podle odstavce 1 je vojenský policista oprávněn tuto věc odejmout. K překonání odporu osoby, která se dopouští protiprávního jednání je vojenský policista oprávněn použít při zákroku donucovací prostředek a zbraň, k jejichž použití byl vycvičen, přičemž o druhu použitého donucovacího prostředku rozhoduje podle konkrétní situace tak, aby osobě, proti níž zakročuje, nezpůsobil zřejmě nepřiměřenou újmu. Zbraní se při

tom rozumí bodné, sečné a střelné zbraně, výbušniny, výbušné předměty a pomůcky (§§ 45 až 49 ZoVP).

Mezi pravomoci s nejvýznamnějším dosahem patří oprávnění použít zbraň, neboť jím lze ve stavu vylučujícím protiprávnost způsobit zranění nebo smrt¹⁵⁴. Dle ustanovení § 46 citovaného zákona je vojenský policista oprávněn použít zbraň:

- v nutné obraně nebo v krajní nouzi,
- jestliže se nebezpečný pachatel, proti němuž zakročuje, na jeho výzvu nevzdá nebo se zdráhá opustit svůj úkryt,
- aby zamezil útěku nebezpečného pachatele, jehož nemůže jiným způsobem zadržet,
- nelze-li jinak překonat aktivní odpor směřující ke zmaření jeho zákroku,
- aby odvrátil násilný útok, který ohrožuje chráněnou osobu, střežený nebo chráněný objekt nebo stanoviště, po marné výzvě, aby bylo upuštěno od útoku,
- nelze-li jinak zadržet dopravní prostředek v chráněných objektech, jehož řidič bezohlednou jízdou vážně ohrožuje život a zdraví osob a přes opětovnou výzvu nebo znamení dané podle zákona o silničním provozu nezastaví, nebo
- ke zneškodnění zvířete ohrožujícího život nebo zdraví osoby.

Použití zbraně v uvedených případech je přípustné pouze tehdy, jestliže by použití donucovacích prostředků bylo zřejmě neúčinné. Před tím je vojenský policista povinen vyzvat osobu, proti níž zakročuje, aby upustila od protiprávního jednání, s výstrahou použití zbraně. Upustit od výzvy lze jen tehdy, pokud je přímo ohrožen jeho život nebo zdraví anebo je-li ohrožen život nebo zdraví jiné osoby a zákrok nesnese odkladu. Při tom je povinen dbát nutné opatrnosti, zejména aby nebyl ohrožen život nebo zdraví jiné osoby a co nejvíce šetřit život osoby, proti níž zákrok směřuje.

¹⁵⁴ Viz § 32 zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

4) POSTAVENÍ POVĚŘENÉHO ORGÁNU VP V TRESTNÍM ŘÍZENÍ

Pro postavení státních orgánů v organizační soustavě státu nebo jiného subjektu veřejné moci je rozsah působnosti a pravomoci významným kritériem. Pokud chceme odpovědět na otázku, jaké má v trestním řízení aktuálně postavení pověřený orgán VP, je vhodné nejprve alespoň stručně definovat orgán činný v trestním řízení, policejní orgán jako takový (včetně shrnutí základních rozdílů mezi orgánem Policie České republiky a pověřenými orgány) a shrnout vývoj právní úpravy pověřeného orgánu VP.

Orgány činné v trestním řízení jsou na podkladě historického vývoje státem vytvořené specializované orgány, jimiž je realizována veřejná (státní) moc při uplatňování *ius puniendi* - práva trestat, širěji pak při odhalování, objasňování, vyšetřování - stíhání a trestání pachatelů trestné činnosti. Institucionální podstatou jsou orgánem veřejné moci, podstatou funkční pak subjekty trestního řízení. Oproti jiným subjektům trestního řízení však nemají v trestním řízení žádný vlastní zájem, zejména zájem na výsledku řízení (neměly by mít). Tomu odpovídá mimo jiné požadavek na jejich nestrannost (srov. § 30 odst. 1 TrŘ). Orgány činnými v trestním řízení se podle ustanovení § 12 odst. 1 TrŘ rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán¹⁵⁵.

Policejní orgán, respektive policejní orgány, jsou blíže vymezeny v § 12 citovaného zákona. Mezi orgány činné v trestním řízení je řazen právem, neboť je nejčastějším orgánem, který koná prvotní úkony trestního řízení, a toto řízení zahajuje. Díky aktuální konstrukci trestního řízení se tím však jeho úkoly nevyčerpávají, kdy i v řízení před soudem policejní orgán provádí na příkaz předsedy senátu např. zajišťovací úkony. Policejní orgán fakticky stojí u počátku trestní řízení, které zahajuje a následně prověřuje okolnosti nasvědčující spáchání trestného činu. Zpravidla činí i většinu procesních úkonů přípravného řízení, včetně zahájení trestního stíhání, provádění výslechů, přibírání znaleců, předkládání podnětů státnímu zástupci k návrhům na provedení zajišťovacích úkonů, v případech, jež nesnesou odkladu, provádí tyto úkony *sua sponte* – z vlastní vůle atd.. Přitom postupuje v přípravném řízení *ex officio* a z vlastní iniciativy (§ 164 odst. 1 TrŘ). Pojem policejního orgánu blíže vymezuje § 12 odst. 2 TrŘ , v němž zákonodárce jednoznačně stanovil, které konkrétní orgány výkonné moci mají v trestním řízení

¹⁵⁵ PROVAZNÍK Jan, Komentář WK k KO141_61CZ, Výklad některých pojmů, ASPI, Automatizovaný systém právních informací, [online] © 2020 Wolters Kluwer ČR, a. s., [citace 2020-05-15]. Dostupné z: [dostupné z: https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi](https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi).

postavení policejního orgánu, přičemž jejich výčet je taxativní a nelze jej rozšířit ani s použitím analogie. V zásadě mají všechny v citovaném ustanovení uvedené orgány takové pravomoci, které trestní řád svěřuje v trestním řízení policejnímu orgánu s neomezenou (věcnou) působností, jimiž jsou pouze útvary Policie České republiky (dále jen PČR). Pokud mají být tyto pravomoci nějak omezeny, musí to TrŘ výslovně uvést (srov. § 161 odst. 3, 4, 6, 7, 8 TrŘ). Pro správnou aplikaci a interpretaci norem obsažených v TrŘ je přitom nutné důsledně rozlišovat mezi pojmy policejní orgán, orgán PČR a orgán oprávněný vést vyšetřování, neboť se nejedná o synonyma. Pouze útvary PČR mohou vystupovat ve všech trestních věcech, nejsou-li zákonem svěřeny jiným orgánům. Působnost ostatních (a pověřených) policejních orgánů je vždy zúžena a jejich působnost se týká pouze určité výše trestné činnosti, která je určena buď okruhem pachatelů, typem trestné činnosti (napadeným zájmem chráněným zákonem), případně kombinací vícera kritérií. Věcná působnost orgánů uvedených ve výčtu policejních orgánů se může překrývat. Je to dáno skutečností, že útvary PČR mohou činit úkony i ve věcech, v nichž je jinak dána věcná působnost jiným policejním orgánům. Pokud se tak stane, může útvar PČR buď vyrozumět příslušný policejní orgán, aby tento mohl konat v nové věci spadající do jeho věcné působnosti, nebo může sám ve věci zahájit úkony trestního řízení a následně věc postoupit.

Opačně pokud zjistí např. jiný policejní orgán, než útvar PČR podezření ze spáchání trestného činu platí, že tento jiný policejní orgán je vždy povinen vyrozumět o zahájení úkonů trestního řízení útvar PČR, který by byl jinak ve věci příslušný (§ 158 odst. 11 věta první TrŘ). Dále provádí úkony přípravného řízení sám. Případné spory o příslušnost se předkládají státnímu zástupci, který s konečnou platností rozhodne (srov. § 158 odst. 11 věta druhá TrŘ). Na rozdíl od pověřených orgánů VP jsou útvary PČR policejními orgány bez dalšího, kdy TrŘ řád nijak neomezuje jejich působnost. Organizace, vnitřní uspořádání a rozložení kompetencí útvarů PČR je tak věcí právních a vnitřních předpisů¹⁵⁶. Tím však není dotčena možnost ingerence do věcné či místní příslušnosti útvaru PČR, pokud je obsažena přímo v TrŘ, např. v případě oprávnění státního zástupce kteroukoli věc odebrat určitému policejnímu orgánu a přikázat ji orgánu jinému (§ 157

¹⁵⁶ Ustanovení § 6 odst. 1 zák. o Policii uvádí, že PČR tvoří útvary. Tím je ošetřeno, že nemůže existovat žádná organizační jednotka PČR, jež by nespádala pod některý z jejích útvarů, a která by z hlediska trestního řádu nemohla být policejním orgánem. Těmito útvary jsou prezidium PČR, útvary PČR s celostátní působností, krajská ředitelství PČR a útvary zřízené v rámci krajských ředitelství PČR.

odst. 2 písm. b) TrŘ), nebo v případě, že si státní zástupce osobně vyhradí provedení určitého úkonu nebo celého vyšetřování (§ 174 odst. 2 písm. b) TrŘ)¹⁵⁷.

V případě, že je dána výlučná příslušnost policejního orgánu (např. Generální inspekce bezpečnostních sborů, § 158 odst. 12 TrŘ), může jiný policejní orgán provádět pouze neodkladné a neopakovatelné úkony a věc předat. V případě státního zástupce konající ve vybraných věcech vyšetřování namísto policejního orgánu (§ 161 odst. 4 TrŘ), nemůže útvar PČR ani jiný pověřený orgán konat namísto těch, jimž státní zástupce v rámci svých dozorových pravomocí věc přikázal po jejím odnětí původnímu útvaru PČR. Pokud tak učiní, jedná v rozporu se zákonem a takovéto procesní úkony nemají žádné účinky. Pokud tedy dojde např. k zahájení trestního stíhání a následně tato vada není napravena např. instituty dozoru státního zástupce, jsou následně nulitní i všechny další úkony a rozhodnutí ve věci učiněná¹⁵⁸.

I. Vývoj právní úpravy policejního orgánu VP jako OČTŘ

Právní úprava působnosti pověřeného orgánu VP jakožto policejního orgánu ve smyslu § 12 odst. 2 TrŘ, byla v průběhu doby modifikována zejména s ohledem na potřeby VP vzešlé z praktických poznatků. Oprávnění konat přípravné řízení i po zahájení trestního stíhání, tedy vyšetřování, však bylo řešeno nezávisle na postavení pověřeného orgánu VP.

1. Prověřování

Poprvé bylo působení VP v trestním řízení zákonně upraveno novelizací trestního řádu provedenou zákonem č. 292/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), zákon č. 21/1992 Sb., o bankách, a zákon č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, s účinností od 1. ledna 1994. V textu zákona bylo uvedeno: „§ 12 odst. 2 zní: *Policejními orgány se rozumějí orgány Policie České republiky. Stejně postavení mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil i pověřené orgány Vojenské policie a v řízení o trestných činech příslušníků Vězeňské služby České republiky pověřené orgány této služby.*“ Přiznání postavení policejního orgánu pověřeným orgánům

¹⁵⁷PROVAZNÍK Jan, Komentář WK k KO141_61CZ, Výklad některých pojmů, ASPI, Automatizovaný systém právních informací, [online] © 2020 Wolters Kluwer ČR, a. s., [citace 2020-05-15]. Dostupné z: dostupné z: <https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi>.

¹⁵⁸Srov. nálezn sp. zn III. ÚS 487/07 ze dne 23. 10. 2008, (Sbírka nálezů a usnesení N 180/51 SbNU 227), Porušení zásady řádného zákonného procesu v důsledku zahájení trestního stíhání nepříslušným orgánem.

VP bylo součástí změny koncepce trestního řízení, kterou došlo ke zrušení institutu vyhledávání a vyhledávacích orgánů. Vojenští policisté začali působit v řízení o trestných činech na legálním podkladě. Samotný tehdy platný a účinný zákon o Vojenské policii č. 124/1992 Sb. na tuto změnu reagoval až po roce, kdy působnost pověřených orgánů VP byla do citovaného předpisu včleněna zákonem č. 39/1995 Sb., ze dne 8. února 1995. V návaznosti na změny v českém právním řádu, došlo tímto zákonem k rozšíření působnosti Vojenské policie na policejní ochranu majetku spravovaného nebo užívaného Ministerstvem obrany.

Další změna byla provedena zákonem č. 265/2001 Sb., kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, jež nabyly účinnosti dnem 1. ledna 2002. V § 12, odst. 2 bylo uvedeno: „... *Stejné postavení mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil pověřené orgány Vojenské policie..., ...Postavení policejních orgánů mají i pověřené celní orgány v řízení o trestných činech spáchaných porušením celních předpisů a předpisů o dovozu, vývozu nebo průvozu zboží, a to i v případech, kdy se jedná o trestné činy příslušníků ozbrojených sil nebo ozbrojených sborů a služeb. Není-li dále stanoveno jinak, jsou uvedené orgány oprávněny ke všem úkonům trestního řízení patřícím do působnosti policejního orgánu.*“. Touto změnou byla z působnosti policejního orgánu VP vyjmuta část pachatelů z řad příslušníků ozbrojených sil, přičemž v dané době se jednalo o velké množství skutků páchaných porušením celních předpisů v souvislosti s působením v zahraničních operacích na Balkáně, kdy je se k přesunu používala běžná silniční síť.

Následně zákonem č. 272/2009 Sb. ze dne 23. července 2009¹⁵⁹, který byl účinný od 1. 10. 2009, došlo k dalšímu zúžení okruhu osob náležejících do působnosti pověřených orgánů VP, neboť v rámci Vojenského zpravodajství vznikl (bez příslušného personálního základu) vnitřní policejní orgán. Nově tedy ustanovení § 12 odst. 2, věta třetí, znělo: „*Stejné postavení mají v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil pověřené orgány Vojenské policie,a v řízení o trestných činech příslušníků Vojenského zpravodajství pověřené orgány Vojenského zpravodajství.*“.

¹⁵⁹Zákon, kterým se mění zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 143/1992 Sb., o platu a odměně za pracovní pohotovost v rozpočtových a v některých dalších organizacích a orgánech, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

V roce 2011 došlo novelou provedenou zákonem č. 41/2011 Sb. ze dne 6. listopadu 2011, o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů, s účinností dnem 1. ledna 2012, k rozšíření působnosti pověřených orgánů VP na další „nevojenské“ osoby, za splnění zákonných podmínek. Působnost tedy byla nově vymezena nejen okruhem pachatelů, ale také typem trestné činnosti (kritérium zájmu chráněného zákonem). Ustanovení §12, odst. 2 nově znělo: Policejními orgány se rozumějí ...

„e) pověřené orgány Vojenské policie v řízení o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činnost proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech, proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany“.

Vzhledem k tomu, že docházelo k nejasnostem výkladu slovního spojení „ostatního majetku státu....“ při uplatňování působnosti VP v případech, kdy byl spáchán trestný čin nebo přestupek proti majetku s nímž hospodařily subjekty zřízené nebo založené MO (blíže viz předchozí kapitola – obecná působnost VP), byla zákonem č. 150/2016 Sb. ze dne 20. dubna 2016¹⁶⁰, s účinností od 1. 7. 2016 provedena revize textu ustanovení § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ, kdy slova „, proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany“, byla nahrazena slovy „*anebo proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž jsou příslušné hospodařit Ministerstvo obrany nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace zřízené nebo založené Ministerstvem obrany*“.

V současné době prochází standardním legislativním procesem novela ZoVP, kterou vláda předložila dne 23. 3. 2020 Poslanecké sněmovně Parlamentu ČR (tisk č. 790/0). V části druhé /změna trestního řádu/, čl. III je uveden text navrhovaného znění ustanovení § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ ve tvaru: „*pověřené orgány Vojenské policie v řízení o trestných činech ~~příslušníků ozbrojených sil-vojáků~~ v činné službě a osob, které páchají trestnou činnost proti ~~příslušníkům ozbroje-~~*

¹⁶⁰Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

*ných sil vojákům v činné službě ve vojenských objektech.....*¹⁶¹. Podle důvodové zprávy definuje z pohledu rozsahu osobní působnosti trestní řád působnost pověřeného orgánu Vojenské policie úzeji než ZoVP, když stanovuje jeho působnost pro řízení o trestných činech vůči příslušníkům ozbrojených sil. Pojem příslušník ozbrojených sil České republiky totiž vychází ze zákona č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Podle § 3 odst. 2 citovaného zákona se ozbrojené síly člení na Armádu České republiky, Vojenskou kancelář prezidenta republiky a Hradní stráž. Z takto stanoveného členění ozbrojených sil a následného slovního výkladu by měli být považováni za příslušníky ozbrojených sil pouze příslušníci vyjmenovaných složek ozbrojených sil České republiky (mimo tuto kategorii by pak stáli vojáci v činné službě - příslušníci MO, vojenští policisté i příslušníci Vojenského zpravodajství, protože tyto organizační celky Ministerstva obrany nejsou ve smyslu zákona č. 219/1999 Sb. součástí ozbrojených sil České republiky).

2. Vyšetřování

Ačkoliv konstrukce § 12, odst. 2 naznačuje, že všechny subjekty spadající do výčtu policejního orgánu budou v trestním řízení činné stejnou měrou, zahájit trestní stíhání a konat vyšetřování mohou jen útvary PČR, Generální inspekce bezpečnostních sborů, pověřené orgány Vojenské policie nebo státní zástupce. V praxi neupotřebitelné je ustanovení § 161 odst. 6, které umožňuje kapitánovi lodi vést vyšetřování trestných činů spáchaných na této lodi při dálkové plavbě. Ostatní orgány patřící do výčtu pojmu policejní orgán pak mohou při vyšetřování činit pouze dílčí úkony, a to na základě dožádání orgánu oprávněného vést vyšetřování. VP však oprávnění vést vyšetřování po dlouhou dobu neměla, ačkoliv o tuto pravomoc usilovala.

První, avšak značně zúžené oprávnění (vymezené podle subjektu a kumulativně dle místa spáchání) konat vyšetřování o trestných činech příslušníků ozbrojených sil spáchaných při plnění úkolů v zahraničí, získala VP změnou TrŘ provedenou zákonem č. 41/2009 Sb. o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku, ze dne 8. ledna 2009 a s účinností dnem 1. ledna 2010. Podle stručného odůvodnění reagoval předložený návrh změny odstavce 6 §

¹⁶¹ Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Sněmovní tisky, Sněmovní tisk 790/0, Novela z. o Vojenské policii – EU [online]. PSP ČR, Jednání a dokumenty [citace 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=790>.

161 TrŘ na situace, kdy ozbrojené síly ČR plní úkoly v zahraničí a jejich policejní ochranu na základě zákona č. 124/1992 Sb. zabezpečuje Vojenská policie. Vyšetřování měl vést pověřený orgán Vojenské policie do doby repatriace (návratu do republiky) vojáka, který trestný čin spáchal. Dále by v trestním stíhání pokračoval příslušný policejní orgán PČR. Toto řešení mělo reagovat na situace vzdálenosti a charakteru místa (země) nasazení jednotek a vytvoření podmínek k realizaci neodkladných a neopakovatelných úkonů podle § 160 odst. 3, 4 trestního řádu. Trestní stíhání by se tedy týkalo pouze trestné činnosti spáchané vojákem v zahraničí. Na případy, kdy by skutek spáchaný na území ČR vyšel najevo až v době, kdy by byl pachatel odvelen na misi, by nedopadalo. Zde musím podotknout, že mám pochyby o praktické využitelnosti tohoto oprávnění (blíže viz kapitola 4/III této práce). Současně nelze opomenout fakt, že pokud je mi známo, tak po dobu účinnosti uvedeného znění TrŘ, nebylo v žádném z případů v zahraniční misi policejním orgánem VP trestní stíhání zahájeno.

Zákonem č. 150/2016 Sb. ze dne 20. dubna 2016¹⁶², a s účinností od 1. 7. 2016, se do TrŘ podařilo zakotvit rozšíření oprávnění pověřeného orgánu VP konat celé vyšetřování o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činnost proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech anebo proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž jsou příslušné hospodařit Ministerstvo obrany nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace zřízené nebo založené Ministerstvem obrany (§ 161 odst. 7 TrŘ). Návrh změny byl odůvodněn tak, že jsou to právě pověřené orgány VP, kdo provádí prověřování, pokud jde o výseč trestných činů uvedených v § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ. Po skončení prověřování je však pověřený orgán VP nucen pro nedostatek oprávnění postoupit vyšetřování těchto věcí podle § 162 odst. 1 trestního řádu orgánům PČR. Ty pak mohou pouze požádat VP o provedení jednotlivých úkonů vyšetřování, přičemž takové řešení se nejeví jako vhodné a efektivní. Pravdou je, že mnohdy leží těžiště v oblasti obstarávání pramenů důkazů, včetně takových úkonů, jako jsou domovní prohlídky nebo prohlídky nebytových prostor v režimu neodkladného úkonu, právě na stadiu prověřování. Takto často docházelo k situacím, kdy důkazně se věc zcela vyčerpala již

¹⁶²Zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

v této fázi trestního řízení, a následující trestní stíhání již bylo vedeno jako formálně povinná část (zejména z důvodu zachování všech práv osoby, vůči níž se řízení vedlo).

V současné době prochází standardním legislativním procesem výše zmiňovaná novela ZoVP (tisk č. 790/0). Navrhovaný text § 161 odst. 7 TrŘ zní: „*Vyšetřování o trestných činech vojáků v činné službě, s výjimkou vojáků v činné službě uvedených v odstavci 4, a osob, které páchají trestnou činností proti vojákům v činné službě ve vojenských objektech anebo .., koná pověřený orgán Vojenské policie, pokud konal prověřování.*¹⁶³ Navrhované znění navazuje na změněné ustanovení § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ, přičemž dovětek o podmínce předchozího prověřování byl do textu včleněn během meziresortního připomínkového řízení, a to na základě zásadních připomínek nejvyššího státního zástupce a Ministerstva spravedlnosti – realizace uplatnění principu „kdo prověřuje, ten vyšetřuje“ má směřovat k jednoznačnému rozdělení sdílené kompetence.

II. Aktuální postavení a působnost VP v trestním řízení

Postavení orgánu VP v trestním řízení souvisí s problematikou omezené a vylučné věcné působnosti. Z dikce TrŘ plyne, že policejní orgány s omezenou působností mají postavení dané v mezích této působnosti, tedy mimo její rámec policejním orgánem nejsou. S tím se pojí i otázka provedení úkonu věcně nepřislušným policejním orgánem včetně právních následků tohoto úkonu, neboť mimo svou omezenou působnost jedná takový orgán jakožto „non“ policejní orgán dle trestního řádu, a jím učiněné úkony jsou nicotné, byť by byly učiněny z materiálního hlediska důvodně. Takové úkony bude třeba zopakovat po zahájení trestního řízení věcně příslušným policejním orgánem. To stejné platí, pokud by takový „non“ policejní orgán mimo svou věcnou působnost realizoval úkon neodkladný či neopakovatelný, jež by byl tímto definitivně zmařen. Jeho výsledky by nebylo možné v následném trestním řízení (být v řádně zahájeném a vedeném) využít, protože by se jednalo o úkon provedený v rozporu se zákonem¹⁶⁴. Příčin lze nalézt několik. Prvně je zde zásada zákonnosti trestního řízení (srov. § 2 odst. 1 TrŘ), vylučující jiný způsob vedení trestního řízení, než jaký stanoví zákon. Dále jde o

¹⁶³ Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Sněmovní tisky, Sněmovní tisk 790/0, Novela z.o Vojenské policii – EU [online]. PSP ČR, Jednání a dokumenty [citace 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=790>.

¹⁶⁴ PROVAZNÍK Jan, Komentář WK k KO141_61CZ, Výklad některých pojmů, ASPI, Automatizovaný systém právních informací, [online] © 2020 Wolters Kluwer ČR, a. s., [citace 2020-05-15]. Dostupné z: [dostupné z: https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi](https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi).

taxativní výčet orgánů spadajících pod pojem policejní orgán, a to bez možnosti použití analogie. Nelze opomenout ani teleologický (účelový) důvod rozšíření výčtu policejních orgánů o jiné subjekty než o útvary Policie ČR. Smyslem existence dalších policejních orgánů je usnadnění iniciačních úkonů trestního řízení v určité výseči kriminality, kdy specializované orgány mohou rychle zahajovat úkony trestního řízení ve věcech náležejících do jejich odbornosti a po zadokumentování případných důkazně nezbytných skutečností rozhodnout o dalším postupu, např. předání příslušnému orgánu oprávněnému vést vyšetřování. Tímto má být zamezeno průtahům, zvýšeným nákladům a v případě zpravodajských služeb i nežádoucímu zasahování do jejich činnosti. Zákodárce tedy taxativním výčtem věcí, v nichž jiné policejní orgány mají věcnou působnost, autoritativně stanovil, kdy jsou výše uvedené příčiny naplněny. Odlišná situace je pokud jde o pouhý výklad neurčitého pojmu vymezujícího věcnou působnost, např. "souvislost s plněním pracovních úkolů", "daňové předpisy" atd. Takové pojmy lze totiž v mezích vytyčených zákonodárcem vykládat i extenzivně a tím de facto rozšiřovat věcnou působnost těchto pověřených orgánů, neboť zákonodárce tyto pojmy blíže nedefinoval a jejich výklad ponechal na orgánech činných v trestním řízení¹⁶⁵. V případě VP se v minulosti tento extenzivní výklad v praxi neužil, neboť se vycházelo z výkladu ustanovení o působnosti VP podle ZoVP (včetně již neúčinného z. č. 124/1992 Sb.), blíže viz kapitola 3 této práce.

1. Vymezení působnosti dle subjektu

Věcná působnost pověřených orgánů VP je vystavěna na alternativních kritériích statusu pachatele (subjektu) a předmětu útoku (objektu). Do jejich věcné působnosti tak spadají všechny trestné činy příslušníků ozbrojených sil bez ohledu na druh trestné činnosti, což v praxi zahrnuje většinu skutkových podstat obsažených ve zvláštní části trestního zákoníku¹⁶⁶ (dále jen „TrZ“), včetně např. vraždy novorozence matkou dle § 142 TrZ (vojákyň z povolání zůstávají po dobu mateřské a rodičovské ve služebním poměru). Příslušník ozbrojených sil totiž nejen že (v drtivé většině) splňuje zákoníkem stanovené podmínky jako pachatel, tedy věk, přičetnost a rozumová mravní vyspělost, ale současně jde o osobu charakterizovanou zvláštními znaky, vlastnostmi či postavením, tedy o tzv. speciální

¹⁶⁵ PROVAZNÍK Jan, Komentář WK k KO141_61CZ, Výklad některých pojmů, ASPI, Automatizovaný systém právních informací, [online] © 2020 Wolters Kluwer ČR, a. s., [citace 2020-05-15]. Dostupné z: dostupné z: <https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi>.

¹⁶⁶ Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

subjekt (např. TČ úředních osob, TČ vojenské podle hlavy XII TrZ)¹⁶⁷. Příslušníkem ozbrojených sil je dle ustanovení § 2 odst. 6 zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, voják v činné službě. Slovní spojení „příslušník ozbrojených sil“ však může v aplikační praxi způsobovat potíže, zejména při vymezení působnosti VP vůči vojákům z povolání, kteří jsou zařazeni mimo ozbrojené síly, a to včetně příslušníků VP (srov. působnost Oddělení inspekce a vnitřní kontroly VP). Současně jej nelze ztotožňovat s významem pojmu „voják“, jímž se podle § 114 odst. 4 TrZ rozumí voják v činné službě, voják mimo činnou službu, je-li ve služebním stejnokroji, příslušník bezpečnostního sboru u taxativně daných trestných činů a válečný zajatec. Z uvedeného totiž vyplývá, že pachatelem trestného činu vojenského může být i osoba nespadající do působnosti pověřeného orgánu VP.

Věcná příslušnost VP podle subjektu v trestním řízení pak není dána ani ohledně trestných činů civilních zaměstnanců ozbrojených sil¹⁶⁸, ani v trestních věcech vojáků, kteří jsou mimo aktivní službu, např. v záloze (srov. vymezení osob podléhajících vojenské jurisdikci podle z. č. 87/1950 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů).

2. Vymezení působnosti podle předmětu útoku

Do působnosti pověřeného orgánu VP dále spadají i všechny trestné činy proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech, jakož i trestné činy proti vojenským objektům, proti vojenskému materiálu nebo proti ostatnímu majetku státu, s nímž je příslušné hospodařit Ministerstvo obrany nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace zřízené nebo založené Ministerstvem obrany. Jedná se tedy o působnost ve věcech trestných činů proti vymezeným předmětům útoku bez ohledu na to, kdo je jejich pachatelem. Pro vymezení působnosti pověřeného orgánu VP je tedy určující i přítomnost fakultativního znaku skutkové podstaty trestného činu. Přičemž se může jednat jak o hmotný předmět útoku, např. ublížení na zdraví příslušníka ozbrojených sil v areálu kasáren (§ 146 TrZ), tak i nehmotný. Pojmy vojenský objekt a vojenský materiál trestní předpisy nijak nedefinují, při výkladu je nutno vycházet z ustanovení § 2, odst. 1 zák. č.

¹⁶⁷ Pozn. aut.: podle § 127 odst. 1 písm. e) TrZ je úřední osobou také příslušník ozbrojených sil.

¹⁶⁸ Lhostejno, zda jde o pracovní poměr podle zákoníku práce či poměr podle zákona o státní službě.

219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, který stanoví, co je vojenským objektem, a ustanovení § 2, odst. 7, který určuje, co se rozumí vojenským materiálem. Pro definování „ostatního materiálu“ je nutné použít zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů, který zejm. v § 8 a násl. stanovuje pravidla příslušnosti hospodaření s majetkem státu. Podle § 9 citovaného zákona nakládají státní příspěvkové organizace stejně jako organizační složky státu s určitým majetkem, s nímž jsou příslušné hospodařit (např. Ústřední vojenská nemocnice, Vojenská léčebná a rekreační zařízení, p. o., Armádní servisní, příspěvková organizace). Mezi státní organizace založené MO patří zejména státní podniky zřizované v režimu zákona č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů (Vojenský technický ústav, s. p., Vojenský opravárenský podnik CZ, s. p., LOM s. p., Vojenské lesy a statky, s. p.). Případný skutkový omyl pachatele o vlastnickém právu státu k předmětu útoku není z hlediska věcné působnosti pověřených orgánů VP rozhodný (může však mít vliv pro posouzení meritů). Rozhodná je pouze skutečnost, zda v době spáchání trestného činu bylo MO příslušné k hospodaření s předmětným majetkem.

3. Současná struktura pověřeného orgánu Vojenské policie

Trestní řád nepřiznává VP postavení policejního orgánu jakožto celku (na rozdíl od útvarů PČR), je tedy zřejmé, že jako policejní orgán může v trestním řízení vystupovat pouze k tomu zvlášť pověřená součást či organizační složka VP¹⁶⁹. Podle Organizačního řádu Vojenské policie¹⁷⁰, čl. 19 a násl., je za plnění úkolů pověřeného orgánu VP podle § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ odpovědná Kriminální služba, jež se organizačně člení na 1. odbor kriminální služby a 2. odbor kriminální služby. 1. odbor kriminální služby je organizačním prvkem HVeVP. Má postavení pověřeného orgánu VP a působí na celém území České republiky, případně na území jiných států. V rámci 1. odboru působí pod trvalým dozorem, jako osoby činné v policejním orgánu, také vybraní příslušníci oddělení dopravní a pořádkové služby, a to v rámci nekonečného projektu přípravy pro samostatné

¹⁶⁹ Srov. PROVAZNÍK Jan, Komentář WK k KO141_61CZ, Výklad některých pojmů, [Antonín Drašík, Jaroslav Fenik aj., Trestní řád Komentář, 1. díl, § 1-180, Praha 2017] ASPI, Automatizovaný systém právních informací, [online] © 2020 Wolters Kluwer ČR, a. s., [citace 2020-05-15]. Dostupné z: dostupné z: <https://www.wolterskluwer.cz/cz/asp/o-asp>. a ŠÁMAL, P. a kol. Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 249.

¹⁷⁰ ROZKAZ MINISTRA OBRANY (RMO) č. 109 ze dne 9. prosince 2014, ve znění RMO č. 56/2017 (1. novela) – Organizační řád Vojenské policie.

působení v trestních věcech v oblasti trestných činů spáchaných v souvislosti s provozem na pozemních komunikacích. 2. odbor kriminální služby je samostatnou organizační součástí kriminální služby VP. 2. odbor kriminální služby je pověřeným orgánem VP s působností na celém území České republiky, případně na území jiných států. Pověřené orgány VP jsou oprávněny činit úkony trestního řízení jak ve fázi před zahájením trestního stíhání (prověřování), tak i vést vyšetřování (vyšetřovací orgány dle § 161 odst. 7 TrŘ).

K řízení o trestných činech příslušníků VP je Organizačním řádem Vojenské policie určeno Oddělení inspekce a vnitřní kontroly. Jeho působnost je však teoreticky omezena jen na fázi prověřování, neboť k trestnímu stíhání příslušníků VP je ze zákona oprávněn pouze státní zástupce (§ 161 odst. 4 TrŘ). Reálná možnost konat prověřování proti příslušníkům VP bez dalšího je však v současné době znemožněna díky vymezení statusu pachatele termínem „příslušník ozbrojených sil“, jimiž ale příslušníci VP nejsou. Není však vyloučen postup státního zástupce podle § 157 odst. 2. písm. b) TrŘ, který může věc policejnímu orgánu Oddělení inspekce a vnitřní kontroly přikázat. Avšak, dle mého názoru, pouze pro úsek do zahájení trestního stíhání. Díky dikci ustanovení § 161 odst. 4 TrŘ totiž přestává státní zástupce plnit funkci „Dominus litis“, ale vystupuje zde sám v roli policejního orgánu.¹⁷¹

V návaznosti na ustanovení § 12 odst. 2 TrŘ, jsou všechny uvedené organizační celky VP pověřeny statutem policejních orgánů ve vnitřním rozkaze Náčelníka Vojenské policie č. 1 na daný kalendářní rok. V témže rozkaze jsou rovněž jmenovitě uvedeny všechny osoby v tomto orgánu služebně činné.¹⁷²

4. Reorganizace pověřeného orgánu VP pro rok 2021

V průběhu tvorby této práce došlo díky ingerenci ministra obrany L. Metnara k zásahu do struktury policejního orgánu VP, jež bude mít do budoucna významný dopad i na další složky VP. Považuji za vhodné tyto probíhající a chystané změny v textu alespoň stručně zmínit. Na přímý pokyn ministra bylo k 1. 4. 2020 v organizační struktuře HVeVP vytvořeno služební místo zástupce náčelníka

¹⁷¹ Srov. usnesení III. ÚS 3328/16 ze dne 28. 3. 2017, nepublikováno, Příslušnost orgánu činného v trestním řízení.

¹⁷² Policejní orgán je chápán v institucionálním pojetí, neměl by jím být jednotlivec. Jednotliví příslušníci VP působící v trestním řízení jsou označováni jako osoby činné v policejním orgánu.

VP pro trestní řízení (dále jen Z NVP TŘ)¹⁷³ s přímou podřízeností NVP, které bylo současně ihned na základě téhož ministerského pokynu obsazeno konkrétní osobu bez jakéhokoliv výběrového řízení. Tím byl zahájen proces strukturálních změn uvnitř VP, kdy jednak bylo potřeba konkretizovat roli a oprávnění Z NVP TŘ, současně bylo potřeba existenci této funkce zapracovat do struktury kriminální služby VP, jež jako jediná služba VP v rámci své působnosti samostatně vede celé přípravné řízení trestní (mimo prověřování konané výše uvedeným Oddělením inspekce a vnitřní kontroly). Jako bonus bylo nutné se vypořádat s vizemi nového zástupce v oblasti budoucího fungování a působnosti všech výkonných složek VP.

Prováděné a navrhované změny v organizační struktuře HVeVP a na ně navazující úpravy působností dotčených organizačních celků a vedoucích zaměstnanců vyústily v potřebu změny vnitřního předpisu, který upravuje organizaci VP. V současné době¹⁷⁴ je ve schvalovacím procesu změna (novela) RMO č. 109/2014 Věstníku Ministerstva obrany - Organizační řád Vojenské policie. Podle navrhovaného znění je od 1. ledna 2021 Z NVP TŘ odpovědný za komplexní řízení kriminální služby VP a současně odborně řídí ostatní pověřené orgány Vojenské policie. Bude tedy odpovědný za veškerou organizaci a koordinaci trestního řízení u VP. Na provedenou změnu navazuje stanovení odpovědnosti vedoucích zaměstnanců za řízení odborů a samostatných oddělení¹⁷⁵ tak, aby byla zachována funkčnost a akceschopnost jednotlivých služeb a úseků činnosti VP. Kriminální služba VP jako celek bude i nadále plnit úkoly policejní ochrany v souladu se ZoVP a v trestním řízení působit jako pověřený orgán VP. 1. a 2. odbor kriminální služby v dané souvislosti již nebudou v trestním řízení působit jako samostatné pověřené orgány VP, ale budou součástí pověřeného orgánu, kterým bude jednotná kriminální služba. Vzhledem k tomu, že Z NVP TŘ odpovídá za řízení kriminální služby, přechází na něj úkol nastavení hlavních směrů a metodických postupů pro řízení a výkon úkolů policejní ochrany na území České republiky v oblasti působnosti odborů VP. Odpovědnost za přesnou evidenci šetřených věcí s povinností vkládání těchto věcí do Evidence trestního řízení vedené v

¹⁷³ Pozn. aut: reorganizace měla být provedena podle Nařízení k realizaci organizačních, mobilizačních a dislokačních změn v rezortu Ministerstva obrany v roce 2020, čj. D 42/2019-1122. Skutečnost, že daná persona nemá s trestním řízením de facto žádné praktické zkušenosti lze jen stěží objektivně komentovat.

¹⁷⁴ Červen 2020.

¹⁷⁵ Oddělení odborné a metodické podpory, oddělení analýz informací a technické podpory a oddělení kriminalistické techniky a expertiz VP jako součást 1. odboru kriminální služby.

Informačním systému Vojenské policie přejde na vedoucí jednotlivých odborů kriminální služby. Podle důvodové zprávy k návrhu novely RMO je povinnost vkládat, tedy evidovat písemnosti všech typů řízení do Evidence trestního řízení, jedním z protikorupčních opatření a také manažerským nástrojem pro kontrolu rychlosti a kvality zpracovávaného spisového materiálu s možností adekvátní reakce ze strany nadřízeného, v podobě vydání pokynu k provedení další činnosti atd. Podle mého názoru je systém Evidence trestního řízení tím, že umožňuje dálkovým přístupem (díky svým statistickým a kontrolním funkcionalitám) získat podrobné informace o šetřených a prověřovaných/vyšetřovaných věcech, ve spojení s povinností evidovat v něm všechny případy, včetně těch vyžadujících využití operativně pátracích prostředků¹⁷⁶, spíše bezpečností hrozbou, neboť se enormně zvyšuje riziko úniku informací z probíhajícího přípravného trestního řízení a jeho následnému zmaření.

Dále dojde ke změně podřízenosti oddělení odborné a metodické podpory, oddělení analýz informací a technické podpory a oddělení kriminalistické techniky a expertiz a oddělení aktivních záloh VP (AZ)¹⁷⁷ z 1. odboru kriminální služby přímo pod kriminální službu, a to v návaznosti na vznik nové funkce Z NVP TŘ, který bude komplexně řídit službu, ale odborně také další pověřené orgány VP (oddělení inspekce a vnitřní kontroly a nově vybrané části oddělení dopravní a pořádkové služby jednotlivých teritoriálních velitelství Vojenské policie). Dle důvodové zprávy k návrhu novely RMO tato oddělení primárně zabezpečují přímý výkon ve prospěch všech pověřených orgánů VP, v praxi se jej ale zároveň také účastní, změna podřízenosti tedy má být logickým vyústěním. Cílem má být zlepšení koordinace činnosti mezi jednotlivými pověřenými orgány VP.

Jak vyplývá z výše uvedeného, na základě iniciativy Z NVP TŘ vzniknou nově k 1. lednu 2021 pověřené orgány VP u jednotlivých oddělení dopravní a pořádkové služby teritoriálních velitelství VP s působností v oblasti řízení o trestných činech, zjištěných při plnění úkolů dopravní a pořádkové služby¹⁷⁸. Vybraní jedinci oddělení dopravní a pořádkové služby, mají jako pověřený orgán VP sa-

¹⁷⁶ Pozn. aut.: od 1. ledna 2021 se díky širokému oprávnění budou veškerá data z 1. a 2. odboru, samostatných oddělení kriminální služby, oddělení inspekce a vnitřní kontroly a nově částí oddělení dopravní a pořádkové služby jednotlivých teritoriálních velitelství VP sházet u jediné osoby, tedy Z NVP TŘ. Takový systém nemá u jiných policejních orgánů v ČR obdoby.

¹⁷⁷ Nově vytvářené aktivní zálohy VP upravené brannou legislativou jsou samostatným tématem. Vzhledem k tomu, že kromě výcviku zatím nedošlo k jejich praktickému využití, nezabývám se jimi v práci vůbec.

¹⁷⁸ Pozn. aut.: typicky trestná činnost spojená s provozem motorových vozidel, např. ohrožení pod vlivem návykové látky (§ 274 TrZ), trestné činy proti zdraví (§§ 147, 148 TrZ).

mostatně provádět základní úkony trestního řízení ve fázi šetření a prověřování. Dle vize Z NVP TR by se měla dopravní a pořádková služba poprvé v novodobé historii VP alespoň v obrysech posunout na úroveň obvodních oddělení PČR. Osobně bych takovou změnu, pokud by byla dostatečně určitá a koncepční, s povděkem kvitoval, neboť k dosavadnímu využití dopravní a pořádkové služby mám výhrady (viz kapitola 2/V/2). Bohužel za současné situace, kdy dlouhodobě docházelo k odklonu od typických policejních (správních) činností s nedostatečně nastaveným vzděláváním, zeje mezi příslušníky dopravní a pořádkové služby a kriminální služby v oblasti znalostí a schopností propast, jejíž překonání si vyžádá značnou časovou dotaci. Urychlení procesu reorganizace bude zcela jistě kontraproduktivní. Vzhledem k tomu, že Odborná škola VP nemá kapacity ani osnovy pro vzdělávání policejních orgánů, byly na popud Z NVP TR ad hoc vytvořeny tři dvoutýdenní kurzy, jimiž mají vybraní¹⁷⁹ příslušníci dopravní a pořádkové služby projít. Za přípravu kurzů a přednášky budou, zcela mimo rámec svých povinností, zodpovědní příslušníci Kriminální služby VP. Dojde tedy ke ztížení podmínek pro plnění úkolů v trestním řízení. Podle mého názoru je realizace celého projektu minimálně velmi nezodpovědná, neboť ruku v ruce s oprávněním policejních orgánů jde také (nebo má jít) jejich zvýšená odpovědnost. Nedostatečně odborně vzdělaní policisté (dvoutýdenní základní kurz není rozhodně postačující) buďto nebudou z obavy z přehmatu dostatečně aktivní, nebo se snadno mohou dopustit jednání, jímž se sami vystaví riziku trestního stíhání, postihu za přestupek nebo postihu za kázeňské provinění¹⁸⁰. Je-li smyslem této reorganizace zkvalitnění a zefektivnění výkonu služby u VP, byl by zcela jistě daleko přínosnější roční odklad určený k řádné přípravě koncepce a doplnění vzdělání patřičného počtu příslušníků ve specializovaných a certifikovaných kurzech ve školních zařízeních PČR, s nimiž má VP uzavřeny dlouhodobé smlouvy, a jejichž služeb kriminální služba pravidelně využívá. Lichá je rovněž představa, že pověřené policejní orgány dopravní a pořádkové služby získají po dvou letech pokusů schopnost samostatně konat prověřování na základě „rozkazu“. Text návrhu novely RMO č. 109/2014 Věstníku Ministerstva obrany - Organizační řád Vojenské policie, však blíže nestanovuje konkrétní úkoly, jež by měl policejní orgán dopravní a pořádko-

¹⁷⁹ Výběr bude proveden jejich nadřízenými, tedy nikoliv podle předpokladů a schopností konat trestní řízení.

¹⁸⁰ Obdobné situace jsou známé z dob existence „prvorepublikové“ VP.

vé služby v trestním řízení plnit¹⁸¹. Zcela pak absentuje úprava vzájemného postavení pověřených orgánů dopravní a pořádkové služby a vyšetřovacích orgánů kriminální služby VP.

5. Problematika příslušnosti pověřených orgánů v aplikační praxi

Jakkoliv se vymezení působnosti pověřeného orgánu VP stanovené v TrŘ může jevit jako dostatečně určité, aplikační praxe přináší řadu situací, jež mohou vyústit v kompetenční spor mezi „generálním“ policejním orgánem a pověřeným orgánem VP. Jedná se zejména o případy, kdy ke spáchání trestného činu (případně přípravě nebo pokusu) dojde v době, kdy pachatel nespadá do okruhu osob v působnosti policejního orgánu VP (civilní osoba), avšak skutek jako takový vyjde najevo až v době, kdy je pachatel ve služebním poměru vojáka z povolání¹⁸². Nebo naopak, skutek vyjde najevo až poté, co pachatel přestal být vojákem z povolání (příslušníkem ozbrojených sil), skutek jako takový nelze subsumovat pod „vojenské trestné činy“¹⁸³, a prvním policejním orgánem, který se o podezření ze spáchání trestného činu dozví, je pověřený orgán VP. Do současné doby neexistuje pro uvedené situace sjednocující stanovisko, které by bylo vydáno formou pokynu obecné povahy a tudíž právně závazné pro soustavu státních zastupitelství. V praxi je tedy policejní orgán, u něhož vyšel skutek najevo a který provádí šetření či prověřování podezření ze spáchání trestného činu za situace, kdy dojde ke změně statusu příslušníka ozbrojených sil, v každém jednotlivém případě odkázán na individuální výklad a „rozhodnutí“ věcně příslušného státního zástupce, které není ustálené ani jednotné, a tudíž nelze legitimně očekávat výsledek. Např. Okresní státní zastupitelství Zlín zastává názor, že věcně příslušným je ten policejní orgán, do jehož působnosti spadá pachatel TČ v době, kdy je vedeno trestní řízení, tudíž všichni vojáci z povolání, ačkoliv ke skutku jako takovému mělo dojít v době před vznikem služebního poměru. Podle Okresního státního zastupitelství Přerov pak po skončení služebního poměru vojáka z povolání již vůči němu není dána působnost pověřeného orgánu VP, ačkoliv skutek byl spáchán, případ-

¹⁸¹ Na rozdíl od vnitřní úpravy u PČR - pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení.

¹⁸² Pozn. aut: nemohlo by se samozřejmě jednat o „vojenský trestný čin“, neboť v době spáchání absentují zvláštní znaky, vlastnosti a postavení vyžadované u speciálního subjektu.

¹⁸³ Jedná se typicky o majetkové TČ, např. Krádež dle § 205 TrZ, Zpronevěra dle § 206 TrZ, Podvod dle § 209 TrZ, Pojistný podvod dle § 210 TrZ.

ně vyvolání protiprávního stavu bylo započato¹⁸⁴ v době, kdy pachatel byl vojákem v činné službě. Nutno dodat, že ani v jednom z uvedených případů se nejednalo o trestný čin, jehož znaky jsou uvedeny v Hlavě XII (Trestné činy vojenské, vyjma dílu pátého), případně Hlavě XI (Trestné činy proti branné povinnosti) a Hlavě XIII (Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy). V takovém případě se domnívám, že působnost policejního orgánu VP by byla dána i poté, co by pachatel přestal být příslušníkem ozbrojených sil, neboť primární smysl existence specifického policejního orgánu tkví právě ve stíhání těchto trestných činů.

Jako problematické se v praxi jeví také vymezení působnosti a místní příslušnosti u skutků, jež byly spáchány úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob (spolupachatelství, § 23 TrZ), kdy jednou z takto společně jednajících osob je příslušník ozbrojených sil. Osobně zastávám názor, že rozhodujícím faktorem by měl být druh vykonávané činnosti, jež jako celek tvoří jednání vyžadované danou skutkovou podstatou trestného činu a celkový poměr této činnosti k činnostem ostatních spolupachatelů. Je-li dle zjištění PČR voják z povolání jedním z deseti spolupachatelů podílejících se na trestné činnosti v oblasti distribuce omamných a psychotropních látek, neshledávám důvod pro vyloučení věci podle ustanovení § 23 odst. 1 TrŘ jen proto, že dotyčný by jinak ve smyslu § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ spadal do působnosti pověřeného orgánu VP. Takový postup je dle mého názoru nejen přepjatě formalistický, současně by odporoval smyslu a účelu trestního řízení. Útvary PČR přitom mohou činit úkony i ve věcech, v nichž je jinak dána věcná působnost jiným policejním orgánům, aniž by bylo trestní řízení stíženo procesní vadou. Pro vyloučení jakýchkoli pochybností je vhodné věc předložit k „posouzení“ příslušnému státnímu zástupci. Mému názoru přisvědčuje i písemný pokyn Státní zástupkyně Okresního státního zastupitelství Olomouc, vydaný dne 9. 3. 2020 pod sp. značkou 3 ZN 827/2019-11 ve věci podezření ze spáchání přečinu týrání svěřené osoby dle ustanovení § 198 odst. 1 TrZ, kterého se měli dopustit civilní osoba H. M. a voják z povolání čet. J. T.. Vzhledem k tomu, že dosavadním prověřováním vedeným policejním orgánem PČR vyvstalo podezření, že výrazněji se na páchaní uvedené trestné činnosti podílí příslušník ozbrojených sil, byla výše uvedeným pokynem celá věc ve stadiu prověřování

¹⁸⁴Pozn. aut: Trvající trestný čin – pachatel vyvolá protiprávní stav a pak jej udržuje, nebo Pokračování v trestném činu (§ 116 TrZ).

postoupena¹⁸⁵ s odkazem na ustanovení § 20 odst. 1 TrŘ (Společné řízení) místně příslušnému pověřenému orgánu VP i přes to, že jinak civilní osoba H. M. do působnosti policejního orgánu VP vůbec nespadá.

Otázku příslušnosti VP dále komplikuje nedostatečné povědomí některých základních útvarů PČR (zpravidla obvodních a místních oddělení) o existenci a struktuře pověřeného orgánu VP, jeho působnosti a úkolech v trestním řízení. K tomuto dochází zpravidla v lokalitách, kde není tak častá spolupráce mezi PČR a VP, jakkoliv tento fakt samozřejmě nemůže odůvodnit neznalost základních ustanovení TrŘ. Jedná se zpravidla o případy majetkového charakteru, kdy poškozeným je právnická osoba - státní organizace zřízená nebo založená Ministerstvem obrany příslušná anebo oprávněná hospodařit s majetkem MO, jejíž zaměstnanci ze setrvačnosti či pohodlnosti oznamují podezření ze spáchání trestných činů na nejbližší útvary PČR. Pro ilustraci lze zmínit například případ krádeže 3ks insekticidních sítí ve stále zneprístupněné části bývalého Vojenského prostoru Brdy. Oznámení přijal dne 30. 2. 2020 policejní orgán Obvodního oddělení Zdice PČR od zaměstnance Vojenských lesů a statků ČR, s. p.. Ve věci podle ustanovení § 158/3 TrŘ zahájil úkony trestního řízení pro podezření ze spáchání přečinu krádeže podle § 205 odst. 1 písm. a) TrZ. Téhož dne byla věc postoupena dle věcné příslušnosti na Obvodní oddělení PČR Příbram - Venkov. Příslušnost útvarů policie stanoví vnitřní předpis PČR (pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení)¹⁸⁶. Ten se logicky nezabývá příslušností ostatních policejních orgánů. Dne 2. 3. 2020 se podařilo zjistit osobu možného pachatele a dvě odcizené insekticidní sítě byly téhož dne zajištěny postupem podle ustanovení § 78/1 TrŘ a z důvodu jejich toxicity následně uskladněny na Obvodním oddělení PČR Hořovice. Dne 15. 3. 2020 byl spisový materiál předán opět dle věcné příslušnosti podle PPP č. 103/2013 na Územní odbor PČR Příbram, Oddělení obecné kriminality. Na základě upozornění Státního zástupce Státního zastupitelství Příbram, že vzhledem k osobě poškozené náleží věc do působnosti policejního orgánu VP, byl

¹⁸⁵ Pozn. aut.: Pokyn byl zdůvodněn poněkud nestandardně - mimo odkazu na ustanovení týkajícího se společného řízení proti všem obviněným byl pokyn dán podle § 174 odst. 2 písm. a) TrŘ, jež dopadá na stadium vyšetřování. Ani státní zástupce nemůže nařídit zahájení trestního stíhání, pokud absentují zákonné podmínky - § 160 odst. 1 TrŘ.

¹⁸⁶ V čl. 11 odst. 1 uvedeného pokynu je stanoveno, že místní příslušnost policejního orgánu k šetření, prověřování a vyšetřování se prioritně stanovuje analogicky k příslušnosti upravené v trestněprávních předpisech pro soudy.

spisový materiál dne 25. 3. 2020 „dobrovolně“¹⁸⁷, tedy bez výhrad postoupen na místně příslušné 2. Oddělení kriminální služby VP Tábor.

Podle ustanovení § 158 odst. 11 TrŘ věta druhá posuzuje případný spor o příslušnost státní zástupce věcně a místně příslušný k výkonu dozoru nad zachováváním zákonnosti v daném přípravném řízení. Ve věci sporu nevydává žádné rozhodnutí. Pokud uzná stávající příslušnost policejního orgánu, vyrozumí o tom účastníky sporu a nečiní další opatření. Pokud však dospěje k závěru, že řízení koná nepřislušný orgán, podle § 157, odst. 2, písm. b) TrŘ rozhodne věc odejmout a přikáže ji příslušnému policejnímu orgánu¹⁸⁸. Z logiky věci by měl spor vyvolat zejména policejní orgán PČR, protože pokud nemá žádné výhrady k příslušnosti odlišného policejního orgánu, nemá ani důvod spor vyvolávat. Pokud by byl přesvědčen o své vlastní příslušnosti, může se jí domáhat přímo cestou sporu bez nadbytečné komunikace s jiným policejním orgánem.

Jak z předchozího textu vyplývá, aktuální právní úprava trestního práva procesního sice obsahuje dostatečné nástroje k vyřešení případného kompetenčního sporu, osobně se však domnívám, že v mnohých případech dochází ke zbytečným administrativním průtahům z důvodu nejasné působnosti a místní příslušnosti. Poznatky získané dosavadní praxí zcela jistě odůvodňují vydání závazného sjednocujícího pokynu obecné povahy pro celou soustavu státních zastupitelství. Tím by dotčené policejní orgány získaly dostatečně pevný legislativní rámec, o němž by se při pochybách mohli opřít již při zjištění/oznámení podezření ze spáchání trestného činu, tedy na samém počátku trestního řízení.

III. Specifika přípravného řízení trestního vedeného VP

Při plnění úkolů policejního orgánu v trestním řízení jsou příslušné nižší organizační celky VP, shodně jako ostatní orgány spadající do výčtu pojmu policejní orgán dle ustanovení § 12 odst. 2 TrŘ, vázány zejména citovaným zákonem a dalšími, na trestní řízení se vztahujícími právními předpisy. Jedná se zejména o ustanovení, která jsou obsažena v ústavních zákonech a mezinárodních smlouvách

¹⁸⁷ Pozn. aut.: zda se tak stalo i díky skutečnosti, že jedna odcizená insekticidní síť stále zůstávala neobjasněna, je čistá polemika.

¹⁸⁸ Při řešení otázek působnosti a věcné příslušnosti nedošlo do současné doby k takovému střetu různých názorů, jež by se daly nazvat kompetenčním sporem (pozitivní, negativní). V případě nejasnosti, pokud nedojde k jednoznačnému konsenzu při vzájemném jednání, nebo z formální opatrnosti, je věc předložena dozorovému státnímu zástupci k rozhodnutí, jež je realizováno zpravidla písemným pokynem. Tento pokyn policejní orgány respektují.

o lidských právech a svobodách (ratifikovaných a vyhlášených)¹⁸⁹. K organizaci své činnosti a k dokumentování trestního a přestupkového řízení používá VP na základě dohody s Policejním prezidiem od počátku roku 2016 elektronický systém Evidenze trestního řízení (dále jen „ETR“)¹⁹⁰, který umožňuje komunikaci a propojení mezi jednotlivými orgány činnými v trestním řízení až do „úrovně“ státního zastupitelství. Jednotlivé úkony v rámci trestního řízení jsou tedy zpracovávány na standardizovaných formulářích. V obecné rovině by bylo možné říci, že činnost pověřeného orgánu VP v trestním řízení je v podstatě totožná s činností policejních orgánů PČR, neboť má shodný legální a technicko - administrativní rámec (bez zohlednění působnosti). Nicméně lze nalézt mnoho specifik, která průběh přípravného řízení trestního vedeného VP odlišují od řízení vedených jinými příslušnými orgány, a to včetně Generální inspekce bezpečnostních sborů, k níž bývá VP někdy nesprávně přirovnávána.

Činnost policejních orgánů VP ovlivňuje několik faktorů, které lze dělit na vnitřní a vnější. Faktorem vnitřním je v první řadě postavení kriminální služby v rámci struktury VP (podrobnosti viz kapitola druhá této práce). Nejen, že se jedná co do počtu o nejmenší odbornou výkonnou službu, ale tím, že jsou v ní soustředěny prakticky veškeré úkoly v oblasti trestního řízení a současně koncentrováni vyškolení specialisté¹⁹¹, dochází často k nepochopení činnosti a nedocenení její úlohy uvnitř samotné VP. Tento stav je důsledkem naprosté neznalosti účelu trestního řízení (a trestního práva obecně) a povinností, které policejním orgánům vyplývají z trestního řádu. Soustavně je služba zatěžována činnostmi, případně teoretickou přípravou, jež nesouvisí s úkoly policejního orgánu (např. kurzy vojenského lezení a plavání). Malý počet příslušníků služby rovněž prakticky vylučuje specializaci na konkrétní druh nebo skupinu trestných činů.

Dále jsou to ingerence z nadřízených stupňů uplatňované v rámci systému řízení a velení, jež však přímo porušují zásady oficiality a legality, neboť se jedná o cílené snahy k získávání informací z trestního řízení či ovlivňování činností pověřených orgánů VP v „zájmových záležitostech“. Problematické je zejména „in-

¹⁸⁹ Např. Úmluva o ochraně práv a základních svobod, ratifikována dne 18. 3. 1992, publikována ve sbírce pod. č. 209/1992 Sb..

¹⁹⁰ Pozn. autor.: ETR je informační systém s manuální a automatizovanou evidencí a aktualizací údajů a zpracovávání digitálních dokumentů, který je provozovaný Policií České republiky k zajištění spisové služby. VP jej využívá na základě smlouvy, z níž jí plynou práva uživatelská.

¹⁹¹ Pozn. aut.: v současné době tvoří značnou část personálu Kriminální služby VP bývalí příslušníci PČR se zkušenostmi s prověřováním a vyšetřováním, celkově jsou ke službě uchazeči pečlivě vybíráni a školeni v zařízeních PČR. Naproti tomu do podpůrných složek přicházejí primárně jedinci od vojskových útvarů.

formování“ vojenských služebních funkcionářů, kteří si v rozporu s TrŘ osobují právo na informace (jež mohou ohrozit objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení) o prověřovaných nebo stíhaných podřízených vojácích, aniž by tyto informace potřebovali k výkonu práv nebo plnění povinností¹⁹². Současně nepolepuje snaha o posílení vlivu velitelské subordinace uvnitř VP na úkor odborného řízení. Jako příklad může sloužit směrnice NVP¹⁹³ ze sklonku roku 2019, podle níž je výjezdová skupina Kriminální služby VP na místě události, kde došlo k nasazení několika druhů služeb VP, podřízena „veliteli opatření“, jímž má být zpravidla velitel teritoriálního velitelství VP, ačkoliv tento není osobou činnou v policejním orgánu¹⁹⁴. Dosavadní působení nového Z NVP TrŘ v této oblasti prozatím nic pozitivního nepřineslo, a vývoj k lepšímu nelze prozatím očekávat.

Opomenout nelze ani skladbu prověřované a vyšetřované trestné činnosti (viz příloha číslo 6 této práce) a místa jejího spáchání. Tzv. Vojenské trestné činy tvoří v současné době pouze nepatrnou výseč trestních věcí v působnosti pověřeného orgánu VP. Skladbě druhů jednotlivých trestných činů neodpovídá prostorová dislokace jednotlivých oddělení a skupin Kriminální služby VP, jež byla určována s ohledem na umístění jednotek armády. Vzhledem k tomu, že v působnosti pověřeného orgánu VP jsou všechny trestné činy (mimo tzv. celních deliktů¹⁹⁵) spáchané příslušníky ozbrojených sil, kdy v drtivé většině se jedná o skutky spáchané v místech jejich pobytu, dochází často z důvodu hospodárnosti a efektivnosti řízení a zejména dosažitelnosti osoby vojáka, vůči němuž je řízení vedeno, k modifikaci místní příslušnosti skupin kriminální služby VP, a to podle místa dislokace nebo služebního zařazení daného vojáka.

Vnější faktorem je s ohledem na vymezený okruh pachatelů v působnosti pověřených orgánů VP, absence specializovaných vojenských žalobců a vojenského soudnictví. Zrušení vojenských soudů a prokuratur v Čechách, na Moravě a ve Slezsku ke konci roku 1993¹⁹⁶ bylo po určitou dobu překlenováno zařazením

¹⁹² Ustanovení § 8b TrŘ.

¹⁹³ Směrnice NVP Čj. MO 136194/2019-5104, Pravidla velení a řízení nasazeným silám a prostředkům vojenské policie na místě události.

¹⁹⁴ Pozn. aut.: podle představ některých funkcionářů bez policejního vzdělání a zkušeností by měla činnost policejního orgánu VP na místě vypadat následovně: hlášení vedoucího výjezdové skupiny veliteli opatření – „dostavil jsem se k provedení ohledání místa činu“, ... „Proveďte!“ ... „Ukončil jsem ohledání s tím a tím výsledkem, dovolte skupině se vzdálit“ ... „Zamítá se, nyní budete střežit místo na bodu 2“...

¹⁹⁵ § 12 odst. 2 písm. d) TrŘ.

¹⁹⁶ Vojenské prokuratury zanikly k 1. 1. 1994 nabytím účinnosti zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství bez adekvátní náhrady, přičemž důvodová zpráva k citovanému zákonu se k tomuto kroku vůbec nevyjadřuje. Vojenské soudy byly zrušeny derogací zákona č. 141/1992 Sb., jež byla k 31. 12. 1993 provedena zákonem č. 284/1993 Sb.. V důvodové zprávě lze nalézt krátkou po-

bývalých vojenských prokurátorů do struktury státního zastupitelství. V současné době již drtivá většina z nich nevykonává funkci a v rámci státního zastupitelství nebyla oproti původnímu záměru vytvořena specializovaná pracoviště zabývající se vojenskou problematikou¹⁹⁷. Zákon o státním zastupitelství sice stanoví, že v době branné pohotovosti státu působí vyšší a nižší polní státní zastupitelství¹⁹⁸. Předpokládá tedy povinnou existenci zvláštních orgánů činných v trestním řízení, aniž by sám, případně jiný právní předpis, konkrétněji určovaly způsob jejich tvorby, působnost, nebo vztah k soustavě státního zastupitelství, čímž vzniká pochybnost o platnosti takového ustanovení, tedy zda se nestalo obsoletním (komentáře zákona o státním zastupitelství mlčí)¹⁹⁹. Nicméně toto sporné ustanovení nedopadá na běžné situace v době míru.

V rámci této kapitoly budou prezentována a rozebírána specifika a problémy vztahující se přímo k vybraným konkrétním úkonům trestních řízení²⁰⁰ vedených policejním orgánem VP tak, aby nedošlo k ohrožení objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení, porušení zásady presumpce nevinny, nebo vyzrazení totožnosti osob, proti nimž bylo trestní řízení vedeno, osob poškozených (vyjma státu zastoupeného MO), osob zúčastněných nebo svědků.

1. Vlastní poznatková činnost

Úsek prověřování, nebo chceme-li úsek před zahájením trestního stíhání, spadá do prvního stadia trestního řízení, a jako celé přípravné řízení je na rozdíl od řízení před soudem neveřejné, nepřímé a v drtivé většině vedeno v písemné formě. O tom, zda jde o stadium fakultativní nebo obligatorní nepanuje zejména v právní teorii jednota²⁰¹. Aplikační praxe (zde vycházím z vlastních dlouholetých zkušeností) řeší danou problematiku velmi pragmaticky. Trestním stíháním je řízení zahajováno pouze v těch případech, kdy je od počátku dostatečně zjištěn a řádně zadokumentován takový skutkový stav, který bez důvodných pochybností

známku, že „Ústava České republiky v čl. 110 zakotvila jako dočasnou součást stavy soudů České republiky i vojenské soudy a to do 31. prosince 1993. Tímto dnem ukončí vojenské soudy svou činnost a jejich dosavadnímu převezmou tzv. obecné soudy“. Podpůrné legislativní materiály k Ústavě dočasnost vojenských soudů nijak nezdůvodňují.

¹⁹⁷ Pozn. aut.: tato varianta, by s ohledem na prvotní určení místní příslušnosti podle místa spáchání činu, kdy vojáci v činné službě mají místa bydlišť odlišná od místa výkonu služby, a mohou se svobodně pohybovat po celém území ČR, nebyla beztak realizovatelná.

¹⁹⁸ § 6 odst. 1 zákona č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství.

¹⁹⁹ KOUDELKA Z. Vojenská justice v ČR, Vojenské rozhledy [online]. Roč. 2009, č. 2 [citace 2020-01-30] © 1991-2019, Vydávající instituce: Univerzita obrany, ISSN 2336-2995, Dostupné z: <https://vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/strategicke-řízení/vojenska-justice-v-cr>.

²⁰⁰ Cílem této práce není popsat systematicky celé přípravné trestní řízení.

²⁰¹ Např. Novotný F., CHMELÍK. J. a kolektiv, *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 308.

nasvědčuje tomu, že došlo ke spáchání trestného činu (respektive byly naplněny všechny obligatorní znaky skutkové podstaty), a že tento skutek spáchala určitá konkrétní osoba. V praxi se tak děje v případech, kdy je pachatel přistižen přímo při činu²⁰². To je podmínkách VP realizovatelné pouze výjimečně. V drtivě většině přípravných řízení je pověřeným orgánem VP vedeno prověřování s cílem objasnit skutečnosti důvodně nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin, a zjistit osobu možného pachatele, a to prostřednictvím získávání a shromažďování důkazů a podkladů. Ve stejném duchu na problematiku nahlíží i jiné subjekty trestního řízení, např. obhájci ve „svých“ odůvodněných stížnostech proti usnesení o zahájení trestního stíhání²⁰³ často argumentují nedostatečně provedeným prověřováním vedoucím k předčasnému vydání napadeného usnesení. Jedním z pramenů informací, na jejichž základě je policejní orgán povinen činit všechna potřebná šetření a opatření ke zjištění, zda nebyl spáchán trestný čin, a kdo je jeho pachatelem, jsou dle ustanovení § 158, odst. 1 TrŘ vlastní poznatky. Citované ustanovení přitom obsahuje obecně formulovanou povinnost policejních orgánů k odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů, včetně opatření k prevenci kriminality, a to bez procesních pravidel či nástrojů, které je možné použít. A ačkoliv na ně TrŘ přímo neodkazuje, provádí přitom policejní orgán šetření a činí opatření podle norem upravujících činnost těchto policejních orgánů²⁰⁴, nikoliv podle trestního řádu, neboť nedošlo k sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení podle odst. 3 uvedeného ustanovení. Není tudíž vedeno trestní řízení, které je na počátku ohraničeno právě tímto záznamem. Postup podle § 158 odst. 1 TrŘ by měl být omezen výhradně na zjištění či ověření relevantních poznatků o podezření ze spáchání trestného činu, byť dosud neprokázaného. V praxi i právní teorii však dodnes nepanuje shoda, zda lze tuto část zahrnovat do pojmu „stadia trestního řízení“ či nikoliv²⁰⁵. Podle mého názoru se z formálního hlediska (§ 12 odst. 10 věta první TrŘ) sice jedná o řízení podle TrŘ, avšak ne všechny takto zjištěné skutečnosti lze bez dalšího použít jako důkaz v trestním řízení. Jde spíše o jakýsi „oslí můstek“, jímž je umožněno, aby skutečnosti zjištěné podle oprávnění zakotvených v ZoVP, mohly být použity jako podklad pro získání legálního důkazního prostředku. V tomto bodě však vzniká kolize mezi působností vymezenou TrŘ, a

²⁰² Zejména případy krádeží, krádeží vloupáním, dopravní nehody-ublížení na zdraví, ohrožení pod vlivem návykové látky.

²⁰³ § 160 odst. 7 TrŘ.

²⁰⁴ V případě pověřeného orgánu VP jde o zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii), ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁵ Srov. CHMELÍK, J. a kolektiv, *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 291-292.

působností podle ustanovení § 3 písm. c) ZoVP²⁰⁶, neboť působnost podle aktuálního znění citovaného předpisu, respektive navazujícího výkladu, je koncipována podstatně úžeji než v TrŘ. VP totiž v mezích ZoVP nepůsobí vůči příspěvkovým organizacím a státním podnikům, které byly založeny MO ČR. Ani v rámci Kriminální služby VP nepanuje na danou problematiku shoda. Částečně je zastáván názor, že ustanovení § 158 odst. 1 TrŘ umožňuje používat instituty speciálního zákona, v našem případě ZoVP (ten by tudíž musel nevyhnutelně být pramenem trestního práva), ale působnost je dána ustanovením § 12, odst. 2, písm. e) TrŘ, vztahuje se tak i na předmětné právnické osoby. Tato konstrukce vychází z aplikační praxe používané u PČR²⁰⁷. S takovým názorem by bylo možno souhlasit za předpokladu, že rozpracovávané poznatky pověřeného policejního orgánu VP budou jasně definovány jako postup podle § 158 odst. 1 TrŘ, nikoliv jako činnost v režimu ZoVP, jak tomu často bývá.

Dle opačného názoru, s nímž zásadně nesouhlasím, není VP v případech, kdy je předmětem útoku majetek státu, s nímž jsou příslušné hospodařit MO nebo jím zřízené organizační složky státu a státní organizace zřízené nebo založené MO, příslušná k postupu před zahájením úkonů trestního řízení, nýbrž nedostačující informaci o možném trestném činu musí postoupit příslušnému policejnímu orgánu (zpravidla orgánu PČR), který by poté, jakmile zjistí skutečnosti nasvědčující podezření z trestného činu, bezodkladně postupoval podle § 158 odst. 3 TrŘ, a po sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení by věc podle trestním řádem přiznané působnosti předal zpět pověřenému orgánu VP. Takový výklad jednak odporuje smyslu a účelu trestního řízení, rovněž dochází k porušení zásady rychlosti řízení.

Situaci pak dále komplikuje ZoVP, který v ustanovení § 41 uvádí, že „Vojenský policista před zahájením úkonů trestního řízení z vlastní iniciativy nebo na základě podnětu jiné osoby anebo orgánu za účelem získání poznatků o trestné činnosti vyhledává, odhaluje, a je-li to třeba, i dokumentuje skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán trestný čin.“ Podle §§ 42 a 43 ZoVP pak může vojenský policista při této činnosti používat nástrahové prostředky, zabezpečovací techniku a zvláštní finanční prostředky. Dále je v souladu s ustanovením § 11 odst. 1 ZoVP oprávněn pořizovat zvukové, obrazové a jiné záznamy z míst veřejně přístupných.

²⁰⁶ Blíže k obecné působnosti VP a zužujícímu výkladu je pojednáno v kapitole 3/II této práce.

²⁰⁷ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1938-1939, bod 5 a 6..

Jiné instituty VP k dispozici nemá²⁰⁸. Zákon, který de facto vychází z úpravy PČR, však nspecifikuje jaký vojenský policista, případně do jaké služby zařazený, má takovéto povinnosti a oprávnění, mělo by se tedy jednat o všechny příslušníky VP bez dalšího (i bez pověření působit jako orgán činný v trestním řízení), byť z logiky věci zařazené do výkonných složek. Pak by však absentovalo oprávnění působit jako policejní orgán.

Výsledkem je, že policejní orgány VP z opatrnosti v drtivé většině provádí potřebná šetření v režimu ZoVP, tedy pouze ve vybraných věcech dle „zúžené“ obecné působnosti, čímž značná část prostoru, v němž by měla být realizována opatření k sekundární a terciální prevenci kriminality, zůstávají zcela nepokryta²⁰⁹. Tato šetření nazývaná jako „operativní šetření“ nebo „poznatek“, jsou prováděna i po delší dobu a v situaci, kdy orgány VP již disponují dostatkem relevantních informací nasvědčujících spáchání trestného činu, aniž by byl sepsán záznam o zahájení úkonů trestního řízení podle § 158 odst. 3 TrŘ. Uvedený postup je podle mého názoru nesprávný, neboť policejní orgán takto nahrazuje úkony prověřování podle trestního řádu a omezuje tím výkon dozoru státního zástupce, kdy tento nemusí být o postupu policejního orgánu vyrozuměn. Současně omezuje práva poškozených (ve většině případů jedná o organizační složku státu nebo veřejný zájem). Navíc tato šetření nejsou v systému ETR evidována pod spisovou značkou označující trestní řízení, ale pod číslem jednacím, přičemž není stanovena objektivní lhůta, v níž mají být poznatky o podezření ze spáchání trestného činu ověřeny. Pokud pak je v ojedinělých případech uplatněn postup podle § 158 odst. 1 TrŘ, dochází k chybám v podobě používání institutů trestního řízení, jako např. sepisování úředního záznamu o obsahu vysvětlení podle odst. 6 citovaného ustanovení. Tento stav je způsoben jednak úzce zaměřenou „personální investicí“ posledních pěti let, kdy s ohledem na rozšíření působnosti VP na úsek trestního stíhání, byli od PČR usilovně verbováni vyšetřovatelé na úkor ostatních specializací, ale také skutečností, do současné doby²¹⁰ není u VP plně zprovozněno propojení systému ETR se strukturou státního zastupitelství.

²⁰⁸ Srov. ustanovení §§ 69-78 zákona č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰⁹ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1939-1940, bod 7.

²¹⁰ Červen 2020.

2. Podněty a oznámení

Další možností, jak se může policejní orgán dozvědět o podezření ze spáchání trestného činu, jsou trestní oznámení a podněty osob a orgánů. Povinnost státního zástupce a policejního orgánu přijímat trestní oznámení je výslovně formulována v ustanovení § 158 odst. 2 TrŘ a zdůrazňuje jejich odpovědnost za objasňování trestné činnosti a odhalení pachatelů. Trestní oznámení, tedy oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu, je druhem podání, proto pro něj platí úprava § 59 TrŘ²¹¹. Lze jej učinit písemně, ústně do protokolu, v elektronické podobě podepsané elektronicky, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. Orgány jsou v přípravném řízení povinny prověřit i anonymní podání a podání, které sice nesplňují formální či obsahové náležitosti, ale obsahují podezření ze spáchání trestné činnosti, a to i přesto to, že nejsou jako trestní oznámení označena. Naproti tomu pokud podání, které je sice výslovně označeno jako trestní oznámení, ale ani po případném doplnění oznamovatelem neobsahuje takové skutečnosti, má být s přihlédnutím ke svému obsahu vyřízeno jinak. V praxi se tak děje vyrozuměním podatele o zjevné neodůvodněnosti podezření, odložením věci nebo postoupením jinému příslušnému orgánu. Nutno podotknout, že na HVeVP dochází značné množství takovýchto podání, která jsou buď anonymní, nebo obsahově nesrozumitelná, uváděná podezření jsou zcela mlhavá, nepodložená, případně neodrážejí reálný stav světa. U VP přitom zcela absentuje vnitřní úprava k jejich vyřizování²¹². Zpravidla jsou cestou kanceláře adresována přímo Náčelníkovi VP, který však není pověřeným orgánem VP ve smyslu ustanovení § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ. Tato podání nejsou až do „předání k vyřízení“ Kriminální službě VP (k němuž někdy dochází se značným zpožděním) nijak evidována.

Druhou skupinu tvoří oznámení podávána jednotlivými vojáky v činné službě či občanskými zaměstnanci vojenské správy. Pokud je oznamovatel přímo poškozeným, nedochází zpravidla k žádným excesům (ve srovnání s trestnou činností oznamovanou orgánům PČR). Jiná situace nastává v případech, kdy se jedná o majetek MO přidělený určitému vojenskému útvaru. Ačkoliv porucha zájmu

²¹¹ Pozn. aut.: Povinnost přijímat trestní oznámení má obecně i soud. Ten je jím však věcně nezabývá, ale zašle je neprodleně státnímu zástupci (§ 59 odst. 3 část první věty za středníkem, odst. 6 TrŘ).

²¹² Vyřizování podání, která nejsou trestním oznámením, upravují např. vnitřní předpisy PČR, konkrétně pokyn policejního prezidenta (ZP PP) č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie ČR v trestním řízení, nebo státního zastupitelství -pokyn obecné povahy NSZ č. 8/2009. Generální inspekce bezpečnostních sborů disponuje specializovanou skupinou, která se zabývá pouze podněty.

chráněného zákonem - škoda na tomto majetku, vznikla jednáním konkrétní osoby (např. krádež podle § 205 TrZ), zpravidla bývá spojena s individuální odpovědností za svěřený majetek jiných osob, které nedbalostním jednáním (culpa), porušily své povinnosti nebo vnitřní předpisy a tudíž jsou postižitelné v rámci kázeňské pravomoci²¹³. Z obavy z možného kázeňského postihu, zejména pak u vojáků zařazených na základních funkcích, dochází k opakovanému odkládání oznámení skutečností nasvědčujících spáchání trestného činu až po nejzazší mez, a to často v řádu týdnů, kdy následně věc sdělí služebním postupem nadřízenému. Ten volí oznámení orgánu VP až jako poslední možnost po provedení vlastních „opatření“, které de facto spočívají ve zničení všech případných kriminalistických stop, rozšíření informace, jež mohl znát pouze pachatel, mezi široký okruh lidí a v neposlední řadě v odstranění případných evidenčních či organizačních nedostatků. V praxi tak dochází ke znemožnění provést např. ohledání místa činu jako neodkladný a neopakovatelný (nenahraditelný) úkon ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 věta třetí TrŘ, neboť přímým pozorováním na místě nelze získat obraz o situaci a okolnostech v době možného spáchání trestného činu a zpravidla ani zjistit a zajistit stopy trestného činu. Uvedený stav je dán absencí vnitřní úpravy, která by vojákům z povolání a zaměstnancům resortu ukládala povinnost ihned oznamovat orgánům VP podezření o skutečnostech nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Do roku 2015 byla tato povinnost obsažena v RMO č. 34/2004, kdy byla vypuštěna bez náhrady. Obecnou povinnost podle věty druhé § 8 TrŘ, jež státním orgánům ukládá podávat oznámení o jakémkoliv trestném činu²¹⁴, není možné použít, neboť jednotlivé vojáky nelze považovat za státní orgán²¹⁵, kdy pojem „Úřední osoba“ ve smyslu ustanovení § 127 TrZ není synonymem k pojmu státní orgán (ne každý příslušník ozbrojených sil je úřední osobou, musí současně plnit úkoly státu nebo společnosti). V úvahu by sice mohla připadat trestní odpovědnost za trestný čin neoznámení trestného činu, jež dopadá na

²¹³ Např. mezi základní povinnosti vojáka z povolání (v činné službě) zařazeného na funkci správce mycího zařízení patří každý den kontrolovat stav a úplnost vybavení, na konci pracovní doby myčku uzamknout. Pokud tak nečiní, s odstupem cca. tří týdnů zjistí při revizích chybějící mycí tlakové zařízení, které následně 1 měsíc „hledá“, nelze na něj užít ustanovení o účastenství podle § 24 TrZ, neboť chybí objektivní stránka. Bude však odpovědný za porušení základních povinností vojáka ve smyslu ustanovení § 51 zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

²¹⁴ Státní orgány jsou povinny oznamovat skutečnosti nasvědčující tomu, že byl spáchán jakýkoli trestný čin. Protože nemají originární deliktivní způsobnost, lze sankcionovat pouze konkrétní fyzické osoby, které mají takovou povinnost v rámci svého postavení, funkce, služebních povinností nebo pracovního.

²¹⁵ Srov. ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 123.

fyzické a právnické osoby, které neoznámí trestné činy taxativně uvedené v § 368 TrZ, ale pouze ve věcech v tomto ustanovení vyjmenovaných. Jedinou možností pak zůstává využití čl. 34 oddílu 6 Základního řádu ozbrojených sil České republiky (Zákl-1) jež stanoví: „Zjistí-li voják protiprávní jednání (trestný čin nebo přešupek), narušování bojové pohotovosti nebo jiné skutečnosti, které způsobují újmu ozbrojeným silám, je povinen to hlásit služebním postupem, popř. přímo orgánům Vojenské policie.“ Tento nevhodně formulovaný článek je praxi takřka nepoužitelný.

Pozdním podáním je vědomě ztěžováno plnění úkolů pověřeného orgánu VP, neboť trestní řízení zahajovaná na základě těchto opožděných oznámení jsou ve většině případů marně vedena, kdy nezbyvá než věc vyřídit ve stadiu prověřování vydáním usnesení o odložení podle ustanovení § 159a odst. 5 TrZ, neboť se nepodaří zjistit skutečnosti opravňující zahájit trestní stíhání²¹⁶.

Z opačného pólu pochází „účelová“ oznámení velitelských orgánů, jež neobsahují informace o takových skutkových okolnostech, které by zakládaly důvodné podezření ze spáchání trestného činu, ovšem není možné toto podezření zcela vyloučit²¹⁷. Zpravidla jde ve skutečnosti o jednání na pomezí kázeňského a správního deliktu (přestupku), kdy odpovědnost za jeho kvalifikované posouzení přesune vojenský velitelský orgán na pověřený orgán VP. Ten je pak s odkazem na § 4, odst. 1, písm. a), b) a c) ZoVP povinen ověřit, zda není dáno podezření z trestného činu nebo přestupku (zpravidla chybně v režimu ZoVP, viz předchozí podkapitola)²¹⁸. V rámci subordinace je však nucen pokračovat v obstarávání podkladů (a leckdy i dohledání chybějícího majetku) dokud nejsou legální možnosti k zadokumentování skutku bezzbytku vyčerpány, a to i za situace, kdy již bylo možné spáchání trestného činu vyloučeno. Dle konkrétních výsledků pověřený orgán VP věc následně předává příslušnému veliteli vojenského útvaru či zařízení s kázeňskou pravomocí k vydání rozhodnutí o kázeňském přestupku nebo přestupku podle zvláštního zákona²¹⁹, neboť další dokazování není nutné. Každý

²¹⁶ Např. krádež vlečného lana o délce 5 m, kabelu PC a popruhu 1524 mm z vozidla Pandur II na hale č. 195, k níž mělo ke škodě MO dojít v blíže neurčené době od 6. 1. 2019 do 20. 2. 2019. K oznámení věci orgánům VP došlo až dne 26. 3. 2019.

²¹⁷ Např. písemné oznámení velitele VÚ 7XXX z dubna 2020, nazvané „možná krádež přiděleného materiálu“, v němž se uvádí: *...zjištěn chybějící materiál na evidenční kartě ...škoda byla zjištěna v souvislosti s ukončením služebního poměru J. Š., kdy chybějící materiál nebyl vrácen ani dohledán.*“

²¹⁸ Doručení oznámení o skutečnostech nasvědčujících spáchání trestného činu nezakládá automaticky povinnost policejního orgánu vyhotovit záznam o zahájení úkonů trestního řízení.

²¹⁹ Ustanovení §§ 50 – 51a zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.

velitel s kázeňskou pravomocí přitom disponuje vlastním objasňujícím orgánem. Tím dochází k využívání VP (zde myšleno ve vztahu k pověřenému orgánu VP) nad rámec účelu, pro který byla ustavena, přičemž dochází k přesahu do další činnosti. Vzhledem k nízkému počtu příslušníků Kriminální služby VP dochází k narušení jejích schopností v tzv. „Pokrytí nápadu“, tedy v jakém časovém horizontu je služba (potažmo její jednotliví zpracovatelé), schopna účinně reagovat na nápad trestné činnosti. Ze strany vedení VP je tato činnost však chápána jako služba velitelským orgánům.

V judikatuře Ústavního soudu i ESLP vztahující se k postupu před zahájením úkonů trestního řízení bývá zdůrazňován požadavek tzv. účinného vyšetřování (zde v kontextu míněno prověřování), respektive přiznání práva na účinné vyšetřování osobě, která tvrdí, že byla poškozena v důsledku spáchání trestného činu²²⁰. Své oprávnění zasahovat spatřuje Ústavní soud však pouze v případech, pokud se jedná o případy nejzávažnějších trestných činů proti životu, příp. též proti svobodě a lidské důstojnosti (náleží II. ÚS 3626/13). Vychází přitom z doktríny ESLP, pokud jde o pozitivní povinnosti státu ve vztahu k právu na život a právu nebýt podrobován mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení²²¹. Výjimečně pak Ústavní soud připouští povinnost státu konat účinné vyšetřování také při zásahu do práva na soukromí²²². Trestní řízení totiž představuje vztah mezi pachatelem a státem, což znamená, že není ústavně zaručeno právo osoby označované nebo poškozeného, aby jiná osoba byla stíhána a odsouzena. Je však pozitivní povinností státu zajistit ochranu základních práv, a to i prostřednictvím efektivního trestního řízení. Požadavek účinného vyšetřování je však "pouze" procesní povinností tzv. náležitě péče, a nikoli povinností ve vztahu k jeho výsledku. Účinné vyšetřování tak nezaručuje žádný konkrétní výsledek, nýbrž pouze řádnost postupu daného orgánu (IV. ÚS 706/19). Dle Ústavního soudu se účinné vyšetřování skládá z následujících samostatných aspektů: vyšetřování musí být nezávislé a nestranné, efektivní (důkladné a dostatečné), rychlé, podrobno veřejné kontrole a zahájeno z vlastní iniciativy orgánů činných v trestním řízení (Usnesení I. ÚS 2886/13).

²²⁰ V některých případech vymezuje problematiku jako povinnost státních orgánů vést efektivní trestní řízení, viz náleží I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014.

²²¹ Čl. 2 a 3 Úmluvy o ochraně práv a základních svobod, 209/1992 Sb. m. s.,

²²² Čl. 8 Úmluvy.

3. Povinnost vyrozumívání útvaru PČR

V řízení před zahájením trestního stíhání plyne z ustanovení § 158 odst. 11 TrŘ pověřenému orgánu VP povinnost²²³ vyrozumět o předmětu šetření k zabránění kompetenčních sporů ten útvar Policie ČR, který by byl jinak příslušný k řízení²²⁴. Takto má učinit neprodleně, tedy bez zbytečných průtahů. Pokud by vyrozumění zaslal nepříslušnému orgánu PČR, tento jej nevrací zpět, ale z důvodu urychlení řízení ho postoupí přímo orgánu příslušnému²²⁵. Forma vyrozumění není stanovena, vždy se tak děje písemně, přičemž kopie vyrozumění se zakládá do spisového materiálu.

Povinnost vyrozumívání byla do TrŘ zakomponována v době, kdy případy vedené policejními orgány s omezenou působností tvořily specifickou a marginální výseč z celkové struktury trestné činnosti na území republiky²²⁶. Postupem času však docházelo nejen ke zvýšení počtu pověřených orgánů, ale také k rozšíření jejich působnosti. Z dnešního pohledu tak daná jednostranná povinnost, při zohlednění mechanismů tak, jak jsou nastaveny u PČR, poněkud ztrácí smysl. Primárním cílem bylo zajistit potřebnou informovanost útvarů PČR, aby nevznikali kompetenční spory, ale také zabránit situaci, aby řízení o totožné věci vedli souběžně dva rozdílné policejní orgány. Potom však měla být, v návaznosti na úpravu obsaženou v § 158 odst. 11 TrŘ, zakotvena povinnost útvarů PČR nakládat s informací (vyrozuměním) o provádění úkonů nebo opatření podle odstavců 1 až 10 citovaného ustanovení tak, aby byla využitelná i do budoucna a přístupná alespoň zainteresovaným policejním orgánům. To znamená, že tato informace by měla být vložena do některé z vnitřních celorepublikových databází PČR. Taková povinnost však chybí, není upravena ani procesním předpisem trestního práva, ani vnitřními předpisy PČR. V praxi je zpravidla²²⁷ tím jinak příslušným útvarem PČR Obvodní/Místní/ oddělení. Dle mého názoru by po obdržení vyrozumění měl

²²³ Tato povinnost se vztahuje na všechny ostatní policejní orgány odlišné od útvaru PČR - srov. § 12 odst. 2 TrŘ. Z logiky věci se však netýká řízení v působnosti Generální inspekce bezpečnostních sborů.

²²⁴ Příslušnost útvarů Policie ČR stanoví Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení. Místní příslušnost policejního orgánu k šetření, prověřování a vyšetřování se prioritně stanovuje analogicky k příslušnosti upravené v trestněprávních předpisech pro soudy, je tedy nezbytné vycházet z § 18 odst. 1 TrŘ a zde uvedené hierarchie kritérií stanovených pro určování místní příslušnosti. Primárně je nutné akcentovat místo spáchání trestného činu, které má přednost před dalšími kritérii.

²²⁵ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1968.

²²⁶ Novela TrŘ provedená zákonem č. 152/1995 Sb., dále změna provedená zákonem č. 265/2001 Sb.

²²⁷ Podle druhu TČ, výše škody, příslušnosti soudu atd..

tento útvar, pokud nebudou shledány žádné výhrady k příslušnosti policejního orgánu VP (není tedy důvod ke sporu), provést v příslušných databázích ověření, zda shodná případně obdobná věc není prověřována/stíhána jiným útvarem PČR. K tomu však nedochází, mnohde bývá vyrozumění evidováno a zakládáno jako běžná korespondence, aniž by byl pochopen jeho smysl. Policejní orgán VP by se tak po splnění své zákonné povinnosti mohl spokojit s tím, že pokud se vyrozuměný útvar PČR necítí býti příslušným, může sám dále provádět potřebné úkony trestního řízení. Bohužel ani státní zastupitelství nedisponují takovými nástroji, které by umožňovaly napříč republikou (tedy mimo okres, kraj) zachytit případné „zdvojené řízení“. Na základě poznatků získaných při vedení přípravného řízení trestního byla u kriminální služby VP ustálena praxe²²⁸, kdy je nezávisle na povinnosti stanovené v § 158 odst. 11 TrŘ cestou místně příslušné Služby kriminální policie a vyšetřování PČR provedena prověrka v příslušných celorepublikových databázích. Tím je postaveno na jisto, že v danou dobu není totožný skutek prověřován/stíhán jiným útvarem PČR, kdy nevědomou paralelní činností by mohlo dojít ke zmaření účelu trestního řízení anebo porušení práva na řádný a spravedlivý proces²²⁹, případně ohroženo zjištění skutkového stavu věci. Současně je o činnosti policejního orgánu VP informován další „výše postavený“ útvar PČR s příslušností minimálně pro teritorium Územního odboru PČR.

Správnost tohoto ustáleného postupu a nefunkčnost úpravy dané TrŘ dokládá například případ Podvodu podle ustanovení § 209 odst. 1,3 TrZ. Dne 7. 4. 2019 bylo součástí kriminální služby VP cestou právního poradce doručeno podání velitele VÚ Prostějov, týkající se objednaného avšak nerealizovaného zájezdu příslušníka mjr. J. S. na Bali, který byl dle prvotních dostupných informací v plné výši hrazen z prostředků MO ČR, fond kulturních a sociálních potřeb. Škoda měla vzniknout v celkové výši 60 000,- Kč. Z jednání zástupců (jednatelů) právnické osoby AXX s.r.o., která měla dle smlouvy zájezd zprostředkovat, vyplynulo důvodné podezření, že od samého počátku neměli v úmyslu svou část smluvního závazku splnit, a svou činnost směřovali k vylákání finančních prostředků od poškozeného MO, které následně použily pro potřebu vlastní, nebo potřebu společnosti. Po prověření oznámení a doplnění podání vysvětlení mjr. S., byl ve věci vydán záznam o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu ustanovení § 158 odst.

²²⁸ Založená doposud na osobním přístupu jednotlivců s využitím dohody uzavřené mezi VP a PČR.

²²⁹ Účelem trestního řízení není jenom „spravedlivé potrestání pachatele“, ale účelem je rovněž „fair“ proces - srov. nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994.

3 trestního řádu pro výše uvedený přečin (v konečném důsledku byla škoda způsobena jak faktickému objednateli zájezdu - mjr. J. S., a to v částce 29.400,-Kč, tak MO ČR v částce 28.000,-Kč)²³⁰. Záznam o zahájení úkonů byl v zákonné lhůtě zaslán na Okresní státní zastupitelství Prostějov, a o předmětu šetření bylo vyrozuměno místně příslušné Obvodní oddělení PČR. Vzhledem k tomu, že ze strany státního zastupitelství ani PČR nebylo námitek, pokračoval policejní orgán VP²³¹ v provádění úkonů a opatření trestního řízení tak, aby věc byla náležitě objasněna a zjištěn případný pachatel.

Ve věci mimo jiné provedl lustrace v dostupných policejních evidencích PČR²³², v rámci kterých bylo zjištěno, že předmětná společnost AXX s.r.o. figuruje v několika dalších obdobných případech, které jsou per analogiam podle § 23 odst. 3 TrŘ postupovány ke společnému řízení. Podle zjištěného čísla jednacního KRPT-4XX0/TČ-2018-07XX17, pod nímž mělo být vedeno společné řízení proti jednatelům společnosti AXX s.r.o. ve společném řízení, byl kontaktován jeho zpracovatel (PČR, Územní odbor Karviná). Z dohovoru vyplynulo, že totožná věc, oznámená však již v měsíci červenci 2018 poškozeným mjr. Ing. J. S. na OOP ČR Kroměříž, je již součástí spisového materiálu. Vzhledem ke skladbě poškozených, kdy vojenský útvar byl pouze jediným, bylo k urychlení řízení dohodnuto postoupení kompletního spisového materiálu VP ke společnému řízení. Tato dohoda policejních orgánů byla následně konzultována s dozorujícím státním zástupcem, který ji bez výhrad přijal. Trestní řízení u VP však bylo více než měsíc od oznámení (spis byl bez odkladu postoupen dne 12. 5. 2019) vedeno „paralelně“ s řízením vedeným PČR.

Jedním z viníků výše popsaného problému je podle mého názoru jednostranně nastavená povinnost vyrozumívání (§ 158/11 TrŘ), koncipovaná ve směru od policejního orgánu s omezenou působností ke generálnímu policejnímu orgánu. Z trestního oznámení mjr. J. S. podaného na Obvodní oddělení PČR Kroměříž, muselo být policejnímu orgánu PČR zřejmé, že s ohledem na osoby poškozené je v části věci dána věcná příslušnost VP. Protože však neshledal důvod

²³⁰ Zde je podle mého názoru v části věci policejní orgán VP nepřislušný, neboť chybí podmínka místa spáchání TČ vůči vojáku.

²³¹ Pozn. aut.: jednalo se o zkušeného policistu, bývalého dlouholetého příslušníka PČR, oddělení hospodářské kriminality.

²³² Tyto je nutné provádět na základě dožádání ve smyslu ustanovení § 7 TrŘ a dohody mezi VP a PČR a fyzického kontaktu, neboť do současné doby se nepodařilo zajistit dálkový kontrolovaný přístup do centrální databáze.

k postoupení celé věci²³³ a zákonem nemá stanovenou povinnost vyrozumívát jiné policejní orgány, nemohla se VP o probíhající řízení dozvědět dříve, než v reakci na přijetí oznámení od velitele VÚ Prostějov.

Samostatnou kapitolou je u VP hluboce zakořeněný návyk - notorieta, že povinnost podle § 158 odst. 11 TrŘ vyrozumět o předmětu šetření k zabránění kompetenčních sporů příslušný útvar Policie ČR, je pevně vázána na sepsání záznamu o zahájení úkonů trestního řízení ve smyslu ustanovení § 158 odst. 3 TrŘ. Z dikce § 158 odst. 11 TrŘ však plyne povinnost tak učinit při provádění jakéhokoliv opatření nebo úkonů podle § 158 odst. 1 až 10, tedy i před samotným formálním zahájením trestního řízení. Tento návyk je spojen jednak s neochotou provádět potřebná šetření a opatření v režimu odstavce 1 citovaného ustanovení (blíže viz kapitola 4/III/4 práce), jednak s chybnou interpretací, jíž jednotlivé osoby činné u policejního orgánu VP bezděčně přijímají²³⁴.

4. Tzv. trestné činy v dopravě

Specifickou kategorií v podmínkách pověřeného orgánu VP jsou řízení vedená „o trestných činech spáchaných porušením zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu)“²³⁵. Její zvláštnosti jsou dány rozdíly mezi obecnou působností VP podle ustanovení § 3 a oprávněním při dohledu nad bezpečností provozu vozidel podle § 9 ZoVP na straně jedné, a působností pověřeného orgánu VP podle ustanovení § 12 odst. 2 písm. e) na straně druhé. Dle znění odst. 1 písm. b) citovaného ustanovení ZoVP, objasňuje VP²³⁶ dopravní nehody a jiné události v provozu, na kterých měla účast pouze vozidla ozbrojených sil, při nichž nevznikla škoda na majetku či zdraví třetí osoby. Takové okolnosti existují v praxi v drtivé většině pouze ve vojenských objektech nebo výcvikových prostorech více méně při mani-

²³³ Pozn. aut.: předpokládám souhlasné stanovisko dozorujícího státního zástupce ohledně příslušnosti PČR. Ten, pokud neexistuje „spor“, nemá povinnost informovat jiný policejní orgán.

²³⁴ Zejména pro příslušníky příchozí od kriminální služby PČR se jedná o povinnost zcela novou a „cizí“.

²³⁵ Pozn. aut.: uvedené slovní spojení je citováno z Nařízení náčelníka Vojenské policie k zabezpečení plnění úkolů policejní ochrany při působení v řízení o trestných činech postupem před zahájením trestního stíhání spáchaných porušením zákona o silničním provozu Čj. MO 329316/2018-5104. Toto nařízení vychází z Pokynu policejního prezidenta č. 103/2013 o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení. V obou případech by však dle mého názoru mělo být správně uvedeno „v souvislosti s porušením zákona č. 361/2000...“, neboť trestní odpovědnost nemůže být dána (chybí znaky SPTČ) samotným porušením zákona o provozu na pozemních komunikacích. Jako vhodnější se pro danou skupinu jeví označení „TČ spáchané v souvislosti s provozem na pozemních komunikacích“.

²³⁶ Dle vnitřního organizačního členění plní tyto úkoly oddělení dopravní a pořádkové služby VP.

pulaci s motorovými vozidly. Ve všech ostatních případech dopravních nehod vozidel ozbrojených sil je příslušný Územní odbor PČR, potažmo jeho místní útvar (zpravidla skupina dopravních nehod), neboť při nich zpravidla dochází k poškození vozidla jiného účastníka provozu, případně ke škodě na majetku příslušné správy silnic v krajích nebo Ředitelství silnic a dálnic ČR, nebo ke zranění dalšího účastníka. Dalším účastníkem je přitom myšlena jakákoliv další osoba odlišná od samotného řidiče, který svým jednáním dopravní nehodu a její následek způsobil. To znamená, že z důvodu absence působnosti, dopravní a pořádková služba VP k takovýmto dopravním nehodám ani nevyjíždí, a pokud ano, tak se nijak nepodílí na jejich zadokumentování a zpracování. Neděje se tak ani v případě, kdy po provedení prvotního šetření na místě a zjištění skutkového stavu je dáno podezření z naplnění skutkové podstaty některého z trestných činů uvedených ve zvláštní části TrZ, přičemž se takového skutku mohla dopustit osoba spadající do působnosti pověřeného orgánu VP. Uvedené případy jsou po zpracování prvotní dokumentace ze strany orgánů PČR přímo postupovány místně příslušnému policejnímu orgánu VP k vedení dalšího řízení²³⁷.

Další skupinu tvoří trestné činy spáchané při dopravních nehodách na veřejných komunikacích příslušníky ozbrojených sil jejich soukromými motorovými vozidly, tedy kdekoliv na území ČR²³⁸. O těchto skutcích není dopravní a pořádková služba VP většinou ani informována, a shodně jako v předchozím případě jsou spisové materiály postupovány přímo místně příslušnému policejnímu orgánu VP k prověrování. Vzniká tak situace, kdy jeden z nejdůležitějších a nezastupitelných procesních úkonů u této skupiny trestných činů, tedy ohledání místa²³⁹ (§ 113 TrŘ), jímž mají být zjištěny základní informace o způsobu a průběhu trestného činu, jeho následku a pachateli, a to včetně případného přibrání znalce (dle míry závažnosti následku, § 105 TrŘ) provádí policejní orgán PČR. Přitom prameny důkazů získané během ohledání mají zásadní význam pro následné trestní řízení, včetně meritorního rozhodnutí. Tímto konstatováním nemám v úmyslu vyslovit pochybnosti o kvalitě práce a erudovanosti policejních orgánů PČR, to rozhodně nikoli. Smyslem bylo podpořit můj názor ve věci smysluplnosti a účel-

²³⁷ Je lhostejno, zda běžící trestní řízení, tedy po sepsání záznamu ve smyslu § 158/3 TrŘ, nebo k jeho zahájení.

²³⁸ Vzhledem k dislokaci skupin kriminální služby VP a dosažitelnosti v mimo pracovní dobu je prakticky nemožné, aby se výjezdové skupiny VP mohli podílet na činnostech na místě. Zpravidla je následkem dopravní nehody výrazné omezení nebo znemožnění užívání komunikací dalšími účastníky, toto omezení nelze neúčelně prodlužovat o několik hodin čekáním na VP.

²³⁹ CHMELÍK, J. a kolektiv, *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, str. 261.

nosti aktuální koncepce dopravní a pořádkové služby VP (blíže viz kapitola 2/V/2 této práce).

Poslední skupinu tvoří trestné činy spáchané v souvislosti s provozem na pozemních komunikacích příslušníky ozbrojených sil jejich soukromými motorovými vozidly, a to rovněž na území celé ČR²⁴⁰. Zde už z podstaty věci, kdy ke zjištění podezření ze spáchání trestného činu dochází zpravidla ve večerních či nočních hodinách při silničních kontrolách, je prvním v pořadí rovněž policejní orgán PČR. Ten po provedení prvotních, případně neodkladných a neopakovatelných úkonů a poté co zjistí, že osobou podezřelou je příslušník ozbrojených sil, věc postoupí místně příslušnému pověřenému orgánu VP. Rovněž v tomto řetězci dopravní a pořádková služba absentuje.

V návaznosti na výše uvedené byl na základě rozhodnutí tehdejšího NVP spuštěn projekt²⁴¹, kterým mělo dojít k postupné úpravě působnosti v předmětné oblasti u vybraných součástí dopravní a pořádkové služby VP. Paradoxně se změny neměly týkat esenciálních úkolů VP a základních oprávnění v oblasti dohledu nad bezpečností provozu vozidel, tedy že by se orgány dopravní a pořádkové služby VP (dále jen „DPSI“) podílely na zpracovávání dopravních nehod s účastí vozidla ozbrojených sil od prvopočátku (čímž by současně nuceně došlo k rozvoji jejich odbornosti a odklonu od „nepolicejních“ činností). Na místo toho byla na základě nařízení NVP²⁴² *k zabezpečení plnění úkolů policejní ochrany při působení v řízení o trestných činech postupem před zahájením trestního stíhání (prověřování) spáchaných porušením zákona č. 361/2000 Sb., o provozu na pozemních komunikacích a o změnách některých zákonů (zákon o silničním provozu), které jsou realizovány v působnosti 1. odboru kriminální služby* (působnost viz kapitola 2/V/1 této práce) v roce 2018 přes odpor kriminální služby ustavena skupina „vybraných“ příslušníků DPSI ze všech teritoriálních velitelství, jejíž členové byli zařazeni mezi osoby činné v rámci policejního orgánu VP. Vzhledem k tomu, že nikdo z této skupiny nedisponoval patřičným odborným vzděláním a zkušenostmi, nebyli tito policisté vybaveni „procesní samostatností“²⁴³, ale jejich činnost byla vázána na pokyn, dohled a schválení příslušného zpracovatele kriminální služby,

²⁴⁰ Pozn. aut.: zpravidla se jedná o TČ Ohrožení pod vlivem návykové látky, § 274 TrZ nebo TČ maření úředního rozhodnutí, § 337 TrZ.

²⁴¹ Plným právem si zaslouží označení „nekonečný“, neboť z původního záměru o délce trvání nezbylo nic a trvá do současné doby.

²⁴² Nařízení náčelníka Vojenské policie Čj. MO 329316/2018-5104.

²⁴³ Pozn. aut.: samostatné plnění úkolů policejního orgánu v přípravném trestním řízení v mezích stanovených trestně právními předpisy.

jemuž byl daný spis přidělen. Tento nestandardní stav měl být toliko dočasný v délce trvání cca jeden rok, a jeho cílem mělo být vlastními silami VP vyškolit část personálu DPSI pro budoucí samostatné plnění úkolů části trestního řízení – prověřování o vybraných trestných činech, jejichž taxativní výčet je uveden v příloze uvedeného nařízení.²⁴⁴ Nicméně na sklonku prvního tzv. hodnotícího období bylo vedoucími funkcionáři DPSI a veliteli teritoriálních velitelství konstatováno, že jejich podřízení zařazení do uvedeného projektu nejsou doposud schopni samostatně (a pravděpodobně nikdy nebudou, neboť jim de facto nikdy nebudou pro tuto činnost vytvořeny podmínky) plnit úkoly policejního orgánu ve stanovené oblasti. Rozhodnutím NVP se tedy účinnost nařízení, jež měla skončit k 31. 12. 2019, prodloužila bez omezení, tudíž trvá doposud²⁴⁵.

V praxi je tento hybridní a neúčelný systém dle dikce nařízení NVP realizován následovně: útvar PČR, který ve většině případů zpracovával prvotní dokumentaci včetně ohledání místa činu, postoupí dle věcné a místní příslušnosti spisový materiál trestného činu spáchaného v souvislosti s provozem na pozemních komunikacích příslušnému oddělení kriminální služby VP k dalšímu postupu v trestním řízení. Na oddělení je přidělen zpracovatel, který mimo vlastní činnosti v trestním řízení postupem před zahájením trestního stíhání vyžádá cestou příslušného náčelníka oddělení 1. odboru kriminální služby přímou účast určených vojenských policistů DPSI u příslušného náčelníka oddělení DPSI. Při vyžadování konkrétního určeného policisty se musí řídit zásadou místní působnosti. Určení policisté při plnění úkolů v trestním řízení ve vymezené oblasti působnosti jednají, jako osoby služebně činné v rámci pověřeného orgánu – 1. odboru kriminální služby, avšak pouze na pokyn a se souhlasem jejich „mentora“, tedy zpracovatele spisu. Tím, že úkony a opatření trestního řízení provádí bez vlastní invence a pod dozorem, má být zamezeno vážným procesním chybám. Současně se má jednat o součást odborné přípravy určených policistů k plnění úkolů policejní ochrany při působení v řízení o vymezené skupině trestných činů, za níž je však v rozporu s účelem existence kriminální služby a organizační strukturou VP (pro vzdělávání a přípravu je určen celý jeden odbor HVeVP) zodpovědný příslušný kriminalis-

²⁴⁴ Dle přílohy k nařízení NVP se jedná o TČ Maření úředního rozhodnutí dle § 337/1 a), Obecné ohrožení z nedbalosti podle § 273, Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti § 294, Ohrožení pod vlivem návykové látky § 274, Neposkytnutí pomoci a Neposkytnutí pomoci řidičem §§ 150, 151 Ublížení na zdraví z nedbalosti a Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti §§ 148 a 147, Usmrcení z nedbalosti podle § 143, Poškození a ohrožení provozu veřejně prospěšného zařízení z nedbalosti dle § 277 a nelogicky též typický majetkový delikt Neoprávněné užívání cizí věci § 207. Naopak chybí TČ Opilství dle § 360.

²⁴⁵ Červen 2020.

ta²⁴⁶.

Podle mého názoru tento systém mimo nadbytečné zátěže příslušníků kriminální služby VP nepřináší žádnou přidanou hodnotu. Díky absenci osobní odpovědnosti a otevřenosti termínu projektu, nemají určení policisté oddělení DPSI sebemenší motivaci. Samostatnou otázkou je působnost aktuálně vymezená TrŘ. Neshledávám jediný rozumný důvod, proč při neexistenci vojenské justice, náleží pověřenému orgánu VP řízení o trestných činech spáchaných příslušníky ozbrojených sil v jejich osobním volnu, se soukromými vozidly na veřejných komunikacích a bez jakékoliv souvztažnosti k samotné vojenské službě²⁴⁷. V řízeních o této skupině trestných činů se více než jinde uplatňuje tzv. „právo znalecké“, přičemž na vyhotovení příslušných odborných vyjádření a znaleckých posudků vynakládá VP nemalé finanční prostředky.

IV. Specifika činnosti policejního orgánu VP v zahraničních operacích

Mandát (úkol, oprávnění) vojenských jednotek vysílaných do zahraničí je dán buďto podle čl. 43 odst. 4 ÚS na základě rozhodnutí vlády, která rozhoduje o vyslání ozbrojených sil ČR mimo území republiky, avšak nejdéle na dobu 60 dnů²⁴⁸, nebo jedná-li se o dobu delší, je k vyslání ozbrojených sil nutný souhlas Parlamentu (čl. 43 odst. 3 ÚS). Není účelem této práce rozebírat problematiku legálnosti účasti vojenských jednotek ČR jako člena Severoatlantické aliance na „mírových“ misích v Islámské Afgánské republice či Iráku, neboť se jedná o oblast mezinárodního práva veřejného. V každém případě se vesměs jedná o státní útvary, které nejsou smluvní stranou Severoatlantické smlouvy tzv. „SOFA“²⁴⁹, tudíž se na jejich území neuzijí specifika a výluky v působnosti přijímajícího a vysílajícího státu v oblasti trestního a správního práva. To znamená, že na jednání příslušníků ozbrojených sil v zahraničních misích, mající znaky trestného činu,

²⁴⁶Pozn. aut.: dle předmětného nařízení NVP má kriminální služba VP pravidelně hodnotit a usměrňovat kvalitu, rychlost a ofenzivnost trestního řízení, řídit a kontrolovat činnost určených policistů při plnění úkolů policejní ochrany při působení v řízení o trestných činech spáchaných porušením zákona o silničním provozu postupem stanoveným vnitřními předpisy, pravidelně hodnotit a usměrňovat kvalitu, rychlost a ofenzivnost trestního řízení, provádět odbornou přípravu.

²⁴⁷ Obdobně působnost Generální inspekce bezpečnostních sborů, § 12, odst. 2, písm. b) TrŘ.

²⁴⁸ Vláda může rozhodnout o vyslání ozbrojených sil, jde-li o plnění závazků z mezinárodních smluv o společné obraně proti napadení, nebo účast na mírových operacích podle rozhodnutí mezinárodní organizace, jíž je ČR členem, a to se souhlasem přijímajícího státu.

²⁴⁹ 1/2002 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky k Dohodě mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o statusu jejich ozbrojených sil.

plně dopadá vymezení místní působnosti trestních zákonů podle Hlavy I, díl 3, § 5 (zásada registrace)²⁵⁰ a § 6 (zásada personality) TrZ.

1. Trestná činnost příslušníků českých kontingentů

Z předchozího textu vyplývá, že při uplatnění zásady personality ve spojení s vymezením působnosti pověřeného orgánu VP podle ustanovení § 12 odst. 2, písm. e) TrŘ, nemůže být pochyb o věcné příslušnosti VP ve věcech trestných činů, které v cizině (na zahraniční misi) spáchal český voják zařazený do kontingentu ozbrojených sil. K zabezpečení plnění úkolů trestního řízení bývá společně s vojenskými jednotkami vysílána do zahraničí „výjezdová skupina“ kriminální služby VP, zpravidla v počtu dvou policistů. Zdůrazňuji, že bývá, neboť jednak se neúčastní všech operací, nebo není přítomna u všech jednotek rozmístěných na území daného státu²⁵¹. Skutečnost, zda bude výjezdová skupina vyslána spolu s kontingentem, totiž zcela v rozporu se smyslem a účelem existence VP závisí na „přání“ a požadavcích velení armády. Na místa v zahraničí, kde kriminální služba přítomna není, může být v případech potřeby vyslána skupina předurčených příslušníků kriminální služby, kteří jsou pro danou činnost připraveni. To je však možné pouze tehdy, pokud se VP hodnověrným způsobem dozví takové informace, na jejichž podkladě lze učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu. V tomto bodě spatřuji zásadní problém, neboť velitelé jednotek ozbrojených sil v zahraničí projevují setrvalou tendenci bagatelizovat jednání svých podřízených, snad jen s výjimkou majetkových deliktů, které nemohou „účetně“ narovnat bez rizika vlastního postihu.

Po praktické stránce je s ohledem na místo spáchání velmi problematické zajišťování důkazů a obstarávání podkladů. Nenachází-li se toto místo přímo v prostorech chráněných základen, je s ohledem na bezpečnostní riziko prakticky nemožné provést řádné a podrobné ohledání místa a pořízení doprovodné fotodokumentace²⁵². Pokud je nutné opatřit důkaz listinou, je tato zpravidla v utajovaném režimu, případně je vzhledem k chybějící nebo nedostatečné infrastruktuře dostupná se značným zpožděním. Při provádění úkonů trestního řízení se pak policejní orgán VP musí vypořádat s množstvím práv, jež TrŘ osobám

²⁵⁰ Pozn. aut.: paluba letadla nebo jiného vzdušného dopravního prostředku registrovaného v ČR, jimiž jsou jednotky dopravovány na území cizích států.

²⁵¹ Např. na území Islámské republiky Afganistan působí pouze jedna dvoučlenná skupina.

²⁵² Pozn. aut.: je třeba si uvědomit, že každý cizí státní příslušník je v Iráku, Afganistanu, Mali atd. neustále vystaven riziku smrtícího útoku ze strany příslušníků teroristických organizací.

v různém postavení přiznává. Jako obtížně realizovatelné se jeví právo na právní pomoc advokáta podle § 158 odst. 5, věta první, jež navazuje na úpravu v čl. 37 odst. 2 LZPS. Ačkoliv policejní orgán není povinen jakýmkoliv způsobem opatřovat právní pomoc advokáta a postačí poskytnutí možnosti telefonicky se s advokátem spojit²⁵³ (jakkoliv by to mohlo být s ohledem na časový posun a vzdálenost obtížné), je samotný výkon pomoci advokátem prostřednictvím telefonu podle mého názoru nedostatečný a hrozí opakování úkonu. Řešením by mohl být video hovor přenášený pomocí zabezpečené sítě. S ohledem na obsah právní pomoci by mělo být toto technické řešení akceptovatelné, nicméně s takovými variantami je potřeba počítat již při projektování příslušných zahraničních pracovišť²⁵⁴, které však v současné době touto technologií nedisponují. Policejní orgány VP tak v případě, že osoba (český státní příslušník) uplatňuje právo na pomoc advokáta, z opatrnosti odkládají provedení úkonu podání vysvětlení na návrat do ČR.

Za podstatně problematičtější považuji vedení trestního stíhání vůči příslušníkům ozbrojených sil ČR v zahraničí, k čemuž jsou pověřené orgány VP oprávněny (viz kapitola 4/I/2 této práce). Policejní orgány jsou povinny vždy poučít obviněného o jeho právech se zaměřením na probíhající stadium trestního řízení, a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění (§ 33 odst. 5 TrŘ). Mezi základní práva obviněného nepochybně patří právo na obhajobu a právo zvolit si obhájce (§ 2 odst. 13, § 33 odst. 1 TrŘ). Podle mého názoru je nemožné toto právo realizovat od prvnopočátku pomocí zabezpečeného dálkového přenosu²⁵⁵ a aplikovat jej po celou dobu, po níž bude trestní stíhání vedeno v zahraničí. Obhájce jednak může zpochybnit důvěryhodnost zabezpečení přenosu přes polovinu planety, současně není možné mu beze zbytku umožnit uplatnění práva nahlížet do spisu (§ 41 odst. 2 TrŘ). Ústavní soud ve svém nálezu č. I. ÚS 592/2000 uvádí, že „ústavně zaručené právo obviněného na obhajobu, je jedním z nejdůležitějších zá-

²⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 1956.

²⁵⁴ Nelze využít stávající vojenské komunikační linky, neboť ty mají předem definovaný okruh účastníků.

²⁵⁵ Dle sdělení správce informačního systému VP by, při vhodném vybavení, bylo technicky možné zabezpečit šifrovaný přenos video a audio dat, včetně možnosti oddělit kanál pro chráněný hovor mezi obviněným a advokátem. Tuto problematiku však doposud u VP nikdo neřešil, a tudíž VP jako složka aktuálně potřebnou technologií nedisponuje, ani není schopna zabezpečit dostatečnou kapacitu pro přenos dat. Byla zvažována varianta využití komunikačních portálů ambasády např. v Kábulu. V současné době běží zkušební provoz realizace úkonů trestního řízení pomocí videokonferencí na útvarech Krajského ředitelství PČR Středočeského kraje, přičemž zkušenosti policistů jsou spíše negativní.

*kladních práv osob, proti nimž se vede trestní řízení; proto je v zájmu spravedlivého rozhodnutí nutno zajistit takové podmínky, aby obviněný mohl realizovat svá práva cestou příslušných procesních záruk*²⁵⁶. Dle mého názoru je technologie dálkového přenosu použitelná pouze při dílčích vyšetřovacích úkonech, nikoli pro úsek trestního stíhání jako celek, nebo jeho část (repatriace, neboli navrácení vojáka ze zahraničí může dle aktuálních podmínek trvat i několik týdnů). Bohužel se nemohu opřít o praktické zkušenosti, neboť do současné doby trestní stíhání příslušníků ozbrojených sil ČR v zahraničních misích vedeno nebylo.

2. Trestní řízení vůči cizím osobám

Během působení jednotek ozbrojených sil ČR v zahraničí se nezdá, že vznikne škoda na majetku ČR v důsledku trestného činu spáchaného příslušníkem státu, na jehož území se kontingent ČR nachází. Podle subsidiární zásady univerzality vyjádřené v ustanovení § 8 odst. 1 TrZ se trestnost činu spáchaného v cizině cizím státním příslušníkem, pokud jsou kumulativně splněny další podmínky, tedy že čin je trestný i podle zákona účinného na území, kde byl spáchán, pachatel byl dopaden na území ČR, proběhlo vydávací nebo předávací řízení a pachatel nebyl vydán nebo předán k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu cizímu státu a cizí stát nebo jiný oprávněný subjekt, který žádal o vydání nebo předání pachatele k trestnímu stíhání nebo výkonu trestu, požádal o provedení trestního stíhání pachatele v ČR. Z dikce citovaného ustanovení je zřejmé, že na případy krádeží materiálu, ať už uloženého v místě pobytu na území cizího státu, nebo přepravovaného po takovém území²⁵⁷ nedopadá. Pokud se jednání cizího státního příslušníka nedá subsumovat pod některý z trestných činů taxativně vyjmenovaných v ustanovení § 7 odst. 1 TrZ, není v daných věcech dána působnost policejních orgánů ČR, tudíž nezbyvá, než se spolehnout na činnost místně příslušných bezpečnostních sborů daného státu, což je prakticky tak účinné, jako založení spisu do spodní zásuvky psacího stolu.

Odlišná situace v otázkách působnosti by byla v případech, kdy trestný čin spáchá příslušník cizího státu proti členu ozbrojených sil ČR, neboť podle ustanovení § 7 odst. 2 TrZ (zásada ochrany a zásada universality), se trestnost takového činu posuzuje podle zákona ČR. Vzhledem k tomu, že české jednotky působí

²⁵⁶ Srov. též nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 592/2000.

²⁵⁷ Pozn. aut.: K přepravě materiálu na území např. Afganistanu jsou využívány smluvní soukromé subjekty.

v zahraničí jako člen aliance NATO, kdy např. na území Afghánistánu plní povinnosti plynoucí ze smlouvy uzavřené mezi aliancí NATO a Islámskou Afghánskou republikou ze září 2014 k ochraně ústavního zřízení této republiky, byly všechny dosavadní útoky na naše vojáky od počátku kvalifikovány jako podezření ze spáchání zvlášť závažného zločinu Teroristický útok podle § 311 odst. 1 písm. a), odst. 2 písm. b) TrZ, neboť ze zjištěných okolností a způsobu provedení činů, včetně způsobeného následku bylo možno dovodit, že pachatel mohl být veden úmyslem působit použitím střelných zbraní či výbušnin na příslušníky AČR. Ochrana zájmů chráněných ustanoveními §§ 311 a 312 TrZ je pak s ohledem na jejich závažnost v mezinárodním měřítku poskytována podle § 313 téhož zákoníku také cizímu státu. V takových případech však obecně platí ustanovení § 12 odst. 2 písm. a) TrŘ (vymezení působnosti generálního policejního orgánu), podle kterého je v případě řízení o zvlášť závažném zločinu teroristický útok věcně příslušným policejní orgán PČR, tedy konkrétně policejní orgán Národní centrály pro boj s organizovaným zločinem (NCOZ) SKPV²⁵⁸. Pověřený orgán VP je oprávněn provést pouze neodkladné úkony trestního řízení (případně neopakovatelné) a sepsat záznam o zahájení úkonů podle § 158 odst. 3 TrŘ. (formalizace procesu). Opis záznamu musí do 48 hodin zaslat místně a věcně příslušnému státnímu zastupitelství, kdy se zřetelem k ustanovení § 15 odst. 2 jednacího řádu státního zastupitelství²⁵⁹ je takovým věcně příslušným státním zástupce Vrchního státního zastupitelství v Praze. Ke spáchání teroristických útoků však došlo mimo území České republiky, tedy v teritoriu výrazně omezujícím svojí polohou možnosti jinak příslušného policejního orgánu. Pověřený orgán VP je přitom z důvodu věcné působnosti v úzkém kontaktu se všemi složkami AČR, jejíž součinnost je v daných případech nezbytná, zejména součinnost kontingentu působícího na území cizího státu. Může tak účinněji přispět k naplnění účelu trestního řízení tak, jak je vymezen v ustanovení § 1 odst. 1 TrŘ. Na základě návrhu VP pak bývají celé věci věcně příslušným dozorovým státním zástupcem ve smyslu § 157 odst. 2 písm. b) TrŘ následně přikázány k provedení přípravného trestního řízení policejnímu orgánu VP. Z uvedeného vyplývá, že jakkoliv se působnost pověřeného or-

²⁵⁸ Je otázkou, zda by pro určení věcné příslušnosti nebylo možné vycházet z místa spáchání. Pokud by k útoku došlo na spojenecké základně, jednalo by se o páchaní trestné činnosti proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech. Ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, však definuje, že vojenským objektem je objekt důležitý pro obranu státu, tedy ČR. Takovou podmínku „základny“ na území cizích států nemohou splňovat.

²⁵⁹ Vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů.

gánu VP podle TrŘ může zdát široce vymezená, v praxi dopadá toliko na území ČR, naopak při působení ozbrojených sil ČR v zahraničí²⁶⁰, se působnost VP paradoxně týká pouze úzkého okruhu skutků.

²⁶⁰ Mimo diplomatických misí a příležitostných malých kontingentů PČR, je právě AČR tou organizační složkou státu, jež pravidelně, s velkými náklady a v počtu několika set příslušníků, plní na územích cizích států úkoly vyplývající z mezinárodních dohod.

5) NÁSTIN MOŽNÉ BUDOUCÍ PRÁVNÍ ÚPRAVY ORGANIZACE VP SE ZAMĚŘENÍM NA KONCEPCI POLICEJNÍHO ORGÁNU VP (NÁMĚTY DE LEGE FERENDA)

Není pochyb o tom, že VP je podle současné organizační struktury a koncepce hybridem, který v podmínkách ČR nemá ekvivalent. Odlišnosti jsou determinovány především skladbou jednotlivých složek VP a jejich podílu na přímém policejním výkonu. Problém spatřuji především v postavení pověřeného orgánu VP uvnitř organizace samotné a jeho vnímání ze strany nejvyššího vedení. Jak bylo rozebíráno v předchozích kapitolách, tvoří množství příslušníků VP činných v rámci policejního orgánu marginální část z celkového počtu vojenských policistů, a to i přes skutečnost, že úkol odhalovat trestné činy a zjišťovat jejich pachatele a působit v řízení o trestných činech jako policejní orgán, je ve speciálním právním předpisu upravujícím činnost a existenci VP, uveden na prvním a druhém místě (§ 4 odst. 1 písm. a), b) ZoVP). Výrazněji se specifičnost VP projeví při komparaci s ostatními pověřenými policejními orgány²⁶¹. Jejich činnost je totiž buďto zaměřena výhradně dovnitř složek, v jejichž rámci působí, tedy jde svým způsobem o orgán inspekční (typicky policejní orgány zpravodajských služeb a GIBS pro prověřování vlastních příslušníků), nebo úkoly trestního řízení plní určitá malá skupina ne jako speciální odbornost, ale jako samostatnou činnost, která je prováděna paralelně s hlavním posláním a úkoly sboru, typicky např. pověřené orgány Vězeňské služby (tzv. bílé košile)²⁶². Naproti tomu VP je jako celek koncipována coby „policejní“ sbor, nebo chceme-li „policejní“ složka MO ČR, tedy podobně jako PČR. Avšak díky dosud platné konstrukci policejního orgánu dané ustanovením § 12 odst. 2 písm. e) TrŘ s nutností pověřovat konkrétní osoby činné v policejním orgánu, srovnání s PČR nesnese. Pověření příslušníci jsou totiž následně nuceni v rámci subordinační plnit celé spektrum úkolů VP, přitom za oblast trestního řízení nesou logicky odpovědnost pouze oni. Z pohledu vedení VP se jedná o jakousi nepodstatnou nadstavbu k činnosti VP, čímž dochází k dlouhodobému tlaku uvnitř organizace a někdy i frustraci příslušníků kriminální služby. Tento stav je z dlouhodobé perspektivy neudržitelný, a má-li být pro futu-

²⁶¹ Viz ustanovení § 12 odst. 2 TrŘ, - pověřené orgány vězeňské služby, pověřené celní orgány, BIS, Úřadu pro zahraniční styky, Vojenského zpravodajství, pověřené orgány GIBS.

²⁶² Vězeňská služba České republiky se primárně zaměřuje na správu a střežení vazebních věznic a věznic pro místní výkon trestu. Dále dohlíží na dodržování podmínek výkonu vazby a trestu odnětí svobody a zajišťuje zaměstnávání a vzdělávání odsouzených.

rae zajištěna alespoň udržitelnost současných odborných znalostí procesní úpravy trestního řízení a kriminalistických dovedností policejního orgánu VP, je nezbytná výrazná změna jeho koncepce. Jelikož je kriminální služba VP, jakožto hlavní nositel oprávnění působit v trestním řízení, nedílnou součástí VP, musely by se podle mého názoru změny týkat VP jako celku. V podstatě jsou možné dvě varianty. Ta první vychází ze zkušeností a tradic četnictva a Vojenské policie našich zemí a Evropy (blíže kapitola 1 této práce), přičemž si nevyžádá změnu skladby úkolů a pouze minimální změny ZoVP. Varianta druhá, výrazněji proklamovaná, je ovládána principy anglosaského (amerického) pojetí „Military police“ a znamenala by v podstatě zánik VP tak, jak je v současné době zbudována. V následujícím textu se pokusím definovat požadovaný budoucí stav s perspektivou na další desetiletí.

I. Varianta 1.

U první varianty je v prvé řadě nutné zabezpečit vybudování vlastního, na armádě nezávislého ekonomického a technického zázemí. Právě ekonomická nesoběstačnost VP vede k tomu, že se mnohdy stává rukojmím těch, vůči nimž by měla působit. Přitom dostatečná nezávislost policejního orgánu je jedním z atributů pro řádné vedení trestního řízení. Dále považuji za vhodné opustit problematickou organizační strukturu vojenského útvaru, tuto nahradit strukturou ředitelství (jež je v resortu MO ČR běžně organizována) s jednotlivými podřízenými sekcemi a odbory. U všech výkonných služeb nahradit nevyhovující dvoukolejné řízení (oddělená velitelská a odborná pravomoc) přímým liovým řízením, které se za dobu používání u kriminální služby VP plně osvědčilo. Rovněž bude nezbytné narovnat vzájemné postavení složek VP, a to se zřetelem ke smyslu její existence. Ustanovení § 1 věta první ZoVP říká, že VP v rozsahu vymezeném tímto zákonem plní úkoly policejní ochrany Ministerstva obrany atd. Přesto díky v současné době používané vojensko-štabní struktuře, jsou typicky podpůrné prvky jako logistika a ekonomické oddělení, oprávněny vydávat úkoly výkonným složkám, ty naopak mohou pouze žádat. Beze změn nemůže zůstat ani systém odborné průpravy, který musí být schopen zajistit připravenost vojenských policistů k plnění úkolů podle ZoVP a TrŘ²⁶³. Revizí by mělo projít též zabezpečová-

²⁶³ Pozn. aut.: není přípustné, aby na základním kurzu VP byli posluchači instruováni v tom smyslu, že „pokud narazí na věc, která by mohla být přestupkem nebo trestným činem, mají zavolat výjezdovou skupinu kriminální služby“.

ní úkolů nepolicejního charakteru. Jak jsem již uváděl, je podle mého názoru střezení muničních základen, s ohledem na konkrétní obsah této činnosti, čistě záležitostí strážní služby a tudíž ji může AČR bez potíží zabezpečovat sama. Z dosavadních zkušeností vyplývá, že pro VP nemá, mimo několika desítek služebních míst, žádný přínos. Postavení a nezávislost na ostatních složkách MO musí být jasně deklarována z úrovně kabinetu ministra obrany.

S touto variantou by nutně musely být svázány příslušné změny TrŘ, jež by současně řešili aktuální problematické rysy platné právní úpravy. V první řadě, ve světle předchozího textu, by byla žádoucí změna náhledu na VP jako orgánu činného v trestním řízení. Po provedených organizačních změnách a odbourání „nepolicejních“ činností, se jako nejvhodnější jeví novelizovat znění ustanovení § 12 odst. 2 písm. e) věta první TrŘ s tím, že policejními orgány se rozumějí „*útvary Vojenské policie v řízení o trestných činech*“ ... atd. Ostatně aktuální znění § 4 odst. 1 písm. b) ZoVP říká, že VP působí v řízení o trestných činech jako policejní orgán a šetří přestupky jako celek, nikoli pouze úzká vybraná skupina osob²⁶⁴. Novelizací vnitřního předpisu²⁶⁵ by pak byla stanovena věcná a funkční příslušnost jednotlivých součástí VP (současná právní úprava bez toho umožňuje pověřit plněním úkolů policejního orgánu prakticky všechny vojenské policisty, přičemž jak bylo uvedeno v předchozí kapitole, k 1. lednu 2021 se má okruh pověřených orgánů VP rozšířit o část DPSI). Do tohoto konceptu zapadá rovněž aktuální návrh novely 4 ZoVP, jímž by mělo dojít k narovnání mezi vymezením obecné působnosti VP a působností pověřeného orgánu VP. Dále považuji za žádoucí doplnit vymezení působnosti podle předmětu útoku o okruh skutků spáchaných proti příslušníkům ozbrojených sil v prostorech, kde se konají vojenské akce, nebo kde OS plní své úkoly nebo kde se koná vojenské cvičení, tedy o vymezení definované již nyní v § 3 písm. b) ZoVP. Ve své podstatě nejde o rozšíření působnosti jako takové, ale pouze o legální narovnání faktického stavu, kdy útoky na vojáky např. v misích, jsou ve finále postupem § 157 odst. 2 písm. b) TrŘ přikázány policejnímu orgánu VP. V souvislosti s navrhovanými změnami koncepce policejního orgánu VP by stranou nemohlo zůstat ani ustanovení § 158 odst. 11 TrŘ o jednostranné povinnosti vyrozumívát jinak příslušný policejní orgán PČR. Policie totiž nemá (mimo povinnosti ve vztahu k GIBS dle odstavce dvanáctého citovaného

²⁶⁴ Jakkoliv z logiky věci vyplývá, že se musí jednat o výkonné složky či organizační součásti.

²⁶⁵ ROZKAZ MINISTRA OBRANY (RMO) č. 109 ze dne 9. prosince 2014, Organizační řád Vojenské policie.

ustanovení) žádnou povinnost vyrozumívat VP, a v některých krajích jsou s tichým souhlasem dozorových státních zástupců, i přes jasně danou věcnou příslušnost, vedena trestní řízení proti příslušníkům OS, aniž by se o tom VP dozvěděla. Je třeba zdůraznit, že v takových situacích hovoříme o působnosti společné²⁶⁶, kdy postavení pověřeného orgánu VP nemůže být druhořadé.

K mé nevoli musím připustit, že první varianta bude jen stěží schůdná. Jednak by bylo nutno dosáhnout názorového konsenzu napříč celým politickým spektrem²⁶⁷. Současně by tato varianta stěží našla podporu u aktuálního vedení VP, které mimo nového ZP NVP pochází výhradně od vojenských útvarů, a které více než jindy směřuje VP k americkému modelu, trestní proces opomíjejíc. Představu o proklamované budoucí koncepci VP si lze vytvořit z článků, které byly uveřejněny v periodiku Univerzity obrany *Vojenské rozhledy*²⁶⁸. Například zástupce NVP plk. R. Bis ve spoluautorském článku „Použití vojenské policie ve vojenských operacích“ uvádí, že: „Článek se zabývá použitím vojenské policie v bojových operacích se zaměřením na činnost ve fázi dominance. Popisuje místo a úlohu vojenské policie jako jednotky bojové podpory“...

a

„Potřeba přijetí opatření k rozvoji schopností VP se týká zejména tří základních oblastí činnosti. Těmi jsou značení tras přesunů a MSR, činnosti se zadrženými osobami a biometrie. Pro rozvoj schopností bude rovněž nutné zohlednit jednotlivé funkční oblasti DOTLMPFI (doktríny, organizační struktury, výcvik, velení a řízení, věcné prostředky, personál, infrastruktura, interoperabilita), zajišťující komplexní vnímání všech aspektů schopností“.²⁶⁹

II. Varianta 2.

Druhá varianta by se skládala ze dvou fází. V první fázi by došlo k odloučení všech stávajících součástí VP působících v rámci pověřeného orgánu, tedy 1. a 2. odboru kriminální služby a Oddělení inspekce a vnitřní kontroly.

²⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, str. 237.

²⁶⁷ Legislativní proces týkající se návrhu novely ZoVP sněmovní číslo 690/0 se po prvním čtení zastavil.

²⁶⁸ Např. STEJSKAL, Lukáš, Vojenská policie potřebuje svoji koncepci, *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 2, s. 111–116, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line), dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz>.

²⁶⁹ BIS, Roman, SPIŠÁK Ján, Použití vojenské policie ve vojenských operacích, *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 2, s. 93–110, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line), dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz>.

Vzhledem k početnímu stavu by nebylo možné vytvořit z tohoto personálního základu nový útvar v rámci MO ČR (úřad, ředitelství, sekci), neboť vybudování vlastního nezávislého organizačního, technického a ekonomického zázemí²⁷⁰ by bylo nákladné a neefektivní²⁷¹. Současně by zde existovala trvalá hrozba ze strany ozbrojených sil o narušení nezávislosti. Jako optimální se po patřičných legislativních změnách (změna působnosti, názvu atd.) jeví zařazení jmenovaných součástí do stávající struktury Generální inspekce bezpečnostních sborů, kde by vznikla součást specializovaná na ozbrojené síly. Tím by v podstatě zcela zanikl pověřený orgán VP, a jeho právní úprava by se stala redundantní. Negativní stránkou tohoto řešení je v čase klesající úroveň schopností. Personální obměnou a odlukou od resortu MO ČR postupně zmizí znalosti vnitřního prostředí potřebné pro plnění úkolů policejního orgánu v trestním řízení. Do armádního prostředí má dle současné koncepce policejní orgán VP bezprostřední přístup a vhodnější podmínky pro získávání potřebných informací a podnětů. Pokusy o proniknutí a získávání informací a poznatků o možné trestné činnosti je pro jakýkoliv vně stojící subjekt možné jen s vynaložením velkého úsilí a finančních prostředků. Bez kvalitní operativně pátrací činnosti a využití podpůrných prostředků se taková činnost neobejde, což je ve výsledku nákladnější.

Ve fázi druhé by po příslušné úpravě ZoVP, konkrétně po selekci úkolů a oprávnění, mohla zbylá část VP pokračovat v získávání schopností jakožto strážní či pořádkový nástroj velitelských orgánů, nebo jako jednotka bojové podpory. Lhostejno, zda jako teoreticky samostatná složka MO, nebo jako součást generálního štábu AČR. V obou případech by došlo k degradaci současného statutu VP a ztrátě mnohaleté práce.

²⁷⁰ Analytické a informační systémy jsou již nyní odděleny od zbytku VP, bylo je tudíž možno přenést.

²⁷¹ Srovnej **CEVRO Institut o.p.s., REFORMA POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY aneb POMÁHAT A CHRÁNIT**, Praha: Cevroinstitut, 2012, str. 123-124, Vnější kontrola policie – Inspekce.

ZÁVĚR

Novodobá VP vznikala sice z bezpečnostního aparátu totalitního režimu, ale s využitím historických tradic a kořenů sahajících až do dob poslední fáze feudalismu. Od vzniku pravidelné armády si žádný režim či státní zřízení, které existovalo na našem území, nedovolil současně neorganizovat (s větším či menším úspěchem) speciální policejní složku k udržení pořádku a kázně v armádě a zamezení páchání zločinů zejména na civilním obyvatelstvu. Jinak tomu není ani v současnosti. VP je mimo Vojenské zpravodajství (které však plní zcela odlišné úkoly) jediným nástrojem ministra obrany pro eliminaci společensky závadového jednání příslušníků ozbrojených sil, MO a resortních zaměstnanců. Od roku 1992 doznala organizace, působnost a oprávnění VP řadu změn, které jednak reflektovali společenský vývoj, ale zejména rekonstrukci a restrukturalizaci (někdy spíše destrukci) armády. Zásadním byl pro činnost VP přechod na plně profesionální armádu a ukončení základní (náhradní) vojenské služby k 31. 12. 2004. Odchodem vojáků základní služby došlo k razantní změně množství a skladby případů prověřovaných trestných činů. Zatímco v roce 1996 vedla VP více jak 7000 trestních řízení, v 2004 s postupným snižováním počtu „základňáků“ to bylo cca. 1200. Drtivou většinu z těchto případů tvořili vojenské trestné činy, konkrétně svémocné odloučení a zběhnutí podle tehdy účinného trestního zákona. Jakkoliv byl počet vedených řízení relativně vysoký, jednalo se o na zpracování jednoduché věci s od počátku známou osobu možného pachatele. Navíc trestnou činnost vojáků základní služby ochotně oznamovali jejich velitelé. Po profesionalizaci armády se situace výrazně změnila. Těžiště působnosti policejního orgánu se přesunulo na odkrývání převážně latentní majetkové trestné činnosti páchané vojáky z povolání na velmi sofistikované úrovni. Jak je však patrné z grafických vyjádření uvedených v příloze 6 této práce, je míra úspěšnosti VP a množství řešených případů silně ovlivňováno vnějšími zásahy do struktury pověřených orgánů VP. V současné době je skladba druhů trestných činů prověřovaných a vyšetřovaných VP různorodá, typicky vojenské trestné činy tvoří pouze marginální část, cca. 5 procent z celkového nápadu. O faktu, že vojenské trestné činy jsou v současnosti vnímány jako okrajová záležitost, svědčí i jeden anachronismus obsažený v TrŘ. Ustanovení § 328 odst. 1 citovaného předpisu totiž stanoví, že předseda senátu odloží nebo přeruší výkon trestu odnětí svobody nepřevyšující šest měsíců, je-li odsouzený povolán k výkonu základní vojenské služby.

Z uvedeného však nelze vyvodit závěr, že by VP jako specializovaný policejní orgán ztratil svůj smysl. Je třeba si uvědomit, ozbrojené síly nejsou elitářskou skupinou se speciální demografickou skladbou. Naopak, příslušníci armády a ostatních složek MO ČR představují průřez celou společností, sociálními skupinami a věkovými kategoriemi. Navíc je u vojenských útvarů kumulováno množství mladších lidí se stabilním příjmem přesahujícím republikový průměr. Tato skupina je obzvláště ohrožená problematikou omamných a psychotropních látek, a u bojových útvarů též problematikou látek s hormonálním účinkem, přičemž se jedná o závažnou a organizovanou kriminalitu uzavřených skupin. V minulosti se objevili a stále jsou oživovány návrhy na zrušení oprávnění VP působit v řízení o trestných činech jako policejní orgán, aniž by současně byla dána jasná odpověď, kdo by měl tuto trestněprávní agendu převzít. V ČR neexistuje jiný policejní sbor obdobného charakteru, jaký mělo prvorepublikové četnictvo. Policie České republiky je ryze civilním bezpečnostním sborem, navíc při neexistenci povinné základní vojenské služby nemají mladší příslušníci PČR o poměrech v ozbrojených silách sebemenší povědomí. Praxe ukazuje, že nově příchozí kriminalisté, byť s dlouholetou praxí u PČR, potřebují minimálně roční časový úsek a pomoc zkušenějších, než si osvojí specifika armádního prostředí. O negativních rysech možnosti přeřazení policejního orgánu VP zcela mimo resort MO ČR bylo pojednáno v kapitole páté této práce.

Pro nutnost zachovat takto specializovanou složku hovoří i absence vojenské justice. Současná soustava soudů se mnohdy neumí vypořádat se specifiky v oblasti vojenství, například v otázkách výkladu pojmu cizí vojsko nebo ozbrojené síly²⁷². Je tedy vhodné, aby alespoň jeden z orgánů činných v trestním řízení měl přímý přístup dovnitř ozbrojených složek a chápal zákonitosti tohoto svébytného prostředí. Plná znalost úlohy a postavení ozbrojených sil ve společnosti má přímou konsekvenci na uplatňování zásady subsidiarity trestní represe, respektive určování míry společenské škodlivosti a případnou trestní odpovědnost u deliktního jednání vojáků.

Již v úvodu této práce jsem zmiňoval nenahraditelnou roli policejního orgánu v procesu trestního řízení podle současné koncepce. Ačkoliv podléhá doзору státního zástupce, který je pánem přípravného řízení, nemůže být považován za

²⁷² Viz rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 10 To 71/2019 ve věci bývalého vojáka z povolání E. E., proti němuž Nejvyšší státní zástupce podal dovolání pod sp. zn. 1 NZO 5094/2019-20.

podřadný subjekt řízení, neboť vznikl v historickém vývoji státu a v návaznosti na zásadu oficiality shodně jako ostatní orgány činné v trestním řízení, tedy k uplatňování norem trestního práva hmotného a v souvislosti s prosazováním zásady obžalovací (akusační). Ani skutečnost, že státní zástupce vede ve vybraných věcech trestní stíhání sám, na postavení policejního orgánu nic nemění. Vyšetřování vedené státními zástupci nemívá dynamiku řízení vedeného policisty, neboť mívají menší zkušenosti s praktickým vedením případů. To je dáno jednak odlišností hlavního poslání, tedy dozorovat přípravné řízení a zastupovat obžalobu před soudem, ale také odlišnou odbornou přípravou.

Na základě výše uvedeného a s přihlédnutím k aktuálnímu společenskému vývoji a současné právní úpravě mohu konstatovat, že policejní orgán VP nelze plnohodnotně nijak nahradit, a tudíž má své pevné místo mezi orgány činnými v trestním řízení. Je však nezbytně nutná reorganizace a sní spojené příslušné legislativní změny týkající se zejména vymezení (nikoli rozšíření) působnosti a postavení policejního orgánu VP tak, jak bylo popsáno v kapitole 5/I této práce. Příprava a realizace těchto změn však nemůže být založena pouze na osobním nasazení a invenci osob odpovídajících za plnění úkolů trestního řízení, ale nutně se musí jednat o záležitost systémovou. Jak ve svém článku „Vojenská policie potřebuje svoji koncepci“ uvádí L. Stejskal²⁷³ „*Při tvorbě jakéhokoliv dokumentu strategického charakteru je třeba vizionářského myšlení a cítění a také schopnost poučení se z minulosti. Zkušenosti ukazují, že je třeba se vyvarovat zejména nezájmu a neangažovanosti hlavních funkcionářů, pro které tato činnost nepatří mezi priority i proto, že neřeší akutní problémy, které mají v praxi větší naléhavost.*“²⁷⁴ Doplňuji, že mnohdy jde nezájem ruku v ruce s nepochopením pramenícím z neznalosti. Součástí změny koncepce VP musí být vzdělávání vedoucích pracovníků v oblastech trestního a správního práva, neboť snaha o nadužívání orgánů činných v trestním řízení nemůže být tolerována. Hlava policejní složky nemůže být pouze reprezentativním orgánem²⁷⁵. Pro přirovnání: nelze z pozice kapitána lodi řídit plavidlo, pokud nevím, kde mám strojovnu a motor.

²⁷³ STEJSKAL, Lukáš, Vojenská policie potřebuje svoji koncepci, Vojenské rozhledy, 2015, roč. 24 (56), č. 2, s. 111–116, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line), dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz>.

²⁷⁴ Což je mimochodem jediná pasáž, kde s autorem souhlasím.

²⁷⁵ Pozn. aut.: obecný vojenský princip řízení v praxi - velitel rozhoduje, protože má tu pravomoc, ale potřebuje k tomu řadu odborníků, kteří mu kompletně připraví podklady, tudíž rozhoduje i o věcech, kterým vůbec nerozumí.

CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ

(Abstract)

This rigorous work is devoted to the history, organisation and remit of the Military Police under current legislation, as a specific police force under the authority of the Ministry of Defence of the Czech Republic. It also focuses on the selected issue of pre-trial criminal proceedings in the terms and conditions of the designated MP authorities, a police authority with limited remit.

Criminal proceedings in the Czech Republic are divided into two basic stages, the pre-trial stage, which is further subdivided into the examination stage (the pre-prosecution stage) and the investigation stage, and the trial stage. It is at the pre-trial stage until the indictment is filed that, according to the current concept of criminal proceedings, the police authority has its unassailable place and role, without which, in the vast majority of cases, the trial stage could not have occurred at all. However, the police authority is not given sufficient attention in the curriculum and professional literature of law schools in the Czech Republic. However, in my view, including a deeper knowledge of the organisation, activity and practical capabilities of police authorities in identifying criminal offences, their perpetrators and in implementing preventative activity to prevent crime (generally combating crime) is more than desirable in the theoretical preparation of not only future judges and prosecutors. The subject of the work is not purely punitively juridical. Still, I consider it beneficial to the field, as it may help when addressed, especially to the current and future prosecutors, to know some aspects affecting the activities of the designated bodies of the Military Police.

The main aim is to verify the meaningfulness of the existence of designated MP bodies and the justification of the scope of their pre-trial criminal proceedings under the current legislation, taking into account the current numbers and composition of the professional Armed forces of the Czech Republic. The notion of the Military Police, as a modern-day element taken from the armies of Western nations, is deeply ingrained in the lay and professional public. The partial aim of the work is to refute this view by summarizing the formation and development of the Military Police and other security authorities that policed the military on the territory of the Czech region. The inclusion of the historical excursion into the structure of the work is essential, as it will give the reader the necessary, more complete picture, of the foundations underpinning the current Military Police, as

well as the processes that helped to shape it, even though these developments have not been continuous. At the same time, it is possible to find inspiration for future adjustments in the almost forgotten past. The work goes on to describe the real state of the MP's organisational structure (not just *de lege lata*, but *de facto*) all this with an emphasis on the current organisation and activity of the MP's designated police authorities. At the same time, this structure is subjected to analysis to determine whether it is effective enough to ensure the performance of the tasks of the police authority and whether the procedural autonomy of the designated MP authorities carrying out the acts of criminal procedure is ensured to the extent necessary within the MP and the Ministry of Defence of the Czech Republic. The last sub-objective of the work, using practical knowledge, is to point out to selected institutes of criminal procedure and the issue of their application in the terms and conditions of the designated MP body under the current legislation.

The actual text of the work is divided into five chapters. The first deals with the emergence and development of the Field Gendarmerie and MP in the Habsburg monarchy and our nation's territory from the 19th century to the present. The chapter is divided into four periods of time that capped some crucial part of MP development in our territory. The period between 1945 and 1991 was somewhat specific, as there was *de facto* no specialised police force focused on the armed forces. The point of the chapter is not to present a detailed historical study with newly discovered facts to the reader. It is a kind of summary of the information already published, compiled over time for the needs of this work. In view of its purpose, it does not deal with its own policing, that is, the form and methods of combating crime. The second chapter is devoted to the sources of MP legislation as such, with a closer focus on the basic legislation, the Military Police Act (the MP law), both in its current and past wording. Furthermore, the chapter discusses the rules governing the service of members of the MP and the current organisational structure of the MP, both as a whole, but also the organisational breakdown of those parts of the MP charged with carrying out the tasks of the police authority. The third chapter is aimed at defining the general authority and remit of the MP given by the legislation in force, whereby the remit and tasks of the police protection given to the MP law are so far defined differently from that of the Legal codex, which creates no small application difficulties in determining substantive jurisdiction especially at the stages before the acts of criminal proceedings begin. Within the fourth chapter, the current status and more detail of the definition of

the remit of the designated MP body in criminal proceedings given to the Legal codex is discussed.

Attention is also given to regulatory developments and the scope of the relevant authorization, with these changes necessitating major changes to the structure of the armed forces outside of society-wide developments and political will. The chapter is divided by the forms of pre-trial criminal proceedings to which the individual authorizations of MPs to act are linked, and is accompanied by a description of the current and forthcoming structure of the designated MP body. The chapter discusses the current and specific problems of the pre-trial criminal proceedings conducted under the current legislation by the designated mP body, which stem both from the current concept of criminal proceedings in the Czech Republic and the role of the police authority in general. A separate sub-chapter addresses specific activities in the operation of police authorities in criminal proceedings in foreign military operations. In the last fifth chapter, the findings from the application practice and suggestions of the author regarding the future organization of the MP police authority, but also MP as a whole are generalized, and the suggestions of the author of the "de lege ferenda" are expressed on the possible future modification of the sub-provisions of the criminal law of the Czech Republic.

The work concludes that even though the past has emerged and is still being revived by proposals to revoke the MP's authority to act as a police authority in criminal proceedings, without giving a clear answer at the same time as to who should take over this criminal law agenda. This rigorous work sufficiently confirms that there is not enough compensation for MP in the Czech Republic because there is no other police force of a similar nature to the first-time gendarmerie. The Police of the Czech Republic is a purely civilian security force, moreover, in the absence of compulsory basic military service, younger members of the Czech Republic do not have the slightest awareness of the circumstances in the armed forces. The practice shows that newly arrived forensics officers, albeit with long experience in the Czech Republic, need at least a yearly period of time and the help of more experienced ones before embracing the specifics of the army environment. The absence of military justice also speaks to the need to maintain such a specialised component. The current system of courts often can't deal with specifics in the field of military, such as questions of interpretation of the concept of foreign troops or armed forces.

It is therefore appropriate for at least one of the law enforcement agencies to have direct access to the armed forces and understand the patterns of this self-contained environment. Full knowledge of the role and position of the armed forces in society has a direct consensus on the application of the principle of the cohesion of criminal repression, respectively determining the degree of social harm and any criminal liability in the delinquency of soldiers. In the irreplaceable role of the police authority in the criminal proceedings process according to the current concept of the criminal process in the Czech Republic and taking into account recent social developments, I can conclude that the police authority of the MP cannot be fully represented in any way, so it has its strong place among law enforcement agencies. However, a reorganisation is imperative and will eat up the associated relevant legislative changes relating in particular to the definition (not an extension) of the remit and status of the police authority of the MP.

The work seeks to approach the topic in terms of normative approach principles, critically assessing the current notion of an exclusive police authority and proposing appropriate legislative changes in the light of the principles of criminal procedure. In processing the work, even with regard to its subject matter, the method of descriptiveness and the method of comparativeity, as well as the method of compilation and analysis, methods commonly categorised in the methodology of legal science, were used. In principle, those methods have been applied throughout the text, with the emphasis on analysis being placed in particular in the section devoted to the status of the designated MP body. The annex dealing with the structure and dynamics of crime was processed using methods of criminography (criminal phenomenology and criminal aetiology. Practical insights from my colleagues have become a valuable foundation, as have my own experiences accumulated over nearly 30 years of service with police forces. Rigorous work is being processed into a legal state effective as of June of 2020.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

- **AČR** - Armáda České republiky
- **ETR** - elektronický systém Evidence trestního řízení
- **EÚLP** - Evropská úmluva o lidských právech a základních svobodách, v platném znění
- **HVeVP** – Hlavní velitelství Vojenské policie Praha
- **LZPS** - Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, v platném znění
- **MNO** - Ministerstvo národní obrany
- **MO** – Ministerstvo obrany České republiky
- **NATO** - Severoatlantická aliance
- **OBZ** - Oddělení obranného zpravodajství
- **OS** - Ozbrojené síly České republiky
- **PČR** – Policie České republiky
- **RMO** – Rozkaz ministra obrany
- **SNB** – Sbor národní bezpečnosti
- **TAI** - Tanková a automobilní inspekce
- **TrŘ** - Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění
- **TrZ** - Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
- **ÚS** - Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava ČR, v platném znění
- **VKR**- Vojenská kontrarozvědka
- **VP** – Vojenská policie
- **VP ČSA**- vojenská policie ČSA
- **Z NVP TR** - zástupce náčelníka VP pro trestní řízení
- **ZoVP** - Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii), v platném znění
- **ZP NVP** - Závazný pokyn náčelníka VP
- **ZSZ** - Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, v platném znění

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Literatura:

1. **BAGIN, J.**, *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, 84 s., bez standardního identifikátoru (brož.). Neprodejně.
2. **BAGIN, J.**, *Vojenská policie v Československé armádě 1918-1923*. Praha: VHU, 1999, 39 s., bez standardního identifikátoru (brož.). Neprodejně.
3. **CEVRO Institut o.p.s.**, *REFORMA POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY aneb POMÁHAT A CHRÁNIT*, Praha: Cevroinstitut, 2012. ISBN 978-80-8725-15-1.
4. **DLOUHÝ, M.**, *Za císaře pána*. První elektronické vydání. Praha: PRA-GOLINE, 2013, 120 s., ISBN 978-87872-11-6.
5. **DOLEJŠÍ, L. a kolektiv**, *Vojenská policie. Military police Czech republic*. 3. přepracované vydání. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – VHÚ Praha, 2016, 156 s., ISBN 978-80-7278-675-6. Neprodejně.
6. **GALAŠ, R.**, *Československé četnictvo 1918-1929*. 1. vydání. Praha: Academia, 2019, 360 s., ISBN 978-80-200-3016-0.
7. **GERLOCH, A.**, *Teorie práva*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, 337 s., ISBN 80-86473-85-6.
8. **HENDRYCH, D. a kol.**, *Správní právo*. 7. vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 837s. ISBN 978-80-7400-049-2.
9. **CHMELÍK, J. a kolektiv**, *Trestní řízení*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 509 s., ISBN 978-80-7380-488-6 (brož.).
10. **KLÍMA Karel a kolektiv**, *Praktikum českého ústavního práva*, 3. rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 600 s. ISBN 978-80-7380-173-1.
11. **KNAPP, Viktor**. *Vědecká propedeutika pro právníky*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. 233 s. ISBN 80-86432-54-8.
12. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2004*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – AVIS, 198 s., ISBN 80-7278-231-2. Neprodejně.
13. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2005*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – AVIS, 2005, ISBN 80-7278-324-2. Neprodejně.
14. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2006*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – AVIS, 2006, ISBN 80-7278-325-4. Neprodejně.

15. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2007*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – AVIS, 2007, ISBN 978-80-7278-386-1. Nепrodejné.
16. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2008*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – AVIS, 2008, ISBN 978-80-7278-452-3. Nепrodejné.
17. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2009*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – PIC MO, 2009, ISBN 987-80-7278-495-0. Nепrodejné.
18. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2010*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – PIC MO, 2010, ISBN 987-80-7278-505-6. Nепrodejné.
19. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2011*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – OKP MO, 2011, ISBN 987-80-7278-554-4. Nепrodejné.
20. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2012*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – OKP MO, 2012, ISBN 987-80-7278-579-7. Nепrodejné.
21. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2013*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – OKP MO, 2013, ISBN 987-80-7278-613-8. Nепrodejné.
22. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2014*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – VHÚ Praha, 2014, ISBN 987-80-7278-630-5. Nепrodejné.
23. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2015*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – VHÚ Praha, 2015, ISBN 987-80-7278-654-1. Nепrodejné.
24. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2016*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – VHÚ Praha, 2016, ISBN 987-80-7278-687-9. Nепrodejné.
25. **MINISTERSTVO OBRANY ČR**, *Ročenka 2017*, 1. vydání. Praha: Ministerstvo obrany – VHÚ Praha, 2019, ISBN 987-80-7278-780-7. Nепrodejné.
26. **Ministerstvo obrany ČR**, *VOJENSKÁ POLICIE, složka ozbrojených sil České republiky*, 1. vydání. Praha 2010, 29 s., ISBN 978-80-7278-551-3. Nепrodejné.

27. **Policejní prezidium České republiky**, Strojnická 27, 170 89 Praha 7, www.policie.cz, *ČTVRTSTOLETÍ POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY*, 1. vydání, Praha 2016, 127 s., © Policie České republiky, ISBN 978-80-260-9597-2. Neprodejné.
28. **POVOLNÝ, D.**, *Organizační vývoj Vojenské kontrarozvědky v letech 1945-1990*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – PIC MO, VHÚ Praha, 2009, 128 s., ISBN 978-80-7278-480-6. Neprodejné.
29. **RŮŽIČKA, M.** *Veřejná žaloba a orgány konající přípravné řízení v ČR*. Praha: C. H. Beck, 2005, 745 s., ISBN 80-7179-929-7.
30. **ŠÁMAL, P. a kol.** *Trestní řád I. § 1 až 156. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1920 s., ISBN 978-80-7400-465-0.
31. **ŠÁMAL, P. a kol.** *Trestní řád II. § 157 až 314s. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1844 s., ISBN 978-80-7400-465-0.
32. **ŠÁMAL, P. a kol.** *Trestní řád III. § 315 až 471. Komentář*. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 936 s., ISBN 978-80-7400-465-0.

Odborné články

1. **FRYŠTÁK M., JÍLOVEC M.**, *Pojem přípravné řízení, jeho účel, význam a funkce z pohledu soudní judikatury*. *Trestněprávní revue*. 2014, 13 ročník, č. 7-8, s. 159. ISSN 1213-5313.
2. **CHROMÝ J., Růžička M.**, *K trestnému činu porušení služební povinnosti vojáka podle § 393 TrZ – problematické aspekty trestního postihu a možnosti jejich řešení*. *Trestněprávní revue*. 2014, 13 ročník, č. 6, s. 133. ISSN 1213-5313.

Právní předpisy

Zákony

- 1) Prozatímní organický zákon o četnictvu v císařství Rakouském č. 19/1850 ř. z., ze dne 18. ledna 1850.
- 2) Zákon o c. k. četnictvu č. 19/1876 ř. z., ze dne 26. února 1876.
- 3) Zákon o c. k. četnictvu č. I/1895 ř. z., ze dne 25. prosince 1894.
- 4) Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. ze dne 28. října 1918 o zřízení samostatného státu československého.

- 5) Zákon ze dne 14. dubna 1920 č. 299/1920 Sb., o četnictvu. Sbírka: 299/1920 Sb., Částka: 56/1920.
- 6) Zákon č. 218/1920 Sb. z. a n., kterým se upravují hranice příslušnosti mezi ministerstvem vnitra a ministerstvem národní obrany, ze dne 21. března 1920.
- 7) Ústavní dekret prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst. čsl., o obnovení právního pořádku.
- 8) Zákon ze dne 5. července 1912, č. 131 ř. z., o vojenském trestním řádu.
- 9) Zákonný článek XXXIII/1912, o vojenském trestním řádu.
- 10) Dekret presidenta republiky č. 119/1945 ze dne 27. října 1945, o přechodné úpravě vojenského trestního řádu.
- 11) Zákon č. 226/1947 Sb., jímž se mění, doplňují a sjednocují některá ustanovení vojenských trestních řádů.
- 12) Zákon č. 232/1948 Sb., ze dne 6. října 1948, o státním soudu, ve znění pozdějších předpisů.
- 13) Zákon č. 231/1948 Sb., na ochranu lidově demokratické republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 14) Zákon č. 87/1950 Sb., ze dne 12. července 1950, o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- 15) Ústavní zákon č. 64/1952 Sb., o soudech a prokuratuře, ve znění pozdějších předpisů.
- 16) Zákon č. 65/1952 Sb., o prokuratuře, ve znění pozdějších předpisů.
- 17) Zákon č. 65/1956 Sb., ze dne 19. prosince 1956, o prokuratuře.
- 18) Ústavní zákon č. 100/1960 Sb., Ústava Československé socialistické republiky.
- 19) Zákon č. 60/1965 Sb., o prokuratuře, ve znění pozdějších předpisů.
- 20) Ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci.
- 21) Zákon č. 147/1969 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 60/1965 Sb., o prokuratuře.
- 22) Zákon č. 196/1988 Sb., ze dne 14. prosince 1988, kterým se mění a doplňuje zákon č. 36/1964 Sb., o organizaci soudů a o volbách soudců a zákon č. 60/1965 Sb., o prokuratuře.
- 23) Zákon č. 168/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon o prokuratuře.

- 24) Ústavní zákon č. 493/1992 Sb., kterým se mění a doplňují ústavní zákon č. 143/1968 Sb., o československé federaci, ve znění pozdějších ústavních zákonů, a některé další ústavní zákony.
- 25) Ústavní zákon č. 4/1993 Sb., o opatřeních souvisejících se zánikem České a Slovenské Federativní Republiky.
- 26) Zákon č. 23/1993 Sb. kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 436/1991 Sb., o některých opatřeních v soudnictví, o volbách přísedících, jejich zproštění a odvolání z funkce a o státní správě soudů České republiky, ve znění zákona České Národní Rady č.580/1991Sb.
- 27) Zákon č. 149/1947 Sb., o národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- 28) Zákon č. 286/1948 Sb. o národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- 29) Zákon č. 70/1965 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- 30) Zákon č. 40/1974 Sb., o Sboru národní bezpečnosti, ve znění pozdějších předpisů.
- 31) Zákon č. 333/1991 Sb., o Federálním policejním sboru a Sboru hradní policie, ve znění pozdějších předpisů.
- 32) Zákon č. 76/1959 Sb., o některých služebních poměrech vojáků, ve znění pozdějších předpisů.
- 33) Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 34) Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 35) Usnesení Předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky.
- 36) Zákon č. 283/1993 Sb., o státním zastupitelství, ve znění pozdějších předpisů
- 37) Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, ve znění pozdějších předpisů.
- 38) Zákon č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, ve znění pozdějších předpisů.

- 39) Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii), ve znění pozdějších předpisů.
- 40) Zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.
- 41) Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů.
- 42) Zákon č. 219/1999 Sb., o ozbrojených silách České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 43) Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů.
- 44) Zákon č. 45/2016 Sb., o službě vojáků v záloze, ve znění pozdějších předpisů.
- 45) Zákon č. 77/1997 Sb., o státním podniku, ve znění pozdějších předpisů.
- 46) Zákon č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, ve znění pozdějších předpisů.
- 47) Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů.
- 48) Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.
- 49) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
- 50) Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
- 51) Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů), ve znění pozdějších předpisů.
- 52) Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.
- 53) Zákon č. 250/2016 Sb., o odpovědnosti za přestupky a řízení o nich, ve znění pozdějších předpisů.
- 54) Zákon č. 251/2016 Sb., o některých přestupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Podzákonné a vnitřní právní předpisy

- 1) Vládní vyhláška č.183/1938 Sb.z. a n. ze dne 23. září 1938, o vstupu státu do branné pohotovosti (mobilizace).

- 2) Vyhláška Ministerstva spravedlnosti č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů.
- 3) Vyhláška č. 23/1994 Sb., o jednacím řádu státního zastupitelství, zřízení poboček některých státních zastupitelství a podrobnostech o úkonech prováděných právními čekateli, ve znění pozdějších předpisů.
- 4) ROZKAZ MINISTRA OBRANY (RMO) č. 109 ze dne 9. prosince 2014, ve znění RMO č. 56/2017 (1. novela) – Organizační řád Vojenské policie.
- 5) Vyhláška Ministerstva obrany č. 301/2013 Sb., o stanovení způsobu zevního označení Vojenské policie a vojenských policistů, vzoru služebního průkazu a barevného provedení a označení dopravních a speciálních prostředků Vojenské policie.
- 6) Závazný pokyn Náčelníka Vojenské policie č. 13/2019, Obsazování volných služebních míst ve Vojenské policii a v jednotkách aktivní zálohy Vojenské policie.
- 7) Směrnice NVP Čj. MO 136194/2019-5104, Pravidla velení a řízení nasazeným silám a prostředkům vojenské policie na místě události.
- 8) Pokyn policejního prezidenta č. 103/2013, o plnění některých úkolů policejních orgánů Policie České republiky v trestním řízení.

Zahraniční právní předpisy

- 1) Zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky č. 124/1992 Zb., o Vojenskej policii.
- 2) Ustawa poz. 518, z dnia 24 sierpnia 2001 r. o Żandarmerii Wojskowej i wojskowych organach porządkowych
- 3) Ustawa z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

Mezinárodní smlouvy

- 1) 1/2002 Sb. m. s., Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přístupu České republiky k Dohodě mezi smluvními stranami Severoatlantické smlouvy o statusu jejich ozbrojených sil.

- 2) 209/1992 Sb. m. s., Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí o podpisu úmluvy o ochraně práv a základních svobod ke dni 18. 3. 1992.

Soudní rozhodnutí

a) *Nálezy a usnesení Ústavního soudu*

1. Nález sp. zn. IV. ÚS 150/01 ze dne 9. 10. 2003, (Sbírka nálezů a usnesení N 117/31 SbNU 57), *Poskytování příspěvku za službu příslušníkům Bezpečnostní informační služby.*
2. Nález sp. zn. III. ÚS 487/07 ze dne 23. 10. 2008, (Sbírka nálezů a usnesení N 180/51 SbNU 227), *Porušení zásady řádného zákonného procesu v důsledku zahájení trestního stíhání nepříslušným orgánem.*
3. Nález sp. zn. II. ÚS 3626/13 ze dne 16. 12. 2015, (Sbírka nálezů a usnesení N 216/79 SbNU 475), *Právo oznamovatele na efektivní vyšetřování trestného činu.*
4. Nález sp. zn. I. ÚS 3196/12 ze dne 12. 8. 2014, (Sbírka nálezů a usnesení N 152/74 SbNU 301), *K povinnosti státních orgánů vést efektivní trestní řízení.*
5. Usnesení I. ÚS 2886/13 ze dne 29. 10. 2013, nepublikováno, *Právo na život – povinnost účinného vyšetřování.*
6. Usnesení IV. ÚS 706/19 ze dne 7. 5. 2019, nepublikováno, *Právo na účinné vyšetřování.*
7. Nález sp. zn. Pl. ÚS 4/94 ze dne 12. 10. 1994, (Sbírka nálezů a usnesení N 46/2 SbNU 57), *Použití anonymního svědka v rámci trestního řízení.*
8. Nález sp. zn. I. ÚS 592/2000 ze dne 12. 2. 2002, (Sbírka nálezů a usnesení N 15/25 SbNU 115), *Právo obviněného zadrženého podle § 75 trestního řádu na poradu s obhájcem bez přítomnosti třetí osoby.*
9. Nález sp. zn. I. ÚS 3206/08 ze dne 27. 4. 2009, (Sbírka nálezů a usnesení N 99/53 SbNU 251), *Omezení práv obhajoby v trestním řízení.*
10. Usnesení III. ÚS 3328/16 ze dne 28. 3. 2017, nepublikováno, *Příslušnost orgánu činného v trestním řízení.*

b) *Soudy obecné*

1. Rozsudek Vrchního soudu v Praze sp. zn. 10 To 71/2019 ze dne 17. 9. 2019 ve věci bývalého vojáka z povolání E. E.

Elektronické dokumenty

1. Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální knihovna, Národní shromáždění československé 1918-1920, Tisk č. 215, *Dotaz Hroudy na ministra vnitra o organizaci četnictva*. [online]. PSP ČR, Digitální depozitář [citace 2020-03-15]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0215_00.htm.
2. Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální knihovna, Národní shromáždění československé, Poslanecká sněmovna 1920-1925, Tisk č. 62, *Návrh poslanců F. Svobody, F. Skaunicové a soudruhů na zrušení systému vojenské policie*. [online]. PSP ČR, Digitální depozitář [citace 2020-03-15]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01.htm>.
3. Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální knihovna, Poslanecká sněmovna 2010 – 2013, Sněmovní tisk 916, Vl.n.z. o Vojenské policii – EU [online]. PSP ČR, Společná Česko-slovenská digitální parlamentní knihovna [citace 2020-04-20]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6&T=916>.
4. Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Sněmovní tisky, Sněmovní tisk 790/0, Novela z. o Vojenské policii – EU [online]. PSP ČR, Jednání a dokumenty [citace 2020-04-28]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=8&T=790>
5. Česko, POLICIE ČESKÉ REPUBLIKY – KŘP Moravskoslezského kraje: *Historie četnictva a policie*, [online]. Policie ČR, © 2019 [citace 2020-01-30] . Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/historie-cetnictva-a-policie-historie-cetnictva-a-policie.aspx?q=Y2hudW09MTQ%3d>.
6. Archiv bezpečnostních složek, Vojenská kontrarozvědka (VKR) – základní informace, [online] Copyright © 2020, [citace 2020-03-30]. Dostupné z:

<https://www.abscr.cz/jmenne-evidence/evidencni-zaznamy-a-archivni-pomucky-vysvetlivky-zkratky/vkr-zakladni-informace/>.

7. Česko, Vojenské zpravodajství, *Nástin dějin VKR*, [online]. VZ ČR, © 2008 [citace 2020-03-20] . Dostupné z: <https://web.archive.org/web/20111111030517/http://www.vzcr.cz/Kapitolavkr/49.aspx>
8. Státní bezpečnost (StB), Hlavní správa vojenské kontrarozvědky, *Totalita.cz* [online]. © 1999 - 2020 Tomáš Vlček [citace 2020-02-05]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/stb/stb_vkr.php.
9. KOUDELKA Z. Vojenská justice v ČR, *Vojenské rozhledy* [online]. Roč. 2009, č. 2 [citace 2020-01-30] © 1991-2019, Vydávající instituce: Univerzita obrany, ISSN 2336-2995, Dostupné z: <https://vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/strategicke-rizeni/vojenska-justice-v-cr>.
10. MAREŠ M. Vojenské trestné činy s předsudečným motivem, *Vojenské rozhledy* [online]. Roč. 2012, č. 3 [citace 2020-02-05] © 1991-2019, Vydávající instituce: Univerzita obrany, ISSN 2336-2995, Dostupné z: <https://vojenskerozhledy.cz/kategorie-clanku/vojenske-trestne-ciny-s-predsudecnym-motivem>.
11. vp.army.cz, Vojenská policie, statistiky [online] © 2004-2014, Ministerstvo obrany, [citace 2020-01-30]. Dostupné z: <https://vp.army.cz/soubory-ke-stazeni>.
12. iBadatelna, Sbor národní bezpečnosti, [online] Copyright © 2020, Centrum pro dokumentaci totalitních režimů, [citace 2020-03-30]. Dostupné z: <https://ibadatelna.cz/cs/slovník/sbor-narodni-bezpecnosti>.
13. ADAMEC M, Prokuratura a její vývoj na našem území, [online] Copyright © EPRAVO.CZ – Sběrka zákonů, judikatura, právo, [citace 2020-03-30]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/prokuratura-a-jeji-vyvoj-na-nasem-uzemi-102856.html>.

14. Česko, Nejvyšší státní zastupitelství, *Vznik a historie*, [online]. NSZ ČR, [citace 2020-04-10]. Dostupné z: <http://www.nsz.cz/index.php/cs/o-statnim-zastupitelstvi/vznik-a-historie>.
15. ŠLAJER Václav, mjr. Mgr., *Stanovisko k problémům s příslušností policejního orgánu VP nebo Policie ČR v případech, kdy dojde k jednání vykazujícímu znaky trestného činu v zařízeních a objektech zřizovaných Ministerstvem obrany jako organizační složkou státu.*, digitální knihovna KS VP, [offline, intranet]. VP ČR, [citace 2020-05-10], dálkově nedostupné.
16. PROVAZNÍK Jan, Komentář WK k KO141_61CZ, *Výklad některých pojmů*, [Antonín Draštík, Jaroslav Fenik aj., *Trestní řád Komentář*, 1. díl, § 1-180, Praha 2017] ASPI, *Automatizovaný systém právních informací*, [online] © 2020 Wolters Kluwer ČR, a. s., [citace 2020-05-15]. Dostupné z: [dostupné z: https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi](https://www.wolterskluwer.cz/cz/aspi/o-aspi).
17. BIS, Roman, SPIŠÁK Ján, *Použití vojenské policie ve vojenských operacích*, *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 2, s. 93–110, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line), dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz>.
18. STEJSKAL, Lukáš, *Vojenská policie potřebuje svoji koncepci*, *Vojenské rozhledy*, 2015, roč. 24 (56), č. 2, s. 111–116, ISSN 1210-3292 (tištěná verze), ISSN 2336-2995 (on-line), dostupné z: <http://www.vojenskerozhledy.cz>.

Internetové odkazy

1. Brazílie, Polícia Militar do Distrito Federal [online 2020-03-10] PO AE Conjunto 04, QCG, Palácio Tiradentes, Setor Policial Sul, Brasília-DF. Dostupné z: <http://www.pm.df.gov.br/>.
2. Nizozemí, Koninklijke Marechaussee (KMar) [online 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.defensie.nl/organisatie/marechaussee>.

PŘÍLOHY

1. Národní shromáždění československé 1918-1920, Tisk č. 215

„Zasedání Národního shromáždění československého roku 1918.

Tisk 215.

Dotaz

**člena Národního shromáždění J. V. Hroudy a společníků
na pana ministra vnitra o organizaci četnictva.**

Dne 29. října 1918 čís. jedn. 18.250 vydal generál Řezáč rozkaz všemu četnictvu v nové Československé republice o tom, že přechází do služeb Národního výboru, zároveň ale také nařídil, že dosavadní jeho vojácká organizace a nařízení z dob předbřeznových zůstávají i nadále v platnosti. Stará nařízení četnická a jeho organizace jsou vykonávání služby bezpečnostní jen na překážku a české četnictvo jako součástka národa marně čeká, že se bude moci těšiti jako jiní ze svobody a že roztržena budou pouta, kteráž jemu bránila v účasti na veřejném životě a v účasti na státně zřízené organizaci.

Od starých byrokratů, kteří se sice honosí českým původem a jménem, moderní nápravy nelze očekávati, ba naopak oni se snaží nadále udržeti vojenskou, ale naprosto neschopnou organizaci, poněvadž jest jim velmi pohodlná na ukájení osobních choutek a na zastření důstojnické nezpůsobilosti k výkonu novodobé služby bezpečnostní, jak jich ona vyžaduje. Důstojníci četniční nemají úplně žádného předběžného vzdělání pro bezpečnostní službu, jsou přijímáni od vojska a po 6 měsíční administrativní praxi a odbytí zkoušek ze znalosti určených zákonův jsou přidělováni k jednotlivým četnickým oddělením a podle platného zákona ze dne 25. prosince 1894 č. ř. z. 1 ai 1895 a nařízení ministerstva zeměbrany ze dne 20. března 1895 řídí vyučování mužstva ve službě bezpečnostní, které nikdy v praxi nepoznali, jí nevykonávali a jí vůbec nerozumějí. Další jejich povinnosti spočívají ve vyřizování různých žádostí a třikráte v roce v objíždce četnických stanic, jejich obvodům příkázaných. O bezpečnostní službě nemají potuchy a pouze šikanují mužstvo »škatulkovým a koníčkářským« vedením kanceláří, zbytečnou execírkou a urážejícími »kvergriffy« a ostatní výchově nevěnují žádného zájmu. Jakým duchem jsou tito zřízcenci napájeni, lze vyčísti z rozkazů, za války vydaných četnickým generálem Řezáčem, kteréž jsou až dosud ve všech četnických stanicích uschovány.

Protože není ještě program vybudování organizace bezpečnostní služby, jejíž jest četnictvo součástíou, známý ani československé veřejnosti ani četníkům samotným a jelikož dosavadní poměry jsou ve svobodné republice československé neudržitelné, táží se podepsaní pana ministra vnitra, zda hodlá ve věci této neodkladnou nápravu zjednati, zejména zda míní zrušiti dosavadní vojenskou organizaci četnictva, jemu povoliti účast na právu shromažďovacím a spolčovacím, aby sobě mohlo vybudovati odborové organizace a jimi účastniti se a uplatniti své zkušenosti i nároky. Dále, zda hodlá četnictvu povoliti užívání civilního obleku mimo službu a je-li potřebí, i ve službě a napříště je pokládati za civilně organizovanou bezpečnostní stráž, kteráž bude vychovávána a řízena výhradně úředníky s vysokoškolským vzděláním na místě četnických důstojníkův, kteří až dosud pohřešují náležitého vzdělání pro službu bezpečnostní.

V Praze 3. prosince 1918.

J. V. Hrouda,
Frant. Zeminová, Tučný Al., Pelikán, Landová-Štychová, J. Svozil, Buřival, dr. A. Uhlíř, dr. Veselý, dr. Ot. Krouský, St. K. Neumann, Špatný, Kopeček, Freiman, J. Netolický, Skorkovský, dr. Rambousek, dr. Veverka, Holejšovský, dr. Theodor Bartošek, Heidler, dr. Bouček.^{276 277}

2. Pokyny ku vykonávání služeb čs. vojenské policie

1/ Působnost a pravomoc:

Hlavní úkolem vojenské policie jest udržování vojenského pořádku a kázně na ulicích, ve veřejných místnostech, perlustrování vojenských osob, pátrání po zavlčené vojenské výzbroji a výstroji, zločincích vojenského stavu, zamezení tuláctví, zběhnutí, nabádání k hlášení, domovní prohlídka na rozkaz neb udání za asistence bezpečnostní stráže /strážník, četník atd./ u osob voj. pravomoci podléhajících, stíhání řemeslných hráčů, potírání lichvy a řetězového obchodu, dozorčí služba na všech nádražích Brna a předměstí.

Každý člen vojenské policie jest opatřen legitimací, kterou musí při každém úředním výkonu prokázati. Nařízení orgánů voj. policie musí vojenské osoby v každém ohledu respektovati. Vojenská policie má také právo v nutném případě zatýkati. Neuposlechnutí rozkazů těchto orgánů může míti za následek trestní vyšetřování.

Na požádání vojenské policie musí každá osoba poskytnouti dle potřeby podporu. Při perlustrování musí se každá vojenská osoba bez rozdílu hodnosti legitimovati. Vojenské osoby musí míti bez rozdílu hodnosti průkazní lístky útvaru, sboru neb oddílu, k němuž přináleží. Osoby bez těchto platných průkazů budou bezpodmínečně předvedeny na oddělení do jehož působnosti patří. Vojenská policie bdí nad přesným dodržováním policejní hodiny. Mísení se do výkonů voj. policie, rovněž protivení se těmto orgánům, jest trestné a má za následek zatčení.

2/ Služba:

Permanentní služba ve dne i v noci koná se v ústředně důstojníkem a u každého oddělení poddůstojníkem. Velitel oddělení rozdělí svůj obvod v úseky.

²⁷⁶ Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální knihovna, Národní shromáždění československé 1918-1920, Tisk č. 215, *Dotaz Hroudy na ministra vnitra o organizaci četnictva*. [online]. PSP ČR, Digitální depozitář [citace 2020-03-15]. Dostupné z: https://www.psp.cz/eknih/1918ns/ps/tisky/t0215_00.htm.

²⁷⁷ Pozn. aut.: i po 100 letech je tento text aktuální při řešení rozvoje současné VP.

V každém úseku předepíše velitel cesty /růty/, které hlídky při každé obchůzce přejítí musí. Tyto obchůzky konají se ve dne i v noci.

Na hranicích obvodu konají se obchůzky a hromadné prohlídky v obapolném srozumění sousedního oddělení. Provádění úředního jednání v cizích obvodech koná se jen na rozkaz ústředny neb v pádu nutnosti s dodatečným vyrozuměním velitele dotyčného oddělení. Při provádění hromadných prohlídek přidělí posádkové velitelství voj. policie pohotovost jednotlivých vojenských těles neb útvarů posádky. Službyvedoucí vypíše službu (denně) a rozdělí dle rozkazu velitele pravidelné obchůzky. U každého oddělení jest pohotovost 1 velitel a 10 mužů. Ke zvláštním úkolům nařídí velitel voj. policie pochůzky za vedení důstojníků. Tyto hlídky doprovází orgán bezpečnostních stráží.

3/ Pochůzky:

Pochůzka od 8. hod. večerní až do 6. hod. ranní vždy za přítomnosti orgána bezpečnostní stráže. Sílu hlídky určuje úkol, doba (den nebo noc) a místní poměry. Obyčejně 1 velitel a 2 muži. Výzbroj hlídky jest poboční zbraň a v noci revolver. Hlídka vykonává svědomitě předepsanou cestu, hlásí se u polic. Komisařství dotyčného obvodu, kde její kontrolní arch potvrdí. Výkon služby ve veřejných místnostech, jakož i při domovních prohlídkách, provede se za přítomnosti orgána bezpečnostní stráže. Každý ve službě stojící policejní orgán vojenské policie jest oprávněn v pádu potřeby asistenci u nejbližšího vojenského útvaru nebo nejbližší bezpečnostní stráže si vyžádati. Má-li hlídka podnět k zakročení, nebo doví-li se, že na veřejném místě nepřístojnosti se dějí, zakročí bez dalšího vyzvání. Výsledek obchůzky zanesse velitel do protokolu událostí svého oddělení.

4/ Chování hlídek a znalosti:

Při úředním výkonu vystupuje člen vojenské policie zdvořile, klidně, slušně, ale vždy pevně a rozhodně. Úplná znalost všech ulic, průchodních domů, nádraží, sadů, kasáren, jakož i výčepů a hostinců, kaváren atd. a publika, které tam obcuje, dále úkrytů zločinců neb podezřelých, jest každému orgánu voj. policie nezbytně nutná. Každý muž musí znáti upotřebení telefonů, jakož i místa odkud ve dne v noci může telefonovati. Průkazní lístek (legitimace) voj. policie nesmí býti nikomu a v žádném případě vydán z ruky. Jest povinností zachovávat každé služební tajemství.

5/ Práva a povinnosti:

Ve službě požívá mužstvo voj. policie totéž právo jako stráž (hlídka) a podléhá týmž zákonům dle služebního řádu díl 1.

6/ Doplnění stavu:

Doplnění stavu mužstva oddělení voj. policie děje se na návrh jednotlivých oddělení (písemná žádost). Po zjištění bezúhonnosti a přesvědčení se o schopnosti, přijme ho ústředna. Hlásit se může každý příslušník čs. branné moci. Propuštění ze služby jest okamžité, a sice při zřejmém přestupku proti kázni neb nedbalosti ve službě, viník se odešle svému tělesu.

7/ Služební (úřední) výkon: Provádí se:

- a) napomenutím,
- b) udáním,
- c) zatčením.

Každé zakročení děje se v mezích zákona, slušně, klidně a nenápadně. Ve službě ať se každý všemu vyhne, čím by se stal veřejnosti směšným nebo vyvolal svým chováním nepříznivou kritiku obecnstva. Při sběhnutí se lidu, kterým se úřední výkon znemožňuje, vysvětlí velitel hlídky obecnstvu, oč jde a připomene, že službu koná. Zároveň požádá nejbližší policejní neb vojenský oddíl o pomoc.

8/ Zatčení a eskorta:

Každé zatčení a eskorta provede se nenápadně. Hlavními ulicemi, jakož i frekventovaným místům se eskorta vyhne. Zatčený předvede se bezvýjimečně na to oddělení, do jehož ta ulice nebo místnost padá, kde viník byl zadržen. Zbraně neb nástroje, jichž zadržený při výtržnosti použil neb ještě použít mohl, se zatčenému odeberou. Eskortu zamezí, aby zatčený ničeho neodhodil, nezničil a s nikým nemluvil neb se nedorozuměl, nikomu nic nepřistrčil a nic nevzal. Návštěva výčepů jest eskortě zakázána. Poutání sponami neb řetězy jest dovoleno jen v těchto případech:

- a) při nebezpečných neb násilnických osobách,
- b) při renitenci neb odporu,
- c) při pokusu o útěk.

Doprava nebezpečných zločinců děje se se vězeňským vozem, který se na nejbližším policejním oddělení vyžádá. Při zakročení proti invalidům má se po-

stupovati s největší péčí a s ohledem na jeho zdravotní stav. Pravidelně dostačí zjištění totožnosti.

9/ Perlustrace:

Nejdůležitějším úkolem voj. policie jest perlustrování, to znamená zjištění totožnosti všech na ulicích a v místnostech zastižených voj. osob. Každý muž, důstojník, úředník čs. branné moci posádky v Brně jest opatřen průkazním lístkem. Každý prozatímně se v Brně zdržující člen čs. branné moci má býti opatřen buď dovolenkou neb cestovním průkazem. Kdo se řádně vyhotoveným průkazem nemůže vykázat, budiž zadržen a na oddělení předveden. Hlídka přesvědčí se při všech průkazních listinách, nejsou-li padělány, opraveny, nebo není-li již lhůta platnosti překročena. Každý řádně vydaný průkazní list musí býti opatřen kulatým razítkem. Při zjištění civilních osob musí býti orgán bezpečnostní stáže přítomen. V době zaměstnání, tj. od 8 hod. do 11 hod. dopoledne a od 3 hod. do 5 hod. odpoledne, jako i po čepobití, nesmí se žádný voják posádky v Brně bez písemného povolení velitele pododdílu na ulici zdržovati. Dovolení spáti doma neopravňuje ku překročení čepobití.

10/ Nošení stejnokroje:

K nošení stejnokroje vojenského jest pouze člen čs. branné moci neb společenství armád v činné službě oprávněn. Mužstvo a důstojníci čs. branné moci mimo službu bez poboční zbraně. Výjimku tvoří mužstvo a důstojníci vysláni do čs. státu cizími vládami, nemohou-li se vykázati řádně ověřenými doklady s ohlášením u místního neb posádkového velitelství.

11/ Opilství a tuláctví:

Opilý voják ať se zadrží a odevzdá voj. policii. Je-li těleso zadrženého ubytováno na blízku neb bydlí-li zadržený sám na blízku, odevzdá se po zjištění totožnosti buď jeho oddílu nebo doprovodí se domů do svého bytu. Opilý eskortuje se 2 muži. Je-li doprava pěšky nemožná, použije se košatiny od nejbližšího policejního komisařství. Při plné opilosti neb bezvědomí zavolá se telefonicky „otrávení alkoholem“ dobrovolná záchranná společnost. Úřední jednání s opilým jest velmi obtížné, vyžaduje mnoha trpělivosti, sebezapření a často veliké tělesné námahy. Duševní stav opilého, jakož i všechny příznaky opilosti ať se svědomitě pozorují, neb podnapilost jest akutní otrava alkoholem, tudíž nemoc. Opilí, kteří při spáchání nějakého přestupku nebo trestného činu byli přistiženi, předvedou se se ke zjištění přičetnosti buď voj. dozorcímu neb nejbližšímu řadujícímu lékaři. Odpor renitentních neb násilných ať se použitím přiměřeného násilí zlomí. Týrání

jest však trestné. Doporučuje se proto průběh použití násilí věrohodnými svědky zjistiti a nebo dáti přemoženého lékařem prohlédnouti. Je-li zatčený těžký zločinec tak churav, že by preventivní výzvou jeho zdraví bylo ohroženo, odevzdá se na uzavřeném oddělení posádkové nemocnice v Zábrdovicích. K tomu účelu nutno vyžádati vězeňského povozu.

12/ Prohlídka veřejných místností:

Revise hostinců, kaváren, vináren, výčepů, veřejných domů, atd. děje se vždy za asistence orgána bezpečnostní stráže. Po obsazení všech východů vstoupí velitel hlídky v průvodu strážníka do místnosti. Sdělí majiteli neb jeho zástupci účel svého příchodu a prohlédne všechny pro veřejnost přístupné místnosti. Vzkročení do soukromého domu /bytu/ majitele neb nájemce jest jenom v případě domácí prohlídky oprávněno. Uzavřeným společenstvem místnosti se neprohližejí. Uvnitř se nacházející vojáci necht' se vyvolají sklepníkem ven. Prohlídky ve veřejných lokálech jsou velice obtížné, choulostivé a vyžadují od úředních orgánů klidu, rozvážnosti a velmi slušného vystupování. Poznámky obecnstva a neslušné chování jednotlivců se krátkým poukázáním na povahu hlídky odmítne. Pozvání hostí neb nabídnutí jídle se zdvořile, ale rozhodně zamítne. Otevření zamknutých místností provádí se za asistence strážníka. Osoby v civilu perlustruje přítomný strážník. Hazardující mužstvo se zatkne.

13/Vzkročení do soukromého bytu ve službě:

- a) Na rozkaz,
- b) při pronásledování,
- c) při volání o pomoc,
- d) na odůvodněné udání,
- e) v pádu nebezpečí.

14/ Domovní prohlídky:

Domovní prohlídky se provádějí pravidelně na rozhodnutí soudu a v nutných případech na rozkaz velitele voj. policie. Z vlastní moci provede velitel hlídky prohlídku za asistence orgánů bezpečnostní stráže v těchto případech:

- a) Je-li na vojína neb voj. soudní moci podléhající osobu vydán zatykač neb rozkaz ku předvedení,
- b) přistihne-li se vojín při trestném činu,
- c) je-li veřejností stíhán neb veřejností z nějakého přestupku obviněn,
- d) najdou-li se u něho předměty, které jej činí podezřelým.

Při prohlídce jest majitel bytu neb plnoletý člen jeho rodiny přítomen! Mimoto dvě plnoleté nestranické osoby jako svědci. Prohlídky provádějí se nenápadně se vší zdvořilostí, s příslušnou šetrností. Zabavené věci se protokolárně sepíší a zápis se ode všech přítomných podepíše. Protokol se uloží v kanceláři. Stvrzenka zabavených věcí vyhotoví se na žádost dosavadního majitele. Každá ve službě proti předpisu provedená prohlídka jest v pádu dokázaného zlého úmyslu zneužitím úřední moci, nebo přestupkem proti úředním povinnostem. Prohlídky ve voj. budovách dějí se ve shodě s velitelem.

15/ Prohlídky na těle:

Po zadržení podezřelého provede se tělesná prohlídka jen v tom případě, když žádným jiným způsobem se povaha trestního skutku zjistiti nedá. Prohlídka provede se na odlehlém místě a s nutnou šetrností. Z důvodu slušnosti nesmí býti ženy muži prohledávány. Prohlídky z vyzvědačství podezřelých oznámí se dříve gen. Štábu u zemského velitelství.

16/ Vyšetřování:

Vypátrání trestných činů děje se buď na rozkaz neb z vlastního popudu. Hlavní věcí při vyšetřování jest zjištění trestní povahy skutku a shromáždění usvědčujících a polehčujících okolností. Výslech podezřelého a svědků, prohlídka na místě činu ku vypátrání stop, zabavení všech předmětů na pachatele neb čin se vztahujících, tvoří vyšetřovací materiál. Vyšetřováním má se zjistiti:

- a) co se stalo a kde?
- b) kdo je pachatelem?
- c) jakým nástrojem byl čin proveden?
- d) proč to udělal?
- e) jak to činil?
- f) kdy se to stalo?

Při prohlídce na místě činu uzavře se okolí tak, aby poloha předmětu nebyla změněna a nepovoláním přístup byl zamezen. K vypátrání pachatele jest nejdůležitější správný popis osoby (popsání hlavy, jejich jednotlivých dílů, postavy, přibližného stáří a uvedení zvláštních znaků). I tehdy, když se podezřelý k činu přiznává, zkouší se jeho přiznání stran správnosti. Udání, kterým obvinění chce sliby dokázati, prozkoumá se důkladně. Členům voj. policie jest zakázáno, aby k dosažení důkazů neb usvědčení podezřelého jej k podniknutí, pokračování neb dovršení trestního skutku pobízeli, nebo aby tajně objednanými osobami ku přiznání byl sveden a na základě toho přiznání u soudu udán. Stejně se zakazuje

předstíráním nepravdivých událostí, hrozbami neb jinými donucovacími prostředky na podezřelého působiti. Plná a správná adresa svědků, necht' se ihned zjistí. Oproti svědkům nesmí se nikdy nějakých donucovacích prostředků použítí. Vyšetřování provádí se nenápadně, zdvořile a věcně. Osobám, od kterých se vysvětlení žádá, at' se úřední osoba představí.

17/ Zákaz provedení úředních výkonů:

V budovách, kde jsou velvyslanectví neb konzuláty spojeneckých neb cizích vlád umístěny, jest úřední jednání voj. policie zakázáno. Uchýli-li se pronásledovaný do těchto budov, střeží se zvenku východy, aby bylo zamezeno dalšímu útěku, překročení těchto nonteritoriálních území jest dovoleno jenom se svolením odpovědných úředníků toho velvyslanectví.

18/ Užití zbraně:

Orgány voj. policie smějí ve službě v těchto případech použítí zbraně:

- a) v pádu sebeobranu nebo zamezení útoku na život druhých osob,
- b) k přemožení odporu, kterým se úřední jednání zamezuje,
- c) k zamezení útěku nebezpečných zločinců, když k zadržení jiného prostředku není.

Sebeobrana jest zmírněné použití násilí k samostatnému zabránění buď již vypočítané neb bezprostředně nastávající, proti zákonitému útěku, kterým svoboda neb život neb jmění bránícího se neb jiných osob nebezpečně ohroženy jsou. Nebezpečným zločincem jest ten, který buď úředně tak označen nebo rozličnými podklady byl usvědčen, že je státu, osobě nebo cizímu majetku nebezpečným. Použitím zbraně nejprve se pohrozí, pak se zbraň k použití připraví. Je-li toto napomenutí bezvýsledným, nebo není-li více času, použije se zbraň tak, aby nebyly zasaženy důležité orgány těla. Střelné zbraně na ulicích se zvláštní opatrností používá, aby nevinní nepřišli k úrazu, totéž platí při výstřelech na poplach. Každé použití zbraně hlásí se ihned na oddělení. O poskytnutí pomoci raněnému stará se ten, kdo zbraně použil.

19/ Zdravotní opatření:

K zamezení rozšiřování se nakažlivých nemocí (cholera, mor, neštovice, střevní a skvrnitý tyfus, úplavice, spála, trachom, růže) nařizuje se:

- a) nakažlivou nemocí onemocnělý nebo podezřelý nesmí býti předveden do úřadovny. Z důležitých důvodů zatčení předají se infekční nemocníci. Až do předání udrží se v samovazbě,

b) vyšetřování v domech, kde nakažlivá nemoc jest zjištěna, provádí se zejména jenom v důležitých a zvláště nutných případech,

c) desinfekce arestů, úřadoven a všech osob, které s nálezem přišly do styku, provede se ihned,

d) onemocnělý vězeň při dopravě na ulici za podezřelých úkazů, zavede se pod nejbližší domovní bránu, až intervencí bezpečnostní nejbližší stráží zavolaný lékař další rozhodne.

20/ Vnitřní služba:

Velitel hlásí výsledek obchůzky oddílu. Lehčí provinění, kde viník zatčen nebyl, hlásí velitel oddělení služební cestou dotyčnému voj. tělesu, kterému jest pachatel přidělen. Písemné udání obsahuje:

Datum.....hodinu.....místo.....hodnost.....jméno viníka.....jméno velitele obchůzky.....příčinu zadržení..... Též nacionále, zvláště pododdělení, aby se pachatel snáze našel, uvede se v písemném protokolu. Veškeré hlášení voj. policie vrátí velitelství, viníka s oznámením výsledku úředního jednání posádkovému velitelství.

Každý úřední výkon týkající se vyzvědačství, hlásí se ihned oddělení gen. Štábu zemského velitelství.

21/ Postup při zatčení:

Viník ve vazbě předá se:

a) příslušník posádky Brna, k tomu tělesu, kde službu koná a sice po vyšetření trestního činu průvodkou, dozorčímu důstojníkovi, který přejmutí potvrdí, zároveň sdělí se přijímacímu orgánu příčina zatčení.

b) příslušníci cizích posádek předají se po zjištění totožnosti, vyšetření trestního skutku, s příslušným hlášením posádkovému velitelství v Brně.

Zatčené osoby předají se pravidelně téhož dne svým tělesům k dalšímu úřednímu řízení. Oddělení, která z důvodu dalšího vyšetřování voj. osobu v preventivní vazbě podrží, hlásí ihned služební cestou jméno vězně a příčinu zadržení jeho útvaru. Důležité udání, které oddělení přímo od někoho obdrželo, hlásí se ihned ústředně a to místnímu velitelství.

22/ Zvláštní nařízení:

Denní služební poštu otevírá osobně velitel oddělení. U každého oddělení vede se exhibitní protokol běžných služebních věcí a rezervantní exhibitní protokol důvěrných záležitostí. Tento vede a uchovává velitel oddílu sám. Všechny služební věci, které se vyšším velitelstvím předkládají, jsou služební cestou. Oddí-

ly zasílají denně do 8 hod. ranní hlášení, ve kterém se krátce počet případů rozdělovaných dle trestních případů uvádí. Ústředna předkládá ranní hlášení místnímu velitelství v 10 hod. dopoledne. Anonymní dopisy patří pravidelně do koše. V důležitých případech vyšetří se správnost uvedených fakt a dle možnosti též udavatel.

23/ Služba profesá:

Službou žalárníka jest dozor nad věznicí a všemi ve vyšetřovací vazbě drženými vojíny. Vězňům odebrané věci se uschovají v úradovně a sepíše se seznam, jehož správnost vězeň potvrdí podpisem. Uschované věci se číslovají a jejich čísla se shodují se seznamem. Při předání zatčených předají se současně jejich věci proti potvrzení.²⁷⁸

3. Poslanecká sněmovna 1920-1925, tisk č. 62

„Poslanecká sněmovna N. S. R. Č. 1920.

1. volební období.

1. zasedání.

62.

Návrh

poslanců F. Svobody, F. Skaunicové a soudruhů

na zrušení systému vojenské policie.

Celé veřejné mínění republiky označuje systém vojenské policie za neblahý přežitek zpátečnictví, zvláště pokud zasahuje do civilního a politického života.

Vojenská policie, řízená a spravovaná intencemi rakušáckého inkvizitorství, ztrpčuje život nejen vojínům, které mimo službu špiclovsky pronásleduje, ona míchá se také neoprávněně do civilních, společenských a politických poměrů, dokonce usazuje své konfidenty i v továrnách, jak bylo dokumentárně zjištěno v I. brněnské strojárně usvědčením úředníka Karla Svobody z konfidentských služeb vojenské policie, jejímuž systému se obětoval již za starého Rakouska

Politické relace vojenské policie, plné fantasmie, dohadů, nesprávností a konfusností, jsou samy velkým obžalovacím materiálem proti dosavadnímu systému vojenské policie.

²⁷⁸ Převzato bez úprav z publikace: **BAGIN, J.**, *Nástin vývoje policie, četnictva a vojenské policie v habsburské monarchii a českých zemích*. Praha: VHU, 1997, str. 51-58.

V rozpočtovém výboru Národního shromáždění při projednávání rozpočtu na r. 1920, kritisoval navrhovatel Svoboda systém vojenské policie s hlediska zájmů veřejné morálky a právních poměrů. Ministr N. O. Klofáč prohlásil, že vojenská policie bude zrušena. Při projednávání rozpočtu v N. S. přijata resoluce F. Svobody, ukládající ministerstvu N. O., aby učinilo včasné opatření k omezení činnosti vojenské policie, jejíž pravomoc pro záležitosti civilní a politické jest nepřípustna.

Přes to vojenská policie neblaze funguje dále.

Podepsaní proto navrhuji:

Sněmovna poslanců N. S. se usnáší:

Systém vojenské policie budiž odstraněn jako zařízení, odporující ústavně - právním poměrům. Ministerstvo N. O. se vyzývá, aby ihned učinilo opatření k zastavení činnosti a působnosti vojenské policie.

Návrh tento budiž odkázán k projednání sněmovnímu výboru ústavnímu, právnímu i výboru brannému.

V Praze dne 8. června 1920.

F. Svoboda, F. Skaunicová,

Koutný, Rouček, Dr. Charvát, Skalák, Houser, Chalupník, Blažek, Burian, Kříž Al., Karpíšková, Haken, Tausik, Borovszký, Surányi, Novák, Malá, Darula, Němec, Stivín.²⁷⁹

4. Značení VP - Přílohy k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

Ministr:

Ing. Pícek v. r.

Příloha č. 1 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

Příloha č. 2 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

²⁷⁹ Česko, Poslanecká sněmovna parlamentu České republiky, Digitální knihovna, Národní shromáždění československé, Poslanecká sněmovna 1920-1925, Tisk č. 62, *Návrh poslanců F. Svobody, F. Skaunicové a soudruhů na zrušení systému vojenské policie*. [online]. PSP ČR, Digitální depozitář [citace 2020-03-15]. Dostupné: <https://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/tisky/index01.htm>.

Příloha č. 3 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

Příloha č. 4 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

VZOR RUKÁVOVÉHO ZNAKU SE STŘÍBŘITÝMI PÍSMENY VP

Příloha č. 5 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

Příloha č. 6 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

VZOR RUKÁVOVÉHO ZNAKU SE STŘÍBŘITÝMI PÍSMENY MP

Příloha č. 9 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

Příloha č. 10 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

VZOR ZNAKU VOJENSKÉ POLICIE

Příloha č. 11 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

BAREVNÉ PROVEDENÍ A OZNAČENÍ VOZIDEL VOJENSKÉ POLICIE

Příloha č. 12 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

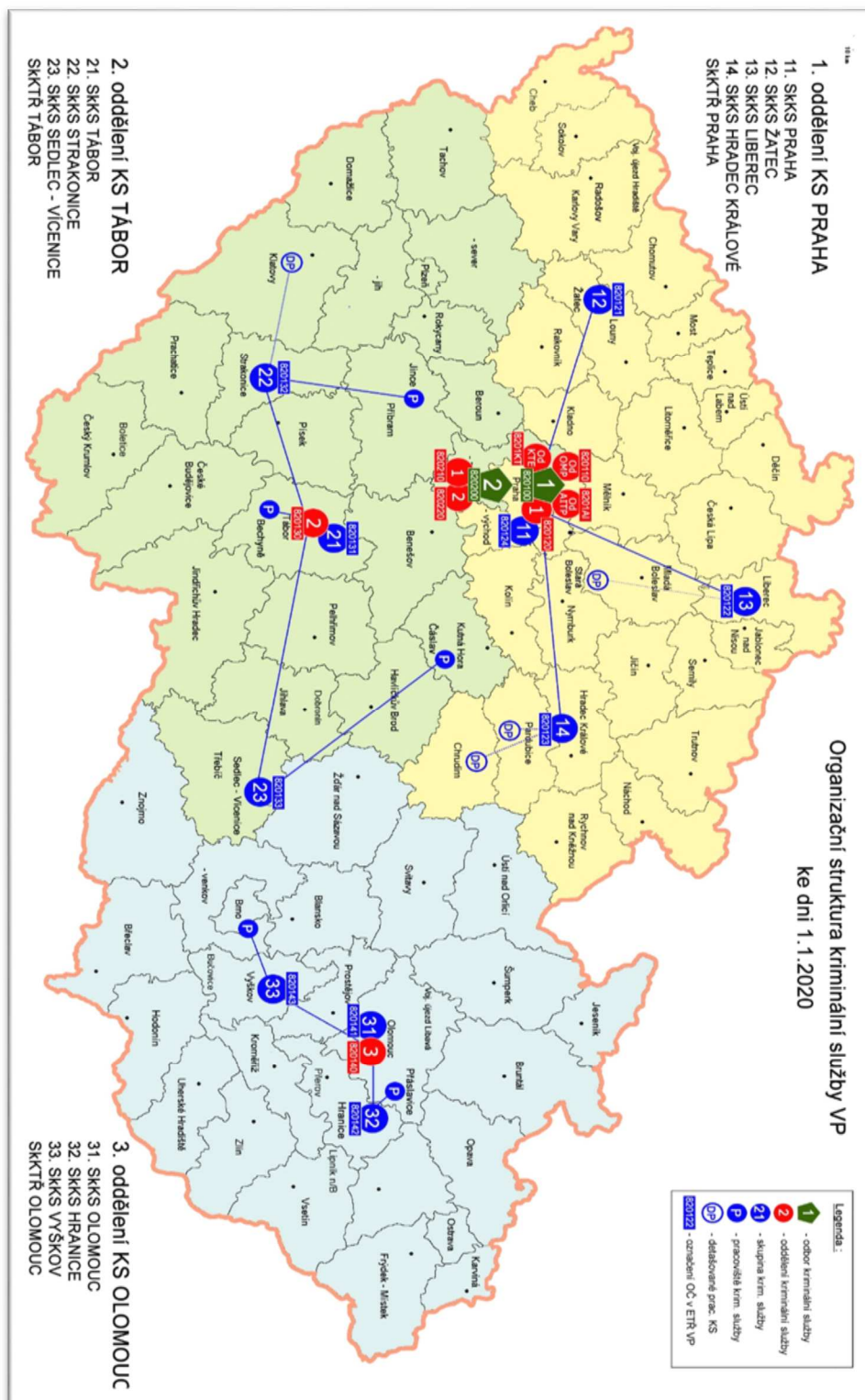

Příloha č. 13 k vyhlášce č. 301/2013 Sb.

VZOR RUKÁVOVÉ PÁSKY PRO VÝKON SLUŽBY VOJENSKÉHO POLICISTY V CIVILNÍM ODĚVU

5. Organizační struktura kriminální služby VP v roce 2020 - mapa dislokace pracovišť

Zdroj: HVeVP, vlastní úprava.

6. Struktura a dynamika kriminality v působnosti VP

Níže uvedená statistická data a související popisy nápadu trestné činnosti v působnosti VP, o němž pověřený orgán konal trestní řízení, jsou dělena do několika ucelených časových období spojených buď s vývojem ozbrojených sil (např. zrušení základní vojenské služby a profesionalizace armády), nebo s významnou změnou legislativy, přičemž oba tyto vlivy se zásadním způsobem podíleli na množství a skladbě druhů trestných činů prověřovaných (od 1. 7. 2016 též vyšetřovaných) VP. Takto souhrnně (buť ve stručné formě), jsou uvedená data zpracována poprvé, neboť zpravidla bývají tyto přehledy součástí Zprávy o situaci v oblasti bezpečnosti a pořádku v resortu MO, která se předkládá ministru obrany vždy za jeden kalendářní rok. Celostátní statistiky kriminality jsou pak projektem, jehož gestorem je Ministerstvo vnitra ČR. Vojenská policie přispívá do tohoto projektu v rozsahu specifikovaným gestorem a tyto údaje jsou zveřejňované ve výroční Zprávě o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky, a to na internetových stránkách MV ČR. Data o případech šetřených Vojenskou policií nejsou pro zobrazení v aplikaci mapakriminality.cz využitelná vzhledem k tomu, že tato aplikace využívá k souhrnnému zobrazení územní uspořádání Policie ČR, které je odlišné od územní působnosti Vojenské policie.

Zpracovávaná data se týkají pouze trestních řízení vedených pověřeným orgánem VP, tedy nejsou zahrnuty případy vedené postupem podle § 158 odst. 1 TrŘ a přestupky. Zdrojem pro veškeré zde prezentované tabulky (číslo 1 až 10) a grafy (číslo 1 až 46) byla interní data analytického oddělení kriminální služby VP. S ohledem na délku období a zaměření práce není cílem této přílohy přinést podrobnou statistiku, ale poskytnout čtenáři obecný přehled²⁸⁰. Samotné tabulky a grafy jsou pak vytvořeny vlastní úpravou autora.

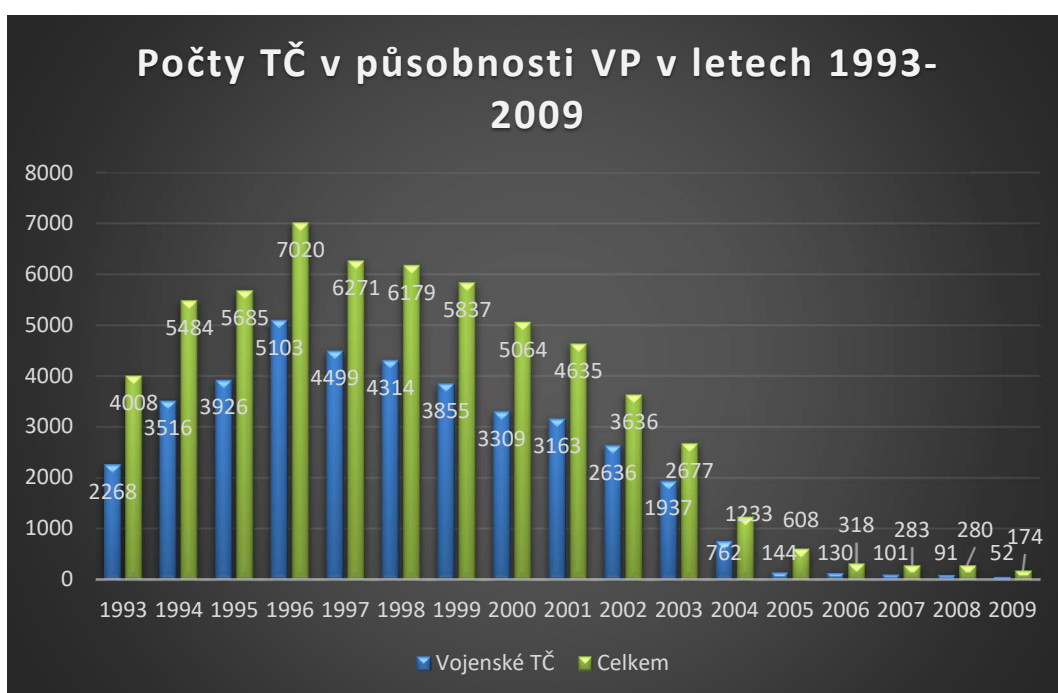
Část první – období let 1993 až 2009

Pro větší přehlednost je toto období na počátku vymezeno vznikem samostatné ČR, tedy od 1. 1. 1993 až do 31. 12. 2009, kdy pozbyl účinnosti zákon č. 140/1961 Sb., Trestní zákon. Samotná rekonstrukce trestního práva hmotného neměla na množství a skladbu TČ prověřovaných VP prakticky žádný vliv. Zásad-

²⁸⁰ Jedná o značně obsáhlou materii. Podrobnější informace je možno získat na vp.army.cz, Vojenská policie, statistiky [online] © 2004-2014, Ministerstvo obrany, [citace 2020-01-30]. Dostupné z: <https://vp.army.cz/soubory-ke-stazeni>.

ním faktorem v uvedeném období bylo zrušení základní (náhradní) vojenské služby k 31. 12. 2004. Došlo k razantnímu poklesu početních stavů ozbrojených sil a současně k úplné změně složení jednotlivých hodnostních sborů. VP, která se prakticky od počátku své novodobé existence věnovala primárně vojákům základní služby, kteří ji plně zaměstnávali, nebyla zpočátku schopna adekvátně reagovat na pokles „nápadu“, tedy oznamovaných skutků (viz graf číslo 1). Jak později vyplynulo, ve sboru vojáků z povolání, se ve stínu skutků páchaných „základáky“, mnohde rozvinula sofistikovaná, latentní a organizovaná trestná činnost majetkového charakteru.

Graf číslo 1

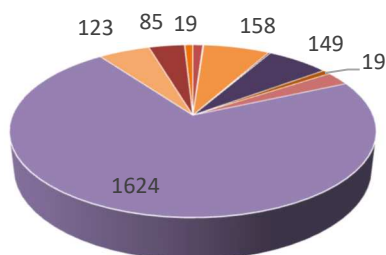

Více jak 50 % celkového nápadu trestné činnosti tvořily v letech 1993 až 2004 trestné činy vojenské (viz grafy číslo 2 až 13), které odpovídaly charakteru základní vojenské služby. Ta se podle tehdy platné branné legislativy týkala všech sociálních i etnických (či národnostních) skupin, přičemž o dobrovolném výkonu vojenské služby nemohla být řeč. Tento fakt ovlivnil skladbu této skupiny trestných činů, kdy nejčastěji zastoupeným skutkem bylo svémocné odloučení podle ustanovení § 284 trestního zákona²⁸¹.

²⁸¹ Srovnej s počty zběhnutí v ČSLA, str. 40 této práce, kapitola 1/IV/3.

Graf číslo 2

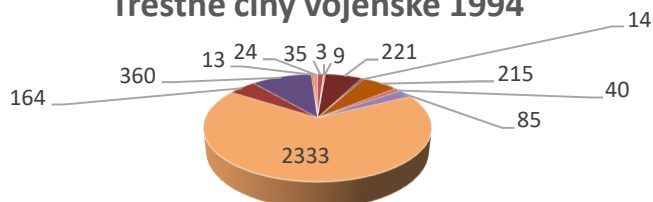
Trestné činy vojenské 1993

- §273 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279 Násilí
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

Graf číslo 3

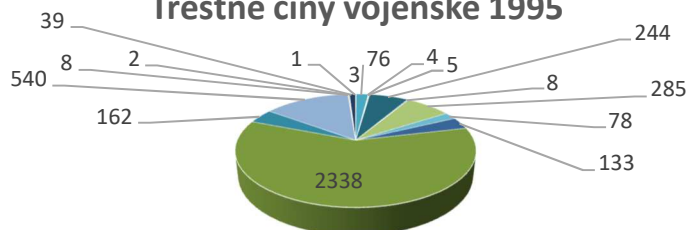
Trestné činy vojenské 1994

- §273 Neuposl. rozk.
- §274 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279 Násilí
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

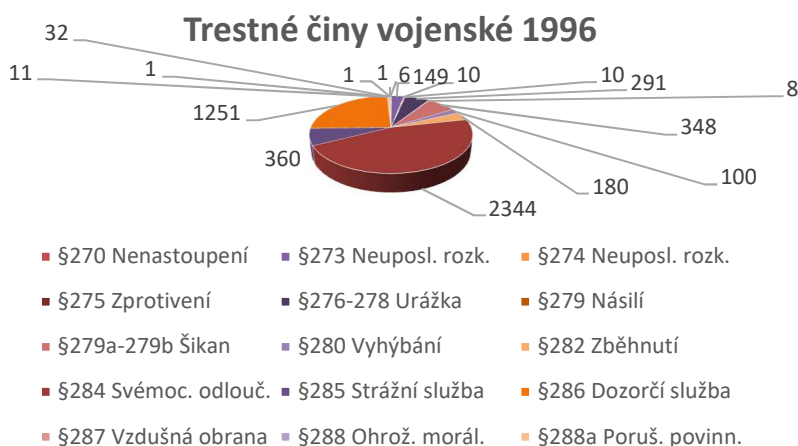
Graf číslo 4

Trestné činy vojenské 1995

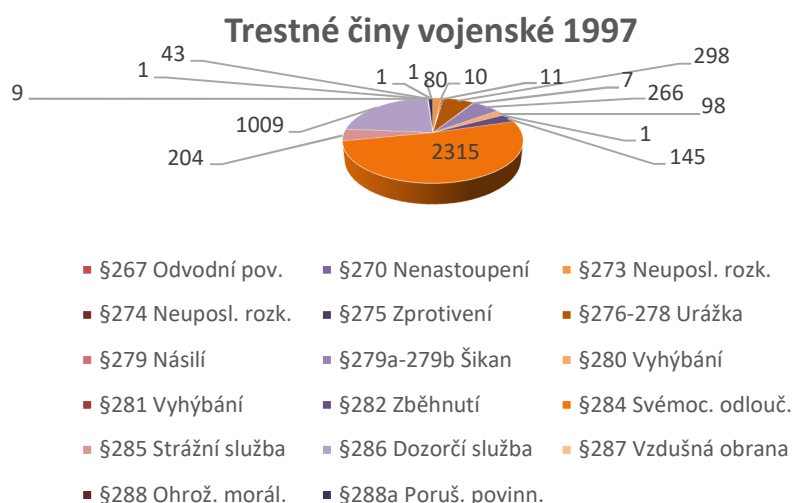

- §268 Branná pov.
- §270 Nenastoupení
- §273 Neuposl. rozk.
- §274 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279 Násilí
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288 Ohrož. morál.
- §288a Poruš. povinn.

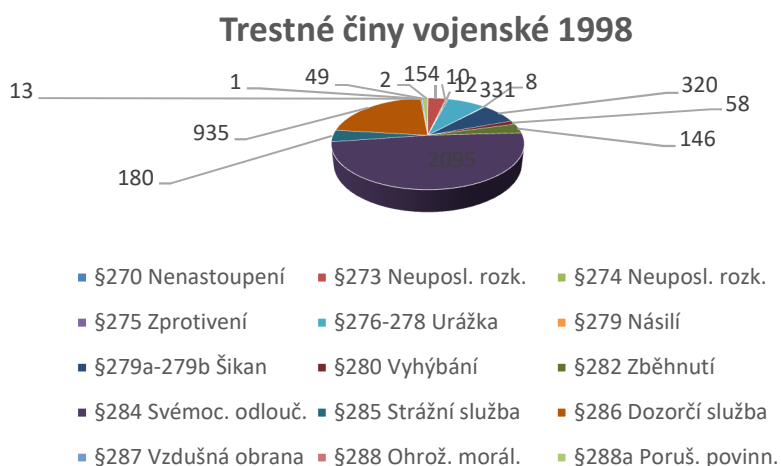
Graf číslo 5

Graf číslo 6

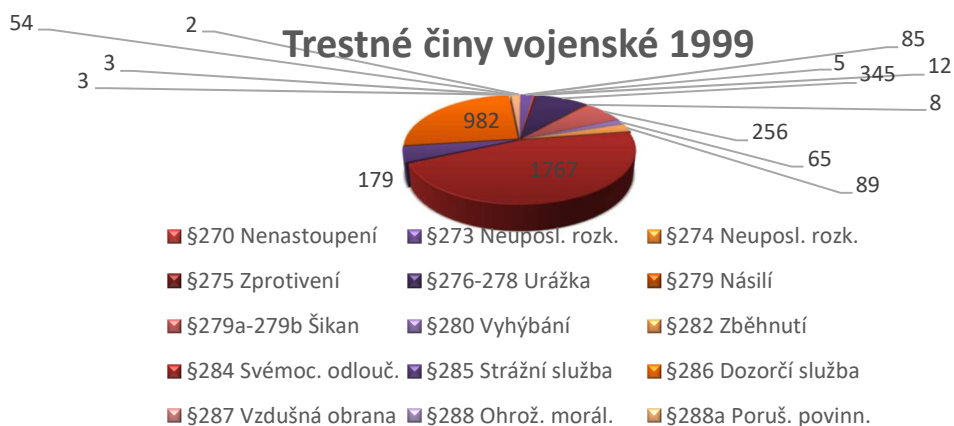
Graf číslo 7

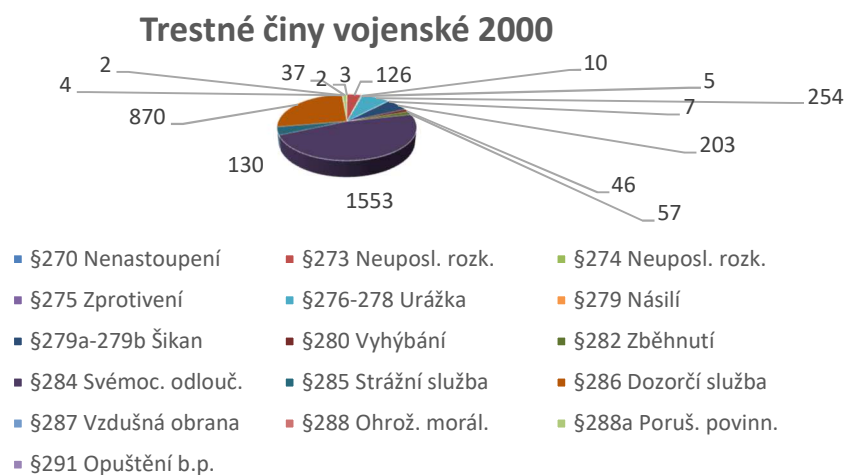
Druhou nejpočetnější množinu trestných činů tvořili v daném období majetkové delikty (viz grafy 2 až 7). TČ krádež byl po svémocném odloučení nejvíce zastoupen. Zpravidla se jednalo o krádeže výstrojních součástek mezi vojáky

základní služby, krádeže pohonných hmot a maziv, ale i proviantu, tedy vše, co bylo možno zpeněžit.

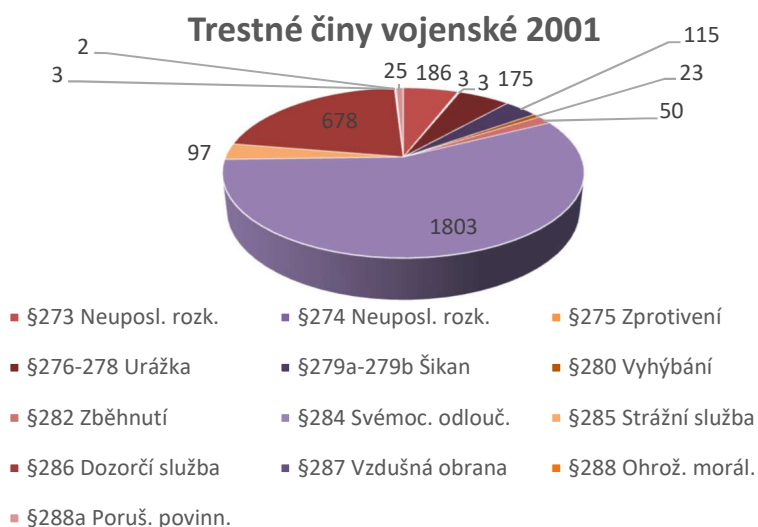
Graf číslo 8

Graf číslo 9

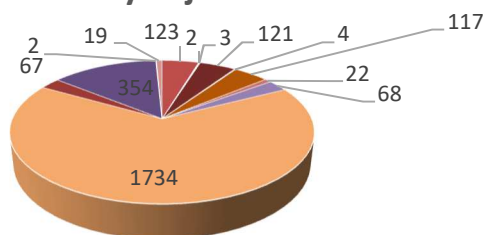

Graf číslo 10

Graf číslo 11

Trestné činy vojenské 2002

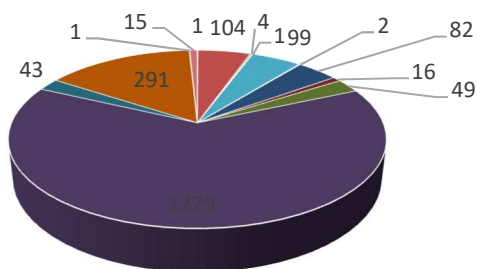

- §273 Neuposl. rozk.
- §274 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279 Násilí
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

V letech 2000 až 2002 (viz grafy číslo 9 až 11) se na množství prověřované trestné činnosti negativně projevila probíhající reorganizace AČR. Docházelo k rušení vojenských posádek a ke snížení počtu vojáků základní služby. Současně postupně bez náhrady zanikala i jednotlivá teritoriální velitelství VP, např. Klatovy, Karlovy Vary atd. Každá taková reorganizace spojená s odchodem zkušených vojenských policistů negativně ovlivňovala úroveň dosažených odborných schopností.

Graf číslo 12

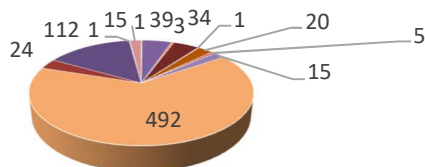
Trestné činy vojenské 2003

- §270 Nenastoupení
- §273 Neuposl. rozk.
- §274 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279 Násilí
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

Graf číslo 13

Trestné činy vojenské 2004

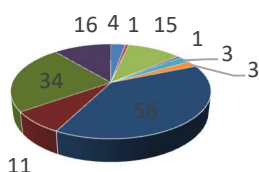

- §272c Vyhýbání se
- §273 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279 Násilí
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

V letech 2003 a 2004 docházelo k postupnému snižování počtu vojáků základní služby a k dalšímu rušení velkých posádek, např. Podbořany nebo Velká Hleďsebe. S tím byl spojen i pokles celkového nápadu trestné činnosti (viz graf číslo 1 a 12 až 13).

Graf číslo 14

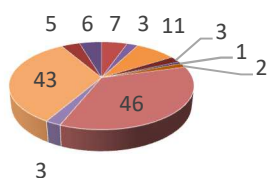
Trestné činy vojenské 2005

- §273 Neuposl. rozk.
- §275 Zprotivení
- §276-278 Urážka
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §288a Poruš. povinn.

Graf číslo 15

Trestné činy vojenské 2006

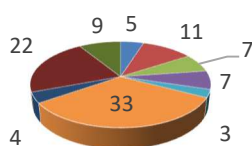

- §273 Neuposl. rozk.
- §274 Neuposl. rozk.
- §276-278 Urážka
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

Během plné profesionalizace OS se významně změnila skladba vojenských trestných činů, nezmizeli však úplně (viz grafy číslo 14 až 15). Mnozí nově nastoupivší vojáci z povolání se deliktů dopouštěli díky nepochopení vojenského systému subordinační a neschopnosti převzít odpovědnost. U dalších reálný výkon vojenské služby neodpovídal jejich představám, „odchod“ se tedy rozhodli řešit po svém.

Graf číslo 16

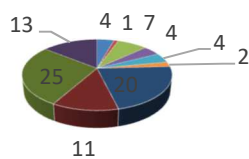
Trestné činy vojenské 2007

- §273 Neuposl. rozk.
- §276-278 Urážka
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §288a Poruš. povinn.

Graf číslo 17

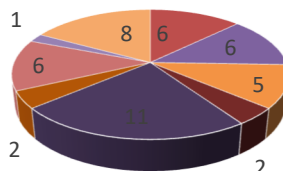
Vojenské trestné činy 2008

- §273 Neuposl. rozk.
- §274 Neuposl. rozk.
- §276-278 Urážka
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §288a Poruš. povinn.

Graf číslo 18

Vojenské trestné činy 2009

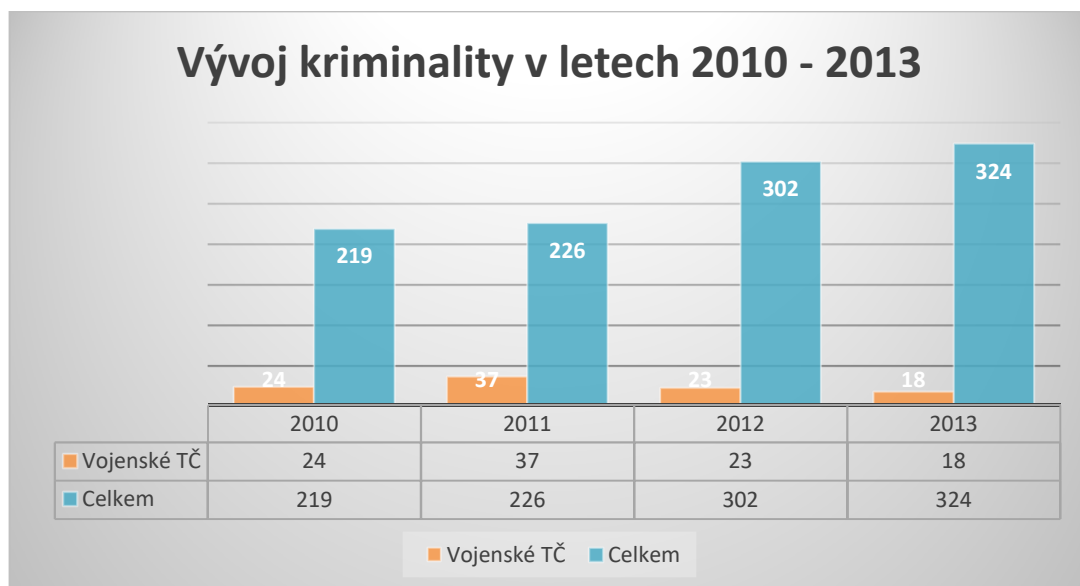
- §276-278 Urážka
- §279a-279b Šikan
- §280 Vyhýbání
- §282 Zběhnutí
- §284 Svémoc. odlouč.
- §285 Strážní služba
- §286 Dozorčí služba
- §287 Vzdušná obrana
- §288a Poruš. povinn.

Přes výrazný pokles celkového nápadu po roce 2004 (viz graf číslo 1) a poklesu případů vojenských trestných činů, se VP nedařilo aktivně vyhledávat případnou skrytou trestnou činnost²⁸². U plně profesionální armády, respektive u vojáků z povolání hraje důležitou úlohu tzv. existenční faktor, to znamená, že služba je pro ně primární zdroj obživy. Ztráta nebo omezení tohoto příjmu ve spojení s osobními finančními závazky může být likvidační. Na rozdíl od vojáků základní služby se proto snaží případnou trestnou činnost všemi prostředky zakrývat.

Část druhá – období od roku 2010 do roku 2013

Období druhé části je vymezeno datem nabytí účinnosti nového trestního zákoníku od 1. 1. 2010 až po rok 2013, kdy byla uskutečněna reorganizace VP (zavedeno liniové řízení kriminální služby) a přijat nový ZoVP²⁸³. Významným faktorem ovlivňujícím počty prověřovaných případů bylo rozšíření působnosti pověřeného orgánu VP v rámci novelizace TrŘ s účinností od 1. 1. 2012 (viz graf číslo 19). V tomto období došlo k ustálení skladby jednotlivých trestných činů. Více než 50 % tvořili majetkové trestné činy, zatímco trestné činy vojenské se postupně stávali okrajovou skupinou (viz tabulka číslo 1 až 3).

Graf číslo 19

²⁸² Pozn. aut.: lze říci, že v tomto období hledal pověřený orgán VP své místo mezi OČTŘ. Svůj podíl na situaci měly také špatně konstruovaná působnost, chybějící legální nástroje a zkušenosti při odhalování latentní trestné činnosti.

²⁸³ Zákon č. 300/2013 Sb., o Vojenské policii a o změně některých zákonů (zákon o Vojenské policii), ve znění pozdějších předpisů.

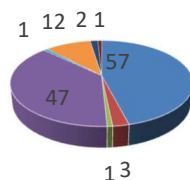
Tabulka číslo 1

Trestné činy 2010 – souhrn	219	13	5	25	68	28	24	56
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	9	0	2	0	4	0	1	2
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	3	0	0	0	0	2	0	1
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	124	9	0	22	28	16	20	29
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	10	2	1	1	1	1	0	4
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	13	0	0	0	4	3	2	4
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	31	0	1	1	15	5	1	8
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	24	2	1	1	12	1	0	7
HLAVA 13 - Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy	5	0	0	0	4	0	0	1
	Sum	M O	VKP R	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	VeVA	Neurče- no

Trestné činy uvedené v kategorii „Neurčeno“ byly spáchány civilními osobami bez příslušnosti k rezortu nebo se vztahují k vojenským útvarům a zařízením, které byly v hodnoceném období zrušeny.

Graf číslo 20

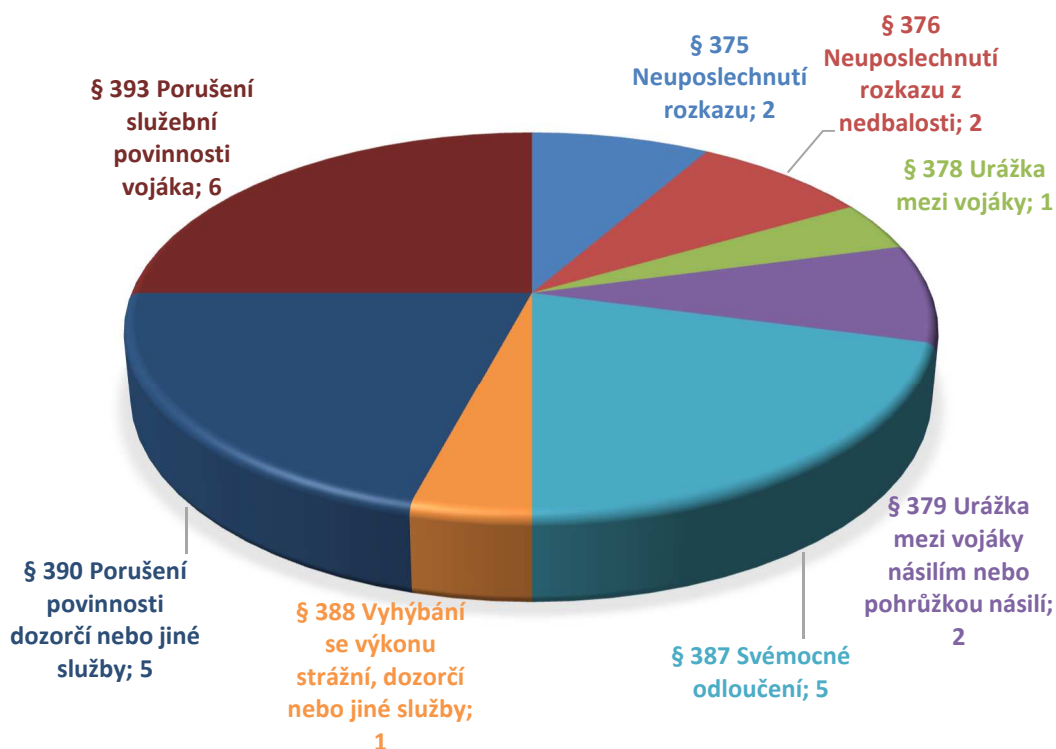
Trestné činy proti majetku 2010

- § 205 Krádež
- § 206 Zpronevěra
- § 207 Neoprávněné užívání cizí věci
- § 209 Podvod
- § 211 Úvěrový podvod
- § 220 Porušení povinnosti při správě cizího majetku
- § 228 Poškození cizí věci
- § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací

Nejpočetněji zastoupenou skupinou se stávají trestné činy proti majetku, přičemž nejvíce bylo prověřováno podezření ze spáchání TČ krádež. Naopak počty trestných činů vojenských provázal setrvalý pokles. Svůj podíl na tomto jevu měla též stabilizace vojenských útvarů v oblasti personální.

TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ 2010

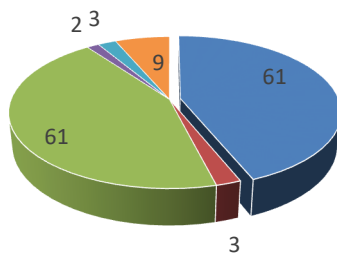

Tabulka číslo 2

Trestné činy 2011 - souhrn	226	28	8	33	82	27	10	38
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	16	1	0	2	7	3	2	1
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	4	2	0	0	0	0	0	2
HLAVA 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	139	21	5	17	51	16	8	21
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	8	3	0	0	2	0	0	3
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	5	0	0	1	3	0	0	1
HLAVA 08 - Trestné činy proti životnímu prostředí	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 09 - Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci	3	0	0	0	1	1	0	1
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	11	0	1	3	3	2	0	2
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	37	1	2	10	12	5	0	7
Sum		M O	VKP R	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Neur- čeno

Graf číslo 22

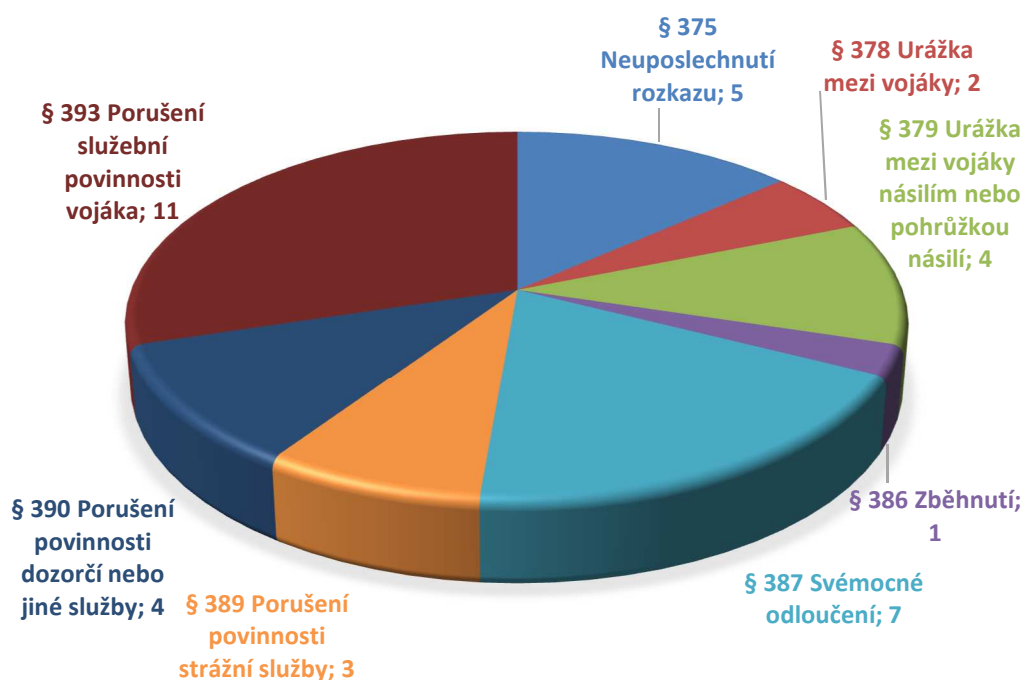
Trestné činy proti majetku 2011

- § 205 Krádež
- § 206 Zpronevěra
- § 209 Podvod
- § 220 Porušení povinnosti při správě cizího majetku
- § 221 Porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti
- § 228 Poškození cizí věci

Graf číslo 23

TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ 2011

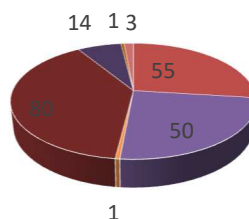
Změnila se též struktura vojenských trestných činů. Nejčastěji byl zastoupen TČ porušení služební povinnosti vojáka.

Tabulka číslo 3

Trestné činy 2012 - souhrn	302	34	6	33	104	66	18	41
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	14	2	0	4	3	0	3	2
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	3	0	0	0	1	1	1	0
HLAVA 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	204	31	2	22	69	53	6	21
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	15	0	0	1	2	2	1	9
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	25	1	0	1	8	5	2	8
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	17	0	0	1	7	4	4	1
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	23	0	4	4	13	1	1	0
	Sum	M O	VKP R	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Neurče- no

Graf číslo 24

Trestné činy proti majetku 2012

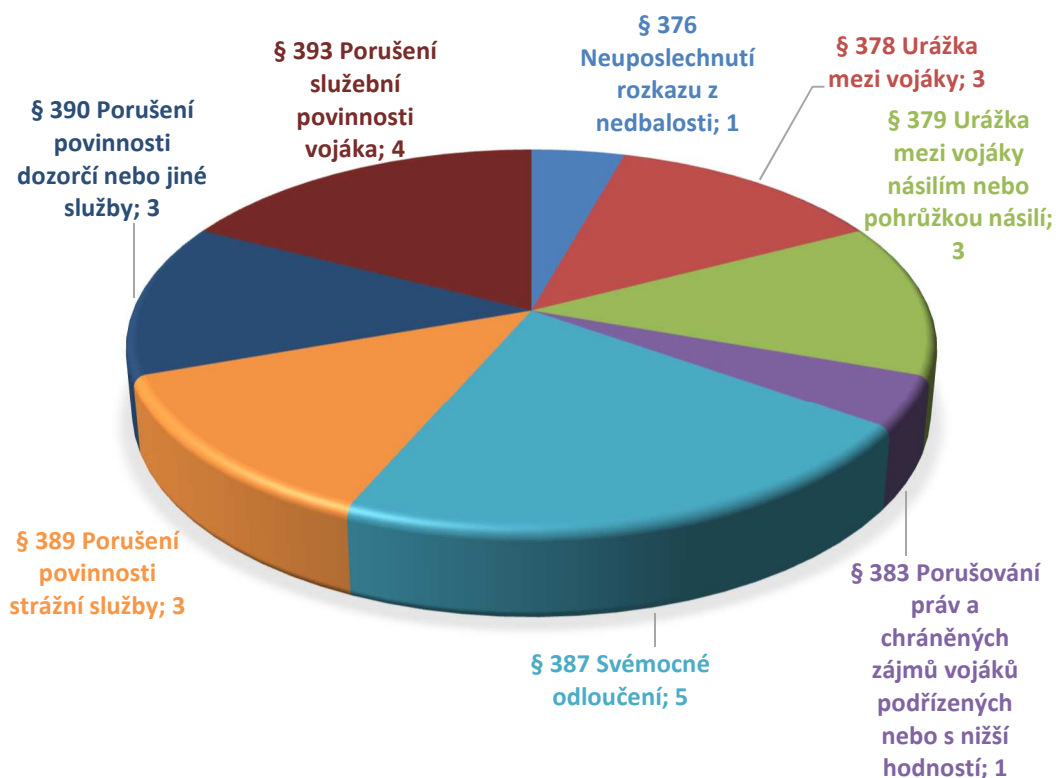

- § 205 Krádež
- § 206 Zpronevěra
- § 207 Neoprávněné užívání cizí věci
- § 209 Podvod
- § 220 Porušení povinnosti při správě cizího majetku
- § 221 Porušení povinnosti při správě cizího majetku z nedbalosti
- § 228 Poškození cizí věci

S účinností k 1. lednu 2012 došlo novelou TrŘ²⁸⁴ k rozšíření působnosti pověřeného orgánu VP, a tím i k výraznému nárůstu počtů případů spáchaných občanskými zaměstnanci nebo civilními osobami bez přímé vazby na resort MO ČR (viz tabulka číslo 3 a 4).

²⁸⁴ Novela byla provedena zákonem č. 41/2011 Sb. ze dne 6. listopadu 2011, o Generální inspekci bezpečnostních sborů a o změně souvisejících zákonů.

TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ 2012

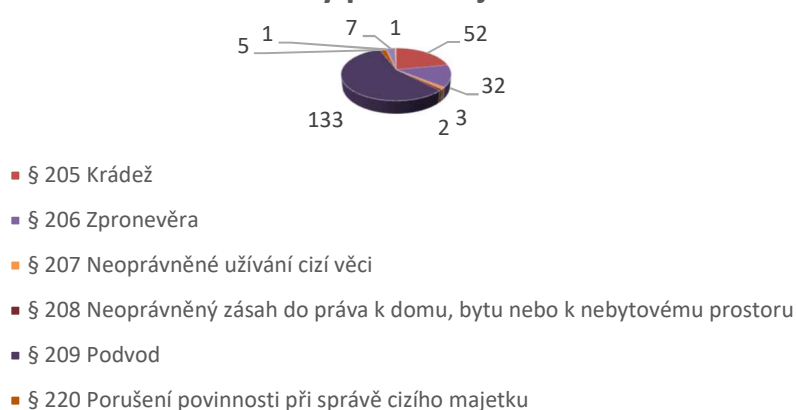

Tabulka číslo 4

Trestné činy 2013 - souhrn	324	36	2	37	110	89	23	27
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	8	1	0	1	4	1	0	1
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	7	0	0	1	5	0	1	0
HLAVA 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	5	0	0	2	2	1	0	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	236	30	0	25	74	71	18	18
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	6	2	0	2	0	0	0	2
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	28	2	0	2	7	13	2	2
HLAVA 09 - Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci	2	0	0	1	1	0	0	0
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	12	1	0	0	9	0	0	2
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	18	0	2	3	7	3	2	1
HLAVA 13 - Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy	1	0	0	0	1	0	0	0
Sum		M O	VKP R	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Neurče- no

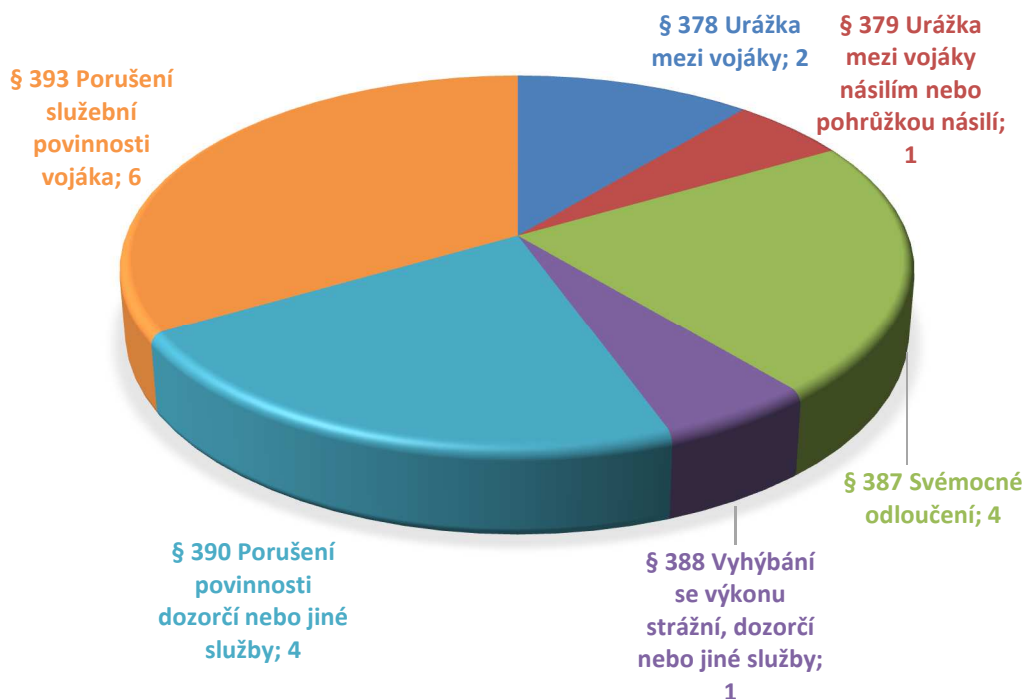
Graf číslo 26

Trestné činy proti majetku 2013

Graf číslo 27

TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ 2013

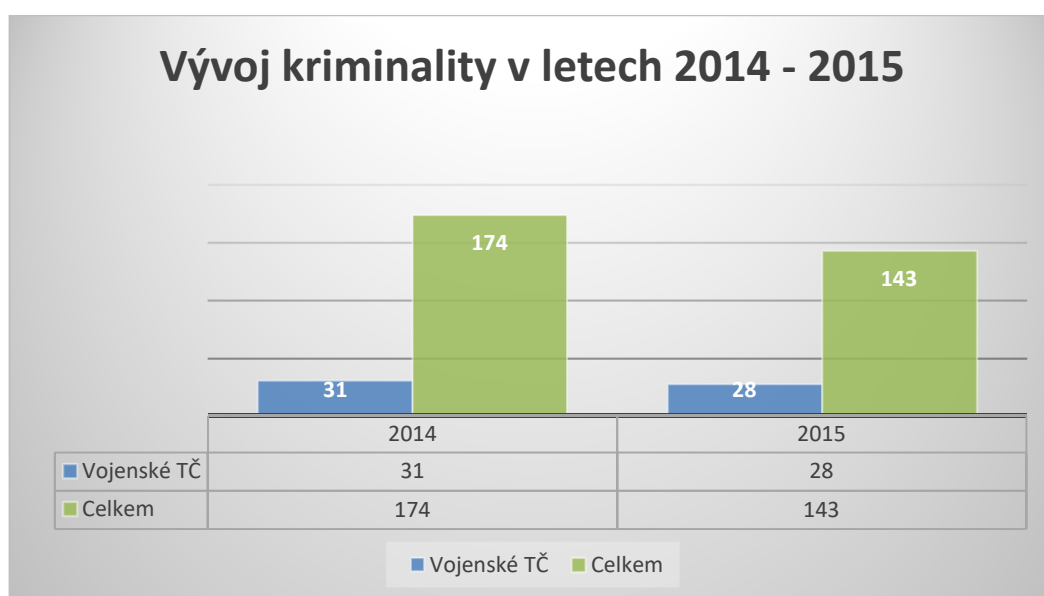

V polovině roku 2013 bylo zrušeno teritoriální velitelství VP Stará Boleslav a v návaznosti na tyto změny restrukturalizována kriminální služba VP. Přes stoupající počet řešených případů se nedařilo dostatečně efektivně vyhledávat latentní trestnou činnost.

Část třetí – období od reorganizace VP do nabytí oprávnění konat vyšetřování, roky 2014 - 2015

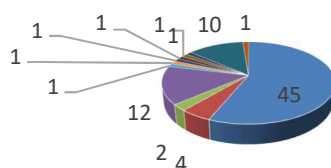
Přeložením přímo pod HVeVP měla být kriminální služba VP oproštěna od činností ve prospěch ostatních služeb VP, které přímo nesouvisely s plněním úkolů policejního orgánu. Tím se mělo dosáhnout větší efektivity při odhalování trestných činů a jejich pachatelů. Bohužel součástí reorganizace bylo i zrušení roky prověřených a zavedených pracovišť a s tím spojené významné snížení početních stavů kriminální služby VP o cca 20 %. Narušení dosavadního vývoje služby se negativně promítlo i do počtu prověřovaných případů (viz graf číslo 28).

Graf číslo 28

Graf číslo 29

Trestné činy proti majetku 2014

- § 205 Krádež
- § 206 Zpronevěra
- § 208 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru
- § 209 Podvod
- § 210 Pojistný podvod
- § 211 Úvěrový podvod
- § 219 Zatajení věci

Tabulka číslo 5

Trestné činy 2014 - souhrn	17 4	29	6	24	70	32	62	7
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	8	0	0	2	4	2	0	0
§ 140 Vražda	1	0	0	1	0	0	0	0
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	5	0	1	0	3	1	0	0
HLAVA 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	2	0	0	0	0	2	0	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	80	22	0	9	31	14	4	0
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	8	2	0	2	2	0	1	1
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	25	2	1	5	12	4	0	1
HLAVA 08 - Trestné činy proti životnímu prostředí	1	1	0	0	0	0	0	0
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	9	1	2	1	1	3	0	1
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	31	1	2	5	16	6	1	0
HLAVA 13 - Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy	3	0	0	0	0	0	0	3
§ 403 Založení, podpora a propagace hnutí směřujícího k potlačení práv a svobod člověka	2	0	0	0	0	0	0	2
§ 404 Projev sympatií k hnutí směřujícímu k potlačení práv a svobod člověka	1	0	0	0	0	0	0	1
	Su m	M O	VK PR	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Neur- čeno

Graf číslo 30

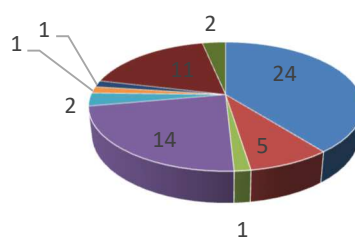
Díky odchodu zkušených kriminalistů a ztrátě místní a osobní znalosti byla zcela negována pozitiva, jež měla reorganizace přinést. V roce 2015 došlo k dalšímu snížení počtů příslušníků kriminální služby díky odchodu části personálu do zálohy. Příčinou byly obavy z dopadu tzv. velké novely zákona č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, jež mimo jiné de facto znemožňuje zkrácení doby služebního poměru.

Tabulka číslo 6

Trestné činy 2015 - souhrn	143	18	7	16	64	20	11	72
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	10	1	0	3	4	2	0	0
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	8	1	0	2	3	2	0	0
HLAVA 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	61	12	0	5	23	9	8	4
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	2	0	0	1	1	0	0	0
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	24	3	1	2	10	3	2	3
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	8	1	1	3	2	1	0	0
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	28	0	5	0	19	3	1	0
	Sum	M O	VKP R	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Neur- čeno

Graf číslo 31

Trestné činy proti majetku 2015

- § 205 Krádež
- § 206 Zpronevěra
- § 208 Neoprávněný zásah do práva k domu, bytu nebo k nebytovému prostoru
- § 209 Podvod
- § 210 Pojistný podvod
- § 219 Zatajení věci
- § 220 Porušení povinnosti při správě cizího majetku

V letech 2014 a 2015 došlo ke zvýšení počtů vojenských trestných činů Svémocné odloučení podle ustanovení § 387 TrZ. Determinujícím faktorem byla personální obměna u vojenských útvarů. Nově nastoupivší vojáci z povolání měli často odlišnou představu o průběhu služby a místu služebního zařazení, často si ani neuvědomovali možné trestně právní následky svého jednání (viz graf 30 a 32).

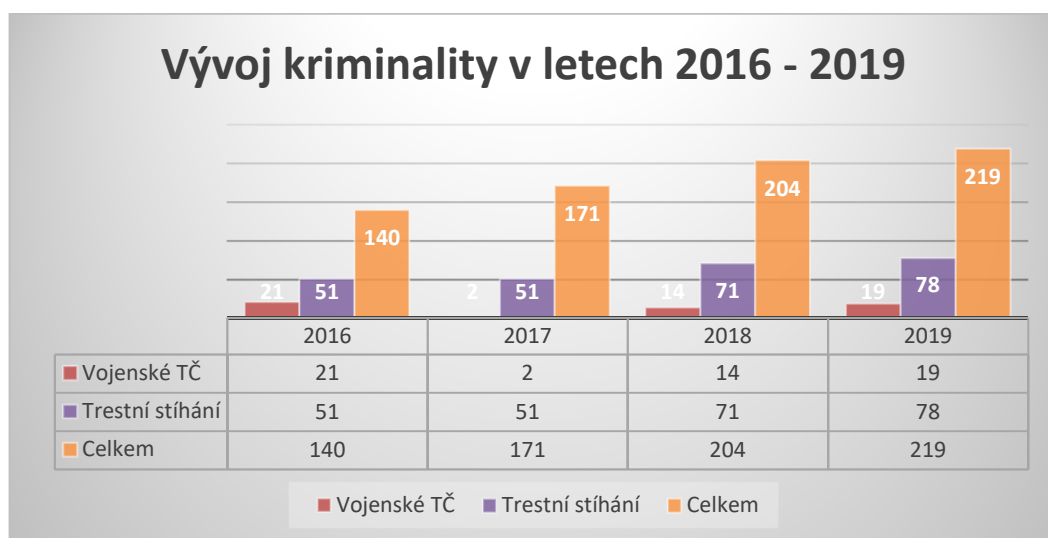
Část čtvrtá – období let 2016 - 2019

Díky zařazení pověřených orgánů VP mezi vyšetřovací orgány ve smyslu ustanovení § 161 odst. 1, 7 TrŘ²⁸⁵, mohly být důsledněji dodržovány parametry pro určení věcné příslušnosti policejního orgánu. V případech, kdy věc vedl od počátku policejní orgán PČR a příslušnost VP vyšla najevo až v pozdější fázi pro-

²⁸⁵ Zákonem č. 150/2016 Sb. ze dne 20. dubna 2016 bylo s účinností od 1. 7. 2016 v TrŘ zakotveno oprávnění pověřeného orgánu VP konat celé vyšetřování o trestných činech příslušníků ozbrojených sil a osob, které páchají trestnou činností proti příslušníkům ozbrojených sil ve vojenských objektech anebo proti vojenským objektům, vojenskému materiálu nebo ostatnímu majetku státu, s nímž jsou příslušné hospodařit Ministerstvo obrany nebo jím zřízené organizační složky státu nebo s nímž jsou příslušné hospodařit anebo s nímž mají právo hospodařit státní organizace zřízené nebo založené Ministerstvem obrany.

věřování, nedocházelo k postoupení spisového materiálu se zdůvodněním, že po doplnění prověřování bude věc opět předložena orgánu PČR příslušnému konat vyšetřování. Tento faktor spolu se skutečností, že se postupně dařilo doplňovat uvolněná místa kriminalisty z celorepublikových útvarů PČR, se následně promítl do celkového počtu vedených trestních řízení (viz graf číslo 33 a tabulky číslo 7 až 10).

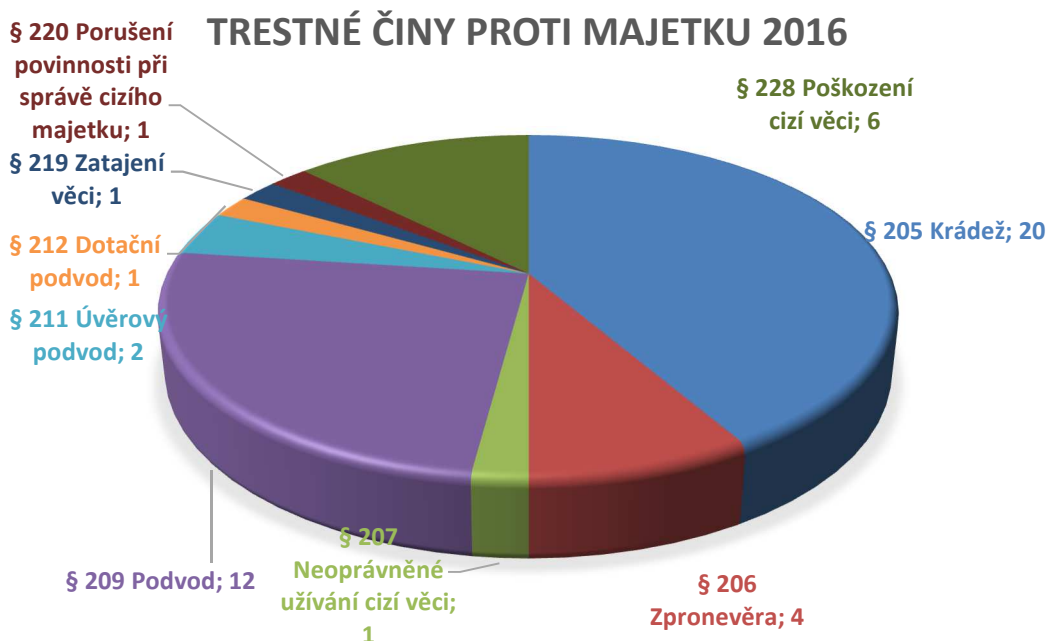
Graf číslo 33

Tabulka číslo 7

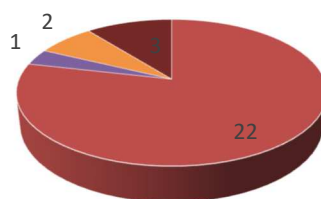
Trestné činy 2016 - souhrn	140	19	4	24	68	17	7	1
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	16	1	0	2	8	5	0	0
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	2	0	0	0	2	0	0	0
HLAVA 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	1	0	0	0	1	0	0	0
HLAVA 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	1	0	0	1	0	0	0	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	48	11	1	11	17	6	2	0
HLAVA 06 - Trestné činy hospodářské	5	0	0	1	2	1	0	1
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	28	4	0	1	17	3	3	0
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	14	2	2	4	5	0	1	0
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	21	1	1	3	14	1	1	0
HLAVA 13 - Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy	1	0	0	0	1	0	0	0
Právní kvalifikace dosud nestanovena	3	0	0	1	1	1	0	0
	Sum	M O	VKP R	NG Š	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Neurče- no

Graf číslo 34

Graf číslo 35

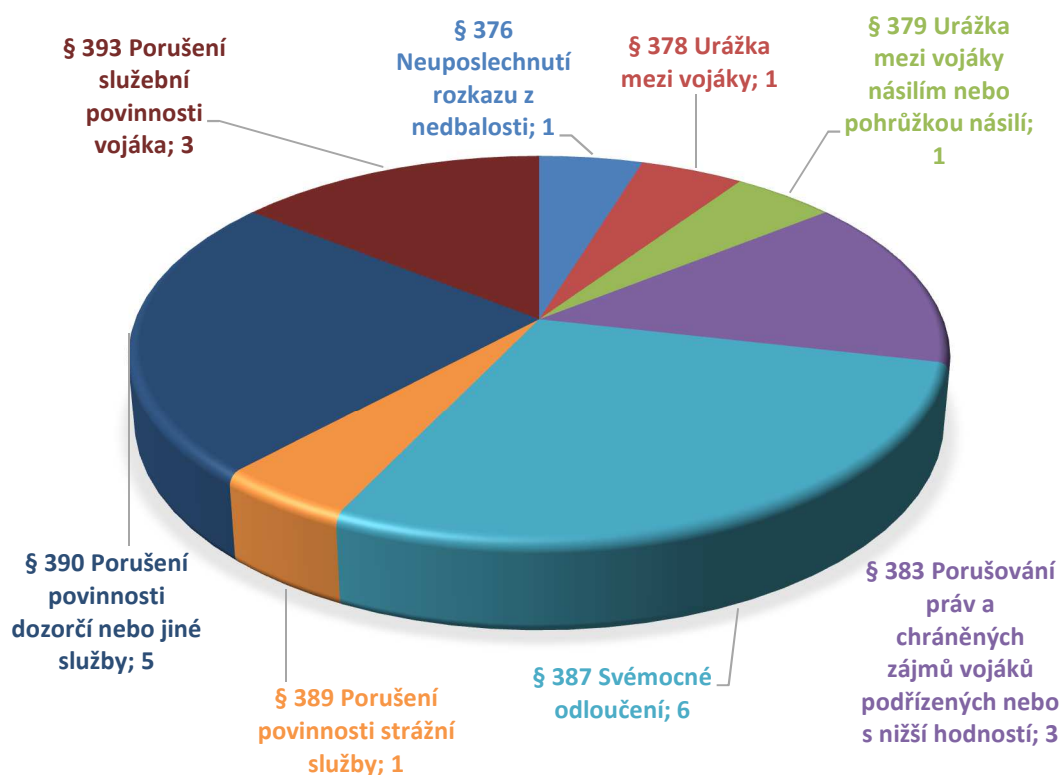
Trestné činy obecně nebezpečné 2016

- § 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky
- § 277 Poškození a ohrožení provozu obecně prospěšného zařízení z nedbalosti
- § 279 Nedovolené ozbrojování
- § 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy

Již během roku 2006 se do struktury trestných činů promítly případy trestných činů obecně nebezpečných, kdy se primárně jednalo o skutky ze skupiny tzv. „trestných činů v dopravě“, zejména řízení motorových vozidel pod vlivem alkoholu (viz graf číslo 35). Vojenské trestné činy tvořily 15% z celkového počtu případů (viz tabulka číslo 7 a graf číslo 36).

TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ 2016

V roce 2017 došlo k mírnému nárůstu celkového počtu vedených řízení, zejména řízení o trestných činech proti životu a zdraví (viz tabulka číslo 8 a graf číslo 37).

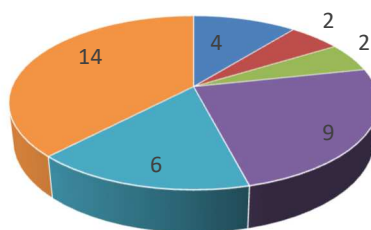
Tabulka číslo 8

Trestné činy 2017 – souhrn	Sum	M O	VKP R	NG Š	Ve-PozS	Ve-VzS	Ve-VA	Mi-mo OS	Neurčeno
Souhrn	171	21	3	21	67	19	12	27	1
HLAVA 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	37	2	1	4	14	4	2	10	0
HLAVA 02 - Trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti...	10	1	0	1	4	0	1	3	0
HLAVA 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	3	0	0	0	1	0	1	1	0
HLAVA 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	6	0	0	2	2	0	1	1	0
HLAVA 05 - Trestné činy proti majetku	64	15	1	8	17	11	5	6	1
HLAVA 07 - Trestné činy obecně nebezpečné	28	1	0	4	19	1	1	2	0
HLAVA 09 - Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci	1	0	0	1	0	0	0	0	0

Trestné činy 2017 – souhrn	Sum	M O	VKP R	NG Š	Ve-PozS	Ve-VzS	Ve-VA	Mi-mo OS	Neurčeno
HLAVA 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	16	2	1	0	7	2	0	4	0
HLAVA 12 - Trestné činy vojenské	2	0	0	0	1	0	1	0	0
HLAVA 13 - Trestné činy proti lidskosti, proti míru a válečné trestné činy	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Právní kvalifikace nestanovena	3	0	0	1	1	1	0	0	0

Graf číslo 37

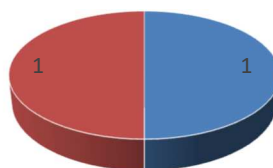
Trestné činy proti životu a zdraví 2017

- § 143 Usmrcení z nedbalosti
- § 144 Účast na sebevraždě
- § 145 Těžké ublížení na zdraví
- § 146 Ublížení na zdraví
- § 147 Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti
- § 148 Ublížení na zdraví z nedbalosti

Graf číslo 39

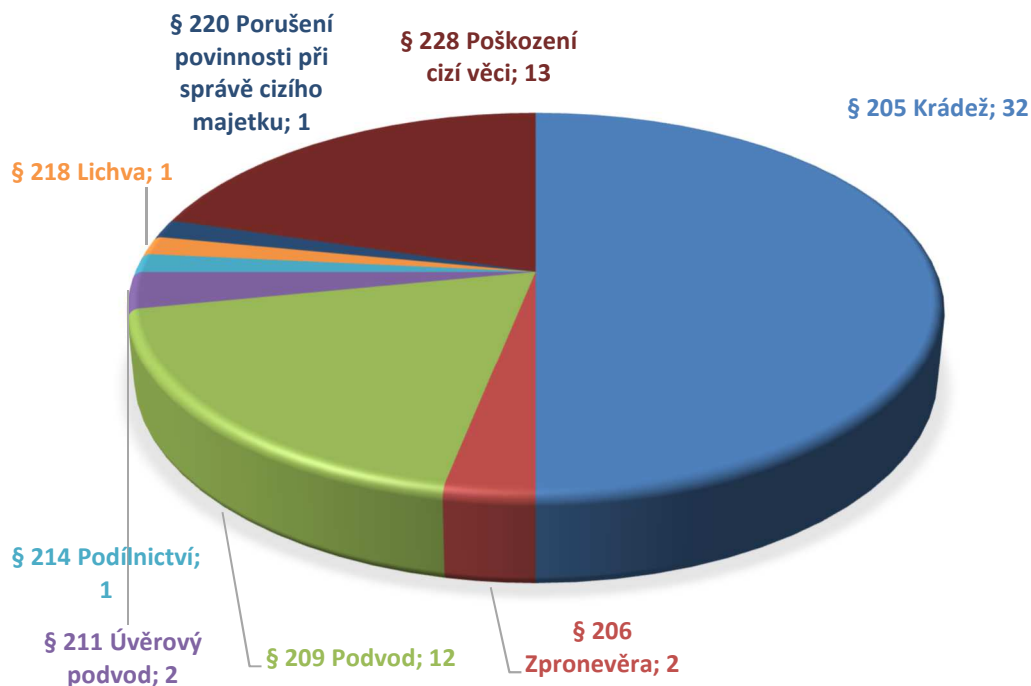
Trestné činy vojenské 2017

- § 378 Urážka mezi vojáky
- § 390 Porušení povinnosti dozorčí nebo jiné služby

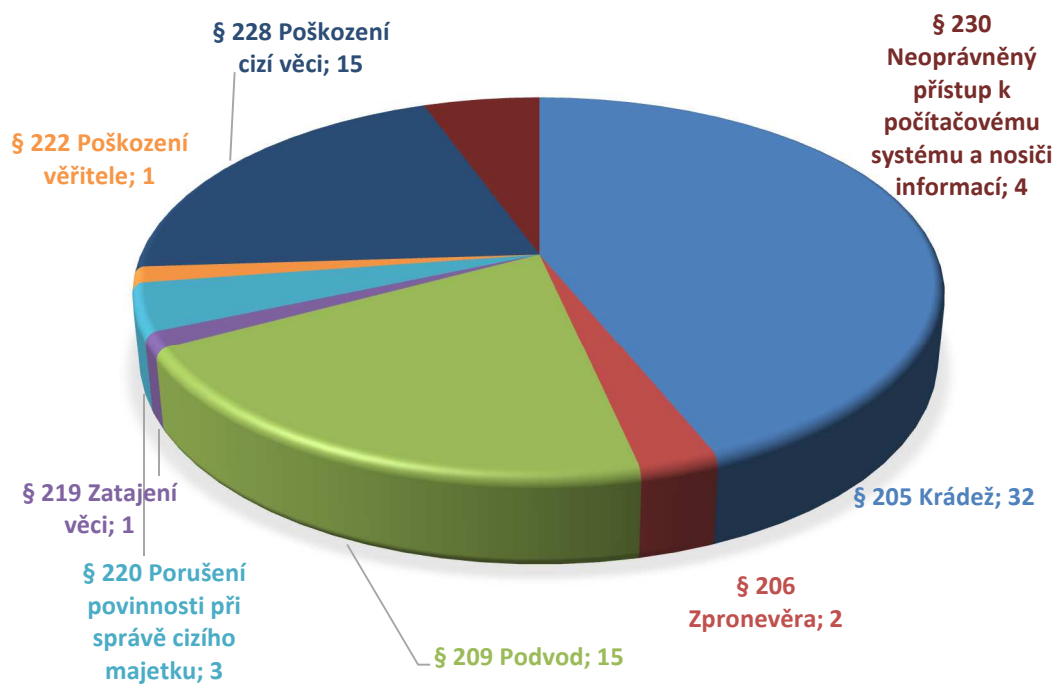
Významně v tomto roce naopak poklesl počet vojenských trestných činů na dva případy, což bylo nejméně v celé historii VP. Zda byl tento jev ovlivněn příchodem aktuálního náčelníka generálního štábu, jenž razí teorii „nic neoznamovat, řešit interně“, je pouhá domněnka.

TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU 2017

V roce 2018 přetrvával mírný nárůst celkového počtu trestních řízení. Skladba jednotlivých TČ se prakticky neměnila, novum byly případy TČ Teroristický útok dle § 311 TrZ (viz tabulka číslo 9 a grafy číslo 40 až 42).

TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU 2018

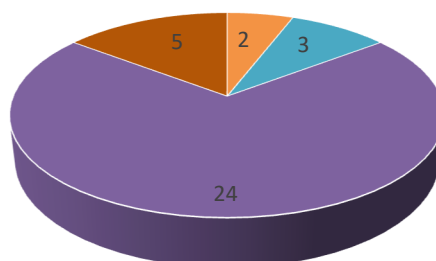

Tabulka číslo 9

Trestné činy 2018 - souhrn	Sum	MO	HVV P	VKP R	NGŠ	Ve- PozS	Ve- VzS	SPod	Ve- VA	Mimo OS
Souhrn	204	17	1	4	11	38	15	9	9	100
Hlava 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	23	1				3	1		2	16
Hlava 02 - Trestné činy proti svobodě	11					2				9
Hlava 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	3	1				1				1
Hlava 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	5					1				4
Hlava 05 - Trestné činy proti majetku	73	12	1	2	4	15	8	9	2	20
Hlava 06 - Trestné činy hospodářské	10	1		1		1	1		1	5
Hlava 07 - Obecně nebezpečné	34					3	5			26
Hlava 08 - Trestné činy proti životnímu prostředí	5				2				3	
Hlava 09 - Trestné činy proti České republice, § 311 Terroristický útok	4 3				3 3					1
Hlava 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	22	2			1	4				15
Hlava 12 - Trestné činy vojenské	14			1	1	8			1	3

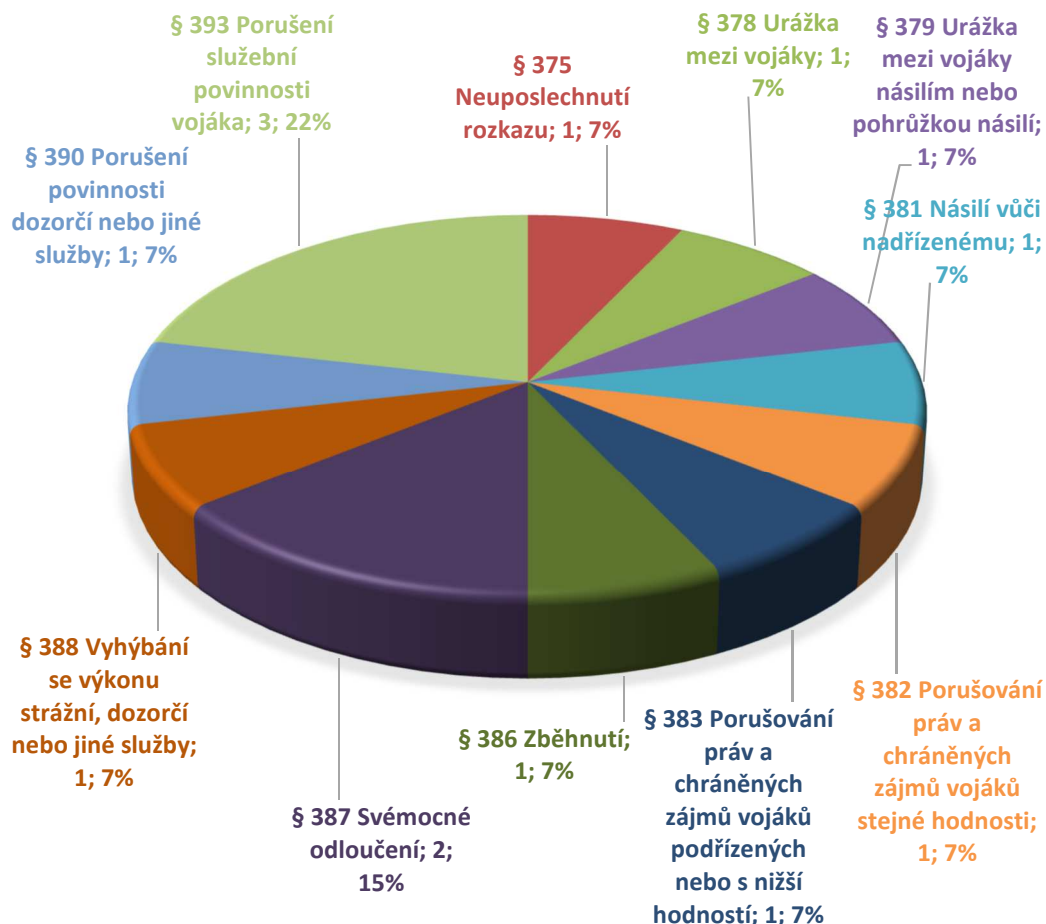
Graf číslo 41

TČ Obecně nebezpečné 2018

- § 272 Obecné ohrožení
- § 273 Obecné ohrožení z nedbalosti
- § 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky
- § 279 Nedovolené ozbrojování

TRESTNÉ ČINY VOJENSKÉ 2018

V roce 2019 bylo prověřováno celkem 219 trestných činů. Z hlediska závažnosti bylo z uvedeného počtu TČ dokumentováno 10 zločinů (5%) a 209 přečinů (95%). Podle zavinění se jednalo o 185 úmyslných trestných činů (85%) a 33 nedbalostních trestných činů (15%). Ve srovnání s předchozím rokem 2018 šlo o 8% nárůst případů podezření ze spáchání trestných činů (179/193). Z prověřovaných **219** trestných činů tvořily většinu trestné činy proti majetku (37%). Následovaly trestné činy obecně nebezpečné (19%), trestné činy proti životu a zdraví (18%), trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných (12%), trestné činy vojenské (5%) a trestné činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství (4%). Ucelený přehled je uveden v tabulce č. 10.

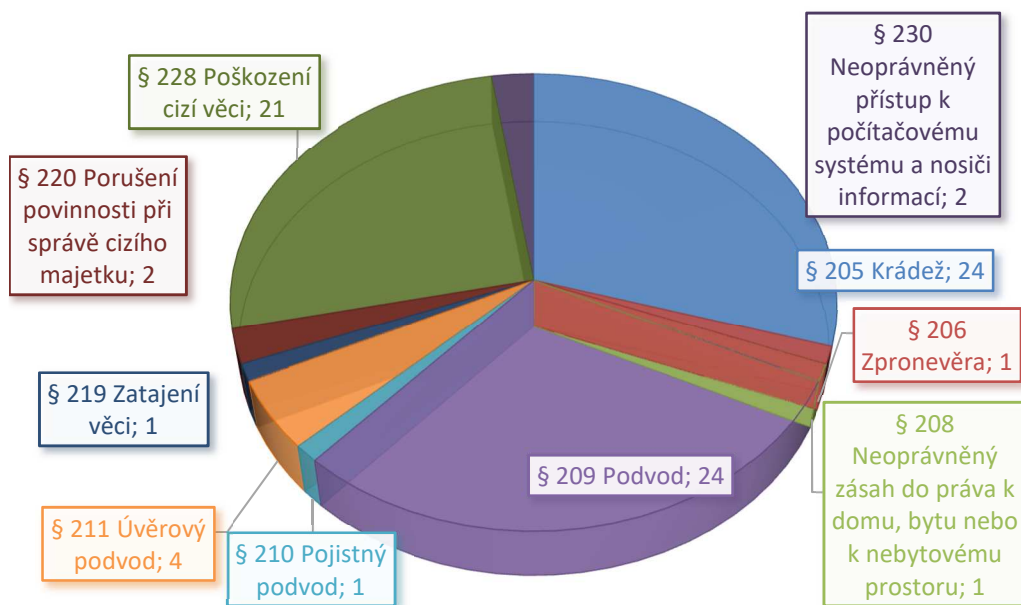
Tabulka číslo 10

Trestné činy 2019 - souhrn	Sum §	M O	VKP R	Ve- ní AČR	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Mi- mo OS	Neurče- no
Souhrn	219	11	8	22	98	38	18	21	3
Bez klasifikace - šetření	1							1	
Hlava 01 - Trestné činy proti životu a zdraví	39		1	3	20	9	4	2	
§ 143 Usmrcení z nedbalosti	2				1	1			
§ 144 Účast na sebevraždě	1				1				
§ 145 Těžké ublížení na zdraví	1				1				
§ 146 Ublížení na zdraví	11				7	2	1	1	
§ 147 Těžké ublížení na zdraví z nedbalosti	11		1	2	3	3	2		
§ 148 Ublížení na zdraví z nedbalosti	12			1	7	3	1		
§ 149 Mučení a jiné nelidské a kruté zacházení	1							1	
Hlava 02 - Trestné činy proti svobodě atd.	9	1	1	1	4	1	1		
§ 171 Omezování osobní svobody	1					1			
§ 173 Loupež	1				1				
§ 175 Vydírání	3		1	1	1				
§ 178 Porušování domovní svobody	3				2		1		
§ 184 Pomluva	1	1							
Hlava 03 - Trestné činy proti lidské důstojnosti	4		1		1	2			
§ 185 Znásilnění	2				1	1			
§ 186 Sexuální nátlak	1					1			
§ 187 Pohlavní zneužití	1		1						
Hlava 04 - Trestné činy proti rodině a dětem	4		1		2		1		
§ 199 Týrání osoby žijící ve společném obydlí	3		1		1		1		
§ 202 Svádění k pohlavnímu styku	1				1				
Hlava 05 - Trestné činy proti majetku	81	8	1	13	32	15	5	7	
Hlava 06 - Trestné činy hospodářské	2				1		1		
§ 234 Neoprávněné opatření atd.	2				1		1		

Trestné činy 2019 - pokračování	Sum §	M O	VKP R	Ve- ní AČR	Ve- PozS	Ve- VzS	Ve- VA	Mi- mo OS	Neurče- no
Hlava 07 - Obecně nebezpečné	41			2	21	8	4	5	1
Hlava 08 - Trestné činy proti životnímu prostředí	1				1				
§ 294 Poškození a ohrožení životního prostředí z nedbalosti	1				1				
Hlava 09 - Trestné činy proti České republice, cizímu státu a mezinárodní organizaci	1							1	
§ 311 Teroristický útok	1							1	
Hlava 10 - Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných	26	2	1	3	12		2	4	2
§ 325 Násilí proti úřední osobě	1				1				
§ 331 Přijetí úplatku	1	1							
§ 337 Maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání	1				1				
§ 347a Maření spravedlnosti	1				1				
§ 348 Padělání a pozměnění veřejné listiny	1				1				
§ 353 Nebezpečné vyhrožování	4			1	2		1		
§ 354 Nebezpečné pronásledování	2		1	1					
§ 357 Šíření poplašné zprávy	1			1					
§ 358 Výtržnictví	10	1			6		1	1	1
§ 366 Nadržování	1							1	
§ 367 Nepřekážení trestného činu	1							1	
§ 368 Neoznámení trestného činu	2							1	1
Hlava 12 - Trestné činy vojenské	10		2		4	3		1	

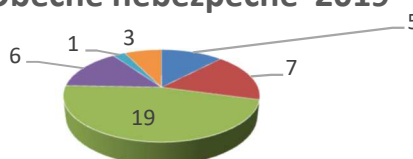
V meziročním porovnání oproti roku 2018 došlo k poklesu počtu vojenských trestných činů na 10 (-7), nadále tak počet šetřených majetkových trestných činů vysoce převažoval nad vojenskými trestnými činy (81/10). Výrazně však vzrostly trestné činy proti životu a zdraví (+16) a trestné činy obecně nebezpečné (+7). Vývojový trend je patrný z grafu č. 2.

TRESTNÉ ČINY PROTI MAJETKU 2019

Z hlediska struktury majetkových (Hlava 5 trestního zákoníku) trestných činů bylo z celkového počtu **81** TČ prověřováno nejvíce podezření ze spáchání krádeže (24), podezření z podvodu (24) a poškození cizí věci (21). Objasněnost u ukončených **61** případů byla 78%. Skladba majetkové trestné činnosti je uvedena v grafu č. 43.

TČ Obecně nebezpečné 2019

- § 272 Obecné ohrožení
- § 273 Obecné ohrožení z nedbalosti
- § 274 Ohrožení pod vlivem návykové látky
- § 279 Nedovolené ozbrojování
- § 283 Nedovolená výroba a jiné nakládání s omamnými a psychotropními látkami a s jedy
- § 288 Výroba a jiné nakládání s látkami s hormonálním účinkem

V roce 2019 prověřovala VP celkem **41** případů trestných činů obecně nebezpečných (2018 – 34). Z toho nejčastěji prověřované trestné činy byly ohrožení pod vlivem návykové látky (19 případů), u kterých došlo k poklesu o **21%**. V **18**

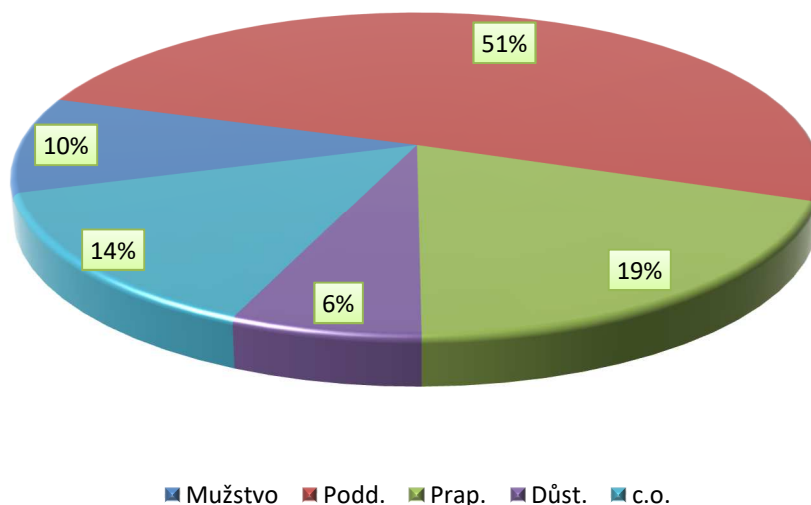
případech se jedná o řízení motorových vozidel či způsobení dopravní nehody pod vlivem alkoholu, v 1 případě se jedná o řízení soukromého motorového vozidla pod vlivem OPL. Dalšími obecně nebezpečnými trestnými činy byly případy obecného ohrožení a obecného ohrožení z nedbalosti (12 případů) a nedovoleného ozbrojování (6 případů). Objasněnost u 30 ukončených případů byla 90%.

Graf číslo 45

V daném období vedla VP trestní řízení u 10 případů podezření ze spáchání vojenských trestných činů. Oproti roku 2018 tak došlo k poklesu o 7 případů. Nejčastěji se jednalo o trestné činy proti vojenské podřízenosti a vojenské cti (4 případy), dále o trestné činy ohrožující bojeschopnost ozbrojených sil (3 případy), trestné činy proti povinnostem strážní, dozorčí nebo jiné služby (2 případy) a trestné činy proti povinnosti konat vojenskou službu (1 případ). V 9 ukončených případech byla objasněnost 100%.

Skladba pachatelů trestné činnosti 2019

V roce 2019 VP objasnila trestnou činnost u celkem **93** pachatelů trestných činů. Jejich struktura po hodnotných sborech je uvedena v grafu číslo 46. Z grafického vyjádření vyplývá, že v roce 2019 tvořili nejpočetnější skupinu pachatelů trestné činnosti příslušníci AČR v hodnostech poddůstojníků, zejména v kategorii trestných činů proti životu a zdraví, trestných činů proti majetku, trestných činů proti pořádku ve věcech veřejných a trestných činů obecně nebezpečných. Jejich procentuální podíl na celkovém nápadu kvalifikované trestné činnosti meziročně vzrostl o 4% (v roce 2018 - 47%). Procentuální zastoupení pachatelů z řad praporčíků, důstojníků a mužstva naopak pokleslo (v roce 2018 – 27%, 9%, 11%). Výrazný nárůst byl zaznamenán v kategorii civilních osob (14% oproti 5% v roce 2018).